

quial qual
Baltimore

Dep 15-1
San Luis
Al Sr. D.
Don Francisco Manuel Cuatrecasas
Honduras de Santiago del
de San Juan de los Rios

de San Juan de los Rios
de San Juan de los Rios
de San Juan de los Rios

de San Juan de los Rios
de San Juan de los Rios
de San Juan de los Rios

7655

1016

Handwritten notes in blue and black ink, including the number '44' and various illegible scribbles.

Handwritten number '44' in red ink.

REC 7

TRACTATUS
**DE IVRE ET
IVSTITIA**
DISTRIBUTIVA.

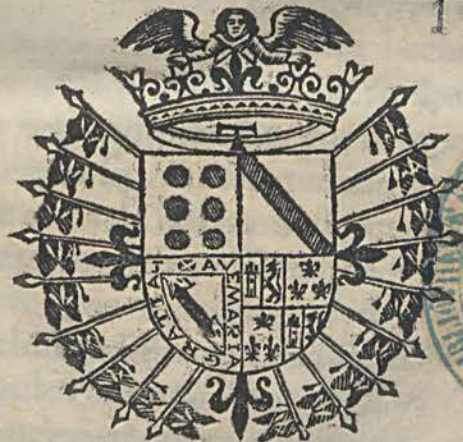
COMPLECTENS OMNES LEGES DIVINAS
& humanas. Necnō disputationes de Iustitia Distributiua, & de Opinio-
nibus sequendis in quacunque re ad Rempublicam fœliciter regen-
dam, & gubernandam valde utilis, & necessarius.
In duos libros diuisus.

AUCTORE DON NATALE SCHITTINO PANORMITANO,
*sacra Theologia sacrorumque Canonum Doctore, ac Potentissimi
Philippi Tertij Regis Cappellano.*

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO PRINCIPI D.
D. Petro Fernandez de Castro Lemensium Comiti, Marchioni Sarrig,
ac Italiæ supremi Senatus Præsidi æquissimo, dicatus.

*Cum indice in fine Disputationum, & Articulorum, necnon Rerum, &
Sententiarum copiosissimo.*

137159

CVM PRIVILEGIO.

Matriti, Ex Typographia Regia, Anno 1611.

1617

DE IVRE ET
IUSTITIA
DISTRIBUTIVA
COMPLETENS OMNES LEGES DIVINAS
ET HUMANAS NUNQUAM INVENIENS
ALIAM QUAM IN DISCIPLINA
SACRAE SCRIPTURAE
ET PHILOSOPHIAE
CONSTITUITUR

CVM PRIVILEGIO

Alaric. Ex Typographia Regia. Anno 1712

EL REY.

En villa de Madrid a trece dias del mes de Mayo de mill e setecientos e quatro años

DOR Quanto por parte de vos el Doctor don Natal Eschittino Panormitano nuestro Capellan, nos ha sido fecha relacion, que hauiades compuesto vn libro intitulado, *De Iustitia & Iure, & Iustitia distributiua*, muy necessario y util al bien publico, y al seruicio de Dios y nuestro, y nos suplicastes os mandassemos dar licencia para le imprimir, y priuilegio por diez años, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizieron las diligencias q̄ la pregmatica por nos vltimamete sobre la impresion de los libros hecha dispone. Por lo qual, por os hazer merced, os damos licencia y facultad, para que por tiempo de seys años primeros siguientes, que corran y se cuenten desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos, o la persona que vuestro poder huuiere, y no otra alguna, podays imprimir y veder el dicho libro que de sufo se haze mencion en todos estos nuestros Reynos de Castilla, por el original que en el nuestro Consejo se

libros
3
ha

ha visto, que va rubricado, e firmado al cabo de
Juan de Xerez nuestro escriuano de Camara,
de los que en el nuestro Consejo residen: con
que antes que se venda lo traygays ante ellos,
juntamente con el original, para que se vea, si
la dicha impresion esta conforme a el, o tray-
gays se en publica forma, en como por corrector
por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha
impression por el original. Y mandamos al im-
pressor que anssi imprimiere el dicho libro, no
imprima el principio y primer pliego, ni entre-
gue mas de vn solo libro con el original al Au-
tor, o persona a cuya costa se imprimiere, y no
otto alguno; para el efecto de la dicha correccio
y tassa, hasta que primero el dicho libro este cor-
regido y tassado por los del nuestro Consejo: y es-
tando anssi, y no de otra manera, pueda impri-
mir el dicho principio y primer pliego, y en el
seguidamente se ponga esta nuestra licencia y
priuilegio, y la aprouacion, tassa y erratas, so pe-
na de caer, e incurrir en las penas contenidas
en la dicha pragmatica y leyes de nuestros Rey-
nos, que cerca dello disponen. Y mandamos,
que durante el dicho termino, persona alguna
sin nuestra licencia, no pueda imprimir, ni ven-
der el dicho libro, so pena, que el que lo impri-
miere aya perdido, y pierda todos y qualesquier
libros

libros, moldes, y aparejos que del dicho libro tu-
uiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil
marauedis por cada vez que lo contrario hizie-
re: la qual dicha pena, sea la tercera parte para
nuestra Camara, y la otra tercera parte para la
persona que lo denunciare, y la otra tercera par-
te para el juez que lo sentenciare. Y mandamos
a los del nuestro Consejo, Presidente y Oydo-
res de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaz-
iles de la nuestra casa y Corte y Chancillerias, y
a todos los Corregidores, Afsistente, Gouverna-
dores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y a otros
juezes, e justicias qualesquier, de todas las ciu-
dades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y
señorios, y a cada vno, y qualquier dellos, anssi a
los que agora son, como a los que seran de aqui
adelante, que vos guarden y cumplan esta nues-
tra cedula y merced que anssi os hazemos: y con-
tra el tenor y forma della no vayan, ni passen, ni
consientan yr, ni passar en manera alguna, so pe-
na de la nuestra merced, y de diez mil marauedis
para la nuestra Camara. Fecha en Aranjuez
a seys dias del mes de Mayo, de mil y seyscien-
tos y diez y siete años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor

Pedro de Contreras.

TASSA

TASSA.

Yo Iuan de Xerez. escriuano de Camara del Rey nuestro señor, de los que residen en su Consejo, doy fee, que auiendo se presentado ante los señores del dicho Consejo vn libro intitulado, De Iure & Iustitia distributiva, compuesto por el Doctor don Natal Capellan de su Magestad, que con licencia y priuilegio de su Magestad ha sido impresso, le cassaron a quatro maravedis el pliego en papel, y a este precio, y no a mas, mandaron se venda, y que esta fee de cassa se ponga al principio de cada vn libro de los que assi fueren impressos, en virtud de la dicha licencia. Y para que dello conste di esta fee, que es fecha en la villa de Madrid a veynte y dos dias del mes de Junio, de mil y seyscientos y diez, y siete años.

Iuan de Xerez.

ERRATA.

Errata hic corrigas, folio 9. linea 25. dicit secundum, corrige primum. 13. 15. qualibet, quolibet, 14. 17. tenent, tenet. 27. 5. peximus, pessimus. 46. 19. c. 6. articulo 6. 79. 17. vitan esse, vitan in esse, 74. 3. ius gentium quod, ius gentium est, quod, 75. 22. vt omnis, vt in c. omnis, 93. 9. de modo, modo, 97. 28. formam forum 105. 11. in quo, in qua. 184. 26. gratificationi, gratificationis. 219. 2. ergo od id, ergo ea, 237. 27. in partibus, in pertibus, 141. 2. diuinis rebus, diuinis rebus. 243. 18. & est, 257. 7. illa, in illa, 261. 26. eorum, contra se. 266. 15. collatum firmata, collatum, & firmata. 273. 8. 284. 12. sequeretur, sequi, 289. 25. patur est locus gratificationi, datur. & esse locus gratificationis, 195. 9. illicitum, licitum.

Con estas erratas corresponde con su original. Dada en Madrid a diez y nueue de Junio, de mil y seyscientos y diez y siete.

El Licenc. Francisco Murcia
de la Llana.

CEN:

CENSURA P. PRÆSENTATI
ti Fr. Thomæ Daoiz, Lectoris Theologiae,
ac supremi Senatus sanctæ Inquisitionis
Qualificatoris.

EX Commissione domini Doctoris Gutierrez de Cetina Vicarij Matritensis, vidi Tractatum De Iure & Iustitia distributiva, Authore D. Natale Schittino Panormitano, sacrae Theologiae, sacrorumque Canonum Doctore, ac potentissimi Philippi Tertij Regis Capellano: in quo nihil inuenio, quod moribus, aut fidei sit contrarium. Quin potius tradit doctrinam sanam, ac tutam, magisque conformem Concilij, iuribus, & decretis Conciliorum, præcipue Tridentini, sectatur breuitatem, & distinctione: opus eruditum, ac prælo dignissimum, maximeque necessarium ad optimam gubernationem, & vt dignioribus præmia distribuatur. Dat. in Conuentu Sancti Thomæ Matriti, die 27. Martij, 1617.

F. Thomas Daoiz.

CEN:

CENSURA P. F. HIERONYMI
Mariæ Milan, Prædicatoris, Ordinis S. P.
Francisci, sacre Theologiæ Positiuæ, ac
Scholasticæ Lectoris, necnon sanctæ In-
quisitionis Consultoris Qualificatoris.

TRactatus hos De Iure & Iustitia distributi-
ua, Auctore D. Natale Schittino Panormitano,
sacre Theologiæ, sacrorumque Canonum Doctore, ac po-
tentissimi Philippi Tertij Regis Capellano, ex mandato
sacri ac Regalis Senatus, sedula qua potui, diligentia euol-
ui, in quibus talis sententia, vbertas breuis, sana ac insig-
nis resolutio, & grauis eruditio elucet, vt tam graui ac
sapiente viro digna sint. Ex quo facile deprehendi potest, in
eis, non solum nihil dissonum fidei & moribus, verum mul-
tarationi, & doctrinæ sanctorum ac Conciliorum conso-
na inueniantur, quæ digna sint, vt in mediam lucem pro-
ducantur, in maximum omnium, præcipue eorum, qui præ-
sunt, commodum, & utilitatem prouentura. In hoc no-
stro Cenobio sanctissimi P. N. Francisci. Matrini, die 27.
Aprilis, anno 1617.

Fr. Hieronymus Maria Milan.

CEN.

ILLV.

ILLVSTRISSIMO,
EXCELLENTISSIMOQVE
HEROIDE D. PETRO FERNANDEZ
de Castro Comiti Lemensi, Marchioni Sarria, potentis-
simi Regis Philippi Tertij ab aurea clauē, Illustrissima-
rum Villaluz, & Andradæ familiarum Prin-
cipi, Italiæ supremi Senatus
Præsidi, &c.

VETVS INVA-
luit consuetudo (Ex-
cellentissime Princeps)
vt literarum labores, sa-
crarumque Musarum
seria Reipublica Prin-
cipibus, inclytisq; pro-
ceribus offerantur. Quapropter ipse opus de
Iure & Iustitia distributiua edere cupiens,
Excellentiæ tuæ hos primos laborum meorum
fructus dicendos putavi: vt nimirum ingenij
mei tenuitas tanto sub nomine, seu potius nu-
minis clypeo corroboretur. Accedit etiã, quod
animus, iam pridem flagranti quodam desi-
derio accensus, deuotionis & reuerentiæ in te
sue signum aliquod ardeat præferre. Et sanè

¶¶

cui

cui iustius opus Iustitiæ dicare potuissē, quàm
tibi iustissime, & integerrime Princeps, qui ad
eam colendam te totum semper conuertisse vi-
deris? Nec tamen hoc à me factum, ut hinc iu-
stitiæ integritatem haurires, & quasi ignota,
ea perdisceres documenta, quæ omnes docere
potes; sed ut tanquam in speculo, tuæ iustitiæ
ac integritatis imaginem ad viuum expres-
sam, attentius per otium contemplareris. Te
nanque tuæ virtutes magis oblectant, quàm
eximius ille generis splendor; innumerabiles
illi ab auro triumphu, quibus antiquissima,
ac nobilissima tua splendet familia, Regio Lu-
sitianorum propagata sanguine; ex qua, tan-
quam ex Equo Troiano, tot magnanimi He-
roes, tot præclarissimi Principes ac Duces,
bello paceque insignes prodire; inter quos fra-
ter ille tuus Excellentissimus Furrisane Dux
multis præluet, qui pace inter Paulum Pon-
tificem, Venetosque composita: multos per an-
nos magna cum gloria, Oratoris officio Ro-
mæ persunctus est; & demum ad utriusque Si-
ciliæ regimen gloriosius permotus. Verum
hæc antiquorum, recentiorumque ornamenta,
tan-

tanquam tibi cum multis communia, vel con-
temnis omnino; vel certe parvipendis; quippe
qui tot proprijs animi corporisq; dotibus insig-
niris, ut eas nemo prorsus enumerare valeat,
quarum singula quemcunque insignem præ-
clarumq; reddere possunt. Alios enim maio-
rum simulacra decorant; alios gloria suomet
parta labore, ad astra usq; tollit; alios Reg-
norum, Prouinciarumque gubernacula comen-
dant; alios litterarum donū laudat. Tu unus,
inclite Princeps, ijs palam omnibus condeco-
raris. Quanta enim à te præclare gesta, dum
supremo præeras Indiarum Senatui, quantaq;
dum Proregem Neapolitanum agebas, memo-
ratu digna referuntur? Quanta solertia, quan-
taq; cura à te frequenter adhibita, ad suble-
uandas præsertim regias opes? maxima sanè,
adeo, ut quam tot prædecessores tui minimè va-
luerunt reperire medelam, tu solus afflictis re-
bus adhibuisse opportunam videare. Quippe
qui vrbes, & municipia totius Regni Parthe-
nopæi grauissimo ære alieno oppressas, ac
proinde ruinam minantes, penitus liberasti.
Ac magistratuum decorem multis auaritiæ
99 2 sordi-

sordibus deformatum, in pristinum restituiſti. Multaq; alia præclara peregiſti, quæ, ne vaſtum pelagus tuæ Celſitudinis aggreſſiar, prætermitto. Cum præſertim cuncti fateantur, cuncta ſemper adeo egregiè à te geſta fuiſſe, ut rebus geſtis nulla honoris ac ſplendoris acceſſio ab alio fieri poſſe credatur. Hac etiam de cauſa prætermitto, quanta à te ſummi Italia Senatus clauum tenente, nobis vtilia, tibi decora promittuntur. Nec tamen ſilentio prætereunda eſt illa animi tui ingenuitas, qua veluti alter Mæcenas, literis vacantes, ipſarūq; cultores amplecteris, foues, defendis, atque extollis. At cum magnos Principes potiùs colere, quàm laudare debeamus, Excellentiſſime Heros, ubi lingua calamusque deficit, ſuppleat animus precor. Vale.

Excellentiæ Tuæ.

Deuotiſſimus ſeruus, ac Capellanus.

Doct̃or D. Natalis Schittinus.

Ad

Ad Lectorem.

VÆ SVNT IVSTITIÆ partes (benigne Lector) quibus vniuerſa Reſpublica, & prudenter gubernatur, & foeliciter augetur, ex communi ſententia Theologorum, Philoſophorum, & Iuriſtarum; Præmiũ ſcilicet, & Pœna; quæ cum in Principe, fauente numine, regnare contingit, tunc foelicitas ciuium, tunc Reipublicæ ſalus, tuta eſt. Quapropter, cum ipſe aliquid ſtudiorum meorū, præcipuè ex lecturis, prælectis, & agitis in publicis Academijs Valliſoleti, edere cuperem: occurrit illico, nihil vtilius, nec præſtantius tractare me potuiſſe, quàm de Iure & Iuſtitia diſtributiua. Quorum vnum bona communia, præmia, & honores, congrua proportione diſtribuit. Alterum pœnas, & ſupplicia debita reprobis præſcribit. Quamobrem (inquit Iſidorus) *Fæſe ſunt leges, ut earum metu humana coerceatur audacia, refrænetur nocendi cupiditas, tuta que ſit inter improbos innocentia.* Et re vera, ſi leges tollantur, quæ bonis præmiũ, malis ſupplicia decernunt, quid reliquum eſt in Reſpublica, niſi confuſio, & perditio illius? Quid ſuper eſt, niſi reprobos, proprio arbitratu, in detrimentum aliorum viuere: eò quòd ſine timore, ſine honeſtate, ſine iuſtitia, ſine Deo, omnia ruant.

Verum fateor, hac in re me multum laboraſſe, multumque ſtudiuiſſe, diuque dubitaſſe, & ancipitem fuiſſe, an diſputationes has in publicum ederem, vel potiùs ſup-

primeré. Quia ex vna parte rei magnitudo, & ingenij mei tenuitas perstringebat me; terrebant q; multa alia, & præsertim, quia nõ ignorabā, quā periculosum sit anceps iudicium hominū subire, & in eorū manibus, & oculis versari, qui leuibus interdū maculis offenduntur. Ex aduerso, fortissime, fidelesq; rationes amicorū me cōpellebant, ostendebatq; hāc prouinciā mihi maximopere expedire. Quibus tandem conuictus, prætermisissis fluctuationibus, quæ mihi ante oculos versabantur, eam subeundam suscepi.

Et vt rem aggrediar, hoc opus in duos libros diuisi. In primo libro, ea quæ de Legibus in tanta latitudine, & varietate diffusa sunt, in octo disputationes perstrinxi. In secundo libro, quæ de Iustitia Distributiua agitatur, in quatuor cōtrouersias epilogau; quas deinde in suos articulos, & numeros subdivisi. Vltimo loco, disputationē vnicam de Opinionibus sequendis in quacumque re intertexui. Nullam maiorem adhibui curam; quā eam sententiam proponere, quæ magis fuerit communis, magis tuta, magis approbata, magis secuta, magisq; solida, eamq; auctoritatibus diuinis, sanctorum Patrum, sacrorū Canonum, Iuriū, & Cōciliorum testimonijs, ac præcipuis rationibus comprobata patefacere; Breuitatē, claritatē, ordinem, & distinctionē, super omnia sedatus; stylū non vulgarem, sed scholasticū & doctrinalē, prout in Academijs in omni facultate frequētatur, & à D.Th. susceptū sequutus sum. In rebus claris auctores multos nõ adduxi. Lectorem dubium in ambiguis non reliqui. Multitudinē textuum de industria vitau; & tantū paucos & firmiores proposui. Deū contestans, nullū alium laborū horum finē, scopumve me habuisse, quā bono cōmuni, & saluti animarū consulere, & ipsi famulatū aliquem præstare. Cæterum si primos hos tibi placuisse sensero, secundos, illo adiuuante, adiūgēdos promitto. Et si quid erratū fuerit, boni cōsule. Vale.

PRÆ-

P R A E F A T I O I N
T R A C T A T V M
de legibus.

S V M M A R I V M.

D eclarantur variæ significationes nominis Iuris, num. 1.
Declarantur variæ significationes nominis Legis, num. 2.
Declarantur variæ significationes nominis Iustitiæ, num. 3.
Tractant de legibus Theologi, Philosophi, & Iurisperiti, & in quo differant, num. 4.
Scriptores de legibus offenduntur, num. 5.

N Omni disputatione, teste Aristotele, in qua rei alicuius ratio inuestigatur, cum vsus nominis sit varius, vt omnis ambiguitas vocabuli tollatur, prius distinguendum est. Hoc in præsentibus contingit, dum naturam Iuris, seu Legis inuestigare cupimus, propter diuersitatem, & accceptionem horum nominū, Iuris, Legis, & Iustitiæ, quæ diuersam rem frequenter significare solent. Ideo à diuisione nostrum exordium sumendum erit.

Ius ergo, primò, varias habet significationes: & multipliciter accipitur. Significat locum forensem, in quo lites agitantur; significat etiam sententiam iudicis, & ipsam artem iudicandi; sed prætermisissis prædictis significationibus, præcipue hoc nomen Ius, legem, seu regulam ipsam Iuris denorat, & secundum hanc significationem, loquitur

Prefatio

tur Gratianus multis in locis, & frequenter asseritur, hoc est de iure diuino, hoc de iure naturæ, hoc de iure positiuo, id est, hæc regula, seu lex iuris diuini positiui, vel naturalis est. Significat etiam ius, æquitatem ipsam, & opus, ad quod terminatur actio iustitiæ, id est, sumitur ius pro illa re iusta, quæ efficitur per actionem iustitiæ. Hæc duæ vltimæ significationes sunt propriæ, & frequentiores. Reliquæ supradictæ, impropriæ dicuntur. Ita Aragonius de iustitia, & iure, q. 57. art. 1. Rebellus de obligationibus 1. p. q. 1.

2 Lex, quoque, varias significationes habet, sed ad tres reduci possunt. Primò accipitur lex, largè, & improprie, quatenus se extendit ad homines, ad animalia, & insensibilia, quæ etiam ad suos fines lege mouentur, & etiam ad pacta, & conditiones, quæ in contractibus apponuntur; nam dicimus: hac lege cõtraho tecũ, id est, hac cõditione. Secundò accipitur lex nimis strictò ad significandam quandam speciem iuris, quæ in scriptis traditur, vt in c. ius generale, d. st. 1. Tertio lex accipitur proprie, quatenus significat præceptum, seu regulam communem communitati propositam, ab eo, qui potestatem habet leges ferendi, & in ista vltima significatione accipitur à nobis lex in præfati, ita Lorca de legibus in præfatione.

3 Tandem Iustitia, duobus modis sumitur: vno modo communiter: quatenus generalis quædam virtus est, complectens omnes virtutes morales: & in hoc sensu Arist. 5. Ethic. c. 1. *Iustitiam, totam virtutem vocauit.* Alio modo sumitur Iustitia proprie, quatenus est quædam virtus moralis, & vna ex quatuor virtutibus Cardinalibus, cuius proprium munus est, debitum vnicuique reddere, & æqualitatem in omni negotio inter ciues constituere: & in isto sensu loquimur de iustitia in præfati. Ita Rebellus

De legibus.

Ius de obligationibus 1. part. quæstion. 1. section. 2.
4 Sciendum est quoque, quod communis est disputatio hæc de legibus, Theologis, Iurisperitis, & Philosophis moralibus, sed diuersa est ratio disputandi. Iurisperiti de legibus tractant, quatenus ordinant homines ad communem pacem Reipublicæ: Philosophi morales ferè eodè modo, quatenus pertinent ad ordinem naturæ, & vt sunt principia, & regulæ dirigentes actiones humanas ad vitam Ethicam, Politicam, & Oeconomicam. At verò Theologi tractant de illis, quatenus ordinant, & dirigunt nos ad æternam illam felicitatem, quæ in Dei visione consistit. Differunt secundò non solum in fine, sed etiam in causa efficienti: nam Iurisperiti considerant leges, & eodè modo Philosophi, quatenus ab hominibus sunt constitutæ, vt in l. 1. ff. de iust. & iur. Theologus autem tractat de eis, quatenus Deum habent auctorem, & ab eo deriuantur, secundum illud Isaia, cap. 35. *Dominus iudex noster, Dominus legis noster.* Differunt tertio nam Iurisprudentes, secundum peculiarem finem diuisi sunt. Ius Cæsareum tractat de eis, quatenus componunt pacem in exteriori Republica: Ius Põtificium, quatenus eam componunt in Republica Christiana, & Ecclesiastica: Ius autè Theologorum, quatenus docet benè, & feliciter viuere in ordine ad Rempublicam cælestem. Cum hoc tamen stat, quod methodus, & ratio disputandi de legibus, in Theologia, altior & latior est: nam, non solum Theologi tractant de lege diuina, verum de lege naturali, & ciuili, in ea parte, quæ cum Philosophis moralibus, & cum Iurisperitis communem habent materiam: tum etiam, quia omnes leges à lege diuina deriuantur, vt infra copiosius patebit. Ita tenet Lorca in dicta præfatione de legibus, Suarez, & alij.

Prefatio

De legibus denique copiosius scripserunt, & disputat Alexand. Ales. 3. p. Guillelmus Parisius in lib. de legibus, Gerson in libro de potestate Ecclesie. Alphonfus de Castro in duobus libris de lege pœnali, Magister sententiarum, & Scholastici, qui cum sequuntur, Sanct. Thom. uberrime, vt solet, & exacte in 1. 2. & Commentarij, inter quos, Sotus in duobus primis lib. de iust. & iur. Suarez, Vazquez, Lorca, Medina. Et Iurisperiti scripserunt de legibus in. C. & in ff. Plato scripsit de eis 10. Dialogos, Cicero tres libros, Aristot. in Moralibus, & nos breuiter, & compendiose de illis disputabimus.

DE

DE LEGIBVS IN COMMVNI.

DISPUTATIO Prima.

IN QVATVOR Articulos diuisa.

In hac prima disputatione, more Aristotelico, agitur de legibus in communi; necnon de causis, & reliquis essentialibus, & necessarijs illarum, anteaquam de eis in particulari ad tractandum descendatur.

SVMMARIVM.

- P**roponitur questum articuli, numer. 1.
- Proponuntur tria argumenta contra questum, nu. 2.
- Constituitur, & probatur conclusio, quod lex est quædam rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata, nu. 3.
- Constituitur alia diffinitio, nu. 4.
- Ostenditur denominatio legis, nu. 5.
- Quod lex sit effectus potius intellectus, quam voluntatis ostenditur, nu. 6.
- Leges in triplici statu, vel subiecto considerari possunt, nu. 7.
- Satisfit argumentis propositis, nu. 8.

De iure in communi, disp. 1.

ARTICVLVS. I.

1. Vtrum lex sit quedam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.

Primò contra prædictam diffinitionem argumentor sic. Priuilegium, lex priuata dicitur, vt in c. priuilegium, dist. 3. Sed priuilegium in priuati cōmodum instituitur priuilegiati: ergo lex non est rationis ordinatio ad bonum commune.

2. Argumentor auctoritate D. Pauli ad Rom. cap. 2. qui ait: *Gentes, quæ legem non habent, ea quæ legis sunt, faciunt, & ipsi sibi met sunt lex*, sed hoc communiter de omnibus dicit: ergo quilibet poterit facere sibi legem, & sic non requiritur, vt lex facta sit ab eo, qui curam communitatis habet.

3. Contra vltimam partem diffinitionis argumentor sic. Lex naturalis, vera lex est, & obligat vniuersos, quæ tamen nulla indiget promulgatione, cum neque in statu innocentia, neque post, fuerit talis lex promulgata: ergo promulgatio non est de ratione legis.

3. His argumentis non obstantibus, Conclusio est. *Optima est diffinitio legis supra assignata.*

Probat, quòd sic optima diffinitio, auctoritate Arist. lib. 6. Topicor. & 4. Physicorum, vbi enumerantur omnes proprietates, & conditiones, quas debet habere optima diffinitio. scilicet, quòd constet ex genere, & differentia: quòd explicet totam essentiam, & naturam rei diffinitæ: quòd competat omnibus contentis sub ea: quòd faciat differre rem diffinitam ab alijs rebus: quòd conuertatur cum

De iure in communi, disp. 1.

7

eum suo diffinito: & quòd ea posita soluantur omnes difficultates illius rei; sed omnes hæ proprietates reperiuntur in supradicta diffinitione. Primò, constat ex genere, & differentia, nam rationis ordinatio se habet, vt genus, & reliquæ partes vt differentia. Secundò, est breuis legum explicatio, & explicat totam naturam, & essentiam legum. Tertio, competit omnibus legibus. Quarto, facit differre legem à non lege, & conuertitur cum suo diffinito. Quintò, ea posita, soluantur omnes difficultates. Et tandem est doctrinalis, nam exprimentur per eam genus, causa finalis, efficiens, & formalis, vt in sequentibus videbitur: Ergo optima est diffinitio: ita S. Tho. 1. 2. q. 90. artic. 4.

4. Sed vt iste articulus benè intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd à diuersis Doctoribus diuersæ constituuntur diffinitiones ipsius legis, de quibus vix aliqua videtur omni legi conuenire, vt ait Valentia, qui eas refert. to. 2. disput. 7. de lege, p. 2. & propter hoc, illis omisissis, tantum duas, quas constituit S. Tho. referam. Vna est supradicta in conclusione: altera est. *Lex est quedam regula, & mensura, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.* Quæ diffinitio, licet sit clara, & bona, est tamen aliquo modo generalis, & ad omnes leges proprias, & improprias refertur: nam vnaquæque res suam regulam, & mensuram habet, secundum quam operatur, & inducitur ad agendum, & retrahitur, & propter hoc prima diffinitio magis propria, & doctrinalis est: ita S. Thom. vbi supra, artic. 1. & 4.

5. Supponimus secundò, quòd hoc nomen *Lex* ob varias proprietates, & qualitates, quas continet, non vno modo ab omnibus deriuatur, sed ab alijs aliter atque aliter

ter deducitur, & præsertim Isidorus, lib. 5. Ethim. cap. 3. voluit, quod lex à legendo passiuè deriuetur; eò quòd scripto profertur, vt legatur ab omnibus. D. Thom. in præfenti dicit, quòd lex dicitur à ligando, eò quòd obligat ad agendum id, quòd præcipitur. Cicero verò lib. 1. de legibus, sentit, legem à legendo actiuè dici, quia eligit, seu deligit quid agendū, vel omittendum. Ex quibus denominationibus colliguntur duæ virtutes in ipsis legibus, videlicet dirigere, seu illuminare; & altera, obligare, & sic, Lex est regula seu mensura, quæ nos dirigit, seu illuminat, & obligat, vt quòd agendum est, agamus, & quòd omittendum est, omittamus.

- 6 Supponimus tertio, vt aggrediamur perfectam diffinitionis explicationem. Sciendum est, quòd inter Doctores Scholasticos, maxima est controuersia, si lex sit effectus, & opus rationis, an potius voluntatis, nam ex hac determinatione resultat ratio quædam communis, quæ est veluti generica ipsius diffinitionis. Et licet aliqui dicant probabiliter, legem opus esse voluntatis, & non intellectus. Sanctus verò Thomas è contra in 1. 2. quæst. 90. art. 1. probabilius docet, legem esse effectum, & opus intellectus, seu rationis, & non voluntatis. Quod probat, & ostendit testimonio plurimorum Philosophorum, sanctorum Patrum, Iurium, & rationum. Et ad hoc declarandum, sciendum est, quòd plures sunt effectus intellectus, & voluntatis, qui concurrunt ad ipsam legem constituendam. Primo, ad legem pertinet ordinare; & propter hoc dici solet: Lex est ordinatio rationis, & iste effectus est intellectus. Secundo, leges habent illuminare: illuminare, & illustrare est opus quoque intellectus. Tertio, lex est regula: sed regulare opus est intellectus. Quarto, lex habet dirigere homines in suos fines: dirigere, & mouere ad finem

finem est opus voluntatis. Ex quibus colligitur, certissimum esse, & absque controuersia, quòd ad leges constituendas à Legislatore, necesse est operatio ipsius intellectus, & voluntatis. Sed quia maiores sunt effectus, & proprietates pertinentes ad intellectum, quàm ad voluntatem ad ipsam legem constituendam, vt ostensum est, propter hoc dicendum est cum Sancto Thoma, leges principaliter opus esse intellectus, & secundario voluntatis: ita Doctores, & Lorca supra citati.

- 7 Aduertendum est tandem, quòd leges in triplici statu vel subiecto considerari possunt. Primo in ipso legislatore, & secundum hoc dicimus, legem æternam fuisse conceptam in mente diuina ex æternitate. Secundo, considerari potest, prout est in subditis, in quibus imponitur, & secundum hoc dicimus, legem naturalem esse inditam in mentibus hominum. Tertio potest considerari lex, prout est in aliquo signo, seu in aliqua scriptura exteriori, vel in voce manifestante voluntatem superioris per illam legem.
- 8 Non obstant modò argumenta in contrarium adducta. Non primò, nam respondetur, quòd licet priuilegium principaliter in priuatum commodum institutum sit, tamen secundario, & per redundantiam refertur ad bonum commune, & hoc satis est, prout in sequenti articulo declarabitur, & soluitur primum argumentum.
- Non obstat secundum desumptum ex auctoritate Diui Pauli; nam respondetur, legem in homine dupliciter existere posse; vno modo in regulante legislatore: alio modo in regulato subdito, & in isto casu auctoritas Diui Pauli loquitur, dum dicit: *Gentes. quæ legem non habent, ea quæ legis sunt, naturaliter, &c.* Nam addit legem illam scriptam à Deo ipso summo conditore, & sic ipsi faciunt,

De iure in communi, disp. I.

ciunt, quæ à Deo constituuntur, & soluitur secundum.
Non obstat tertium: nam respondetur, quòd Lex naturalis sufficienter hominibus promulgata est per lumen rationis naturalis: quapropter in statu innocentie clarissime nature luce, nulla fuit opus exteriori promulgatione, nisi quoad usque post peccatum, mens hominum obtenebrata esset, & tunc necesse fuit, ut per legem scriptam præcepta naturalia explicarentur, ut infra suo loco videntur, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum articuli; nu. 1.
Proponuntur duo argumenta contra quæsitum, n. 2.
Declarantur varij intellectus Doctorum, quomodo lex pro communi bono feratur, nu. 3.
Constituuntur conclusio, & probatur, quòd de substantia Legis est, ut pro communi bono feratur, nu. 4.
Declaratur, quomodo Lex non teneatur respicere ad casus particulares, qui de raro, & in paucioribus, & per accidens eueniunt, nu. 5.
Declaratur causa efficiens, ad quam spectat condere leges, nu. 6.
Constituuntur aliquæ proprietates pertinentes ad causam efficientem, nu. 7.
Constituuntur causa materialis, circa quam versantur leges, nu. 8.
Constituuntur differentia inter legem, præceptum, priuilegium, & sententiam, nu. 9.
Satisfit argumentis propositis, nu. 10.

ARTI

De iure in communi, disp. I.

II

ARTICVLVS.

1. *Vtrum de substantia legis sit, ut pro communi bono feratur.*

Primò pro parte negatiua argumentor, & probor, quòd de substantia legis non est, ut pro communi bono feratur, sic. Multe sunt leges, quæ in bono priuato personarum ordinantur, ut leges pupillorù, leges militù, & similes, ut in l. i. ff. de iust. & iur. in §. huius studij, in st. eodè tit. in l. 2. ff. de constitutionibus, in c. licet, de regularibus, cum alijs, in quibus iuribus continetur, quòd leges quædam sunt, quæ ad commune bonum ordinantur, & aliæ circa priuatum bonum singulorum, ergo non solum de substantia legis est, ut pro communi bono feratur.

Secundò argumètor sic. Locupletari nemo debet cù iactura aliena, ut in regula locupletari, de regulis iur. lib. 6. sed plures leges sunt, quæ in damnù, & detrimètum aliorum instituuntur, ut leges præscriptionis, & vsucapionis, & similes: ergo verum non est, quòd leges pro communi bono ferantur.

3. Sed antea quàm conclusionem constituamus: aduertendum est primò, quòd circa intelligentiã istius articuli, varie sunt Doctorum expositiones, & vnaquæque vera est, & doctrinam, & proprietatem aliquam legis explicat. Quidam enim dixerunt, Legem debere esse pro communi bono institutam, & non pro priuata vtilitate ipsius Legislatoris, alioquin erit iniqua, & non vera Lex. Et ratio est, nam Reges & Principes, qui leges ferunt, vel à Deo, vel à communitate deputati sunt, ut communem Reipublicæ pacem constituant, & tueantur, ergo ad hunc finem, & nõ aliù debent uti sua potestate, & iurisdictione,

B 2

vt

De iure in communi, disp. I.

vt tenet Sotus de iustitia & iure, lib. 1. q. 1. art. 2. Medina in 1. 2. q. 90. art. 2. cum alijs. Alij verò dixerunt, quod Isidorus, in c. erit autem lex, 4. dist. dum dixit, quod *Lex debet esse pro communi bono*, intellexit proprietatem necessariam legis explicare, videlicet, quod lex est comune præceptum, plura, & non vnum tantum, aut alterum cõprehens, sicut est priuilegium, præceptum, vel mandatum aliquod particulare, quod nomen legis non meretur, vt in l. iura, ff. de legibus, & in c. 1. de constit. S. Tho. verò, qui mentem Isidori eo modo quo Iurisperiti rectè intellexit, dicit, legem respicere bonum commune, & in illud, tanquam in finem ordinari debet, & in hoc Isidorus posuit causam finalem ipsius legis, cuius intuitu leges constituuntur, ita S. Tho. 1. 2. q. 90. artic. 2. Lorca de legibus, disputatione 2. cum alijs.

4 Conclusio ergo est: *De substantia legis est, vt pro communi bono feratur.*

Probatur conclusio, discurrendo in omnibus legibus inductiue: & de lege æterna, & naturali, satis clarum est, & etiam de diuina positiua, tam veteri, quam noua, quod pro cõmuni bono lata fuerit, illa pro Iudaico populo, ista pro Ecclesia Catholica, & vniuerso orbe. Probatur etiam de lege humana, rationibus subsequen- tibus. Prima ratio, nam lex est regula, & mensura actionum humanarum, quæ vniuersales sunt: ergo vniuersalis debuit esse regula, & lex. Tum secundò, quia lex debet esse perpetua, & duratura, non erit perpetua si ad vnum referatur, nam eo mortuo cessaret lex, sed debuit imponi cõmunitati, quæ est perpetua saltem per successionem. Tum quartò, nam lex debet esse iusta, & honesta, sed non esset iusta & honesta, si respiceret priuatum bonum contra commune, & nulla ratione legis nomen meretur, quæ pro priuato bono,

De iure in communi, disp. I.

13

bono, & non pro communi fuerit instituta. Fulditur hoc auctoritate Isidori in d. c. erit autem lex, 4. dist. Platonis, Aristo. & Ciceronis, & auctoritate Consulti in l. 1. & 2. ff. de legibus, text. in c. dux sunt 19. q. 2. in c. licet, de regulis, in c. scias 7. q. 1. & de iure regum, text. in l. 9. tit. 1. p. 1. Et tenent hoc communiter doctores, S. Tho. in 1. 2. q. 90. art. 2. Medina, & Caietanus d. artic. 2. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 1. art. 2. Suarez de legib. lib. 1. c. 6. & 7. cum alijs.

5 Sed ad prædictam conclusionem intelligendam, sciendum est, quod finis, & intentio legis est, vt diximus, respicere ad bonum commune, & vt pro communi bono proferatur, licet non attendatur, quod aliquando in raris, in paucioribus, aut per accidens contingat, vt ex aliqua lege alicui damnum euenire possit, & ob id si legis intentio non perficitur in qualibet singularium, non ob id mutata est lex, quæ attendit ad ea, quæ frequenter eueniunt, nec leges ita scribi possunt, vt omnes casus particulares comprehendatur. V. g. præcipit lex, quod testamentum minus solemne, id est, sine certo numero testium, & rebellionem, non valeat, & pro infecto reputetur, nam intentio legis est, ne detur locus fraudibus, & dolis, cum mortuus sit homo testator, & pro se ipso respondere non valeat. Contingit aliquando, quod quis instituat testamentum minus solemne sine fraude, & dolo, profecto tale testamentum nullum est: nam ratio, & intentio legis in isto casu particulari cessat, & eodem modo dicendum erit in matrimonijs clandestinis, quæ efficiuntur non presenti parrocho, & duobus, vel tribus testibus, vt in Concilio Trident. sess. 24. c. 1. & licet cesset ratio legis in particulari, in prædictis casibus, non tamè cessat in communi, ad quam iura attendunt, vt in l. ea, quæ raro, ff. de regul. iur. & tenet Lorca, vt supra cum alijs citatis.

B 3

6 De

Declarata causa finali ipsius Legis, ordo doctrinæ requirit, ut de causa efficiēte dicamus. Condere ergo Leges, vel pertinet ad totā communitatem, vel ad publicā personam, quæ totius communitatis curam habet. Patet hoc inductiue de omnibus legibus. Et de Lege diuina clarum est, à proximo Legislatore Deo procedere, veluti ab eo, qui supremū dominiū rerū omnium cū omni iure gubernandi, & regēdi imperiū habet, & homo naturaliter est ei subiectus, iuxta illud Isai. c. 33. *Dñs iudex noster, Dominus Legisfer noster, Dominus Rex noster.* De Lege naturali quæque patet à publica Dei gubernandi potestate procedere. Similiter patet de Lege humana, nam Lex non est particularis præceptum, sed commune, communitatem respiciens; ergo ab eo solū constitui potest qui soli cōmunitati imperare valet, ut in c. cū accessissent, in c. cū in Eccles. Sæctę Marię, de const. in c. duo sunt, in c. benē quidem. 96. dist. ita tenet S. Thom. 1. 2. q. 90. art. 3. cum alijs.

7 Sed ad maiorem intelligentiā istius, quatuor inferēda sunt. Primò inferitur, quòd potestas ferēdi Leges primariò, & per essentiā residet in ipso Deo, in hominibus autē cōmunicatur per quādam participationē, iuxta illud Psalmi. *Audite Reges, quoniā data est à Dño potestas vobis, nō enim est potestas, nisi à Deo.* Inferitur Secūdo, quòd potestas ferēdi leges inter homines, in supremo capite, quodcūq; illud sit, residet, aut sit Respublica absoluta, aut Imperator, aut Rex, aut Princeps, aut alius non recognoscens superiorē. Residet quoque hæc potestas in Romano Pontifice, non ut Vicario Respublicę, seu Ecclesię, sed ut Vicario Christi. In alijs autem inferioribus supradictis hæc non residet, nisi tantūm erit in eis, quātū fuerit cōmunicata à supradictis superioribus, vel si id habuerint cōsuetudine, vel privilegio. Ita Suarez, lib. 1. c. 9. Inferitur Tertiò, quòd licet

in iure

in iure reperiantur plures leges à diuersis Iurisconsultis constitutę, ordinatę, & inuentę: tamen efficaciam habuerunt, non ab eis, sed ab Imperatoribus, quorū ed. & promulgatę sunt. Quartò inferitur, quòd omnes habētēs potestātē dominatiuam non possunt leges constituere, ut patet respectu familię, si. b. ditorum, & filiorum, neque vir respectu vxoris, nam præcepta eorum non dirigitur ad bonū commune, neque vna familia poterit constituere bonū cōmune: idē erit de magnatibus in suis oppidis, & de Abbatis in suo monasterio, licet tamen præcepta eorum obligant coram Deo, non tamen erunt leges: ita Medina, d. q. 90. art. 3. cum alijs.

8 Explicata causa efficiēti, & finali legis, consequens est, ut aliquid de causa materiali dicamus, nā de formali dicendum erit in Legē humana, dū declarabimus formam ab Isidoro in c. erit autem lex, 4. dist. institutam, & etiam dicemus de ea in sequenti articulo, exponendo modum, quo Lex ferri debet, & promulgari: de materiali, modò non agimus de subiecto, quod vocatur materia, in qua, nā de hoc diximus in articulo præcedenti, nu. 7. tractando, si lex erat in intellectu Legislatoris, subdito vel extra, & si debuerat esse scripta, vel in voce, manifestante voluntatē superioris: sed inquirimus tantūm modò de materia, circa quam versatur lex. Et omnes fatentur, leges versari circa actiones humanas, nam Lex præcipit actiones humanas bonas, & prohibet malas, & si aliquę sunt actiones indifferentes, quę ad certum finem consequendum sunt idoneę, præcipit, & prohibet eas, quę finem consequendum impediunt, ut patet hoc inductiue in omnibus Legibus Lex naturalis iubet Deum colere, parentes honorare, neminem lædere, & similia, qui actus ex natura sua boni sunt: prohibet autem furtū, adulterium, fornicationē,

homi-

homicidiū, & similia, qui actus ex natura sua mali sunt: & idē est de lege positua, tā diuina, quā humana, quia semper præcipiūt aliquē actū ad finē bonū, & prohibent malū.

Ex dictis in præsentī articulo colligimus differentiam, quæ est inter legē, præceptū, priuilegium, & sententiā, quæ omnia, licet aliquā similitudinē cum lege habeāt, ab eā tamen valde differunt. Præceptū, vel mandatū differt à Legge. Primò, quia præceptum, vel mandatū non imponitur cōmunitati, sed priuatis personis. Secundò, quia præceptū nō fertur auctoritate publica, licet feratur à Principe, vel à Republica. Tertio, quia Lex perpetua est, præceptū verò finitur morte præcipiētis. Priuilegiū differt à Legge, quia priuilegiū est exemptio quædam à Legge, & iuris cōmunis: vel est cōcessio extra ius cōmune; vel differt secundū Isidorū lib. 1. c. 2. 8. Nam priuilegiū dicitur, non quia priuata auctoritate fertur, sed quia priuatā personam respicit, & priuatas actiones disponit, Lex autē e contra. Sententiā differt à Legge, nam licet publica auctoritate feratur, non autē illa suprema Principis requiritur in ea, quæ ad leges ferendas necessaria est, & potius sententiæ executio Legis circa priuatas personas nuncupanda est, quā Lex: ita tenent Doctores supra citati.

Non obstant modò in contrarium adducta argumenta; non primum desumptum ex pluribus iuribus, nam respondetur, quòd licet leges ordinentur, & respiciant per se primò bonum commune, aliquæ tamen sunt, quæ ordinantur per se primò ad bonum particulare, vt sunt leges militum, leges pupillorum, & similibus. Sufficit tamē quòd aliquo modo, licet secundariò, prædictæ referantur & ordinentur ad cōmune bonum, prout solet esse etiam priuilegium, vt dicatur eas etiam pro communi bono institutas esse, & hoc sufficit, & soluitur primū argumentum.

Non

Non obstat secundum desumptum ex regula locuple-
rari, de regulis iuris, lib. 6. nam respondetur, quòd licet ve-
rum sit, quòd in aliquo casu particulari leges deficient, nā
non accedunt ad id, quòd in raris, in paucioribus, aut per
accidens fiunt, & eueniunt: neque ad damnum, quòd ex
eis alicui euenire poterit, vt est in præscriptione, & vsu-
capiōne, sufficit & satis est, quòd non deficient in cōmu-
ni, & quòd ad commune bonum respiciatur, prout respi-
citur in præscriptionibus, & vsucapiōnibus, ne dominia
remaneant diū derelicta, vt in titulo de præscriptionibus
videndum erit: & soluitur argumentum & articulus.

SUMMARIUM.

- P**roponitur quæstio articuli num. 1.
- Proponuntur duo argumenta num. 2.
- Constituitur conclusio, quòd promulgatio de essentia legis est, & probatur, num. 3.
- Ad publicationem legis humanæ duo necessaria requiri, ostēditur, num. 4.
- Leges diuinas à Deo tribus modis promulgari posse, ostēditur, num. 5.
- Deducuntur quatuor necessaria circa promulgationem legis, num. 6.
- Satis fit argumentis propositis, num. 7.

ARTICVLVS III.

Vtrum promulgatio sit de ratione legis.

Primò, pro parte negatiua argumētō sic. Lex vet
cessauit per mortem Christi, cum dixit in Cruce:
Consummatum est, ac subinde obligatio nouæ
legis

C

legis tunc intravit, quia cessatio vnus fuit, alterius inchoatio, aliàs mundus absque lege diuina, per aliquam tēporis moram existeret, quod dicendum non erit, sed tūc promulgatio legis nouæ, nulla facta fuit, nisi vsq; ad Pērecostem: ergo obligatio legis non pendet ex obligatione promulgationis.

Secundò argumētō. Lex diuina, quæ præcipit baptisimi necessitatem, obligat omnes homines, & tamen non omnibus est promulgata; sunt enim multi infideles, qui nihil profus audierunt de Euangelio, in quo lex baptisimi continetur, & excusantur tamen isti ex ignorantia inuincibili: ergo promulgatio non est necessaria & de ratione legis.

3 Hæc argumentis non obstantibus, conclusio est: *Promulgatio de essentia legis est, quæ nisi sufficienter promulgata sit, vim & vigorem legis habere non potest.*

Probatur conclusio: Nam essentia legis consistit in eo, vt sit regula, & præceptum commune, dirigens & obligans homines: vt autem habeat vim dirigendi, & obligandi, necesse est, vt promulgetur, quia aliter non poterit venire in notitiã subditorum, nisi illis sit cognita: non poterit esse cognita, nisi promulgetur: ergo promulgatio de essentia legis est. Patet hoc etiam inductiue, descendendo per omnes leges. Et primò de lege naturali, quæ omnibus hominibus est sufficienter promulgata per lumen rationis naturalis infusum in singulis hominibus ab auctore naturæ, iuxta illud Psalmi: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Constat quoque, de lege diuina veteri, quæ magnis signis & prodigijs promulgata fuit, vt in c. 19, & 20 Leuitici. Et de lege noua constat in Actibus Apostolorum cap. 17, quando per publicum & admirabi-

lem.

lem aduentum Spiritus sancti promulgata fuit: *Factus est repente de celo sonus, & rursus: Conuenit multitudo gentium ex omni natione, ad ostendendum maximam manifestationem fuisse in lege ista.* De lege æternæ patet etiã fuisse promulgatam verbo, & scripto, vt Sanctus Thomas tenet, & infra patebit. De lege humana, manifestum est etiam ex vsu, quo ab omnibus receptum est. Fulciatur hoc etiam auctoritate plurimorum iurium, text. in c. 1. de postulatione prælatorum, text. in c. in istis, dist. 4. in authentico, vt factæ nouæ constitutiones, col. 5. in l. leges, C. de legibus. Tenent hoc communiter Doctores, S. Thom. 1. 2. quæst. 90. artic. 4. Sotus de iustitia & iure lib. 1. quæst. 1. artic. 4. Suarez de legibus lib. 1. cap. 11. Lerca de legibus, disput. 2. Vazquez disputatione 155. Caietanus, & Medina in 1. 2. dicto art. 4. cum alijs.

Sed vt iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd hæc conditio promulgationis, ab omnibus fere Doctoribus, vt essentialis postulatur. Et licet leges omnes non eodem modo promulgentur, nam alia est promulgatio legis æternæ, alia legis naturalis, alia legis positivæ diuinæ, & alia legis positivæ humanæ: tamen ad promulgationem legis humanæ, duo ex communi vsu requiruntur. Primò, vt legislator exteriori, & sensibili signo suam voluntatem proponat subditis, cum tanta temporis latitudine, vt moraliter possit ad notitiam rotius communitatis deuenire. Requiritur secundò, vt promulgatio solemniter facta sit; nam non possunt aliter subditi cognoscere voluntatem Principis præcipientis, & secundum eam dirigere suas actiones, nisi sit illis externo signo lex proposita, & manifestata. Neq; cõsetur Princeps illam

C 2

illam

De iure in communi, disp. 1.

illam proponere & manifestare, vt publica persona, cum potestate & imperio, nisi solemniter eam proposuerit toti communitatis: ita Suarez, & Vazquez, cum alijs supra citatis.

5 - Supponimus secundò, quòd licet ostensum sit, promulgationem legis esse ita necessariam, & essentialem in omni lege, diuina, vel humana, ita vt subditi ad eam seruandam non teneantur, nisi eis lex proponatur & publicata fuerit, & quòd notitia & publicatio illius sit externa, ac sensibilis cum solemnitatibus supradictis, est hoc valde, vtile, & necessarium & accommodatum hominibus, pro multitudine, seu communitate humana: sed nò est ad eò præcisa & necessaria in legibus diuinis, nam promulgatio illarum à Deo tripliciter fieri solet. Primò, per externam propositionem tantum, sine solemnitate, prout factum fuit in multis mandatis & præceptis publicis à Christo propositis Apostolis per externam tantum loquutionem sine solemnitate vlla. Secundò, fieri potest promulgatio à Deo per externam propositionem, adhibita solemnitate promulgationis, prout lex Mosayca promulgata fuit Iudæis, & lex Euangelica Christianis, vt n. 3. dictum est. Poterit & tertio à Deo fieri promulgatio per priuatam & internam publicationem, nam ipse Deus vt supremus Dominus sufficienter sic suam voluntatem patefacere potest & nos obligare sine vlla solemnitate, & exteriori sensibilitate promulgationis, vt factum fuit in lege nature: ita Suarez, & alij, vt supra.

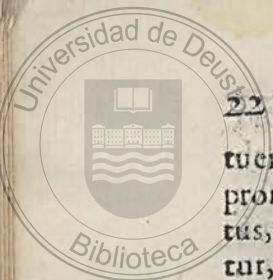
6 - Supponimus tertio, quòd quatuor necessaria circa promulgationem legis deducuntur. Et primum est, quòd vt lex habeat facultatem obligandi subditos, necesse est, vt promulgetur, non tantum in curia Principis, sed requiritur, quòd promulgetur etiam in omnibus regni locis in signio-

De iure in communi, disp. 1.

21

signioribus: & ratio est, nã cum lex sit regula generalis, ab omnibus necesse est, vt generaliter proponatur, vt possit ad notitiã omnium peruenire, etiam ad illos, qui in remotis partibus regni commorantur. Secundò deducitur, quòd vt lex censeatur sufficienter promulgata, non est necesse, vt in notitiam singulorum perueniat, nam id effici non potest, quòd in toto regno, vel prouincia aliquis legem promulgatam non ignoret, vt patet ex vsu, nam nunquam consultum est, vt lex singulis hominibus proponatur, vt in c. 1. de post prælat. Deducitur tertio, quòd tunc dicuntur leges promulgatae sufficienter, quando propositæ sunt cum tanta temporis latitudine, vt moraliter loquedo, ad omnium notitiam perueniant. Deducitur quarto, quòd quãdo subditi ignorantia inuincibili excusantur de lege, vt frequenter sũt rudes, milites, & similes, qui excusantur etiam à pœna & à culpa, ita vt, nec peccent, neque puniri debeant: inducit tamen in eis transgressio legis alios effectus & pœnas, v.g. Si ignarus inuincibiliter de lege clandestina, contrahat clandestinè matrimonium, excusatur iste à culpa, & à pœna, sed puniatur, nam matrimonium nullum erit. Et eodem modo si efficiatur contractus minus solemnè, aut donatio, puniuntur isti; nam contractus & donatio nulla erit, sicut testamentum minus solemnè: ita Sotus vt supra artic. 4. cum alijs.

7 - Non obstat modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd de lege veteri triplex tempus considerandum est: ante mortem Christi, in morte Christi, & post publicationem nouæ legis. Ante mortem Christi, & post eius aduentum firma erat lex nature: in morte Christi cessauit, & mortua fuit, sed non mortifera; dico non mortifera, nam Iudæi, & Gentiles poterant

22
tuerant ut proprijs legibus & non peccabant. Post autē promulgationem nouæ legis, non solum cessauit lex uetus, & mortua fuit, uerum & mortifera: nā nemo saluabatur, nisi in lege Christi, ita ut Hebræi, & Gentiles, alia lege uti non potuerint deinde, nisi lege Christi, ut infra suo loco patebit.

Non obstat secundum: nam respondetur, quod lex post sufficientem publicationem factam obligat, non solum illos, ad quorum notitiam peruenerit, sed etiam alios, qui eam non audierunt, nam obligatio non pendet ex notitia subditorum, si sufficienter promulgata fuerit, ut in c. ad hæc, de post. prælat. uerum cū hoc rectè cōiungitur, quod illi, qui inuincibiliter nihil audierāt de lege aliqua, siue Euāgelica, excusantur ignoratiā, à culpa inuincibili, ut supra n. 6. dictam fuit. Et soluitur argumentū & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, num. 1.
Proponuntur contra questum duo argumenta, n. 2.
Constituuntur conclusio, & probatur, quod quatuor tantum in uniuerso sunt leges, n. 3.
Ostenduntur tres precipuæ diuisiones iuris, n. 4.
Constituuntur diuisio Arist. & Iuristarum, num. 5.
Satisfit argumentis propositis, num. 6.

A R T I C V L V S. III.

1 Vtrum quatuor tantum sint leges in uniuersum, eterna, naturalis, humana, & diuina.

2 **P**rimò contra diuisionem argumentor & probò, quod sit superflua diuisio, sic. Sufficiēter homo gubernatur per legem æternam, ut ait Diuus Augustinus libro 1. de lib. arbitrio, *Lex eterna est, qua iustum*

est

est, ut omnia sint ordinatissima, sed natura non abundat in superfluis, sicut nec deficit in necessarijs: ergo superflue lex naturalis, & reliquæ in supradictis numerantur.

Secundò probò, quod diuisio sit mutila: lex scilicet uera est lex, ut ait Diuus Paulus ad Roman. c. 7. *Sentio (ait) aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee: ergo non tantum quatuor, sed quinque sunt leges in uniuersum.*

3 His non obstantibus uerissima est conclusio. *Quatuor tantum sunt leges in uniuersum, scilicet, eterna, naturalis, humana, & diuina.*

Probatur conclusio de singulis, auctoritatibus sacrae Scripturae & primò de lege æterna. Prouerb. c. 8. habetur, *Domini possedit me ab initio uiarum suarum, antequam quidquam faceret, ab eterno ordinata sum.* De lege naturali ad Rom. c. 2. habetur: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* De lege humana ad Rom. c. 13. habetur. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est.* Et de lege diuina positua, ait Lucas c. 10. *Dabo legem meam in uisceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam.* Probatur etiā ratione, nā lex est forma & regula, qua diriguntur homines ad benè operandū ad suos fines & beatitudines, quæ duplex est una supernaturalis, quæ cōsistit in uisione beatifica, & sic propter hæc necessaria erit lex diuina. Altera est beatitudo, seu felicitas humana, quæ dirigit homines ad pacificū & quietū Reipublicæ statum, quod poterit cōsequi, uel per legem naturalem, uel per legem humano ingenio excogitam, & sic erit necessaria lex naturalis & humana. At quia omnes prædictæ tres leges à lege æterna deriuantur, & propter hoc ponitur lex æterna: ergo optimè quatuor leges instituantur, ut tenet S. Tho. in 1. 2. q. 91. Sorus de iust. & iur. lib. 1. q. 3. ar. 1. Suarez de legibus, lib. 1. c. 3. cum alijs. Sed

De iure in communi, disp. I.

24
4 Sed vt clarius prædicta intelligatur sciendū est primò, quòd tres sunt clariore diuisiones legis. Prima est S. Tho. supra citata. Secūda erit Arist. & aliorū Philosophorū moralium. Tertia est Iuristarū. Verū in hac materia aduertendum est, quòd Theologi, & Philosophi vtuntur in hoc, nomine legis: Iurisperiti autem nomine iuris, vt in præfatione dictum fuit. Et licet multis ex causis distinctio, diuersitas & diuisiones legum capi possunt, vel ex parte Legislatoris, cum vnus est Deus, alter est homo; vel ex parte finis, nam vnaqueque lex habet suum finem peculiarem, vel ex materia & rebus, quæ in eis præcipiuntur, in quibus erit aliqua diuersitas, vt de singulis in suis locis infra videndum erit: sed quia prædicti modi parum vtilis & parum doctrinales nobis visi sunt: diuisiones tantum S. Thom. & quam Philosophi, & Iurisperiti constituunt, in præfatione solum adducere conati sumus.

5 Sciendū est secūdo, quòd Arist. 5. Ethic. c. 7. diuisit legē in naturalem, & positiuam, vt philosophus moralis, quem sequutus fuit S. Thom. 2. 2. q. 57. art. 2. & meritò prædictā diuisionem constituit Aristoteles: quia ipse non cognouit legem supernaturalem, & finem supernaturalem, & de lege æterna non fecit mentionem: nam instituit ipse tantum tractare de legibus illis, quibus homines gubernantur in republica. Iurisperiti, omisso iure diuino, & canonico, diuidunt ius in naturale, gētiū, & ciuile: naturale ius vocant, quòd commune est hominibus cum brutis, vt coniunctio maris, & fœminæ, filiorum educatio & procreatio, & similia. Ius gentium vocant, quòd est proprium hominibus, & illis omnibus, aut ferè omnibus commune est, vt religio erga Deum, obsequium erga parentes, & patriam, & similia. Ius ciuile vocant, quòd est proprium alicuius reipublicæ, vel ciuitatis, vt in lib. 1. instit. de iure natur. gen. & in §. 1.

De iure in communi, disp. I.

25

§. 1. & sequentibus. & in l. 1. ff. de iustit. & iur. vt infra copiosius hoc videndum erit.

6 Non obstant modo in contrarium adducta argumenta. Nō primum, nam respondetur, quòd argumentum procederet & haberet locum, contra nostram conclusionem, si lex naturalis esset aliquid diuersum a lege æterna, quæ aliud non est, nisi quædam participatio illius legis æternæ in quantum fuit necessaria hominibus, vel creaturis, vt infra patebit, & etiam de alijs legibus; & soluitur primum. Nō obstat secundum desumptū ex auctoritate D. Paul. nam respondetur primò, quòd lex concupiscentiæ formalis non est vera lex, sed metaphoricè lex dicitur. Vel respondetur secundo, quòd lex concupiscentiæ potest tripliciter considerari. Primò, quatenus hominibus molesta est, & sic effectus legis diuinæ est, & ad eam reducitur, quia sic est lex diuina pœnalis, quæ imponitur hominibus, propter culpam iustitiæ originalis, quam in primo parente commiserunt. Secundo considerari potest, quatenus impellit ad quamdam operationem naturæ, & sic reducitur ad ius naturale. Tertio considerari potest, quatenus incitat ad peccatum, sicut regula bonæ actionis in mente vocatur ius naturale, sic regula malæ actionis in ipsa mente, quatenus repellitur, ad naturale ius quoque reducitur, ergo lex fomitis quomodocumque consideretur, ad supradictas reducitur. Et soluitur argumentum, articulus, & disputatio prima.

DE

26

DE EFFECTIBVS LEGVM.

DISPUTATIO

Secunda.

IN DVOS ARTICVLOS

diuisa.

In precedenti disputatione dictum fuit, inter alia, de causa finali legis: at quia finis cum effectu coincidit, & commodè vnum sine alio explicari non potest; propterea in presenti de effectibus disputamus.

SVMMA R I V M.

- P**roponitur questum articuli, nam. 1.
Proponuntur duo argumenta, num. 2.
Constituitur conclusio: effectus ultimus legis est facere homines bonos, & probatur, n. 3.
Ostenditur, quòd finis legis cum effectu ferè coincidit, numero 4.
Indicatur in singulis legibus, quo gradu homines efficiantur boni, num. 5.
Satisfit argumentis propositis, num. 6.

AR.

ARTICVLVS I.

1. Vtrum effectus legis sit facere homines bonos.

2. Primò, pro parte negatiua argumètor sic. Lex civilis intendit tantum facere bonum ciuem, & bonum subditum, sed non eadem est virtus boni ciuis, & boni viri, nam poterit esse bonus ciuis, subditus peccator, non autem erit iste bonus vir: ergo non quilibet lex facit homines bonos.

Secundò, bonus simpliciter intelligitur circa veram animæ virtutem, sed lex humana non attingit virtutem interiorem, nam alias non differret à lege diuina gratiæ: ergo lex humana non efficit homines bonos.

3. His non obstantibus conclusio est. *Effectus ultimus legis, est facere homines bonos simpliciter, vel saltem secundum quid.*

Probatum conclusio de omnibus legibus supra dictis. Primò, auctoritate Diui Pauli ad Roman. c. 7. *Lex quidè sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum: sed quæ vetat malum, & precipit bonum:* & de aliquibus Deus est auctor, negari non potest, quòd efficiat homines bonos. Tum etiam, quia lex dirigit homines ad bonum, & precipit actus bonos, & prohibet malos, sed exercendo bonum, & abstinendo à malo, homo bonus efficitur: ergo lex hoc efficiens, facit homines bonos. Fulcitur conclusio auctoritate Arist. lib. 1. Ethic. c. 14. & tenet S. Thom. in 1. 2. q. 92. art. 1. què sequuntur Caietanus, & Medina in d. art. 1. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 2. art. 1. Lorca de legibus disp. 3. Suarez lib. 1. c. 13. cum alijs.

D 2

Sed

De effectibus iurium, disp. 2.

4 Sed ut clarius iste articulus intelligatur, primò sciendum est, quod in præcedenti disputatione diximus de causis, & præcipue de causa finali legis, dum instituimus legem debere fieri pro communi bono, & quia finis legis, cum effectu coincidit, & commodè vnum sine alio explicari non potest, propter hoc, ut ampliùs finis legis innotescat, & explicetur, de effectibus legis in præsentì tractamus: & primò de ultimo effectu legis, qui est facere subditos bonos, illa bonitate, quæ necessaria est, ut finem cuiuscunque legis adipiscamur.

5 Secundo sciendum est, quòd effectus vltimus cuiuscunque legis, est facere homines bonos suo ordine, & gradu secundum vires cuiuscunque legis, vel simpliciter, vel saltim secundum quid: facitque hoc lex dirigendo, obligando, & coercendo. Lex enim diuina, præsertim Euangelica, quæ virtute sua, omnia cõplectitur, quæ præcipit bonum, non modò in exteriori opere, sed etiã in interiori, efficit homines simpliciter bonos, perfectos, & omni bonitate, & virtute consummatos, hoc idem efficit tota collectio simul legum: at quælibet alia lex de se non præcipit omne bonum, sed partem illius, facit homines tantum bonos ex parte, quod est secundum quid. V. g. lex naturalis efficit homines bonos, secundum quid, nam tantum efficit eos bonos in virtutibus moralibus, quæ naturæ ordine commensurate sunt. Et eodem modo, lex ciuilis, quæ intendit exteriores saltim homines bonos facere, ea bonitate ciuili & publica, quæ necessaria est ad rempublicam regendam. Et similiter lex canonica, quæ intendit saltim facere bonos clericos, qui exterius suo muneri satisficiant. Dixi, exterius ad ostendendum, quòd lex humana non præcipit, neque prohibet actus internos, sed tantum externos; & in hoc differt à lege Euangelica, quæ ad

vttrumque

De effectibus iurium, disp. 2.

29

vttrumque se extendit, ut suo loco in vltima disputatione videndum erit. Ex dictis ergo clarè colligitur, quòd tota collectio legum, vel lex ipsa diuina Euangelica, est, quæ facit homines bonos, & simpliciter in omni bonitate, & in omni latitudine; reliquæ autem enumeratæ faciunt bonum virum ex parte, & secundum quid. Colligitur etiã, quòd aliter est facere bonum virum, ut facit lex supradicta diuina, & aliud est facere bonum ciuem, ut facit lex humana: ita Doctores supra citati.

6 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd licet lex ciuilis non valeat facere homines bonos simpliciter, facit tamè eos bonos secundum quid, bonitate politica, & ciuili, in quantum sunt boni ciues, & hoc ei sufficit, & soluitur primum argumentum. Non obstat secundum, nam respondetur, quòd lex ciuilis intendit veram animi virtutem, in suo genere perfectam ad finem politicum, & naturalem; differt autem à lege diuina Euangelica, quæ intendit veram, & adequatam virtutem, ad finem supernaturalè, ut supra n. 5. declaratum est, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum articuli, num. 1.
Proponuntur argumenta contra quæsitum, num. 2.
Constituuntur conclusio scilicet proximus effectus legis est præcipere, prohibere, permittere & punire, n. 3.
Declarantur prædicti quatuor effectus n. 4. 5. & 6.
Ostenditur, si prædicti effectus, conueniant omni legi, n. 7.
Declarantur alij effectus, qui possunt esse in lege, numero 8.
Satisfit argumentis propositis, n. 9.

D 3

AR

De effectibus iurium, disp. 2.

ARTICVLVS II.

1 *Vtrum proximus effectus legis sit precipere, prohibere, permittere, & punire.*

2 **P**ro parte negatiua argumentor sic. Lex idem est, quod præceptum commune, vt supradictum fuit, sed idem significat præcipere, & prohibere: ergo alterum istorum superflue constituitur.

Secundò. Effectus legis est, subditos ad bonum inducere, sed consilium est de meliori bono, quàm præceptum: ergo non tantum quatuor debent esse effectus legis, sed quinque.

3 His argumentis non obstantibus conclusio est. *Proximus effectus legis est, precipere, prohibere, permittere, & punire.*

Probatur conclusio hac ratione. Lex ordinatur ad actus & actiones humanas dirigendas, vt supra dictum fuit: sed actiones humanæ in triplici differentia sunt, aliæ sunt bonæ, aliæ malæ, aliæ indifferentes: ergo his tribus actionibus humanis, tres effectus legis correspondere debent. Ad primum gradum, in quo reperiuntur actiones bonæ, vt Deum colere, parentes, & patriam diligere, parentes honorare, & similes actus virtutum, respectu horum constituitur effectus legis, qui est præcipere; præcipit enim lex omnes actus virtutum, teste Arist. 5. Ethic. Ad secundum gradum, in quo reperiuntur actiones, & actus humani, qui sunt ex natura sua intrinsecè mali, vt occidere, furari, fornicari, & adulterari, falsum testimonium dicere, & similia, respectu horum constituitur effectus legis, qui est prohibere. Ad tertium gradum actionum huma-

De effectibus iurium, disp. 2.

31

humanarum, quæ sunt indifferentes, respectu harum constituitur effectus, qui est permittere. At quia necessaria est obseruantia iustitiæ, propter hoc, necessarium fuit quartum effectum ponere, qui est punire. Fulcitur conclusio auctoritate Isidori in lib. 5. Ethym. & aliorum Iurisprudentum, text. in l. 6. ff. de legib. text. in c. omnis autem, 4. distin. & tenet S. Thom. in 1. 2. q. 92. art. 2. Sotus de iust. & iure, lib. 1. quæst. 2. art. 2. Lorca de legibus disputatione 3. Suarez lib. 1. c. 15. & sequent. Vazquez, & Medina, d. q. 92. art. 2. Valentia. tom. 2. de legib. disp. 7. quæst. 2. cum alijs à prædictis relatis.

4 Sed vt clariùs prædicti effectus intelligantur, qui doctrinales sunt, & veluti operationes, ac actiones legum, quibus medijs, homines diriguntur ad bene operandum, singuli de se declarandi sunt. Primus effectus est præcipere, lex enim præcipiendo dirigit, ostendit, mouet, & obligat subditos in suis actionibus bonis, vt Deum colere, parentes honorare, & similes: nam propter hoc, lex nõ cupatur regula, & exemplar, quia subditis ostendit per legem præcipiendo, hoc vel illud est faciendum, & sequendum. Secundus effectus legis est prohibere, obligando subditos, nõ lex non solum præcipit, quod bonum agamus, sed etiam præcipit, obligat, & necessitate quadam nobis imponit, vt quod est malum omittamus, quia sicut ipsa potest obligare nos ad agendum, ita etiam ad non agendum, quod fit per verbum prohibere: inde dici solet, legem habere in nobis non solum vim præceptiuam, sed etiam coactiuam, ita Doctores, vt supra.

5 Tertius effectus legis erat permittere, & vt à notioribus incipiamus, in legibus civilibus constat plura permissa esse, vel quia erant res indifferentes, vel quia sunt minus mala ad euitanda maiora. Permittuntur enim meretricia,

tricia, fornicationes, homicidium adulteræ, aliqua pacta iniusta, leuiora peccata & similia, quæ permissio non est contra iustitiam talis legis humanæ, quia non spectat ad illam, nec ad finem eius cohibere, vel punire omnia vitia. Quæ permissio dupliciter fieri solet, vel negatiuè, nihil statuendo de tali re permissa, in iure, vt meretricia permittuntur: fit etiam positiuè, statuendo expressè in iure de tali re permissa, vt patet in l. Gracchus, C. ad legē Iuliæ de adult. in qua instituitur, quod nō puniatur vir, qui occiderit adulterū, cū vxore deprehensū in adulterio: hoc idē in l. nec in ea, ff. ad legē Iuliæ, de adult. coer. vbi nō punitur pater, qui occiderit filiā in adulterio deprehensā. In lege autē diuina Evangelica, certissimū est, non fuisse permissionem peccatorū, id est, nullū peccatum reliquit impunitum, non enim erat conueniens fini illius legis, quæ est integra salus animarum. Et de lege veteri controuersum est, an illa positiuè permiserit aliquod peccatum. Solum dico in præsentī, non repugnare hoc fuisse in illa lege, nec esse multum alienum ab imperfectione illius, vt infra suo loco videndum erit. De lege autē naturali idem dicendum erit, quod de lege æterna, & loquendo de permissione peccati, certissimū esse, nullo modo permissum fuisse in tali lege, immo illa prohibet omne malum, & nullum relinquit impunitum. Verū negatiuè ius naturale permittit diuisiones & dominia rerum, vt infra suo loco dicendum erit, ita Doctores vt supra.

6. Quartus effectus legis, erat punire, id est, transgressorem legis facere obnoxium culpæ, & pœnæ, ita vt transgressor possit puniri in foro conscientiæ, & in foro iudiciali, nisi per inuincibilem ignorantiam, vt supra dictum fuit, excusaretur; sed licet omnibus legibus communis sit iste effectus, est tamen differentia inter legem naturalem, & hu-

& humanam, nam licet lex naturalis ostendat actum aliquem esse malum, & quod mereatur pœnam: non tamē declarat in particulari quantitatem pœnæ, vt sit tali gradu, tali forma, tali loco, tali tempore: vnde taxatio fit, aut per legem æternam Dei, maximè, quoad pœnam vitæ futuræ, quam nos determinationem, & quantitatem ignoramus; aut fit per legem humanam, quoad pœnas, quæ in hac vita in humano foro imponuntur, ita Doctores supra citati.

7. Ex dictis colligi potest, quod non dicimus in præsentī, quod vnaquæque lex habeat omnes supradictos effectus, sed quælibet earum poterit aliquid istorum quatuor facere. Nec etiam dicimus, prædictos quatuor effectus communes esse omni legi æternæ, naturali, diuinæ, & humanæ. Nam licet conueniant Doctores, quod tres eorum, scilicet, præcipere, prohibere, & punire, omnibus legibus supradictis accommodari possunt: at quantum ad effectum permissiuum nullo modo legi diuinæ, Evangelicæ, nec iuri naturæ, vt ostensum est, adaptari poterit, vt tenent Vazquez, Suarez, Valentia, vt supra cum alijs.
8. Denique aduertendum est, quod licet alij Doctores constituent alios effectus legis supradictis quatuor, nam dicunt, quod prædicti quatuor sunt circa subditas personas, alij autem circa res, & materias, de quibus in eis disputatur; per leges enim primò taxantur pretia rerum. Secundò per illas dantur formæ contractibus & testamentis, ita vt contractus aliter factus, invalidus sit, vt patet in clandestina desponsatione, in testamentis, & in alijs contractibus. Tertio, leges mutant dominia rerum. Quarto, fauores concedunt, & præmia tribuunt. Tamen omnes prædicti, & alij, qui enumerari possunt, ad supradictos quatuor reducuntur, scilicet ad
- E.   effe-

De effectibus iurium, disp. 2.

effectum præcipientem, vel prohibentem, vel permittentem, vel punientem, vt tenent Doctores citati, & Suarez, vt supra c. 17. cum alijs.

Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd licet præcipere, & punire, si lata significatione accipiantur, appareant idem significare, verùm si sumantur cum proprietate, valde differunt inter se: nam præcipere denotat prohibitionem, quæ fit in præceptis affirmatiuis, & in actibus, qui ex natura sua boni sunt: prohibere autem denotat prohibitionem, quæ fit in præceptis negatiuis, & in actibus, qui ex natura sua mali sunt: nam lex obligat, non solum ad agendum, sed etiam ad non agendum, vt supra dictum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum argumentum, nam respondetur, quòd consilium, ideo non constituitur inter effectus legis, quia consulere, pertinere potest ad personas priuatas, quarum non est condere legem; nos loquimur in præ-

senti tantum de effectibus illis, qui solum ad eos spectant, qui iurisdictionem, & imperium habent, & sic soluitur argumentum, & articulus.

DE

DE LEGE

Æterna.

DISPUTATIO

Tertia.

IN TRES ARTICVLOS diuisa.

V sum fuit in præcedentibus disputationibus de lege in communi, nec non de effectibus: videndum est modò, in particulari de quacumque lege: Et primò de lege æterna, quæ est fons & origo aliarum legum, & regimen vniuersale, & lex communis, quæ se extendit sua latitudine, ad totam naturam, cuius nutu omnia reguntur, & mouentur. Et quia cætera leges non solum sunt particulares, & ad particulares fines diriguntur; sed etiam à lege ista æterna, omnes derivantur: ideo primò de ea tractandum est.

E 2

S V 2

SUMMARIUM.

- P**roponitur questum articuli, num. 1.
Proponuntur duo argumenta, n. 2.
Constituitur conclusio, scilicet: datur aliqua lex eterna num. 3.
Triplex consideratio legis eterne ostenditur, n. 4.
Quomodo nos cognoscimus legem eternam, ostenditur, numero 5.
In quo conueniant prouidentia, & lex eterna, & in quo differant, ostenditur, n. 6.
Diffinitiones diuersę legis eterne ostenduntur, n. 7.
Que colligantur ex diffinitionibus citatis; ostenditur, numero 8.
Satis sit argumentis propositis, n. 9.

ARTICVLVS I.

1. *Vtrum sit aliqua lex eterna, & quid ea sit.*

2. **P**rimo pro parte negatiua argumentor sic. Lex, cum sit actus imperij, aliquibus imponitur, sed non fuit ab eterno, cui aliqua lex potuisset imponi; nā solus Deus erat ab eterno, & non creaturę: ergo nulla fuit lex eterna.
Secundo, Leges tunc institui dicuntur, dum promulgantur, ut in c. in istis 4. distin. sed promulgatio in lege ista, non potuit esse ab eterno, quia non erat ab eterno, cui promulgaretur, nec erat dominium, nec iurisdictio,

nec gubernatio tunc: ergo nulla lex potuit esse eterna.
His non obstantibus, conclusio est. *Communis sententia, & usus loquendi sanctorum Patrum est, quod datur aliqua lex eterna in mente diuina, que est gubernatiua totius vniuersi.*

3. Probatur conclusio, quia omnis creatura non solum creatur, sed etiam gubernatur à Deo: ergo Deus ab eterno in mente sua diuina concepit modum gubernandi eas, id est, formam seu regulam, qua vnaquęque creatura deberet suas actiones exercere, & ad suos deuenire fines: sed hæc forma, regula, & iste conceptus diuinę gubernationis in Deo nihil aliud est, quam lex eterna: ergo datur aliqua lex eterna in ipso Deo, quę est gubernatiua totius vniuersi. Et dicitur eterna, quia ipse Deus nihil concepit in tempore, sed de omnibus rebus habuit æternum conceptum in mente sua diuina, in qua est, & ipsa lex ab eterno: ergo merito lex eterna nuncupatur. Probatur etiam auctoritate Diui Augustini lib. 8. de vera religione, cap. 30. lib. 1. de libero arbitrio, cap. 5. & 6. Diui Thomę in 1. 2. quęst. 91. artic. 1. & q. 93. per totam, tenet Caietanus locis citatis, Sorus de iust. & iure lib. 1. q. 3. art. 1. & 2. Turrecrem. in c. omnes leges, distin. 1. Suarez de legibus lib. 2. c. 1. quin etiam Cicero lib. 1. & 2. de legibus, & Plato in suis Decalogis, cum alijs.
4. Sed vt clarius iste articulus intelligatur, supponenda est primò illa distinctio de triplici cõsideratione legis, & applicanda est in presenti, scilicet, vt lex est in se, in mente Legislatoris, & vt est in mente subditorũ, prout in disp. 1. art. 1. n. 7. dictũ fuit. Ex qua distinctione colliguntur tria. Primò quod lex eterna, prout est in se, nihil aliud est, quã quedã regula practica gubernationis ipsius Dei circa creaturas. Secundo, quod lex eterna, prout est in mente ipsius Dei, E. 3. Dei.

Dei Legislatoris, nihil aliud est, nisi conceptus diuinae mentis, quo concipit & iudicat, quo pacto vnaquaeque creatura debeat suas functiones, & operationes exercere, vt ad suos debitos fines moueantur. Tertio colligitur, quod si lex aeterna consideretur, prout est in nobis, nihil aliud est, nisi regula illa aeternae gubernationis, quam Deus ab aeterno concepit, & iudicauit seruandam esse à nobis, proponitur nobis per aliqua signa effectus, vel per dictamina rectae rationis. Sed aduertendum, quod inter hos duos vltimos modos distinctionis, hoc interest, quod lex ista aeterna, quatenus est in mente diuina, dicitur & nuncupatur lex aeterna, & quatenus est in subditis & in creaturis, nuncupatur tunc tantum lex naturalis: ita S. Tho. d. q. 93. ar. 1. & 2. Suarez, vt supra cum alijs.

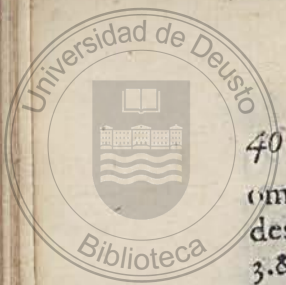
5 Ex quo deducitur, quod lex aeterna si consideretur, prout est in ipso Deo, non potest ab hominibus in hac vita cognosci, nisi solus ipse Deus, & beati in patria eam cognoscunt, nos autem illam cognoscimus tantum per aliqua signa, vel effectus, in quantum nobis proponitur. Sicut ille, qui non potest, nec valet videre solem in sua substantia, videt tamen solem in sua radiatione: sic nos, qui illam legem aeternam non valemus agnoscere, prout ipsa est in ipso Deo ab aeterno, eam cognoscimus, per participationem, per aliqua signa, vel effectus secundum aliquam irradiationem maiorem, vel minorem, quae lumine naturali, vel reuelato, per leges temporales, nobis innotescit, ita S. Tho. vt supra art. 2. Suarez c. 4. Turrecrem. vt supra n. 5. cum alijs.

6 Supponimus secundum, quod licet prouidentia diuina in hac materia passim pro lege aeterna accipiat, propter maximam similitudinem, quam habet cum illa, nam prouidentia diuina nihil aliud est, nisi ratio diuinae gubernationis

tionis rerum omnium ab aeternitate existens in mente sua diuina, & eadem est lex aeterna, si generaliter accipiat in quantum ipsa lex aeterna se extendit ad omnes creaturas. Differunt tamen praedictae in aliquibus. Primo quia prouidentia diuina respicit res singulares in individuo, & in particulari, & alia est prouidentia de Petro, & alia de Ioanne: lex aeterna non respicit singularia, sed est quaedam generalis, & communis regula, quae respicit totam naturam specificam, secundum quam res illius naturae mouentur, & operantur ad suos fines. Differt secundum, quia prouidentia non includit voluntatem obligandi subditos, sicut lex aeterna illam includit, ita S. Thom. quaest. 5. de veritate, artic. 1. ad 6. & in 1. p. q. 22. art. 1. Suarez, vt supra c. 3. cum alijs.

7 Lex aeterna, à diuersis Doctoribus diuersimodè diffinitur: Diuus autem Augustinus lib. 22. contra Faustum, c. 27. dicit: *Lex aeterna est ratio, vel voluntas Dei, ordinē naturae conseruari praecipiens, & dissipari vetans.* Et alibi ait: *Lex aeterna est summa ratio in Deo existens, cui semper obtemperandum est.* S. Thom. d. q. 93. art. 1. ait: *Lex aeterna est summa ratio diuinae sapientiae, efficaciter mouens, & dirigens vnamquamque rem in suum finem,* ita S. Thom. vt supra, Turrecremata in c. omnes leges, d. 1. n. 4.

8 Ex quibus diffinitionibus colligitur, quod si lex aeterna sumatur generaliter in tota sua latitudine, quatenus se extendit ad omnes creaturas, in omnibus habet suos effectus obligandi, & praecipendi bonum, & prohibendi malum, & eodem modo erit, si sumatur specialiter, prout proprie est & reperitur in creatura rationali. Habet etiam praedictos effectus, nam praecipit nobis omnes actus bonos morales, vt Deum colere, parentes honorare, iustum seruare, neminem laedere, & similes; prohibet etiam omnes

omnes actus morales malos, vt non furaberis, non occides, non furtum facies, & similes. Ita Suarez, vt supra, c. 3. & 4. cum alijs.

9 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Nō primum, responderetur enim, quod verum est, quod lex cum sit actus imperij, aliquibus debuerat imponi, & licet creaturæ non fuerint ab æterno in se ipsis, apud Deū tamen erant in quantum erant ab ipso cognita, & præordinata, & hoc satis est, vt aliqua lex ab æterno fuisset in mente diuina, prout dictum est, & soluitur primum.

Non obstat secundum desumptum ex c. in istis, nā responderetur, quod licet diuersi Doctores, diuersimodè respondeant: S. Thom. tamen dicit, quod promulgatio istius legis facta fuit verbo, & scripto, quod defendi potest: sed facilius, & clarius dicendum erit, quod verum est, quod promulgatio requiritur in omnibus legibus, quæ tamen diuersimodè fieri potest, vt infra patebit; at in ista lege æterna non requiritur, vt actu facta fuerit, sed satis fuit, vt ex parte Legislatoris Dei facta fuerit promulgatio pro suo tempore creaturis, & ita stabilitum sit in mente sua diuina, vt verè, & propriè semper lex æterna diceretur.

Et soluitur argumentum & articulus.

S V M M A R I V M.

Proponitur quæsitum articuli, n. 1.
Proponuntur duo argumenta, n. 2.
Constituitur conclusio, scilicet: omnis lex à lege æterna deriuatur, n. 3.
Supponuntur quatuor. Primum lex æterna consideratur, prout est in Legislatore, & prout est in subditis, numero 4.

Suppo-

Supponimus secundò quod lex diuina, & naturalis immediate deriuatur à lege æterna, n. 4.

Supponimus tertio, quod lex humana non immediate deriuatur à lege æterna, d. n. 4.

Supponimus quarto, quod lex æterna præstantior est alijs legibus, vt ostenditur, d. n. 4.

Satisfit argumentis, num. 5.

A R T I C V L V S II.

Vtrum omnis lex à lege æterna deriuetur.

1 **P**rimò pro parte negatiua argumentor sic. A lege æterna nihil iniquum procedere potest, sed quædam leges sunt iniquæ, vt ait Isai. c. 10. *Ve qui con- dunt leges iniquas*: ergo non omnis lex à lege æterna deriuatur.

Secundò. Leges ciuiles multa permittunt, quæ à lege æterna vindicantur, vt meretricia, mendacia, & similia: ergo prædictæ leges à lege æterna non deriuantur.

3 His non obstantibus conclusio est: *Omnis lex à lege æterna deriuatur, veluti eius effectus, & participatio.*

Probatur conclusio à S. Thom. sic. In omnibus mouentibus ordinatis, virtus secundi mouentis deriuatur à virtute primi mouentis, & omnes rationes gubernandi, quæ sunt in gubernatoribus inferioribus, deriuantur à ratione supremi gubernatoris, sed lex æterna est ratio vniuersalis gubernationis in supremo gubernatore Deo: ergo ab illa lege æterna deriuantur omnes reliquæ leges. Probatur etiam, quia lex æterna est lex per essentiam, & omnis alia

F

est

42
est lex per participationē, vt in præcedenti articulo ostēsum est: ergo necesse est, vt omnis alia lex sit effectus istius legis æternæ. Fulcitur hoc auctoritate diuina. Prouerb. c. 8 in quo diuina Sapientia dicit: *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt decreta.* Hoc idem ostēdit August. l. b. 1. de libero arbit. c. 6. dum dicit: *Nibil esse in temporalis lege iustum, quod ex lege æterna non deriuetur.* vt patebit infra, dum de singulis legibus discutiemus, & tenet S. Thom. l. 2. q. 93. ar. 3, quem sequuntur Medina, Caietanus, Vazquēz, Conradus in d. art. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 3. art. 3. Suarez lib. 2. c. 4. Turre. in c. omnes leges dist. 1. n. 18. cum alijs.

43
Sed vt clariùs iste articulus intelligatur, aliqua breuiter supponenda sunt. Primò supponimus, quòd in præcedenti articulo n. 4. adnotauimus circa legem, prout est in ipso Legislatore, & prout erat in subditis: si consideretur lex æterna prout est in ipso Deo, lex diuina, tam vetus, quàm noua, & lex naturalis, nō sunt, neq; nūcupatur effectus legis æternæ, imo sunt ipsamet lex æterna; si autem consideretur lex æterna, prout est in subditis creaturis, vocatur, & est lex positua, & naturalis, & est quedam participatio seu pars ipsius legis æternæ, vt in sequentibus disputationibus patebit. Supponimus secūdo, q. licet lex diuina positua & lex naturalis differant inter se, nam lex naturalis ordinat nos ad finem naturalem, & lex diuina ad finem supernaturalem, conueniunt tamen in hoc, nam vtraq; lex & naturalis, & diuina positua immediatè deriuantur, & obligatio quoque earum pendet immediatè ab ista lege æterna. Supponitur tertio, quòd licet lex humana effectus sit, & deriuetur quoque à lege æterna, est tamen valde diuersa à supradictis legibus, nam non immediatè deriuatur ab ipsa lege æterna, sed mediantibus supradictis, & quomo-

44
quomodocūque consideretur ista lex humana, vel quatenus est in Legislatore, vel quatenus est in subditis, semper quid temporale est, quod in mente, & voluntate hominum efficitur, & formatur. Supponimus quartò, quòd lex æterna est præstantior inter omnes alias leges, nā est lex vniuersalis, quæ se extēdit ad totā naturā: reliquæ vero sunt particulares, quia ad fines particulares diriguntur, vt dictum est, & tenent Doctores iuprà citati.

5
Non obstat modò in contrarium adducta argumenta. Nō primū, nam respondetur, quòd lex humana in tantū habet rationē legis, in quantum est secundū rationē rectam, & secundū hoc manifestum est, quòd à lege æterna deriuatur, aliter diceretur iniqua, & non mereretur nomen legis, sed violentiæ, vt infra dum declarabimus textum in c. erit autem lex, 4. dist. videndū erit, & soluitur primū argumentum.

Non obstat secundum. Nam respondetur, quòd lex multa permittit, non tamen ea approbando, sed quasi ea dirigere non potens, quod non est secundū legem æternam dissentaneum, secus autem esset, si approbaret ea, quæ lex æterna reprobat, nam tunc non valeret, neq; esset lex, vt infra patebit, & soluitur argumentum, & articulus.

SUMMARIUM.

- P**roponitur questum articuli. n. 1.
Proponuntur tria argumenta, n. 2.
Constituitur conclusio, scilicet: omnia creata subiunguntur legi æternæ, ostenditur, n. 3.
Tria genera rerum, quæ in orbe reperiuntur, si omnia subiungantur legi æternæ, n. 4.
Duplex est modus, quo creature subiunguntur legi æternæ, ostenditur, n. 5.

Lex eterna potest accipi generaliter & proprie, declaratur numero 6.

Deus & attributa sua diuina non subijciuntur legi eternæ, ostenditur, n. 7.

Omnes creaturæ & actiones earum subijciuntur legi eternæ, num. 8.

Rationalis creatura dupliciter subijcitur legi eternæ, ostenditur, num. 9.

Colligitur primò ex dictis, in quo proprie reperitur lex eterna, prout lex est, n. 10.

Colligitur secundo differentia, quæ versatur inter legem eternam proprie, & communiter dictam, n. 11.

Satisfit argumentis propositis in principio, n. 12.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia, tam necessaria, quam contingētia, subdantur legi eternæ.

PRO parte negatiua argumentor, & probor, quòd necessaria non subdantur legi eternæ. Necessaria, teste Arist. sunt, que non contingunt aliter se habere, & sunt immutabilia, & inuariabilia, vt solem illuminare, ignem calefacere, hominem esse rationalem: ergo necessaria legi eternæ non subduntur.

Secundò, Lex nõ ponitur, nisi quibus promulgatur, sed in rebus ratione carētibus nulla potest esse promulgatio, nam non sunt capaces illius: ergo illæ non subduntur legi eternæ.

Tertiò, Contingētia, & casualia sæpè à sua deficiunt regula, vt patet in monstris, & in rebus casualibus, & fortuitis: ergo ista non subduntur legi eternæ.

His

3 His non obstantibus conclusio est. Omnia naturalia, necessaria, contingētia, quoad naturam, & quoad operationes suas, subduntur legi eternæ, ita vt nihil agatur in vniuerso, præter ordinem à lege eterna constitutum.

Probatur conclusio. Primò, quia sicut nostra voluntas imperat membris corporis, & suo imperio illis imponit necessitatem operandi, ita, & diuina voluntas imperat rebus omnibus creatis ad suas proprias functiones, & operationes exercendas, vt solem ad illuminandum, ignem ad calefaciendum, apes ad mellificandum, hirundines ad nidum instruendū, terram ad proferendum fruges, & similes. Tum secundo, quia nihil potest fieri in vniuerso, præter ordinem à causa vniuersali, sed lex eterna est causa vniuersalis gubernationis, vt in præcedenti articulo ostensum est: ergo nihil potest fieri præter ordinem legis eternæ. Constat hoc etiam auctoritatibus sacre Scripturæ, Hester, c. 13. *Cuncta sunt posita in ditione tua, & nemo est, qui possit resistere voluntati tue.* Et Sapiēt. c. 8. *Attingit à fine, vsque ad finem, & disponit omnia suauiter.* In Psal. 148. *Statuit ea in æternum, & in seculum seculi, præceptum posuit, & nõ præteribit: ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, que faciunt verbum eius.* & Prouerb. c. 8. *Quando præparabat cælos, adæram: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: vt optimè declarat Augustinus de ciuitate Dei c. 11. dum dicit, nihil esse, quod subterfugiat leges prouidentie diuine, neque regna, neque dominia, non solum cælum, & terram, neque solū Angelū, & hominē, nec exigui animalis viscera, nec auis pennulam, nec herbarum, floris, nec arboris foliū, nec regna hominū, eorūque dominationes, & seruitutes, à sua prouidentie legibus alienū esse voluisse: ita tenet*

E 3,

S. Thom.

De iure eterno, disp. 3.

S. Thom. 1. 2. q. 93. art. 4. 5. & 6. Sotus de iust. & iur. lib. 7. q. 4. Suarez lib. 2. c. 2. Alensis 3. p. q. 26. cum alijs.

Sed ut clarius iste articulus intelligatur, in quo agitur de materia proxima, & remota legis æternæ, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd tres sunt ordines, seu genera rerum in vniuerso, de quibus dubitari potest, an legi æternæ subdatur. Primus & supremus est ipse Deus, & attributa sua diuina. Secundus sunt creaturæ irrationales, & insensibiles, & actiones earum. Tertius sunt creaturæ intellectuales, & actiones earum, ut sunt Angeli, & homines, & de singulis prædictis dicemus.

Secundò supponimus, quòd duplex est modus, quo creatura subijcitur legi æternæ: vno modo per necessarias motiones impetus impulsus, ut sæpè repetitum est de irrationabilibus, & insensibilibus creaturis. Alio modo subijcitur rationalis creatura, in quantum rationalis est, per intellectum, & rationem, & non per necessarias motiones, ut suprædictum est, sed liberè, & à se ipsis: ut tenet S. Thom. loco citato, c. 6.

6 Supponimus tertio, quòd lex æterna dupliciter accipitur: vno modo, generaliter in tota sua latitudine, ut etiã est prouidentia diuina, quæ se extendit ad omnes creaturas rationales, & irrationales, animatas, & inanimatas, & ad omnes actiones naturales, necessarias, & contingentes. Alio modo accipitur lex æterna strictè, & propriè, quatenus versatur tantum circa rationales creaturas, & non in omnibus actionibus necessarijs, & naturalibus, sed tantum circa motiones, & actiones morales, quæ liberè ab hominibus exercentur: ita Suarez lib. 2. c. 2. cum alijs.

7 Quibus suppositis dico primò. Deus, & attributa sua diuina ab hac subiectione, gubernatione, & imperio legis æternæ eximuntur: & ratio est, quia subijci legi æternæ nihil

De iure eterno, disp. 3.

47

nihil aliud est, quàm gubernari, & regi secundum legem æternam, sed Deus non gubernatur, nec regitur, nec subijcitur, nam non habet superiorem, à quo regatur, imò ipsa lex æterna identificatur cum ipso Deo, & attributis suis diuinis. Nec obstat si dicatur, quòd ipse Deus obligatur per suam legem æternam dare bonè operantibus vitam æternam: ergo subijcitur: nam respondetur, quòd hæc obligatio non est ex voluntate alicuius superioris, sed ex propria benignitate, nec est hæc obligatio legis, sed pacti & promissionis, & sic nullo modo legi æternæ Deus subijcitur: ita S. Thom. supra art. 4.

8 Dico secundò, quòd sub hac lege æterna continentur creaturæ omnes, etiam ratione, & vita carentes, & omnes operationes earum naturales, necessariæ, & contingentes, ita ut nihil agatur in tota rerum vniuersitate, quòd huic legi æternæ non subijciatur: subijciuntur ergo prædictæ creaturæ omnes irrationales, & vita carentes per suos stimulos inditos, impulsus, & necessarias inclinationes, ad suos fines diriguntur, & suas operationes exercent: ita S. Thom. ut supra art. 4. & 5.

9 Dico tertio, quòd rationalis creatura subijcitur legi æternæ, non solum per naturalem inclinationem, sicut alix res naturales, sed etiam specialiter, ut rationalis creatura est discursiua, utens ratione, & libertate: per modum cognitionis, valens legi obtemperare, & aliter facere: ita sanctus Thomas, ut supra artic. 6. Valentia tom. 2. de legibus disputatione 1. quæstion. 3. part. 4. & nos infra disputatione sequenti, artic. 2. num. 6. tractabimus.

10 Ex dictis duo colliguntur. Primum est, quòd omnes actiones morales hominum sunt propriè materia legis æternæ.

sive sint prædictæ actiones bonæ, sive malæ, sive indifferentes, omnes cadunt aliquo modo sub præcepto legis æternæ, vel quia præcipiuntur, vel quia prohibentur. Et eodem modo subijciuntur legi æternæ, beati, & damnati: beati, vt Angeli, quia æterna gloria fruuntur: dånati, & dæmones, quia perpetua pœna cruciantur in inferno, qui sunt effectus legis æternæ, & propter hoc frequenter dicit Augustinus: *nihil est, quod possit omninò subterfugere imperium legis æternæ, neque in cælo, neque in terra, neque in inferno*: ita S. Thom. vt supra art. 6. & Suarez, & alij locis citatis.

- 11 Colligitur secundò differentia, quæ versatur inter legem æternam cõmuniter sumptam, & propriè sumptam: differunt primò hæc duo, quia creaturæ omnes irrationales, & inanimatæ subijciuntur legi æternæ per naturalem tantum inclinationem: rationalis verò creatura subijcitur duplici titulo, & naturali inclinatione, & vt rationalis creatura est. Differunt secundò, quia rationalis creatura, vt rationalis est, operatur liberè, & valens legi Creatoris obtemperare, & aliter facere; animalia verò, & insensibilia operantur necessariò per impulsus: & non valentia aliter agere, & ob id, quia in eis non est libertas, non est peccatum: in hominibus autem, quia in eis est libertas, est peccatum. Differunt tertio, nam in hominibus, qui vtuntur ratione, est lex æterna in eis propriè sumpta: in animalibus, & insensibilibus est tantum lex in eis communiter, impropiè, metaphoricè, & non habet propriè rationem legis. Nec obstat, si contrarium appareat dictum fuisse in suprãdictis n. 3. nã respondetur, qd tunc nulla mētio facta fuit de lege æternæ, propriè, & generaliter dicta, sed tantum tunc cõmuniter visum fuit de latitudine & efficacia ipsius legis, & diuinæ prouidentia, quæ se extendit circa omnes
circa-

creaturas, & actiones, vt dictum fuit, & tenet Doctores, vt supra & Suarez loco proximè citato.

- 12 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod licet in necessarijs per naturam non contingat aliter se habere, tamen à Deo, à quo producta sunt, possunt annihilari, & sic legi æternæ subijciuntur etiam naturalia.

Non obstat secundum, de animalibus, & insensibilibus rebus: nam respondetur, quod lex æterna promulgatur in eis, per sigillationem, instinctum, impulsum inditum ab auctore naturæ, sicut nobis hominibus promulgatur per consignationem luminis in mentibus nostris, vt in sequenti disputatione videndum erit, & soluitur secundum.

Non obstat tertium argumentum: nam respondetur, quod monstra casualia, & fortuita, licet sint apud nostram cognitionem casualia, & fortuita, & præter ordinem diuinæ legis appareant; tamen si considerentur respectu causæ primæ, & diuinæ prouidentia, & gubernationis, nihil est fortuitum, casuale, & monstrum, sed omne est intentum, præuisum, & ordinatum à lege æternæ, & sic soluitur argumentum, & articulus.

(.?.)

DE LEGE NATURALI.

DISPUTATIO quarta.

IN QUATVOR Articulos diuisa.

1. *Post legem æternam, dicendum est de alijs legibus, quæ ab illa deriuantur. Et primò de lege naturali, quæ ab ea parum differt, nam est quedã participatio illius, inchoandum erit.*

SUMMARIUM.

2. **P**roponitur quæsitum articuli, nu. 1.
Proponuntur duo argumenta contra quæsitum, nu. 2.
Constituitur conclusio, scilicet: Datur in hominibus aliqua lex naturalis, & declaratur, quid ea sit, nu. 3.
Assignantur diuersæ definitiones iuris naturalis, nu. 4.
Ostenditur, legem naturalem veram legem esse, nu. 5.
Diuersimodè ius naturale explicatur à Philosophis, Iurisperitis, & à Theologis, ostenditur, nu. 6.
Assignantur differentiæ inter legem naturalem, & æternam, num. 7.
Declaratur, in quo consistat essentia iuris naturalis, num. 8.
Satisfit argumentis propositis, num. 9.

AR.

1. *Vtrum in nobis sit aliqua lex naturalis, & quid ea sit.*

2. **P**ro parte negatiua primò argumētor sic. Aliter homo tendit ad suos fines, quam bruta animalia, nam homo tendit ad finem liberè, & mouet se per eius cognitionem ratione ductus, bruta autem nulla se ratione agunt, sed aguntur à naturali instinctu: ergo homo nõ mouetur lege naturæ, sed tantum bruta.

Secundò. Quantò aliquis est liberior, tantò minus est sub lege, sed homo est liberior omnibus alijs animalibus, propter liberum arbitrium, & alia animalia non subduntur legi naturali; ergo nec homo subderur.

3. His argumentis non obstantibus, conclusio est, *Datur in hominibus aliqua lex naturalis, quæ est quedã participatio legis eterne, secundum quam bonum, & malum discernitur.*

Probatur conclusio, nam lex, quæ est regula, & mensura actionum nostrarum, duplex habet subiectum, in Legislatore regulante, & in subdito regulato, sed actiones humanæ subduntur legi æternæ, vt dictum est, ergo Deus, qui cuncta suauiter disponit, veluti naturæ auctor, imprefit mētibus nostris lumē quoddam, per quod legem eius æternam participamus, & quo actiones nostras ad debitum finem dirigimus. De quo lumine ait David: *Quis ostendit nobis bona: signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Hæc autem naturalis impressio appellatur naturalis lex, vt tenet sanctus Thom. in 1. 2. q. 91. art. 2. & q. 94. art. 1. Sorus de iustitia, & iure: lib. 1. q. 4. art. 1. Suarez de legibus, lib. 1. c. 3. & lib. 2. c. 2. & 5. Lorca de legibus, disputatione 6.

G 2

Gre

De iure naturali, disp. 4.

Gregorius de Valentia, tit. 2. disp. 7. de lege naturali, q. 6. p. 1. cum alijs.

Sed, ut iste articulus intelligatur, primò sciendum est, quòd diffinitio legis naturalis à diuersis Doctoribus diuersimodè constituitur. Iuriconsultus in l. 1. ff. de iustitia & iure, & §. ius naturale, instituta eodem titulo, asserit: *Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit.* Et Midorus dist. 1. c. ius naturale, inquit: *Ius naturale est commune omnium nationum, quod ubique insinètu nature, & non constitutione habetur aliqua.* Sed his, & alijs diffinitionibus prætermisissis, illam tantum, quæ naturalem legem magis explicat, proponam. *Lex, ergo, naturalis, est lumen rationis humane, quod Deus nature conditor, unà cum natura instituit mentibus nostris ad aliquid faciendum, vel vitandum,* ita tenet Medina 1. 2. q. 94, art. 2.

Sciendum est secundo, legem naturalem, non solum legem esse, sed propriè, & verè lex dicenda est. Quod euidenter ostenditur discurrendo per condiciones essentielles veræ legis, quas tetigimus in disputat. 1. art. 2. & 3. nam in primis habet auctorem Deum, cuius auctoritate sancita est, quem offendimus maximè, è, cum legem prædictam naturalem violamus. Secundo promulgata, & insinuata est singulis hominibus, ipso naturali rationis lumine. Tertio imponitur omnibus hominibus, & est commune præceptum, & respicit commune bonum totius nature, nam præcipit bona, & prohibet quæcumque inordinata sunt. Quarto, pœnas & præmia constituit determinata à Deo: nam transgressores legis punit pudore conscientie, & remorsu, & præmiat bonè operantes, conscientie pace, & quiete interna, quæ ex bona operatione virtutum nascitur, ut ait Paulus ad Roman. cap. 2. *Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus, suis cogitationibus* accu.

De iure naturali, disp. 4.

53

accusantibus, & defendentibus: ergo si in ea reperiuntur condiciones essentielles, & effectus legis, vera, & propria lex dicenda erit: ita Suarez, & Lorca, ut supra c. 6. cum alijs.

Sciendum est tertio, quòd Philosophi, Iurisperiti, & Theologi maximè discrepant inter se, si non in re, saltem in modo explicandi legem naturalem. Philosophi enim, & præsertim Plato in dialogo Minus, legem naturalem, accipit pro omni inclinatione naturali indita rebus omnibus ex participatione legis æternæ à suo creatore, quæ participatione singulæ res suas actiones, ad suos debitos fines dirigunt, quæuis inclinatione hæc in hominibus nobiliori modo esse fateantur: immo, & D. Thom. dict. q. 91. artic. 2. dixit eodem modo in illis verbis: *Omnia, quæ diuina providentia reguntur, participare aliquantulum legem æternam, in quantum ex efficacia illius habent inclinationem in proprios fines.* Iurisperiti legem naturalem vocant tantum, quæ hominibus communis est cum brutis animalibus, ut cõiunctio maris, & femina, filiorum educatio, & procreatio: inanimata verò, à participatione huius legis excludere videntur, ut in §. 1. instituta de iure naturali, in l. 1. ff. de iustitia, & iure: sed in re vera, ut sæpè diximus, lex propriè sumpta non attribuitur rebus insensibilibus, nec brutis animalibus, cum non sint rationis expertia, nec discursu vtantur, unde illis attribuitur hoc nomen generaliter, tantum, impropiè, metaphoricè, & similitudinariè. Theologi denique legem naturalem vocant propriè eam, quæ naturali cognitione innotescit in rationali creatura, quæ præscribit, quid debitum sit agere, vel vitare: ita sanct. Thom. ut supra, & copiosius in 4. distinctione 33. artic. 1. Suarez lib. 1. cap. 1. & 3. cum alijs.

7 Ex dictis, duo necessaria colliguntur ad cognoscendam differentiam, quæ versatur inter legem æternam, & naturalem. Prima differentia est, quòd si lex naturalis consideretur, quatenus est in mente ipsius Dei Legislatoris, dicitur & nuncupatur lex æterna, quia ab æterno in eo est. Si verò consideretur eadem lex, quatenus est in mente nostra, dicitur & vocatur lex naturalis, quia ex naturali instinctu nobis inest. Secunda est, quòd lex æterna sua latitudine extendit se ad omnes creaturas racionales, & irracionales, sensibiles, & insensibiles, sicut etiam extenditur providentia diuina: lex autem naturalis propriè solum extendit se ad creaturas intellectuales, & racionales, id est, ad homines, & ad Angelos: & sic si accipiat illa pars tantum, seu illa participatio legis æternæ, quæ dirigit homines, & Angelos in suis actionibus, & non aliam, iam habes constitutam legem naturalem, de qua loquimur in præsentibus.

8 Sciendum est quartò, quòd omnes accipiunt, & vocant legem naturalem eam, quæ naturaliter docet, quid ex natura rei debitum sit agere; in quo tamen ipsa consistat, non est explicatu facile. Vazquez enim in 1. 2. c. 2. de legibus, disputatione 150. asserit, legem naturalem consistere in ipsa natura hominis secundum se, absque omni rationis actu, vel habitu ad cognitionem, ita ut includat ipsum opus rationis ab ipsa lege naturali. Et ratio ipsius, inter alias, præcipua est, nam præcepta legis naturæ sunt, vel principia prima per se nota, vel conclusiones, quæ euidenti necessitate, ex illis colliguntur, quæ sunt priores in ipsa natura, omni operatione rationis: ergo absque vlla operatione intellectus, natura humana sufficiens est ipsa sola cum prædictis principijs ad cognoscendum conuenientia, & disconuenientia ipsius naturæ, & poterit præcipere,

perere, quòd bona & consentanea sint appetenda, mala autem, & contraria fugienda. Sed anteaquam veriorè sententiam constituamus, sciendum est, quòd in natura humana, quatuor reperiuntur. Primum est ipsa natura humana. Secundum sunt prima principia, vel conclusiones, quæ necessarìò ex illis inferuntur. Tertium est in natura, quoddam lumen naturale, seu quædam vis, quam natura habet à lege æterna ad discernendum inter operationes conuenientes, & disconuenientes. Quartum, in natura reperitur etià aliquid rationis, quod à nobis recta ratio rationis, seu dictamen appellatur. Quibus suppositis verissima sententia est: natura humana est tantum fundamentum omnium prædictarum rerum. & illa vis ipsius naturæ, cum aliqua cognitione, & habitudine ad intellectum, vocatur & est, & in ea consistit ius naturale: & ratio est, nam si cum ipsa vi naturæ non inuoluatur aliquid rationis, nulla est differentia inter ius naturale, quod reperitur in brutis, & ius naturale, quod est in rationali creatura, ita S. Thom. 1. 2. q. 94. art. 1. & 2. Sotus de iust. & iure, lib. 1. q. 4. art. 1. Lorca de legibus, disputatione 6. Suarez lib. 2. de legibus, cum alijs.

9 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd verum est, quòd aliter homo tendit ad suos fines, & aliter animalia bruta, nam homo tendit liberè cum cognitione finis per intellectum: bruta autem animalia mouentur tantum naturali instinctu, & non à se ipsis: ex hoc sequitur, quòd homo moueatur naturaliter, nam motiones humanæ, in aliquo principio naturali fundantur. Nil enim appetit homo, nisi ratione boni, secundum illud principium: *Bonum est appetendum, malum fugiendum*, & soluitur primum argumentum.

De iure naturali, disp. 4.

Non obstat secundum: nā responderetur, quòd etiā animalia participant suo modo de ratione aeterna, sed quia homo participat intellectualiter, & rationabiliter, ideo lex aeterna in homine nuncupatur proprie: lex in brutis, quia non datur talis participatio per intellectum, propter hoc lex naturalis improprie, metaphoricè, & similitudinariè nuncupatur in eis, prout supradictum fuit, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum articuli, num. 1.
Proponuntur duo argumenta, num. 2.
Constituitur conclusio, scilicet, lex naturalis, una est apud omnes homines, & probatur, num. 3.
Præcepta legis naturæ in triplici genere sunt, ostenditur, n. 4.
Lex naturalis, in quo est una apud omnes, & in quo potest esse varietas, num. 5.
Ex triplici inclinatione humana naturæ triplex generis præceptorum naturalium colligitur, num. 6.
Inferuntur tria utilia pro declaratione articuli, num. 7.
Constituitur secunda conclusio, scilicet, lex naturalis continet unum præceptum primum, ex quo plura deinde subsequuntur, num. 8.
Satisfit argumentis propositis, num. 9.

ARTICVLVS. II.

1. *Vtrum lex naturalis sit una, & contineat plura præcepta, vel unum tantum.*
2. **P**rimò contra primam partem quæsitæ, argumentor sic. In c. ius naturale, 1. distin. Ius naturale est, quod in lege, & Evangelio continetur, sed Evangelium non est commu-

De iure naturali, disp. 4.

57

ne omnibus, vt ait Paulus ad Romanos, c. 10. *Non omnes obediunt Euangelio*: ergo lex naturalis non est vna apud omnes.

Secundò argumentor contra secundam partem quæsitæ, sic. Lex naturalis consequitur naturam hominis, sed humana natura est vna secundum totum, licet sit multiplex secundum partes: ergo vnum tantum præceptum legis naturæ est.

3. His non obstantibus sit prima conclusio: *Lex naturalis vna est in omnibus hominibus.*

Probatnr conclusio, nam lex naturalis, est, veluti proprietas consequens naturam humanam, quæ vna est: ergo vna erit lex naturalis. Tum etiā probari potest, non solum ex vnitæte naturæ, verū etiā ex vnitæte præceptorū, quæ conueniunt in vnum finem, scilicet, constituendo hominem rectum secundum inclinationem naturalem. Et ex vno auctore, seu Legislatore Deo, & ex vno modo præcipiendi bonum, & prohibendi malum. Probatnr etiā auctoritate Isidori in c. ius naturale, dist. 1. in l. 1. ff. de iustitia & iure, & tenent sanctus Thomas in 1. 2. q. 94. Suarez libro 1. de legibus, c. 8. Lorca de legibus, disp. 8.

4. Sed vt prædicta conclusio melius intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd tres sunt gradus præceptorum iuris naturalis. In primo gradu constituuntur illa prima principia omnibus per se nota, vt *Bonum est amplectendum, malum fugiendum, quod tibi non vis, alteri ne feceris*. In secundo gradu iuris naturalis constituuntur propositiones illæ, seu principia magis particularia, quæ deducuntur ex illis principijs primis, veluti conclusiones, & consequentiæ necessariæ, & faciles. v. g. ex illo principio primo, *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*, infertur illicò, *nō vis occidi, ergo non occidas, non vis*

H

vis

vis furari, non furaberis, non falsum testimonium dices, non adulteraberis: & eodem modo, ex illo alio principio primo: bonum est appetendum, malum fugiendum, inferitur illicò: ergo Deus colendus est, parentes honorandi sunt, non est furandum, non est adulterandum, non fornicandum, & in similibus, & in isto secundo gradu continentur præcepta Decalogi. In tertio autem gradu iuris naturalis constituuntur illa præcepta, seu conclusiones, quæ ex supradictis principijs deducuntur, & deriuantur in consequentiam necessariam, sed non tamen ita perspicuè, euidenter, & de facili, ut vsuram esse iniquam, simplicem fornicationem malam, & similia.

5 Ex dictis insurgit difficultas, quæ est, an prædicta præcepta naturalia sint eadem apud omnes secundum substantiam, & secundum notitiam, nam visum est, quòd diuersæ nationes vsæ sunt legibus contrarijs supradictis naturalibus relatis. Ad hanc difficultatem respòdetur, quòd licet ex parte hominum sit aliqua varietas in præceptis legis naturæ, non tamen est quo ad totam legem naturalem, nam quantum ad prima principia communia, quæ in primo gradu constituta sunt, eadem est lex naturalis apud omnes homines secundum substantiam, & secundum notitiam: quantum autem ad particularia iura, præfertim quantum ad illa, quæ sunt secundi gradus iuris naturalis, quæ, veluti conclusiones inferuntur ex prædictis primis principijs de facili, etiam apud omnes, & secundum substantiam, & secundum notitiam, eadem sunt, ut plurimum. Dico, ut plurimum, ad asserendum, quòd de aliquibus conclusionibus prædictis secundi generis, in paucioribus poterit prædicta regula deficere, sicut deficit de alijs principijs tertij generis, quæ maiori indigèt discursu, & non ita facili à supradictis principijs deducuntur. Et
eiv hor

hoc prouenire potest, vel propter aliquas speciales causas impediens obseruantiam talium præceptorum ex deprauata ratione hominum, vel ex ignorantia, seu ex mala consuetudine, & habitudine naturæ, sicut fuit apud Germanos olim, quòd furtum non reputabatur iniquum, neque apud alios simplex fornicatio mala, & similia alia, quæ expresse de iure naturali sunt: ita sanct. Thom. vt supra art. 4. 5. & 6. Suarez cap. 8. cum alijs.

6 Supponimus secundo, diuisionem generalem præceptorum iuris naturalis desumi ex diuersis hominum inclinationibus, & finibus proximis humanæ vitæ. Est namque in homine triplex inclinatio naturalis. Prima est, quam habet ad esse, viuere, & conseruare, quæ communis est ipsi homini cum omnibus substantijs: nam vnaquæque substantia bonum suum appetit, & propter hoc dantur plura præcepta, seu principia iuris naturalis, quæ indicant modum conseruandi vitam esse in cibo, & potu, & in similibus. Secunda inclinatio hominis est communis cum omnibus animalibus ad conseruandam propriam naturam, & speciem, ad generandum sibi similem, ex qua proueniunt plura alia præcepta circa commixtionem maris, & feminae, filiorum educationem, & procreationem, & similia. Tertia inclinatio est hominis propria, ut rationalis creatura est, & circa hoc plura præcepta naturalia homini adduntur secundum diuersos fines rationalis creaturæ, v.g. veritatem agnoscere, ut viuat vita sociabili, & politica, sine aliorum hominum offensione: ut sit rectus, & compositus quo ad Deum, quo ad se, quo ad alios, quo ad parentes, quo ad superiores, quo ad filios, quo ad æquales, quo ad inferiores: ita sanctus Thomas, & Doctores supra citati.

7 Supponimus tertio, quòd ex dictis aliqua inferuntur.
H 2 Infer

Inferitur primò, quòd materia, circa quam versatur lex naturalis, secundum veriore opinionem, sunt omnia præcepta affirmatiua bona, quæ absolute præcipiunt aliquid faciendum, & omnia præcepta negatiua, quæ prohibent omnem actionem prauam alicui virtuti cõtrariam: & ratio est, quia cum hæc sit vera lex, & Deum habear auctorem, non potest esse, nisi honesta, præcipiẽdo bonum, & prohibendo malum. Inferitur secundò, quòd omnes actus virtutum, secundum rationem communem, etiam sunt materia legis naturalis. Dixi secundum rationem communem: nam si cõsiderentur actus aliqui virtutum secundum materiam singularem, non omnes erunt materia legis naturæ, v.g. ieiunare tempore, quo non præcipitur, tali die, cum tali cibo, & multa alia, quæ determinantur à lege humana in diuersis materijs virtutum. Neque loquimur de virtutibus Theologicalibus infusis, sed tantum de moralibus, quæ præcipiuntur lege naturali. Tertiò inferitur, quòd verior sententia est, quòd omnia præcepta, non solum prima, sed alia, quæ ex eis deducuntur, veluti cõclusiones proxime, seu remotæ, omnes sunt materia legis naturalis, & in quo consistat aliqua differentia, infra cum tractabimus de iure humano, & iure gentium, videndum erit: ita S. Thom. vt supra art. 3. Suarez c. 7. Gregorius de Valentia, p. 4. cum alijs supra citatis.

3 His suppositis, sit secunda conclusio. *Lex naturalis continet vnum præceptum seu principium primum, ex quo alia deinde deducuntur plura.*

Probatur conclusio, & declaratur: quia sicut in speculatiuis datur vnũ principium primũ, quo intellectus dirigitur, & fundatur in intellectu, quod est, *Idem non potest simul esse, & non esse*: ita etiam in practicis datur aliud principium primũ, quo voluntas dirigitur, & fundatur in voluntate,

rate, quod est, *Bonum est prosequendum, & malum fugiendum*, & ex hoc primo principio practico, tanquam ex quodam fonte oriuntur reliqua infinita alia præcepta naturalia, prout supra ostensum est: ita Sanctus Th. vt supra artic. 2. & 3. post Aristotelem 1. Ethicor. c. 1. cum alijs supra citatis.

9 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum, ex c. ius naturale, dist. 1. Nam respondetur, quòd Gratianus, dum dixit, quòd ius naturale erat illud, quod continebatur in lege, & Euangelio, nõ voluit dicere, quòd omne illud, quod continebatur in lege, & Euangelio erat ius naturale, nam plura continentur in eo, quæ non sunt iuris naturalis, sed supernaturalis, & etiam consilia: sed voluit dicere, quòd ius naturale plenariè tractatur, & continetur in lege, & Euangelio: vt ait S. Thom. & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum: nam respondetur, quòd licet natura humana vna sit, & vnum sit principium primum, ab eo tamen multa deriuantur, vt dictum est, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
Triplex modus excogitari potest mutationis legis naturæ, ostenditur, nu. 3.
Constituitur prima conclusio: *lex naturalis mutari potest per additionem*, nu. 4.
Constituitur secunda conclusio: *lex naturalis per subtractionem mutari non potest*, nu. 5.
Constituitur tertia conclusio: *lex naturalis, quo ad prima principia*

- principia, & quo ad alia aboleri non potest, num. 6.
Explicatur tertia conclusio, nu. 7.
Ostenduntur quatuor opiniones, an possit fieri dispensatio in lege naturæ, nu. 8.
Declarantur prædictæ quatuor opiniones, nu. 9.
In lege naturæ poterit fieri interpretatio, nu. 10.
Satisfit argumentis in principio propositis, n. 11.

ARTICVLVS. III.

1 *Virum lex naturalis mutari, & aboleri possit à cordibus hominum.*

2 **P**rimò pro parte affirmatiua argumentor, & probò, legem mutari, & aboleri posse, sic. Còtra legem naturalem est occisio innocentis, fornicatio, furtum, vt in præceptis Decalogi continentur, sed ista non inueniuntur obseruata à Deo, nam ipse præcipit Abraham, vt occidat filiù suù innocentem, Gen. c. 23. Præcepit Hebreis, vt mutua vasa Ægyptiorum surriperent, Exo. c. 12. Præcepit Osæ, vt mulierem fornicariam acciperet in uxorem, quæ omnia de iure naturali sunt: ergo lex naturalis mutari potest.

Secundò. Communis omnium possessio, & libertas hominum, de iure naturali sunt, sed hæc videmus mutata esse per ius gentium: ergo lex naturalis mutari potest.

3 Sed antea quàm conclusiones constituamus, sciendum est, quòd tribus modis cogitari potest, legem naturalem esse mutabilem: vt ait S. Thomas loco proximè citando.

Primò modo mutatio fieri potest per additionem, vt si aliquid super addatur legi naturæ per legem humanam,

vel

vel diuinam, quod antea non erat. Secundò fieri potest per subtractionem, vt si aliquid desinat esse de lege naturæ, quod priùs fuit secundum legem naturalem. Tertio modo fieri potest mutatio per abolitionem, vt si deleatur lex naturalis de cordibus hominum: & iuxta hos tres modos, tres conclusiones constituimus.

4 *Prima conclusio. Lex naturalis mutari potest per additionem, vt si ei addatur aliquid, quod antea non erat de iure naturali.*

Probatum conclusio, quia multa præcepta superaddita sunt naturali legi, per legem diuinam, & humanam, plura præcepta cærimonialia, & iudicialia, in veteri testamèto, plura alia sacramentalia, & fidei in nouo Testamento, vt infra disputatione 7. & 8. videndum erit, quæ maximè necessaria, & vtilia fuerunt ad humanam vitam, & ad finem vltimum supernaturalem consequendum: & per legem humanam plura præcepta, etiam particularia, Pontificia, & Imperatoria addita sunt in iure naturali, quæ in ipso iure determinata non sunt, nec conuenienter determinari potuerunt. V.g. de iure naturali est, quòd malefactores puniantur, sed in particulari, qua pœna, forma, modo, loco, à iure humano determinatum est. Eodè modo, Deum colere de iure naturali est, in primo præcepto Decalogi, sed in particulari tali ritu, tali ordine, talibus cæimonijs, de iure humano Pontificio est, & sic mutatio per additionem in iure naturali fieri potest: ita tenet Sanctus Thomas in 1. 2. q. 94. art. 5. Sotus de iustitia & iure, lib. 1. q. 4. art. 5. Gregorius de Valentia, to. 2. disp. 7. q. 6. de lege naturali, Suarez lib. 2. de legibus c. 13. Lorca disputat. 9. Vazquez, Medina, d. q. citata, art. 5 cum alijs.

5 *Secunda conclusio. Lex naturalis per subtractionem mutari non potest, ita vt incipiat aliquid non esse de lege naturæ.*

naturali, quod prius fuit secundum legem naturalem.

Probatum conclusio, quia lex naturalis, quantum ad prima principia, est omnino immutabilis: quantum autem ad secunda precepta, quae sunt, quasi quaedam conclusiones immediate deductae à primis principijs, nunquam mutantur, nisi in aliquibus in particulari: in illis, quae sunt tertij gradus, potest esse aliqua mutatio, sed in paucioribus, & non in communi, propter aliquas speciales causas, vel euentum, impediens obseruantiam talium preceptorum. V.g. Lex naturalis praecipit in communi, depositum proprio domino reddendum esse, quod fieri non debet in casu particulari, quo petitur ad damnificandum Rempublicam, vt si ferrum petat aliquis ad nocendum proximo: & similiter, preceptum naturale est, vt seruetur secretum, quod tamen violari potest, si ad defensionem Reipublicae, vel innocentis necessarium fuerit. Et eodem modo de iure naturali est non occidere: tamen ad propriam defensionem licitum est occidere, & in similibus prout supra dictum fuit.

Aduertendum, quod dixi, in particulari, & in paucioribus, & propter aliqua ex supradictis causis: nam generaliter, & tali causa deficiente, ius naturale ab omnibus seruatur: ita S. Tho. vt supra, Suarez, c. 13. Lorca vt supra cū alijs.

6 Tercia conclusio. *Lex naturalis, quo ad communia, & uniuersalia precepta, & alia proxima, è cordibus hominū aboleri non potest, sed tantum, quo ad aliqua particularia, & pauciora.*

Probatum conclusio, quo ad proximam partem, auctoritate Augustini, qui ait. *Lex tua, Domine, scripta est in cordibus hominum, quam nec vlla quidem delet iniquitas.* Quae auctoritas intelligitur de primis principijs, & de alijs,

alijs, quae ab illis immediate deducuntur. Probatum quoque conclusio quoad secundam partem, id est, quoad particularia precepta, nam homo plura facit contra legem naturalem, persuasionibus pessimis, consuetudinibus prauis, atque corruptis habitibus, ita vt intellectus obscuratus non agnoscat, quid rectum, & quid prauum sit, prout supra in articulo praecedenti, num. 5. dictum etiam fuit, & tenet S. Thom. vt supra art. 6.

7 Aduertendum tamen est, quod cū dicimus, legem naturalem, quoad particularia principia, & in paucioribus posse de mentibus hominum deleri, quasi per separationem à subiecto, in quo inest: non dicimus tamen tūc, secundum alios, omnino de mentibus omnium hominum deleri, quia licet quaedam gentes errent circa vnum preceptum, & alia circa aliud: nullum tamen preceptum naturale est, quod aliquibus saltim hominibus per lumen naturale non manifestetur, & hoc satis est, vt simpliciter dicamus, nullum preceptum naturale totaliter deleri de mentibus omnium hominum, per ignorantiam, vel per errorem, vel malis habitibus, prout supra in articulo praecedenti, nu. 5. dictum fuit.

8 Ostensum est, legem naturalem mutari, & de cordibus hominum deleri non posse. Difficultas modò est, si saltim in ea possit fieri dispensatio, vel per humanam, vel per diuinam potentiam. Ad quam difficultatem dico, quod de humana potestate ferè omnes fatentur, & est probabilior sententia, quod in hominibus non reperitur talis potestas dispensandi in iure naturali: & ratio clara est, nam inferior superioris legem mutare non potest, quod fit per dispensationem. Difficultas ergo restat de potestate diuina, si per eam hoc fieri possit. Et antequam hoc disseramus, aduertendum est illud, quod in praecedenti articulo

culo, num. 4. adnotauimus, scilicet, quod tres sunt ordines præceptorum naturalium. In primo ordine sunt prima, & vniuersalissima principia. In secundo sunt quædam veluti conclusiones immediatè deductæ ex primis principijs, vt præcepta Decalogi, & similia. In tertio ordine erunt illa præcepta, seu conclusiones, quæ non ita faciliè ex prædictis principijs deducuntur. Quo supposito, breuiter ad difficultatem propositâ respondemus, quod in hoc, quatuor opiniones reperuntur.

9. Prima opinio generaliter affirmat, posse Deum dispensare per potentiam suam absolutam in omnibus præceptis naturalibus: & ratio istius opinionis est, quia quilibet Legislator poterit dispensare in sua lege: ergo Deus, qui est auctor naturæ, in lege naturali dispensare potest. Tū, quia nulla datur implicatio contradictionis ad hoc faciendum, nam furtum, homicidium, adulterium, & reliqua, quæ lege diuina prohibentur, mala sunt, quia prohibita sunt, ac proinde dicunt isti, quod si non essent prohibita, non essent mala, & sic Deus poterit auferre prohibitionem, & dispensare in eis, quia non est impossibile apud Deum omne verbum: ita tenent Ocham, 2. q. 19. Gerson. Alphabeto 6. & alij: sed prædicta opinio omiſsa, quia ex prædictis fundamentis sustentari non potest:

Secunda opinio tenet, Deum posse dispensare in aliquibus præceptis legis naturæ, non tamen in omnibus: quæ autem sint illa præcepta, in quibus dispensare non possit, non eodem modo explicant, & concordant Sotus, Bonauentura, Durandus, & alij.

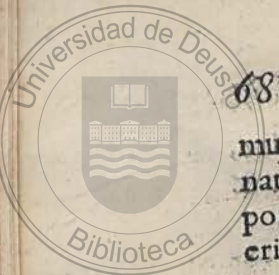
Tertia opinio est. In præceptis primi, & secundi ordinis, Deum non posse dispensare: in reliquis verò tertij ordinis, quæ sunt, veluti conclusiones remotiores, dispensare posse. Quam sententiã optimis fundamentis probat

Sanctus.

Sanctus Thomæ, quem sequuntur Caicranus, Medina, Conradus, & alij in 1. 2. q. 100. art. 2. Sotus de iustitia & iure, lib. 2. c. 3. art. 8. & alij.

Quarta opinio est, Deum in nullo præcepto legis naturæ dispensare posse. Quod pluribus rationibus ostenditur, & præsertim, quia dicitur implicatio contradictionis, & quia quidquid præcipitur per ius naturæ, est ita bonum & quod prohibetur, ita malum, quod nullo pacto in eo dispensari potest: ita tenent Lorca, vt supra, disput. 9. n. 2. & disputant de hoc copiosè, Suarez, vt supra, cap. 1. §. Sotus, & alij supra citati.

10. Dicitur est de dispensatione, an cadere possit in iure naturali: dicendum restat modò, si in ea lege interpretatio, siue à Deo, siue ab homine fieri possit. Et omiſsa varietate opinionum, nam alij dicunt, quod à solo Deo potest fieri interpretatio in lege naturæ, alij ab hominibus, & alij, neque ab hominibus, neque à Deo: propterea dico breuiter, quod communis sententia est, & ferè omnes Doctores conueniunt, & fatentur, legem naturalem interpretari, & exponi posse, & multa præcepta naturalia indigere ea interpretatione, ad verum sensum vniuscuiusque statuendum: ergo verisimile non est, vt fatentur aliqui, hanc potestatem sibi Deum reseruasse, & non hominibus, quos suos ministros constituit, commisisse: nam si ita non esset, multum defecisset Deus cum hominibus in necessarijs, quod non est prouidentia suæ consuetudinem: ergo dicendum est, hanc potestatem, Deum hominibus ministris suis dedisse. Et ratio istius declarationis, & interpretationis est, quia non omnia præcepta naturalia sunt æquè nota, neque æquè facilia ad cognoscendum, & propter hoc plura ex illis indigent interpretatione, & declaratione, vt verum illorum sensum assequamur.

mur. Patet hoc expressè varijs exemplis. V. g. præceptum naturæ est, non occidendum: interpretatur tamen, & exponitur, quòd non omnis occisio hominis, homicidium erit, sed tantum quod fit priuata auctoritate, & non publica, vel ad defensionem sui ipsius. Similiter præceptum non furandi, de iure naturali est: interpretatur tamen, quòd in extrema necessitate non erit furtum. Et eodem modo depositum, quòd reddatur vero domino, de iure naturali est: interpretatur tamen, quòd quoties petitur in casu, quo esset contra iustitiam & charitatem reddere, tunc non erit reddendum. Similiter iuramentum seruandum, de iure naturali est: interpretatur tamen, quòd non intelligitur, quando promissio iuramenti fuit de re illicita. Et eodem modo dicendum erit de votis, in quibus frequenter fit interpretatio: ergo concludendum est, quòd in aliquibus præceptis naturalibus interpretatio, & declaratio ab homine habente potestatem fieri potest: ita Suarez, Sotus, & alij locis supra citatis.

II Non obstat modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex varijs exemplis sacræ Scripturæ, nam singulis respondetur. Ad primum exemplum de occisione innocentis, respondetur, quòd non fuit illud contra legem naturalem, quæ solum prohibet, ne occidatur priuata auctoritate, vt dictum est: tunc non fuit priuata auctoritate, sed publico Dei mandato, qui vitæ, & mortis habet imperium. Nec obstat secundum exemplum, quod de iure naturali est, non accedere ad mulierem, sine præiudicio contracto matrimonio, & in eo Deus non dispensauit cum Osea, imò præcepit, vt eam, quæ prius erat fornicaria mulier, duceret in vxorem. Nec obstat tertium exemplum, nam respondetur, quòd lex naturalis prohibet furtum, & quòd non accipiatur res aliena, quàm diu alio-

na.

na est, inuito domino, sed Deus nõ dispensauit in tali præcepto, sed solum concessit Hebræis, vt acciperent illa vasa, tãquam propria, per donationem factam ab ipso Deo, qui est dominus vniuersarum rerum, & sic non fuit vllò pacto dispensatum in iure naturali, in furto: & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum argumentum, nam respondetur, quòd communis possessio, & libertas non sunt de iure naturæ præcepta positivè, sicut præcepit bonum amplectendum, malum fugiendum, & similia: dicuntur tamen de iure naturæ priuatiuè, quia in illis ius naturæ contrarium non statuit, & sic poterunt mutari humano iure per additionem, vt supra num. 4. dictum fuit, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
Proponuntur tria argumenta, nu. 2.
Aliqua præcepta iuris gentium constituuntur, nu. 3.
Constituitur difficultas, an ius gentium constituatur sub iure naturali, vel humano, nu. 4.
Ostenditur, in quibus conueniat ius gentium cum iure naturali, n. 5.
Ostenditur, in quo differat ius gentium à iure naturali, n. 6.
Ostenditur, in quo conueniat, & differat ius gentium à iure civili, nu. 7.
Constituitur conclusio, scilicet, ius gentium sub positiuo iure constituitur, nu. 8.
Ostenditur, si ius gentium derogari potest, nu. 9.
Satisfit argumentis propositis, nu. 10.

ARTII

Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali.

Pro parte affirmatiua argumentor sic. Ius illud, in quo omnes homines conueniant, non potest esse, nisi ius naturale, quod commune est omnibus: sed in iure gentium omnes homines conueniunt, vt in l. 1. ff. de iustiti. & iure, in §. ius gentium, inst. de iure naturali: ergo ius gentium, & naturale idem sunt.

Secundò. Seruitutes de iure gentium sunt, vt in l. manumissiones, ff. de iustitia & iure, in c. ius gentium supra citato: sed multi naturaliter sunt serui, vt ait Arist. 1. Politico. ergo ius gentium idem est cum iure naturali.

Tertio. Ius diuiditur in naturale, & positium: vt ait Arist. 5. & 7. Ethic. & Sanctus Thomas 2. 2. q. 57. art. 2. sed nunquam vniuersæ mundi gentes conuenerunt, vt ius aliquod statueretur: ergo naturæ idem ius docuit, & sic ius gentium naturale est.

Sed antequàm conclusionem cõstituamus, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd constituitur, tam à Philosophis, quàm à Iurisperitis, & Theologis aliquod ius, quod vocatur ius gentium, ad quod pertinent omnes illæ regulæ, præcepta, leges, seu cõclusiones, quæ ab omnibus gentibus, & nationibus obseruantur, tanquàm iustæ, & necessariæ ad cõuictum, & societatem humanam. V. g. quòd Legati sint immunes, quòd agri diuidantur, religio erga Deum, obsequium erga parentes, pietas in patriam, bella, pax, fœdera, seruitutes, dominia, & omnes contractus, & alia, quæ iure gētium introducta sunt, vt in

l. 2. & 3. ff. de iustit. & iur. in §. 1. & sequentibus, instit. de iur. naturali gent. & ciuili, in c. ius gentium, dist. 1.

Supponimus secundò, quòd in isto articulo dubiũ maximum se offert, videlicet, si ius gentium contineatur sub iure humano, vel potius sub iure naturali. In qua difficultate, & in declaratione essẽtiæ iuris gentium, non solum Iurisperdentes, sed etiam Theologi, & Philosophi, variè, & obscurè loquuntur. Iurisperdentes confundunt interdum ius gentium cum iure naturali, interdum distinguunt. S. Tho. nunc vnã, nunc alteram explicationem sequitur, recẽtiores Doctores in varia placita diuisi sunt. Iurisperitiã l. 1. & in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in diuisione, quam constituunt de iure naturali, gentium, & ciuili, duplex ius naturale constituunt: alterũ primarium, quod faciunt commune nobis cum brutis, vt maris, & fœminæ coniunctio, filiorum educatio, & procreatio. Alterum verò secundarium, quod vocant homini proprium, quod dirigit ad communem societatem. Sotus verò, de iust. & iur. lib. 1. q. 5. art. 4. ius gentium à lege naturali non distinguit, nisi quia lex naturæ respicit principia prima, & communia, ius gentium ea principia, quæ descendunt ex primis principijs, & conclusiones certas, quæ deducuntur. Medina in 1. 2. q. 93. art. 4. dicit, ius gentium esse præcepta illa, quæ ex principijs naturalibus, non necessariò, & simpliciter necessitate absoluta deducuntur, sed facta aliqua suppositione. Gregorius de Valẽtia disp. 7. q. 6. p. 2. asserit, ius gentium illud esse, quod ex principijs naturalibus non necessariò, sed probabili cõclusionẽ deducitur: quapropter, quamplurimis alijs varijs sententijs omisis, tantũ quæ in hac re necessaria iudicamus, explicanda sunt.

Supponimus tertio ad intelligendum controuersiam supradictam, ius gētium esse medium inter ius naturale,

De iure naturali, disp. 4.

& ciuile, ac propterea vtrique esse plurimum simile, & ab vtroque etiam differre, sicut frequenter se habere solent media cum extremis, & propter hoc videndum erit, in quo ius gentium, & naturale conueniant, & in quo differant. Ius gentium conuenit cum iure naturali. Primò, quia vtrumque est aliquo modo commune omnibus hominibus, quapropter ius gentium naturale appellatur in l. omnes, ff. de iustitia & iure, in §. 4. instit. cod. tit. Secundò conueniunt, quia sicut materia iuris gentium solum inter homines locum habet, ita etiam ius propriè naturale. Tertio conueniunt, quia sicut ius naturale non habetur in scriptis, nec inuenitur, quando, aut vbi fuerit institutū, ita & ius gentium. Quarto conueniunt, quia sicut ius naturale promulgatione non indiguit, ita & ius gentium nullam habuit necessitatem alicuius æternæ promulgationis. Quintò conueniunt, quia sicut ius naturale, vel est primum principium, vel conclusiones, quæ necessariò per vim illationis deducuntur: ita etiam ius gentium est veluti conclusiones ex primis principijs deductæ, quamuis deducantur consequentia non necessaria.

6 Differt tamen ius gentium à iure naturali primò, quia ius gentium non est ita immutabile, sicut & ius naturale. Secundò, quia naturale ius omnibus gentibus est commune, ius autem gentium non semper omnibus, sed ferè omnibus commune est, vt in c. ius gentium, dist. 1. Tertio differunt, quia licet vtrumque ius deducatur ex principijs primis, per modum conclusionis: ea tamè, quæ sunt de iure naturali, inferuntur in consequentiam omninò necessaria: ita vt oppositū illius habeat intrinsecā iniustitiam: quæ autem sunt de iure gentium inferuntur ex eisdem principijs & discursu, natura quasi dictate per modū conclusionis, non tamen sunt simpliciter necessariae, sed

con-

De iure naturali, disp. 4.

congruentes tantum, & oppositum i lorum continet intrinsecam iustitiam. V. g. rerum diuisio, oppositum, quod est viuere in communi nō est intrinsecè malum, vt patet in religionibus modò, & fuit in primitiua Ecclesia inter fideles. Quarto differunt potissimè, quia præcepta legis naturæ deducuntur ex principijs necessitate simpliciter, quæ verò deducuntur de iure gentium, solum deducuntur facta quadam suppositione. V. g. ad conseruandum genus humanum necessariò est absolutè, & simpliciter coniunctio maris, & fœminæ, quæ est de iure naturali: similiter, vt natura humana sustentetur, quòd prata arenatur, & pax, & tranquillitas seruetur, sed præsupposita imbecillitate naturæ humanæ, quæ post peccatum primi parentis corrupta mansit, & prona ad malum, & ad bonum proprium magis, quàm ad bonum commune, necessariū fuit ex iure gentium, vt possessiones diuiderentur vt homines magis mouerentur ad ea colenda, & hinc bella, fœdera, contractus, & similia instituta sunt, vt homines vita politica, & sociabili viuere possent.

7 Supponimus quartò, quòd videndum est etiam, in quo ius gentium conueniat, & in quo differat cum iure ciuili. Ius gentium conuenit cum iure ciuili primò, quia vtrumque deriuatur à iure naturali, non necessariò, sed secundum quandam conuenientiam. Secundò conueniunt, quia vtrumque humana ratione discurrente, non ex instinctu naturæ, sed ex consensu hominum tacito, vel expresso, introductum est. Differt tamen ius gentium à iure ciuili, non solum, quia ius ciuile est ius vnius ciuitatis, aut Regni, ius autem gentium est commune omnibus gentibus, sed etiam, quia præcepta iuris gentium, non scripto, sed moribus, non vnius, vel alterius ciuitatis, sed omnium, vel ferè

K om-

74 *De iure naturali, disp. 4.*

omnium nationum constat, ut in §. ius autem, instit. de re natural. gent. & civil. Ex quo colligitur definitio iuris gentium, quæ est, *Ius gentium, quod ex consensu populorum illis omnibus, aut ferè omnibus commune est.*

8 His supradictis suppositis. Conclusio est, *Ius gentium propriè, & verè sub positivo iure continetur.*

Probatur cõclusio. Primò, quia rerù diuisiones, seruitutes, & similia, nõ sunt instituta à natura, sed per rationem humanã excogitatum: ergo ius gentiũ sub positivo continetur. Tum secundò, quia ius naturale distinguitur formaliter à iure positivo, quia illud nullo modo pendet ex hominum beneplacito, & consensu: sed simpliciter est necessarium. Ius verò posituum non est simpliciter necessarium, sed introductum est ex hominum beneplacito, & consensu, sed ius gentium est huiusmodi, ut ex præcedentibus, & subsequentibus constat: ergo ius gentium propriè posituum est, patet ex auctoritate grauissimorum Doctorum, & tenet Sanct. Thom. 1. 2. q. 95. art. 2. & 4. quæstione. 94. art. 5. ad tertium, & 2. 2. quæst. 57. art. 3. ad tertium, Sotus de iustitia, & iure, lib. 1. quæst. 5. art. 4. & lib. 3. quæst. 1. art. 3. Bellarminus lib. 1. de elect. cap. 29. Covarru. in regu. peccatum, 2. p. §. 1. l. nu. 4. Turrecremata in cap. ius gentium, distin. 1. Suarez lib. 2. cap. 19 de legib. disputat. 7. Vazquez, & reliqui interpretes Sancti Thom. in 1. 2. & 2. 2. locis supra citatis.

Difficultas solum restat, an ius gētium derogari possit. Ad quam difficultatem dico primò, quòd licet ius gentium speculatiuè, & secundum se consideratum derogari potest, quia est ius posituum, quod vim habet ex hominum cõsensu, & institutione: eodem modo hominum consensu, & beneplacito, abrogari potest.

Dico secundò, quòd de facto, & practicè loquendo.

ius.

De iure naturali, disp. 4.

75

ius gentium secundum totam suam latitudinem, & secundum omnes suas partes, & præcepta, non potest abrogari in vniuersum apud omnes gētes: & ratio est, quia est ius commune, ex usu & more gentium introductũ, & necesse est ut omnes Principes Reipublice conuenirent, & in id omnes consentiret, quòd, moraliter loquedo, impossibile est. Tum, quia sunt aliqua de iure gentium, ita utilia, & necessaria ad humanum conuictum, quòd illa abrogare esset intolerabile, & iniustum, & fortasse propter propinquitatem iuris gentium cum iure naturæ, nulla esset derogatio. Dico tamen tertio, quòd ius gentium potest derogari secundum aliquam partem, prout factum fuit à Republica Christiana, nam de iure gentium sunt diuisiones rerum, & seruitutes: tamen in principio nascens Ecclesie, tota multitudo fidelium possidebat omnia, & viuebat in communi, & seruitus inter Christianos abrogata est, ita ut modò Christianus capiens Christianũ, etiam in bello iusto, non potest illum habere pro seruo, ut in c. ius civile, in c. ius gentium, 1. distin. in §. seruitur. instit. de iure pers. & notat Bart. in l. hostis, ff. de captiuis, nu. 16. Et confirmatur, nã Romanus Pontifex potest modò omnes leges positivas Ecclesiasticas derogare, & Rex omnes leges sui Regni, licet peccarent contra optimam, & debitam gubernationem: factum tamen teneret ergo similiter, & eodem modo iudicandum erit de iure gentium in aliqua prouintia particulari: ita Suarez, capite 20. cum alijs supra citatis.

10 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum, ex l. 1. ff. de iustitia & iure, nam respondetur negando, quòd omne illud, in quo omnes gentes conueniunt, sit de iure naturali, ut declaratum est, & soluitur primum argumentum.

K 2

Non

Non obstat secundum argumentum desumptum ex auctoritate Arist. i. Politicor. in quo habetur, quod seruitus est de iure naturali, nam respondetur, quod intelligitur, & loquitur Aristot. de iure naturali secundario, quod est ius gentium, vt supra declaratum fuit, nu. 4. & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium argumentum, nam respondetur, quod verum est, quod ad ius gentium constituendum, requisitus fuit consensus hominum, non tamen conuentus, vt ad ius ciuile requiritur, quod potuit esse, & introduci ex ipso vsu, & traditione in vniuerso orbe paulatim,

& per successionem, & imitationem mutua populorum, sine speciali conuentu, vel consensu omnium populorum vno tempore facto, &

soluitur argumentum, articulus,

& disputatio quarta

(: : :)

DE

77
DE LEGE HVMANA

SECVNDVM SE.

DISPVATIO

quinta.

IN TRES ARTICVLOS

diuisa.

Post legem eternam, & naturalem, de lege humana dicendum est: & licet ex positivis legibus diuina nobilior, & dignior sit: quia tamen haec humana est nobis notior, & propinquior naturae, ideo de ea prius disputamus.

SVMMARIVM.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
- Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
- Constituitur conclusio, quod praeter legem naturalem, necessaria sit lex humana, nu. 3.
- Ostenditur, cur dicatur lex humana, & cur lex positiva, n. 4.
- Constituitur definitio legis humanae, nu. 5.
- Principes habent potestatem edendi leges ciuiles, ostenditur, n. 6.
- Conuenientius est, homines gubernari legibus, & non arbitrato solo Principum, nu. 7.
- Satisfit difficultati, quae fit contra providentiam diuinam, n. 8.
- Respondetur argumentis propositis, nu. 9.

K 3

ARTI.

1 *Vtrum præter legem naturalem, necessaria nobis fuerit lex humana.*

2 **P**rimò pro parte negatiua argumentor sic. Intentio cuiuslibet legis est, vt per eam homines fiant boni: sed homines magis ad hoc inducuntur monitionibus, & voluntarie, quam coacti per leges: ergo necessaria non fuit propter hoc, lex humana.

Secundò, Diuus Augustinus, lib. 1. de libero arbitrio ait. *Per legem eternam omnia sufficienter sunt ordinatissima, & illa lex eterna, satis & abundanter per naturalem nobis communicatur:* ergo lex humana superflua est.

3 His non obstantibus, conclusio est: *Necessarium fuit, præter legem naturalem, aliam legem humanam constituit.*

Probatur conclusio. Primò, auctoritate Diui Isidori, cuius sententia refertur in c. facte sunt, 4. distinctione. *Facile sunt* (inquit Diuus Isidorus) *leges, vt earum metu, humana coerceatur audacia, vtaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur audacia, & nocendi facultas.* Et ratio est, quia lex naturalis generalis est, & solum continet quedam principia prima per se nota, & extenditur ad eas conclusiones, quæ necessariò ex illis principijs primis deducuntur, sed actiones humanæ in singularibus versantur, in quibus necesse est considerare circumstantias loci, temporis, rerum: idè præter illa principia, & conclusiones generales legis naturæ, multæ aliæ leges particulares sunt necessariæ in Republica humana ad eius gubernationem, & conseruationem,

tionem: & propter hoc necessarium fuit, vt per legem humanam aliqua principia, seu leges, magis in particulari determinarentur, circa ea, quæ per solam rationem humanam diffiniri, & determinari non possunt, vt sunt leges, in quibus pœnz determinantur, emptiones, venditiones, commutationes, & aliæ, sine quibus genus humanum transigere non potest. Tum secundò, quia homo naturalem habet inclinationem ad virtutem, quam perfectè adipisci non potest sine aliqua disciplina, & arte: igitur propter eruditionem necessariæ fuerunt leges humanæ: & licet homines iusti, & virtute præditi sola ratione, ductu, & auxilio diuino de facili mouerentur ad virtutem: hi tamen pauci sunt, & maior pars hominum, præsertim iuuenum, metu indigent, vt abstrahantur ab indebitis delectationibus, & præsertim illi, qui sunt ad odium, & proterui, & ad vitia proni, à quibus nullatenus auerti possunt; oportuit, vt in hoc, metu à malignitate eorum cohiberentur, vt saltem alijs vitam quietam relinquunt, & malefacere desinant, quod fit per legem humanam: ergo ex hoc concludendum est: *Lex humana necessaria fuit.* Patet etiam auctoritate grauisimorum auctorum, & tenent Plato lib. 4. de legibus Arist. lib. 10. Ethicorum, capite 9. Diuus Isidorus, lib. 5. cap. 21. Diuus Augustinus Epistola 50. & 54. S. Thom. 1. 2. q. 95. art. 1. Sotus de iustitia & iure, lib. 1. q. 5. art. 1. Valentia tom. 2. disputat. 7. q. 5. de lege humana, p. 3. Suarez in c. causa autem, dist. 4. cum alijs.

4 Sed vt clariùs iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quod hæc lex dicitur lex humana, & lex positua. Positua dicitur, quia non est innata nobis cum natura, sicut est lex naturalis: vel dicitur positua, quasi addita, & superaddita naturali legi.

legi. Dicitur quoque lex humana, non quia hominibus imposita sit, nec quia in hominibus illis sit, qui per illam gubernantur, nec dicitur humana à materia, quia fertur de rebus humanis, & non diuinis, nam licet hæc omnia conueniant huic legi, dicitur lex humana propriè, quia ab hominibus inuenta, & excogitata est.

5 Viso cur dicatur lex humana, & positiua, videndum est modò, quæ sit eius diffinitio. *Lex, ergo, humana, est rectum decretum rationis conuenientis legi naturali, & æternæ, per rationem probabilem ab habente auctoritate sancitum, præscribens aliquid, quod sit à subditis necessariò seruandum:* ita Isidorus, lib. 5. Etimologiarum, cap. 4. & colligitur à Sanct. Thoma in 1. 2. quæstion. 91. art. 3. & quæst. 94. art. 2. & tenet Suarez de legibus, lib. 1. cap. 3.

6 Supponimus secundo, Principes supremos habere potestatem à Deo condendi leges ciuiles, vt colligitur ex illo Prouerbior. cap. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt:* & ratio clara est, quia Principes habent potestatem regendi suos subditos, sed hoc præstari non potest sine legibus humanis: ergo consequenter potestatem habent eas condendi. Tum secundo, quia subditi debent habere aliquam regulam, quam sequantur in commercijs, & contractibus ciuilibus: hæc regula non potest esse alia, nisi lex ciuilis, & humana auctoritate Principum instituta, nam sola lex naturalis non sufficit, cum non descendat ad particularia. Neque lex Mosaica, quia illa iam abrogata est. Nec lex Euangelica, quia illa tantum tractat de rebus diuinis, & cælestibus, & de fine illo ultimo supernaturali: ergo necesse est, vt illa sit lex humana, à Principe constituta, quæ tractat de fine natu-

naturali, politico, & ciuili, vt tenet Diuus Augustinus lib. 19. de ciuitate Dei, & copiosè de hoc disputat Doctores, & Suarez de legibus lib. 3. & nos diximus in disputatione 1. art. 2. n. 6. & 7.

7 Supponimus tertio, quòd in præsentì solet disputari, an utilius sit Republicæ, quòd Principes suo arbitrio, vel cõsilio suorum magistratuum, sine legibus scriptis subditos suos gubernent, & præsertim cum Aristoteles dicat lib. 5. Ethic. cap. 4. quòd Princeps est iustum animatum, leges verò scriptæ, iustum inanimatum, & melius, & conuenientius gubernentur homines per legem animatam, & viuam, quam per legem inanimatam, & mortuam, & sic leges humane necessariè non videntur. Ad hanc difficultatem dico breuiter, nullo pacto expedire, Principem seu magistratum proprio arbitrio sine legibus homines iudicare, & suos subditos regere. Quod patet multipliciter. Primo, quia qui leges condunt, decernunt id quod iustum est, vniuersaliter abstrahendo à singularibus personis, & sic non potest timeri, quòd odio, timore, vel alia causa à iusto declinent, sicut timeretur, si Princeps, & Senatores, quoniã homines sunt, proprio arbitratu iudicarent. Tum secundo, quia difficile est inuenire multos Principes, & Senatores, prudetia, iustitia, & equitate, ita prudentes, qui in singulis euentibus, eorum arbitratu, sine legibus valeant rectè iudicare. Tum tertio, quia leges fuerunt matura cõsideratione constitutæ, per pensis multis euentibus, & experientia multi temporis, quapropter ab eis iustum optimè deduci potest: iudicia repentina, quia paruo tempore excogitata sunt, in eis facilè contingit error. Tum denique, quia leges ad omnes diriguntur, & si aliquid arduum, & difficile reperiat in eis, nemo agrè fert, si autem præcipere Principes, & Senatores, eorum arbitratu, facile

L dice

diceretur, quòd id factum fuerit odio, amore, vel alia causa, & ob id necessariae fuerunt leges humanae, vt optime ciues gubernarentur: ita Sanctus Thomas, vt supra cum alijs citatis.

8 Nec obstat, si dicatur contra prouidentiam diuinam, quòd potuerat Deus, & fortasse còsultius esset, quòd per legem naturalem, vsq; ad singularia doceret nos omnia. Nam ad hoc respondetur, factum hoc non fuisse, quia expediebat, Deum gubernare naturam humanam, secundum suam inclinationem naturalem, quae est ratiocinari, & satis fuit constituere illi principia communia, & generalia legis naturae, vt deinde per illa principia homines ratiocinando, constituerent particularia praecepta legis humanae, ita tenet Sotus, vt supra.

9 Non obstant tandem in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd homines bene dispositi melius inducuntur ad virtutem monitionibus voluntarijs, quam coacti, sed sunt quidam ita male dispositi, qui non inducuntur, nisi cogantur. Et propter hoc, necessariae fuerunt leges humanae, vt n. 3. dictum fuit, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quòd lex naturalis, est quaedam participatio legis aeternae, per quam est nobis cognitio quorundam communium principiorum, & conclusionum, quae ex praedictis deducuntur, non autem insunt nobis particulares directiones singularum rerum prout in aeterna lege continentur, & ideo praeter illa principia generalia legis naturae, necessarium fuit, vt lex humana procederet ad particulares sanctiones, vt dictum est.

10 & tenet Sanctus Thomas loco citato, & soluitur argumentum, & articulus.

SVM-

SVMMARIVM.

- P**roponitur quæsitum articuli. n. 1.
- Proponuntur duo argumenta. n. 2.
- Constituuntur conclusio, scilicet: omnis lex humana re-
ta est, si à lege naturali deriuetur. n. 3.
- Dupliciter deducitur lex humana, à lege naturali, ostenditur, n. 4.
- Quaedam praecepta constituuntur à lege humana, quae cõstituta sunt à lege natura. n. 5.
- Licet praecepta naturalia, & humana deriuentur à lege natura, differunt tamen inter se. n. 6.
- Satisfit argumentis propositis. n. 7.

ARTICVLVS. II.

• Vtrum omnis lex humana à naturali lege deriuetur.

• **P**ro parte negatiua primò argumentor sic. Ius humanum diuiditur contra ius naturale, vt ait Arist. 5. Ethicorum, sed ea, quae deriuantur à principijs legis naturae, sicut conclusiones, pertinent ad legem naturalem, vt in disputatione praecedenti dictum fuit: ergo ea, quae sunt de lege humana, non deriuantur a lege naturali.

Secundò. Lex naturalis eadem est apud omnes, vt ait Isidorus in c. ius naturale, 1. distinct. ergo si lex humana à naturali lege deriuatur, sequeretur, quòd ipsa etiã esset eadem

L 2 eadem

De iure humano, disp. 5.

eadem apud omnes, quod falsum est, ergo etiam falsum erit, quod lex humana à naturali deriuetur lege.

His non obstantibus, conclusio est. *Lex humana, si recta est, à lege naturæ deriuatur.*

Probatnr conclusio, quia in rebus humanis dicitur esse aliquid iustum ex eo, quod est rectum, & deducitur secundum rectam regulam rationis, sed recta regula rationis est lex naturalis: ergo omnis lex humana in tantum habet de ratione legis, & rectitudinis, in quantum à lege naturali deriuatur, & ob id, si in aliquo lege à naturali discordat, & dissonat, non lex, sed legis corruptio dicenda est: ita Sanctus Thomas 1. 2. q. 95. artic. 2. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 5. art. 2. Vazquez de legibus q. 95. art. 4. Suarez lib. 2. c. 19. Valentia de lege humana, disp. 7. p. 1. cum alijs.

Sed ut iste articulus intelligatur, duo notanda sunt. Primum erit, ut lex humana sit vera lex, seu recta regula practicae rationis, necesse est, eam à naturali lege deriuari: quod duobus modis potest fieri, ut ait S. Thom. loco supra citato art. 2. & 4. Vno modo deriuatur lex humana à iure naturali, sicut deriuantur, & deducuntur conclusiones ex principijs primis. V.g. ex illo principio naturali: *Vita hominum in pace & tranquillitate sustinenda est*, sed sustineri non potest, supposito, quod natura humana corrupta est, pronaque ad malum, ad dissensiones, plena cupiditatibus & pigritia, quæ magis diligit proprium, quam commune bonum, & propter hoc deducuntur ex supradicto principio naturali, quod vita hominum in pace & tranquillitate seruanda est, subsequentes conclusiones: ergo agri, & possessiones, ut diligenter colantur, diuidendi sunt: ut homines in pace viuant, constituenda sunt bella, paces, fœdera, seruitutes, & similia. Similiter ex illo alio principio naturali, quod homo est animal sociabile, & quod debeant

De iure humano, disp. 5.

85

debeant homines inter se conuenire, quod fieri non potest sine mutuis exactionibus & venditionibus, & propter hoc deducuntur ex tali principio omnes contractus emptionis, & venditionis, locationis, transactionis, & reliqua alia, quæ veluti conclusiones deducuntur, & inferuntur ex principijs legis naturæ.

Alio modo deriuantur leges humanæ, à lege naturali per determinationem, quia determinat lex humana in particulari id, quod à lege naturæ determinatum non est. V.g. præcipit lex naturalis, quod malefactores puniantur, sed quo genere supplicij, vel qua pœna puniri debeant, ius naturale non determinat, determinatur hoc in particulari à lege humana, ut latrones suspendantur, hæretici comburantur. Similiter præcipit lex naturalis Sabbatham sanctificare, Deum colere, sed non determinat hoc, vel illoritu, sacro tempore, in particulari; determinat hoc ius humanum Ecclesiasticum. Rursus, matrimonium de iure naturali est, & diuino, quo autem ordine, forma, contractu debeat fieri, à iure humano Ecclesiastico determinatur. Et similiter præcipit lex diuina confessionem, & communionem, sed in quibus casibus ad id teneamur, non determinat; determinatur à iure humano Canonico, ut in omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. & tenent Doctores ut supra.

Sed contra hoc est difficultas in primo argumento proposita, nam conclusiones, quæ deriuantur ex principijs legis naturæ, sunt & dicuntur ipsius legis naturalis: ergo falsum est, quod pertineant, & dicantur aliquæ earum conclusiones legis humanæ. Ad hanc difficultatem dico primo, quod lex humana, quædam deducit, & præcipit, quæ etiam lege naturali præcepta, & prohibita sunt. V.g. Deum colere, parentes honorare, patriam diligere, non occidere,

non furari, hæc omnia & alia à iure naturali, & diuino præcepta prohibita, & deducta sunt. Hoc idem facit in eis ius humanum, estque valde utile, & fit duabus decaulis, vel ad constituendas maiores, & particulares pœnas in eis à Principibus, vt timore earum, homines magis mouerentur ad illarum obseruantiam, vel, ne conclusiones, quæ ex principijs naturæ varijs consequentijs & discursu inferuntur, possit in eis aliquis ad eas obseruandas ignorantia excusari: propter hoc præcipiuntur expressè à iure naturali ad hoc euitandum, etiam quòd præcepta sint à iure naturæ.

- 6 Dico secundò, quòd magna differentia versatur inter conclusiones naturales, & conclusiones humanas, quæ deriuantur ex principijs legis naturæ. Aliter enim deriuantur illæ conclusiones, quæ sunt de iure naturali: nam deriuantur lumine naturali per dictamina rectæ rationis per consequentiam euidenter, & omnino necessariam ad finem humanum, & ad eò iustam, vt oppositum illius habeat intrinsecam iniustitiam, vt in eis dispensatio fieri nõ possit. V. g. ex illo principio naturali: *Species, & natura humana conseruanda est*; deducitur ex hoc euidenter & necessariò: ergo maris, & fœminæ coniunctio, filiorum educatio, & procreatio necessaria est. Et similiter ex illo alio principio naturali. *Bonum est amplectendum, & malum fugiendum*, illicò inferuntur subsequentes conclusiones euidenter, & necessariò: ergo Deus colend⁹ est, parentes honorandi sunt, patria diligenda est, non est furandum, non est occidendum, non est adulterandum, non fornicandũ, & similes conclusiones. Quæ autem sunt de iure humano, deducuntur etiam ex prædictis principijs legis naturæ, sed discursu, & aliqua suppositione facta, & non sunt conclusiones, seu determinationes simpliciter necessarie, sed

sed tantum congruentes, conuenientes, vtiles, & oppositum earum non habet intrinsecam iniustitiam. Nec sunt omnino indispensabiles, vt in disputatione præcedentis articuli 4. n. 9. visum fuit, & in sequenti disputatione videndum erit, & patet hoc exemplo. V. g. ex illo principio naturali: *Vita hominũ in pace, & tranquillitate sustinenda est*, optimè fuerunt, & rationabiliter à lege humana, non tamen necessariò, necessitate simpliciter deductæ subsequentes conclusiones: ergo agri, & dominia diuidenda sunt, nam non possunt homines absque illa diuisione rerum commodè viuere: ergo paces, bella, fœdera, & reliqua alia instituenda erant, vt copiosè hoc à nobis explicatum fuit in disputatione præcedenti art. 4. n. 6. & ibi videndum est.

- 7 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum ex auctoritate Aristot. desumptum, nam responderetur, quòd non omnia, quæ deriuantur ex principijs legis naturæ, sunt de iure naturali, nam plura sunt, & dicuntur de iure humano, vt dictum est: quomodo autem agnoscantur, quæ de iure naturali sunt, & quæ de iure humano, etiã ostensum est supra in præcedenti, n. 6 & soluitur primum.

Non obstat secundũ desumptum ex c. ius naturale, i. distinctione, nam responderetur, quòd licet conueniant ius naturale, & gentium aliquo modo: non tamen sequitur, quòd ius humanum sit idem apud omnes, sicut ius naturale, nam valde differunt, vt in præcedenti disputatione artic. 4. ostensum fuit. Et soluitur argumentum, & articulus.

- P**roponitur quæstio articuli, n. 1.
Proponuntur duo argumenta, n. 2.
Constituitur conclusio, quod conditiones legis humane optimè ab Isidoro assignantur, n. 3.
Enumerantur prædictæ conditiones legis humane, quæ non requiruntur in diuinis legibus, n. 4.
Declarantur prædictæ conditiones, quæ in c. erit autem lex, apponuntur, n. 5.
Declarantur illæ conditiones, quæ in consuetudo, i. distinct. constituuntur, n. 6.
Satisfit argumentis propositis, n. 7.

A R T I C V L V S III.

1 *Vtrum legis humane qualitates rectè ab Isidoro describantur.*

2 **P**ro parte negatiua argumentor sic. In consuetudo, i. distinct. qualitates legis explicantur, quod lex est omne, quod ratione constituitur, quod religioni congruat, quod disciplinæ conueniat, quod saluti proficiat: ergo superflue in c. erit autem lex, distin. 4. aliæ conditiones multiplicantur.

Secundò. Lex scripta contra consuetudinem diuiditur, vt in lex est distinct. i. ergo lex non fertur secundum patriæ consuetudinem.

3 His non obstantibus, conclusio est. *Qualitates legis humane optimè ab Isidoro describuntur.*

Probatnr conclusio auctoritate text. in c. consuetudo, i. distinct.

n. distin. in c. erit autem lex, 4. distinct. & declaratur, lex autem humana est regula, & mensura, qua actiones humane diriguntur ad suos debitos fines, sed non est ipsa regula prima, & independens, sed est regula & mensura, à superiori illa regula mensurata, & regulata, quæ est lex æterna, & naturalis: ergo lex humana, vt sit licita, & bona, oportet, quod sit conformis, & proportionata prædictis superioribus legibus. Et propter hoc Isidorus dixit in dicto c. consuetudo, lex humana est, quod religioni congruat, in quantum est proportionata legi æternæ, quæ fons est totius rectitudinis: quod disciplinæ conueniat, in quantum subordinatur legi naturali, & quod saluti proficiat ex eo, quod ad humanam vtilitatem ordinem habeat, & omnes reliquæ qualitates, & conditiones ab Isidoro relatae ad hæc tria reducuntur, vt infra patebit, ita S. Thom. 1. 2. q. 95. art. 3. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 5. art. 3. Suarez de legibus, lib. 1. c. 19. Vazquez disputation. 151. c. 1. Turrecrem. in c. præterita, dist. 4. cum alijs.

4 Sed vt melius iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò, supponimus, quod in isto articulo agitur de conditionibus humane legis, nam circa alias legum species, scilicet æternæ, naturalis, & diuinæ, non opus est, conditiones, & qualitates perscrutari, in quibus earum rectitudo posita sit: nam illæ ex se & innata natura bonæ & rectæ sunt, nam habent Deum auctorem, sed lex humana, quia ratio nostra allucinari solet, inquirere necesse est, quibus conditionibus, & proprietatibus exornari debeat, vt bona dicatur. Isidorus autem lib. 5. c. 21. & refertur in c. erit autem lex, 4. dist. *Erit autem, inquit, Lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, & secundum patriæ consuetudinem, loco, temporique conueniens, necessaria, & utilis.*

De iure humano, disp. 5.

manifesta quoque, ne aliquid propter obscuritatem, incautè
captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro commu-
ni ciuum utilitate conscripta. Et idem Isidorus lib. 5. Ethimol. c. 3. & refertur in c. consuetudo, 1. dist. cōpēdiose di-
xit: *Lex erit omne, quod ratione constiterit, quod religioni
congruat, quod disciplina conueniat, quod saluti proficiat.*

5. Sed ad maiorem intelligentiam prædictarū nouem
conditionum, singulæ explicandæ sunt. Primò dicit, *Hone-
sta*, idem est, vt sit conueniens religioni, quæ est lex di-
uina. Secundò requirit, quòd non discordet à lege natu-
rali, & propter hoc posuit, *Iusta*, nam si discordat ab ea,
non dicitur lex, sed corruptio legis. Tertiò requirit, quòd
lex sit: *Possibilis secundum naturam*, id est, quòd sit suauis,
non grauis & onerosa, excedens fragilitatem hominum,
sed commensuretur, & proportionetur his, quibus
imponitur. Et sicut alia lex est, quæ imponenda est
uiris, & alia pueris, quibus multa tolerantur, quæ in
adultis puniuntur, lege vituperantur. Quarto re-
quiritur, quòd sit *secundum consuetudinem patriæ*, & hoc
cum lex humana fundetur super experientia publi-
ca, & ordinetur ad bonum commune, si ita non fue-
rit per contrariam consuetudinem abrogatum. Quin-
tò addit, quòd sit, *Loco temporique conueniens*, quia
prædictis circumstantijs vestiri, & ornari debet. Sextò
requiritur, quòd sit *Necessaria*, quia non nisi instante
necessitate, leges institui debent. Septimò requiritur,
quòd sit *utilis*, quia si inutilis esset, erit abijcienda,
& non erit approbata, & optima. Octauò requiritur,
quòd sit *manifesta*, ne propter eius obscuritatem in-
cidat quis in errorem, & ne daretur varijs interpre-
tationibus locus, inde enim innumeræ lites oriri so-
lent,

De iure humano, disp. 5.

91

lent, non sine graui reipublicæ iactura. Nonò requi-
ritur, quòd *Nullo priuato commodo, sed pro commu-
ni utilitate instituta sit*, quia cum lex ordinetur ad bo-
num commune, non debet accommodari alicui priua-
to, aliter non esset lex, sed priuilegium, vel tyrannides.
6. Explicatis suprædictis conditionibus, explicandæ sunt
modò reliquæ quatuor, in quibus cōpēdiose omnes supra-
dictæ nouè cōtinētur, *Lex*, inquit Isidorus, *erit omne, quod
ratione constiterit, quod religioni congruat, quod disciplina cō-
ueniat, quod saluti proficiat.* Dicit primò *Lex erit omne,
quod ratione constiterit*, id est, lex debet esse consentanea
rationi. Secundò dicit, quòd *religioni congruat*, id est, de-
bet esse congruens religioni, scilicet debet proportiona-
ri legi diuinæ, & hæc proportio in eo consistit, quòd
non præcipiat lex humana, quæ lex diuina prohibet,
nec prohibeat, quæ illa præcipit. Dicit tertiò, quòd
disciplina conueniat, id est, debet esse lex humana pro-
portionata legi naturali, id est, quòd non deuet à præ-
ceptis legis naturæ. Dicit quarto, quòd *saluti proficiat*,
id est, quòd sit proportionata utilitati humanæ. Et ad hæc
omnes illæ nouem conditiones reducuntur, nam *Hone-
sta*, refertur ad illam, quòd religioni congruat. *Iusta, possi-
bilis secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ,
loco, temporique conueniens*, reducuntur ad hæc, quòd
disciplina conueniat, & demùm *necessaria, utilis, manife-
sta*, reducuntur ad illa vltima, quòd saluti proficiat, ita
Turrecremata, & Doctores supracitati.

7. Non obstant modò in contrarium adducta argumen-
ta. Non primum, nam respondetur, quòd licet Isidorus
condiciones legis humanæ, in c. consuetudo, 1. distinct ex-
plicauerit, non fuit in conueniens, quòd idem fecerit in c.
erit autem lex, nam in primo loco explicuit compendiose

M 2

præ-

prædictas condiciones, & in c. erit autem lex, explicatiùs eas declarauit, quod licitum est: & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quòd consuetudo, antequàm scripta sit, vim habet legis, vt in l. diurna, ff. de legibus, differt autem à lege, quia vna in exercitio ponitur, alia verò non: & soluitur argumentum, & articulus.

(.2.)

DE

DE LEGE HVMANA

secundùm suam potestatem.

DISPVATIO

Sexta.

IN QVINOVE ARTICVLOS diuisa.

Visum est de lege humana, quantum ad suam extensionem, & vim: consequenter videntum erit de modo, de potestate, & mutatione ipsius.

SVMMARIVM.

- P**roponitur quæsitum articuli, n. 1.
- Proponuntur duo argumenta, n. 2.
- Constituitur prima conclusio, scilicet, lex humana nõ potest omnia vitia prohibere, n. 3.
- Quæ scelera prohibentur, quæ permittuntur in lege humana, ostenditur, n. 4.
- Constituitur secunda conclusio, scilicet, lex humana non precipit omnium virtutum actus, n. 5.
- Qui actus virtutum precipiantur, ostenditur, n. 6.
- De virtutibus Theologalibus non loquimur in presenti, sed tantum de moralibus, n. 7.
- Satisfit argumentis propositis, n. 8.

M 3

AR

ARTICVLVS. I.

Utrum lex humana possit omnia vitia prohibere, & omnium virtutum actus precipere.

Primò contra quæsitum argumentor sic. Intentio Legislatoris est, ciues facere bonos, & virtuosos, sed non potest quis esse virtuosus, nisi ab omnibus vitijs compescatur: ergo lex humana omnia vitia compescit.

Secundò. Lex humana à lege naturali deriuatur, vt supra dictum est, sed omnia vitia repugnant legi naturali: ergo lex humana debet omnia vitia prohibere.

3 His non obstantibus, prima conclusio est. *Lex humana non potest omnia vitia prohibere.*

Probatnr conclusio. Primò, auctoritate D. Augustini lib. 1. de libero arbitrio, vbi ait, humanam legem multa permittere, quæ à diuina prouidentia vindicantur. Fulcitur hoc etiam ratione, nam lex debet esse possibilis, & secundùm naturam, & secundùm patriæ consuetudinem, vt in præcedenti visum est, sed esset impossibilis lex secundùm consuetudinem humanæ naturæ, si omnia vitia prohiberet: ergo necessarium fuit, vt per legem humanam, aliqua vitia permitterentur, & dissimularentur. Tum secundò, quia si omnia vitia prohiberet, non solum hoc esset graue, & difficile, imò natura humana, si nimis præmitur, solet in maiora prorumpere, & ob id aliqua vitia

cia permittenda sunt, ita S. Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 2. Vazquez, Medina, dict. quæst. 96. artic. 2. Suarez lib. 3. de legibus, c. 1. Lorca disputatione 15. Sotus de iustit. & iur. lib. 1. q. 6. art. 2. & 3. cum alijs.

4 Sed vt supradicta conclusio clariùs intelligatur, sciendum est, quòd leges humanæ prohibent præcipuè, & positiuè scelera illa, quæ communitati humanæ noxia sunt, & in nocumentum aliorum exercentur, nam sine eorum prohibitione, nec societas humana conseruari potest, nec finis legis, qui est conseruatio reipublicæ in exteriori pace, adipisci valet. Vitia verò, quæ rempublicam de sua pace maximè perturbant, sunt crimina illa, præsertim, quæ iniuriam habent annexam, vt homicidia, furtum, adulteria, fraudes, insidiæ, & similia; quæ verò non prohibentur, nec puniuntur à lege humana, sed impunita relaxantur, sunt præcipuè meretricia, deceptiones in emptionibus circa dimidiam, vel sine enormi læsione, & alia minora vitia: periuria enim, & blasphemix, quæ grauiora crimina sunt coram Deo, non ita duriùs, sicut furtum, & homicidium, & alia, quæ paci sunt magis nociua, puniuntur, sed prædicta prohibitione naturali æternæ legis, vt grauiùs à Deo punienda, relinquuntur.

5 Sit ergo secunda conclusio. *Lex humana non precipit omnium virtutum actus, sed tantum illos, per quos homines ad bonum commune ordinantur.*

Probatnr conclusio ferè supradictis rationibus. Primò, quia finis legis humanæ, est bonum commune, vt in præcedentibus visum est, sed ad finem legis humanæ non sunt necessarii omnes actus virtutum. Tum secundò, quia leges debent esse suaves, non

96

De iure humano, disp. 6.

- non graues, & onerosæ, nec excedentes facultates humanas, & ob id Isidorus ait, vt diximus, lex debet esse possibilis, & secundum naturam: non esset possibilis, nec moderata, nec secundum naturam, si præciperet omnium virtutum actus, ita S. Thom. vt supra artic. 3. & Doctores citati.
- 6 Sed ad maiorem declarationem istius conclusionis, sciendum est, quod licet lex humana non præcipit omnium virtutum actus in particulari, sed tantum illos, per quos homines ad bonum commune ordinantur; præcipit tamen in omni genere virtutum moralium, ita vt nulla sit species earum, in qua aliquem non præcipiat actum illius. V.g. in materia fortitudinis, præcipit rem publicam defendere, etiam cum periculo vitæ; non autem id præcipit in defensionem amicorum, sed hoc relinquatur legi naturæ: in materia temperantiæ, præcipit lex humana Ecclesiastica certis diebus ieiunare, non autem hoc facit in reliquo anni tempore, sed præcipit moderate comedere, prout facit lex naturæ. In materia religionis, iubet certis diebus sacrificio interesse, non autem in reliquis diebus cogit. In materia iustitiæ, & liberalitatis, præcipit lex humana in graui necessitate parentes alere, secundum suum statum, & extra talem casum ad legem naturalem, & diuinam remittit se, & eodem modo erit dicendum in alijs speciebus virtutum moralium.
- 7 De Theologicalibus virtutibus, vt sunt Fides, Spes, & Charitas, nõ loquimur in præsentī difficultate, nam nihil agnouit de eis naturalis ratio, in qua leges ciuiles fundantur.
- 8 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam responderetur, quod lex humana, quia non potest vndique facere ciues bonos, & totaliter virtuo-

De iure humano, disp. 6.

97

virtuosos, satis est, quod faciat illos bonos, bonitate illa necessaria ad finem humanum consequendum, prout declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum: nam responderetur, quod licet lex humana deriuetur à lege naturæ; non tamè propter hoc, omnia potest prohibere, quæ à lege naturæ prohibètur, nec illi ad vnguem adequari debet, nec propter hoc, quia permittit aliqua mala ad suum finem consequendum, reprobanda est, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

Proponitur questum articuli. n. 1.

Proponuntur duo argumenta. n. 2.

Reijcitur opinio hereticorum, & aliorum, quæ est contra nosram conclusionem. n. 3.

Constituitur conclusio, quod lex humana, si iusta fuerit, obligat in foro conscientie. n. 4.

Poterit esse lex humana iniusta multipliciter, & tunc nõ obligat in prædicto foro. n. 5.

Lex humana obligat aliquando sub veniali peccato, aliquando sub mortali. n. 6.

Lex humana, non solum obligat sub peccato, sed etiam aliquando cum periculo vitæ. n. 7.

Satisfit argumentis propositis. n. 8.

ARTICVLVS II.

1 Vtrum lex humana possit obligare subditos in foro conscientie.

2 PRIMO pro parte negatiua argumentor sic. Potestas inferioris non attingit vsque ad superioris formam, vt

N in co

De iure humano, disp. 6.

in eo obligare possit, sed potestas humana legis ferendi, est inferior diuina potestate: ergo lex humana non potest obligare in foro conscientie.

Secundò. Nemo potest obligare, vbi non potest iudicare, vt in l. fin. ff. de iurisdictione omnium iud. Sed homo non potest iudicare de conscientia alterius, quia non potest illam agnoscere: ergo nec poterit illam obligare.

3 Sed anteaquam conclusionem constituamus, aduertendum est, quòd hac in re fuit opinio plurimorum hæreticorum negantium, in Principibus fuisse potestatem veram ad leges ferendas, & multò minùs ad obligare. dùm per eas subditos in foro conscientie, quæ solius Dei iudicio subiecta est, ac per inde à solo Deo ligari potest. Sed contra hos hæreticos satis disputant in præfenti Catholici Doctores infra citandi, & inter Catholicos passim etiam refertur sententia quædam Gersonis, quæ parum, aut nihil ab hæreticorum errore differre videtur. Dicit enim iste Doctor, quòd lex humana, quatenus humana est, & à sola humana potestate profecta, non potest in foro conscientie ad culpam mortalem obligare, sed ea dumtaxat lex, quæ cum lege diuina concordat, & ab ea deriuatur. Itaq; secundum hanc opinionem, Princeps præcipiens, quòd lege diuina præceptum non est, non valet tunc subditos in foro conscientie obligare, quòd fauissimum est, vt patet exemplis subsequentiibus. Nam lex humana est, quæ præcipit, quòd abstinemus à carnibus die Veneris, quòd non est de iure diuino, tamen transgressio peccatum erit. Et eodem modo Apostoli multa præceperunt subditis, quæ non erant de iure diuino, imò, & Diuus Paulus ad Corinth. 1. cap. 7. aperte dicit. *Præcipio ego, & non Dominus*; ergo lex etiam humana, quæ tantum

De iure humano, disp. 6.

99

tantum iure humano constituitur, obligat ad sui obseruantiam, sicut supradictæ in foro conscientie: ita communiter sentiunt Doctores, & S. Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 4.

4 His constitutis, conclusio est. *Lex humana, tam ciuili, quàm Canonica, si iusta fuerit, habet vim obligandi in foro conscientie.*

Probatur primò de lege ciuili auctoritate sacre Scripturæ. Paulus ad Romanos cap. 13. ait. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Et infra. *Qui potestati resistunt, condemnationem sibi requirunt.* Et iterum ait, *subditi estote omni creature propter Deum, siue Regi, quæ sit præ excellenti, siue ducibus, ab eo missis.* Et de potestate Ecclesiastica, in primis conuenit illud: *Non est potestas nisi à Deo*, quare si transgressores legum ciuilium rei sunt apud Deum, ita & transgressores legum Ecclesiasticarum. In quo sunt aperta testimonia, Matth. cap. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.* Et Luc. c. 10. *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Hæc veritas definita est in Concilio Constantiensi, & ratio clara est, nã lex humana ab æterna, per legem naturalem deriuatur. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*: ergo obligatio in foro conscientie, in legibus humanis à lege æterna deriuatur, & non solum illa dicitur lex Romani Pontificis, quam ipse statuit, & ab eo vim habet, sed etiam & illæ aliæ leges, quas inferiores auctoritate, & potestate ipsius instituunt. Ita dicendum erit de legibus humanis, quæ licet ab hominibus institutæ sint; vim tamen obligandi in foro conscientie habent ab ipso Deo: ita tenet Sanctus Thomas 1. 2. q. 96. artic. 4. Caietanus, & Medina in dicto articulo, Sotus de iustit. & iur

De iure humano, disp. 6.

lib. 1. q. 6. art. 4. Suarez lib. 3. de lege humana, c. 21. Vazquez disput. 158. cum alijs.

Sed aduertendum, quod dixi in conclusione, si lex fuerit iusta, habet vim obligandi in foro conscientiae, ad ostendendum, quod si fuerit iniusta, nullo pacto obligat in praedicto foro conscientiae, quia lex iniusta, cum recta regula non sit, obligare non potest. Lex autem humana iniusta multipliciter esse potest. Primò per contrarietatem ad bonum humanum. V. g. Lex erit iniusta, si contra aliquam conditionem essentialem ab Isidoro in disputatione praecedenti relatam, constituta fuerit, vel si aduersatur alicui ex quatuor causarum generibus, efficienti, finali, formali, & materiali: efficienti, ut si aliquis legem ferat, ultra sibi commissam potestatem. Causae finali, si non pro publica utilitate, sed pro priuato commodo instituta sit. Aduersatur causae formali, si lex, quae est regula, quae rectitudinem, & aequalitatem seruare debet, inaequaliter onera, & non proportionabiliter distribuerit. Et denique causae materiali, si non prohibentur, quae prohibenda sunt, & non praecipuntur, quae praecipienda erunt, in supradictis casibus regulariter non obligat lex humana in foro conscientiae, nisi aliquando propter euitandum scandalum, vel perturbationem. Si autem fuerit lex humana iniusta per contrarietatem ad legem diuinam, ut leges tyrannorum, quae inducunt ad idololatriam, vel contra sacramenta, vel contra aliquod aliud, quod sit in legem Dei, non solum in tali casu lex non obligat, imò nullatenus est ei obtemperandum, sed magis Deo, quam hominibus in tali casu obediendum erit: ita S. Thom. ut supra.

Ex dictis duo inferuntur. Inferitur primò, quod leges humanae iustae obligant, ut dictum est, in foro conscientiae, & ali-

De iure humano, disp. 6.

101

& aliquando sub mortali peccato, & aliquando sub veniali. Quando verò obligent sub mortali, & quando sub veniali? variae sunt sententiae Doctorum: nam alij dicunt id colligi ex intentione Legislatoris, si de ea constiterit. Alij ex verbis ipsius legis. Alij ex poena apposta in transgressione legis. Et alij ex grauitate, vel leuitate materiae, quam lex praecipit, vel prohibet, & copiose de hoc tractant Suarez, ut supra cap. 24. cum sequentibus, & Vazquez c. 4.

7. Secundo inferitur, quod lex non solum obligat subditos sub peccato, sed etiam verior sententia est, quod aliquando obligat, etiam cum periculo vitae ad sui obseruationem; & ratio est, quia in republica debet esse sufficiens potestas ad conseruandum bonum commune, quod aliquando postulat, ut alius exponat se periculo vitae. V. g. Si Princeps obliget milites, ne deserant suam stationem, etiam si ibi moriantur, vel si Episcopus praecipiat parrocho, ne deserat ciuitatem tempore pestis, sed administret in ea sacramenta suis subditis, imò quoties obseruatio legis humanae plus conferat communi bono reipublicae, aut religionis, quam amissio propriae vitae, tunc lex obligat cum periculo vitae, ita Sotus ut supra, & Suarez c. 30. Vazquez disp. 161. cum alijs.

8. Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod licet homo per se potestatem non habeat in foro Dei, quod est forum conscientiae, habet tamen eam, ut eius minister, & sic inconueniens non est, quod inferior potestate superioris id faciat, ut dictum est, & soluitur primum.

Non obstat secundum argumentum, nam respondetur, quod non est per se necessarium, quod lex humana, quae imponit obligationem in foro conscientiae, per se, & directe de interiori conscientiae cognoscat, sed satis est, quod extranea

N 3

actio-

actione, vel omissione, interiora pateant, & sic bene potest de ea etiam iudicare, vt declaratum est; & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum articuli, n. 1.
- Preponuntur duo argumenta, n. 2.
- Constituitur conclusio, quod omnes subijciuntur legibus sui superioris, n. 3.
- Declaratur conclusio, n. 4.
- Duplex vis in legibus, seu subiectio, directiua, & coactiua reperitur, n. 5.
- Tria genera personarum, de quibus dubitari potest, si legibus subijciantur, ponuntur, n. 6.
- Princeps non subijcitur legi coactiue, seu coercitiue, n. 7.
- Princeps subijcitur legi directiue, ostenditur, n. 8.
- Satisfit argumentis propositis, n. 9.

A R T I C V L V S. III.

Vtrum omnes subijciantur legi.

Pro parte negatiua argumentor sic. Iustus non subijcitur legi, vt ait Paulus ad Titum 1. c. 1. & Pontifex in c. duæ sunt, 19. q. 2. ergo non omnes subijciuntur legi.

Secundò. Princeps legibus solutus est, vt in l. Princeps, ff. de legibus: ergo falsum est, quod omnes subijciantur legi.

His non obstantibus, conclusio est. *Omnes, qui potestati alicuius subiecti sunt, subduntur etiam legibus illius.*

3 Probatnr conclusio. Primò auctoritate sacre Scripture, Paul. ad Rom. c. 13. *Omnia anima, potestatibus sublimioribus subdita*

subdita sit, & c. 3. Scimus, quoniam quæcunque lex loquitur. *ys. qui in lege sunt loquitur.* Ratio verò est, nam ipsa natura docet, seruandas esse leges ab omnibus, & hoc Deus etiam sæpè præcipit: ergo maximè à subditis, qui suis superioribus obedire tenentur. Tum, quia lex per se primò fertur in communitatem, & inde descendit eius obligatio ad singulos ciues: ergo descendit ad omnes, qui sunt partes communitatis; ita S. Tho. Caietanus, & Medina 1. 2. q. 96. art. 5. Sotus de iust. & iur. lib. 1. q. 6. art. 7. Suarez de lege humana c. 31. cum sequentibus, Vazquez de legibus disp. 166. Lorca disp. 25. cum alijs.

4 Sed vt ista conclusio clariùs intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quod dixi in conclusione, omnes, qui potestati alicuius subditi sunt, ad ostendendum, quod obligatio legis non extenditur ad eos, qui extra communitatem, & iurisdictionem sunt: lex enim Gallorum nihil ad Hispanos, & e conuerso; & ratio est, quia nulla potentia extra suam spheram operatur, vt ait Paul. ad Corinth. c. 5. *De his, qui foris sunt, nihil ad nos.* Et eodem modo, neque lex extenditur ad eos, qui superiori priuilegio exempti sunt, & non subijciuntur inferioribus legibus: & hac ratione clerici à secularibus legibus exempti sunt, & præcipuè, dum lex de reb⁹ Ecclesiasticis de cernit, quæ Principibus non subduntur, vt in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitut.

5 Supponimus secundò, vulgare illam distinctionem de duplici potestate, quæ comitatur legem, veluti duo effectus, & potestates, directiua, & coactiua: & propriè loquendo, istæ duæ potestates, scilicet potestas, seu virtutes, vtraque habet vim obligandi: vna in cõsciencia, quæ directiua dicitur. Alia verò obligandi ad pœnam, quæ coactiua, seu coarctiua nuncupatur. Coactio propriè dicitur de re inuo-

inuoluntaria, ut est poena. Aduertendum, quod directio legis plus includit, quam consilium: monitio, vel illuminatio includit quoque obligationem: ita tenent Suarez de lege humana lib. 1. c. 17. Sotus ut supra, Gregorius de Valentia, tom. 2. de lege humana, disputatione 6. q. 1. p. 4. cum alijs.

6. Supponimus tertio, quod varia sunt genera personarum, de quibus dubitari potest, si legibus humanis subjiciantur: & de personis Ecclesiasticis, & de illis, qui extra limitem iurisdictionis sunt, iam tetigimus. Restat de viro iusto, & de Principe Legislatore discutiendum, si istis legibus, etiam subdantur. Et omisis erroribus hareticorum nostri temporis, asserentium, viros iustos in hac vita sub legibus non esse, quod aliquibus rationibus, & auctoritatibus male expolitis ostendant probare; sed praedictus error iam reprobatus est in Concilio Tridentino sess. 6. c. 11. & can. 19. & 20. vbi definitur, iustum, & perfectum non minus, quam alios subditos, legibus teneri, & eis subijci, nam nullo privilegio videntur exempti. Nec obstat si dicatur, quod Sanctus Thomas in explicatione huius veritatis dixerit: iustos subditos esse legibus, quoad vim directiuam; non autem quoad vim coactiuam: ergo aliquomodo exempti sunt. Nam responderetur, quod licet sanctus Doctor obscure loquutus fuerit in hoc: tamen iuxta doctrinam orthodoxam sanctorum Patrum, suam sententiam protulit. Et dici potest, quod non negat S. Tho. iustos subditos esse legibus, non solum quoad vim directiuam, sed etiam quoad vim coactiuam, sed vult dicere, quod iusti ita operantur observatione legum, ac si vis illa coactiuam non interueniret, quia non ex timore poenae coacti obediunt, sed sponte, & spiritu moti virtutis amore leges seruant, ut explicat Caietanus in illis verbis:

iustus

iustus subijcitur virtuti coactiuam legis ex parte legis, non ex parte sui, ad ostendendum, quod ex vi legis directiuam, & coactiuam subduntur. S. Thom. Medina, & Caietanus ut supra, & Lorca memb. 2. cum alijs citatis. *ib. ni. v. m. u.*
7. Supponimus quarto, certissimum esse, Principes Legislatores, qui superiore non recognoscunt, tam seculares, quam Ecclesiasticos, subiectos esse suis legibus, quoad vim directiuam, quatenus lex humana ex lege naturali, & aeterna deriuatur, & vim habet obligandi in conscientia, ut supra nu. 5. dictum fuit. Quod patet auctoritate sacrae Scripturae Matth. c. 23. in quo reprehenduntur a Christo illi: *Qui dicunt, & non faciunt, qui ponunt alijs onera grauia, ipsi autem nec digni volunt ea mouere.* Et ratio illius multiplex potest esse. Primo, quia si Legislator non seruat suam legem, iam vilesceret auctoritas ipsius apud populum. Tum secundo, quia sicut populus iure naturali tenetur obedire, & conformis esse suo Principi: ita contra Princeps iure naturali tenetur vita, & moribus conformare se populo, ut patet ex proportionem capitis cum membris in eodem corpore, iuxta illud: *Quod tibi non vis, alteri ne statuas.* Ex quo inferitur, Romanum Pontificem teneri seruare legem suam de semel in anno confitendo, & Princeps non potest contra suas leges triticum suum carius vendere, quam pretio a lege sua statuto. Fulcitur hoc etiam auctoritate plurimorum iurium, ut in c. cum omnes, de constit. in c. iustum, 9. distin. & ex l. digna vox, C. de legibus, cum alijs, & tenent Plato lib. 4. de legibus; cui accedit illud Catonis: *Patere legem, quam tu ipse tuleris,* & tenent S. Tho. Caietanus, & Medina ut supra, Suarez cap. 35. Vazquez distinct. 167. Turrecremata in dict. cap. iustum est, & Canonista in d. c. cum omnes, glos. & Doctores in d. l. Princeps. Couarru 2. p. in c. alma mater, §. 1. n. 4. & 5. cum alijs.

O

Ad

Aduertendum, quod licet Principes supradicti teneantur suis legibus, quoad vim directiuam, vt modò dictum est, non tamen tenentur suis legibus, quoad vim coactiuam, vt in dict. l. Princeps, ac proinde licet peccent contra suam legem, non tamen rei sunt pœnæ impositæ per ipsam legem, & ratio euidens est, quia nemo potest legitime cogi, aut puniri, nisi à superiore: sed Principes Legislatores superiorem non habent in terris, & repugnat, vt se ipso cogant, & propter hoc Dauid dixit Deo ad hoc ostendendum, *Tibi soli peccavi*, quia non poterat cogi, aut puniri suis legibus vi coactiua, sed tantum vi directiua, ita Doctores citati, & Sotus, vt supra.

2. Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex auctoritate Diui Pauli, & ex c. duæ sunt, 19. distinct. nam respondetur, quod cum dicimus iustum non subesse legibus, non intelligimus, quod verè non subijciatur, sed quod ita iuste viuatur, ac si vis illa coactiua non interueniret, vt declaratum est num. 6. & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur eodem modo, quod Princeps Legislator non subditur suis legibus, quoad vim coactiuam, prout num. 7. & 8. dictum est, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questiam articuli, n. 1.
- Proponuntur duo argumenta, n. 2.
- Constituuntur conclusio, quod licitum est quandoque legem humanam mutare, n. 3.
- Princeps successor legem sui predecessoris mutare potest, num. 4.

Prim.

Princeps absque iusta causa leges mutare non potest, numero 5.

Ad dispensationem tria necessaria sunt, ostenditur, numero 6.

Quando dispensatio valida, vel inuvalida sit, ostenditur, numero 7.

Satisfit argumentis propositis, n. 9.

A R T I C V L V S. III.

1. *Utrum lex humana debeat aliquo modo mutari.*

2. **P**rimò Lex humana à lege naturali deriuatur, sed lex naturalis immutabilis permanet: ergo lex humana debet immutabilis permanere.

Secundò Lex humana est mensura, & regula humanarum actionum, vt supra visum est, sed mensura, vt ait Arist. 6. Ethic. maximè debet esse permanens: ergo lex humana debet immobiliter permanere.

3. His non obstantibus, conclusio est *Licitum quandoque est legem humanam mutari, abrogari seu derogari.*

Probat, & declaratur conclusio sic. Lex humana est quoddam dictamen rationis, quo diriguntur actus humani: ergo ex duplici capite lex humana mutari potest: ex parte rationis, & voluntatis Legislatoris, qua ratione & voluntate leges humane conduntur, vel ex parte hominum, quorum actus lege gubernantur. Ex parte rationis leges humane mutantur, nam natura nostra, quæ rationalis est, & discursiua, successiue,

O 2

& gra-

& gradatim, veritatem indagatur; non potest intellectus humanus, sicut intellectus Angelicus, qui naturalia omnia simul nouit, illico in rebus statuendis intima veritatis penetrare, sed gradatim & successiue, & defluxu quodam temporis, ex imperfecto, ad perfectum promouetur, & ita est in speculatiuis, sicut in practicis. Ex quo fit, quod primi inuatores legum statuerunt aliqua iura imperfecta, & in multis deficientia, quæ posteriores mutauerunt, & alia bono communi magis consentanea constituerunt, sic & modo est. Mutantur etiam secundò leges humanæ ex parte hominum, nam vt lex iusta sit, & veram rationem legis habeat, debet esse in utilitatem communem, inspectis temporibus, personis, moribus patriæ, quæ omnia non manent semper in eodem statu, sed mutantur: propter hoc mutari debent, & leges humane, vt optime ostendit Innocentius 3. in c. non debet de constit. qui asserit: *Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quoque variantur humana: præsertim cum urgens necessitas, vel euidentis utilitas id exposcat, quoniam & ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento seruauerat, quædam etiam mutauit in nouo.* Ita tenent Arist. lib. 2. Polit. c. 6. D. August. lib. 1. de liber. arbitrio c. 8. S. Thom. 1. 2. q. 97. artic. 1. Sotus de iustitia & iure, lib. 1. question. 7. artic. 1. Vazquez de legibus, disput. 17 §. cum alijs.

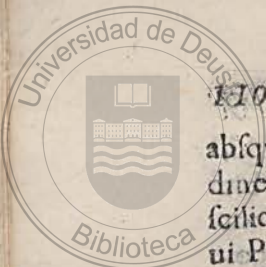
4. Sed vt iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, Principes Legislatores non posse prohibere Principes successores suos, quin valeant leges ab eis statutas mutare, & ratio est, quia cum sint æqualis potestatis, quilibet ipsorum poterat legem latam à se, vel ab antecessore suo reuocare.

3. Supponimus secundò, Principem Legislatorem, legem reuo-

reuocare non posse, absque iusta causa, vt in c. ridiculū, 12. distin. & ratio est, quia Legislatori ex officio incumbit bono reipublicæ consulere; ergo si tollat legem vtilem sine causa, peccat contra obligationē sui officij; causa poterit esse, si lex antiqua potius damnum, quam utilitatem adferat; sed tamen, si absque causa legem humanam abrogauerit, valet abrogatio: ita Sanctus Thomas, cum alijs, vt supra art. 2.

6. Supponimus tertio, quod lex abrogatur, vel in totum, prout visum est, vel in partem, & in particulari per dispensationem superioris, & est cum relaxatur aliquis, vel excipitur ab obligatione legis, per dispensationem: ad quam dispensationem tria sunt necessaria, auctoritas, causa, & prudentia.

7. Requiritur primò, auctoritas ad dispensationem, nam eiusdem est dispensare, cuius fuit condere. Requiritur secundò ad dispensationem, causa, nam sine ea, si dispensat, peccatum committit, quia facultas dispensandi data est in ædificationem, & non in destructionem. Tum præsertim, quia dispensare cum aliquo, est illum eximere ex obligatione, & vinculo, quo alij vniuersi tenentur, quod si sine causa fit, in iniuriam, & detrimentum aliorum vertitur. Aduertendum tamen, quod si dispensatio, sine causa fiat in his, in quibus obligatio est iuris diuini, vel naturalis, scilicet, si Romanus Pontifex dispensat in voto, vel cum aliquo, vt habeat plura beneficia curata, aut non resideat, vel quod Episcopus habeat potestatem testandi de bonis Ecclesiasticis, quæ pauperibus erant distribuenda, in omnibus prædictis peccat mortaliter, & talis dispensatio, quoad Deum inualida erit: & ratio clarissima est, nam Summus Pontifex non habet auctoritatem super ius diuinum, & naturale, vt illud ad libitum suæ voluntatis,

absque causa dispensare potest, ut in c. fin. de consuetu-
dine. Requiritur tertio ad dispensationem, prudentia,
scilicet, ut Legislator semper præoculis illud axioma Di-
ui Pauli habeat: *Auctoritas ei concessa fuit, non in destruc-*
tionem Reipublice, sed in edificationem; ita tenent Docto-
res citati, ut supra, & Medina art. 4. cum alijs.

8 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non
primum, nam responderetur, quod licet lex humana deri-
uetur à lege naturali; non tamen ex hoc sequitur, quod
debeat esse immutabilis, sicut lex naturalis est immuta-
bilis, quia militat diuersa ratio; naturalis enim lex est
quædam participatio legis æternæ, immobilis, perseue-
rans, habetque immobilitatem ex perfectione diuina
eam instituyente. Lex verò humana deriuatur à lege natu-
rali, per rationem humanam, quæ non omnia futura sa-
tis respicit: & ex hoc fit, quod lex humana imperfecta,
& mutabilis sit. Accedit etiam, quod lex naturæ conti-
neat quædam vniuersalia præcepta, quæ semper manent:
Lex verò positiua ab homine, continet quædam præcep-
ta particularia, quæ secundum diuersos casus, & ratione
circumstantiæ, temporis, loci mutari, & variari possunt,
provt supra n. 3. dictum fuit, & sic non currit eadem ratio
& soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam responderetur, quod verum
est, quod mensura debet esse permanens, in quantum
possibile est, sed in rebus mutabilibus, & humanis non po-
test esse omnino permanens, nam mutatur lex respectu
Legislatoris, & respectu hominum, quibus imponitur,
prout dicto n. 3. dictum fuit, & soluitur
argumentum, & ar-
ticulus.

SVM.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli. n. 1.
Proponuntur duo argumenta, n. 2.
Constituuntur conclusio, scilicet, consuetudo habet vim
legis num. 3.
Consuetudo quid sit & quot effectus habeat, n. 4.
Ad consuetudinem introducendam requiritur consensus
Principis, & plura alia, n. 5.
In quo conueniant, & in quo differant prescriptio, & consue-
tudo, num. 6.
Satisfit argumentis propositis, n. 7.

A R T I C V L V S . V .

1 *Vtrum consuetudo possit obtinere vim
legis.*

- 2 **P**RO parte negatiua primò argumentor. Lex huma-
na deriuatur à lege naturali, & à lege æterna, ut ex
supradictis patet, sed consuetudo non potest muta-
re legem naturalem, neque æternam, ut in c. fin. de con-
suetud. ergo nec legem humanam derogare potest.
Secundò. Leges constituere ad publicam personam
spectat, & sic priuata personæ leges efficere non possunt,
sed consuetudo efficitur per actus priuatarum persona-
rum: ergo consuetudo non potest obtinere vim legis.
3 His non obstantibus, conclusio est. *Consuetudo habet
vim legis, & legem abrogare & interpretari potest.*
Probatur conclusio, quia omnis lex proficiscitur à
ratio

ratione, & voluntate Legislatoris, lex diuina, & naturalis à rationabili Dei voluntate procedit, lex humana à voluntate Legislatoris, humana ratione regulata, quæ voluntas Legislatoris non solum interpres legis est, sed & veteris abrogatio, & nouæ constitutio: huiusmodi autem rationem, & voluntatem Legislatoris, non solum verbo, vt in legibus scriptis fit, verum etiam, & facto, vt in consuetudinibus fieri solet, interpretatur: ergo lex per consuetudinem constituitur, & antiqua abrogatur, & interpretatur, vt probat Cōsultus in l. de quibus, ff. de legibus, Summus Pontifex in c. ex literis, in c. eum tantò, in c. cū dilectus, de consuetudine, & tenent Sanctus Thomas, Caieranus, & Medina, l. 2. q. 97. art. 3. Sotus de iustitia & iure lib. 1. q. 7. art. 2. Suarez de legibus lib. 7. Vazquez disputatione 177. c. 2. Lorca disp. 29. memb. 1. cum alijs.

4 Sed vt iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd consuetudo solet leges mutare, & propter hoc dum de legis mutatione agimus, præsentem articulum de consuetudine intertexuimus. *Consuetudo enim est ius quoddam, moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex*, vt in c. consuetudo, l. distinctione. Et habet consuetudo triplicem effectum. Primus esse est cōdere legem non scriptam, vt in dicta l. de quibus, ff. de legibus, in c. ex literis de consuetudine. Secundus est, priorem legē abrogare, vt in d. l. de quibus Tertius effectus est interpretari legem, vt in c. cū dilectus, de consuet. in l. si de interpretatione, ff. de legibus, & tenent Sanctus Thomas, & Doctores, vt supra.

5 Supponimus secundò, quòd ad consuetudinem introducendam plura requiruntur. Requiritur primò, non solum consensus populi, verum etiam consensus Principis expressus

expressus, tacitus, vel interpretatiuus, siue Princeps fuerit secularis, siue Ecclesiasticus. Requiritur secundò, tempus ad firmitatem consuetudinis, vt vim legis obtinere, vel legem reuocare possit, & si fuerit consuetudo introducta cum expresso consensu Principis, tunc non erit necessarium expectare tempus in iure determinatum, quia expressa voluntas Principis, non minorem vim habet in legibus instituendis, quàm in consuetudine firmanda. Quando verò introducitur consuetudo consensu Principis tacito, tunc requiritur tempus determinatum: & ratio est, quia quando Princeps expressè non consentit, non præsumitur consentire, nisi transacto tempore à iure determinato. Quantum, & quale sit tempus à iure determinatum, non ita clarè constat in iure Canonico, & Ciuili, & nimis varijs sunt Doctores, sed ferè communiter dicunt, illud tempus requiri ad consuetudinem, quod requiritur in præscriptione aliarum rerum, videlicet tempus decennij, Principe præsentem, & ipso absente requiritur tempus viginti annorum, & contra Ecclesiam quadraginta annorum: ita Suarez, vt supra capite 18. & Doctores in c. finali, cod. tit. cum alijs. Tertio requiritur ad consuetudinem introducendam, vsus per actus frequentatos, & si fuerit præscripta per tempus supraddictum, non requiruntur actus iudiciales, nisi aliter dispositum fuerit per ius municipale alicuius regni; & de iure Regio requiruntur saltim duo actus iudiciales, videlicet duæ sententiæ iudiciales prolatae contra legem in fauorem consuetudinis. Quarto requiritur, quòd consuetudo manifestè introducat per extrinsecum vsus, qui ita manifestus debet esse, vt Principi innotescat: & ratio est, nam debet consuetudo introduci, & perfici cum consensu Principis expresso, tacito, vel præsumpto. Quintò requi-

requiritur, quod consuetudo sit iusta, rationabilis, non contra ius diuinum, nec naturale, & quod sit utilis bono communi, vt in c. erit autem lex, 4. distinct. in c. fin. de consuetudine; ita Vazquez, Suarez locis citatis cum alijs.

6 Supponimus tertio, quod licet prescriptio, & consuetudo in pluribus conueniant, & aliquando vnum pro altero accipiatur; differunt tamen multipliciter. Primo, quia prescriptio non introducit ius legale, seu legem, sicut consuetudo, sed confert tantum ius dominij alicuius.

Secundo differunt, quia ad introducendam consuetudinem, requiritur vsus populi; ad prescriptionem sufficit vsus priuatæ personæ. Tertio, ad inducendam consuetudinem requiritur consensus Principis, contra cuius leges consuetudo introducit: ad prescriptionem non requiritur consensus illius. Quarto, ad consuetudinem non est necessarius titulus; ad prescriptionem requiritur titulus. Quinto, ad inchoandam consuetudinem non est necessaria bona fides, nam potest inchoari cum mala fide; quæ tamen ad prescriptionem necessaria est. Sexto, differunt ex parte temporis; nam licet vtraque temporis cursum requirat, in prescriptione à lege determinatum est tempus, non autem in consuetudine, ita tenet Abbas in c. fin. de consuet. cum glos. Couaruu. in regula possessor 2. p. §. 3. n. 2. Suarez vt supra, c. 1. cum alijs.

7 Non obstant modo in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod lex æterna, & naturalis procedunt à voluntate diuina, quæ immutabilis est, & non possunt mutari per consuetudinem introductam à voluntate humana, nam nullus inferior legem

legem superioris derogare potest, vt in c. fin. de consuetudine; non sic est de lege humana, quæ licet deducta sit ex iure naturali, quia tamen industria humana inuenta, & acta est ab hominibus, mutari potest, vt dictum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quod multitudo, per quam consuetudo introducit, vel est libera in Republica, & sicut potest condere leges, sic poterit per consuetudinem eas derogare, & nouas introducere: vel est multitudo subiecta alicui Principi, & tunc non potest consuetudinem introducere sine consensu illius Principis expresso, tacito, vel presumpto, vt dictum est, & soluitur argumentum, articulus, & disputatio.

116

DE LEGE

Veteri.

DISPUTATIO

Septima.

IN QVINQUE ARTICVLOS

diuisa.

In supradictis disputationibus de lege aeterna, naturali, & humana, per quas homo ad finem naturalem ordinatur, sufficienter disputatum est. Restat in subsequentibus disputationibus, ut de lege diuina positiua dicamus, per quam ad finem supernaturalem promouemur. Et primò de lege Veteri.

S V M M A R I V M.

Proponitur questum articuli, n. 1.
Proponuntur duo argumenta, n. 2.
Constituitur conclusio, scilicet, prater legem aeternam, naturalem, & humanam, necessaria fuit lex diuina, num. 3.

Breuitè, quibus rationibus fuit necessaria lex diuina positiua.

117

De iure veteri, disp. 7.

117

ua ostenditur, num. 4.

Lex diuina positiua, est quaedam participatio legis aeternae, ostenditur, d. n. 4.

Diffinitio ipsius legis diuinae positiuae ostenditur, d. numero 4.

Satisfit argumentis propositis, n. 5.

ARTICVLVS I.

¹ Vtrum prater legem aeternam, naturalem, & humanam, fuerit alia diuina lex hominibus necessaria.

² **P**rimò, pro parte negatiua argumentor sic. Lex naturalis, vt dictum est, quaedam pars seu participatio legis aeternae in nobis est, sed lex aeterna est lex diuina: ergo prater legem aeternam, naturalem, & humanam, non fuit necessaria alia lex diuina.

Secundò. Natura humana nobilior, & sufficientior est alijs creaturis irrationabilibus, sed irrationales creaturae non habent aliquam legem diuinam, prater inclinationem naturalem eis inditam à lege aeterna: ergo multò minùs homines debent habere aliam legem diuinam, prater aeternam, naturalem, & humanam.

³ His argumentis non obstantibus, conclusio est. Prater legem aeternam, naturalem, & humanam, necessaria fuit hominibus alia lex diuina positiua.

Probatur conclusio. Primò, uictoritate sacrae Scripturae, Dauid ait: *Legem pone mihi, Domine, uiam iustificationum tuarum.*

P. 3.

Secun-

Secundò ostenditur fuisse necessariam prædictam legem diuinam positiuam, quatuor rationibus. Prima ratio est, quia licet lex æterna, naturalis, & humana sufficienter dirigant nos ad finem naturalem, non tamen possunt nos dirigere ad finem supernaturalem, ad quem creati sumus: ergo præter supradictas tres leges, fuit necessaria hominibus alia lex diuina positua, quæ dirigeret ad prædictum finem. Secundò, quia humanum iudicium incertum est, præsertim, quoad contingentia, & singularia: ergo, ut homo certè in actionibus humanis in particulari instrueretur ad agendum, vel vitandum, cum lex æterna, & naturalis non se extendant ad particularia, & lex humana incerta sit, necessarium fuit, ut homines per legem diuinam positiuam in particulari certè instruerentur in actionibus proprijs. Tertia ratio. Homo, tam in actibus exterioribus, quam in interioribus rectitudinem habere debet, sed iudicium hominis non potest esse de actibus interioribus, nam non potest de eis iudicari, quia latent: ergo necessarium fuit, quòd ad hoc superueniret lex diuina positua. Quarta ratio, quia lex humana non potest omnia mala prohibere, ut supradictum fuit: ergo ne aliquod malum absque prohibitione, & punitione remaneret; necessaria fuit lex diuina positua, per quam omnia peccata prohiberentur; ita tenent S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. Sotus de iust. & iure. lib. 2. q. 1. art. 1.

- 4 Ex dictis colligitur breuiter Primò, quòd lex diuina positua necessaria fuit primò, ut dirigeret homines ad finem supernaturalem. Secundò, ut iuaret homines in naturalibus ne errarent. Tertio, ut etià de interioribus actibus posset præcipi. Quarto, ut omne malum prohiberet, quod non potest lex humana. Colligitur secundò, quòd lex diuina positua, de qua loquimur in præsentibus, nõ est ipsa lex æterna

na, prout in Deo existit, quæ est fons, & origo omnium aliarum legum, de qua loquuti sumus in disputatione tertia, sed est lex diuina positua, quædam participatio, seu quædam pars prædictæ legis æternæ, quæ in cordibus hominum diuinitus subscripta est, ut clarius patebit infra. Quæ lex diuina positua sic definitur. *Lex diuina est diuinum decretum, hominibus præscribens modum necessarium, ut aptè peruenire possint ad supernaturalem beatitudinem*, ita S. Thom. ut supra, & Valentia disp. 7. quæst. 6. de lege diuina p. 2.

- 5 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primò, nõ respondetur, quòd per legem naturalem participamus legem æternam, in quantum necessaria fuit ad finem naturalem consequendum; sed oportuit, ut altiori modo homo dirigeretur in vltimò finem supernaturalem, & ideo superadditur lex diuina positua, per quam lex æterna nobis communicatur particulari modo, ut dictum est, & infra videbitur, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quòd creaturæ irrationales non ordinantur ad altiorem finem supernaturalem, & propter hoc non currit eadem ratio in eis, sicut in hominibus; & non valet argumentum, & soluitur cum articulo.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli. n. 1.
Proponuntur tria argumenta, n. 2.
Constituuntur conclusio, scilicet, *lex vetus fuit bona; & probatur, n. 3.*
Lex vetus licet fuerit bona, non tamen fuit perfecta, ostenditur, n. 4.

Ostenditur etiam, quomodo lex vetus non fuerit perfecta, numer. 5.

Lex vetus à Deo data fuit, ostenditur, n. 6.

Lex vetus à Deo data fuit, & per Angelos Moysi, ostenditur, num. 7.

Satisfit argumentis propositis, n. 8.

ARTICVLVS II.

1. Vtrum lex vetus fuerit bona, & à Deo lata fuerit.

2. **P**rimò contra quæsitum argumentor sic. Lex bona diuina non permittit peccata, sed lex vetus permittit vsuras, & repudium: ergo non fuit bona.

Secundò. Quòd non fuerit lex vetus bona, patet ex verbis Ezechielis, cap. 20. vbi dicit Deus: *Dedi eis legem non bonam, & præcepta, in quibus non viuunt*: ergo lex vetus non fuit bona lex.

Tertiò ad bonitatem legis requiritur secundùm Istororum in cap. erit autem lex, 4. distinct quòd sit possibilis ad obseruandum secundùm naturam, & secundùm humanam consuetudinem, sed id non continebat lex vetus, vt ait Diuus Petrus Act. 15. *Quid tentatis hypocrite iugum super ceruicem discipulorum imponere, quod neque vos, neque patres vestri portare poterunt*: ergo lex vetus non fuit bona.

4. His non obstantibus, conclusio est. *Lex vetus fuit bona & à Deo.*

Proba-

Probatum conclusio quoad primam partem, auctoritate Diui Pauli ad Romanos, cap. 7. & cap. 22. *Lex quidem sancta, mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Et copiosius id ostendit ad Timoth. cap. 1. & ad Galat. cap. 3. & Dauid in Psalm. 8. *Lex Domini immaculata conuertens animas*: ergo lex vetus fuit bona.

Probatum etiam ratione, discurrendo per omnes causas: & primò respectu efficientis ipsius legis, quæ fuit Deus, vt in Leuitic. & in alijs libris apparet, & ad singula præcepta apponitur: *Ego Dominus: Ego Deus. Locutus est Dominus ad Moysen: præcepit filijs Israel*: ergo si hæc lex fuit à Deo, Deus non potuit esse auctor malæ legis: ergo dicendum est, quòd lex vetus bona fuit.

Secundò, respectu causæ materialis, & formalis, quia lex ista fuit regula humanarum actionum, & fuit ratio rectæ rationis: præcipiebat enim bona opera, & prohibebat mala, vt patet in singulis præceptis Decalogi, & in præceptis moralibus, & ceremonialibus, & iudicialibus.

Tertiò probatur respectu causæ finalis, nan data fuit hæc lex ob varias utilitates, vt infra patebit: ergo ista lex bona fuit: ita tenent Sanctus Thomas, Vazquez, Medina in 1. 2. quæstio. 98. artic. 1. Suarez de legibus, lib. 9. cap. 8. Lorca de legibus, disp. 30. Sotus de iustitia & iure, lib. 2. q. 1. art. 2. cum alijs.

4. Sed vt iste articulus intelligatur, tres difficultates discutiendæ sunt. Prima erit, quòd licet lex vetus fuerit bona, non tamen fuit perfecta, quod potuit esse, vel quia continebat plures imperfectiones, vel dicitur imperfecta, per respectum, & comparisonem ad perfectionem legis nouæ, vt patet hoc auctoritate

Q

Diui

Diui Pauli ad Hebr. c. 7. ubi ait: *Nihil ad perfectum adduxit lex, & ad Galatas, c. 2. Si ex lege iustitia, ergo gratis Christus mortuus est, & ratio istius est, ut ait S. Thom. nam sicut finis, & perfectio legis humanæ, est efficere subditos bonos, bonitate quadam civili, & politica: ita finis legis diuinæ, est efficere homines simpliciter iustos coram Deo, & adducere illos ad supernam beatitudinem, quæ in Dei visione consistit: ergo illa lex censetur perfecta, quæ ad illum finem homines perducit: illa verò lex, quæ illum finem demonstrat, sed usque ad illum finem non perducit, bona lex dicitur, sed non perfecta: & sicut medicina bona, & perfecta dicitur illa, quæ hominem sanat, bona verò, sed imperfecta erit illa alia, quæ hominem adiuuat, licet eum sanare non possit: ita fuit lex vetus, quæ non conferrebat gratiam, non iustificationem, non reconciliationem cum Deo, non aperiebat ianuam cæli: ut infra copiosius hoc patebit, & tenet S. Thom. cum alijs, ut supra.*

*Nec obstat, si dicatur contra hoc, quod in veteri lege multi fuerunt Sancti Patres, Patriarchæ, & Prophetæ, qui fuerunt iusti, perfecti, & amici Dei. Tum etiam, quia in Sacramentis veteris legis, præsertim in circumcisione conferrebat gratia, & remittebatur peccatum originale: ergo verum non est, quod lex vetus non conferrebat gratiam, non iustificationem, non reconciliationem cum Deo, ut modò dictum fuit: nam ad hoc responderetur, quod gratia, quæ in circumcisione, & Sanctis Patribus in veteri lege dabatur, non erat exhibita ex efficacia illius legis, sed dabatur ex fide, & amore in Christum venturum: ut ait Joann. c. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Ex quo factum est, quod illi in veteri lege Sancti Patres, qui saluabantur, non per legis opera, sed per fidem Christi venturi, in cuius passione nitebantur Iustorum merita, salua-*

saluabatur. Nos verò in noua lege per Sacramenta, & per fidem eiusdem Christi præsentis, & ianuam cæli nobis aperta est.

6 Secunda difficultas est. Si lex vetus fuerit à Deo, & hoc inquiritur propter Manicheos, qui dixerunt, propter argumenta suprascripta & alia, quæ ab ipsis colliguntur ex imperfectione istius legis, non fuisse à Deo istam legem: sed prædictus error reiectus est, condemnatus & reprobatus à Sanctis Patribus, ut in Concil. Trident. Sess. 4. Vera & catholica sententia est. *Lex vetus à Deo data fuit, qui est Pater Domini nostri Iesu Christi, ut supra ostensum fuit. Quod constat plurimis auctoritatibus sacræ Scripturæ, Luc. c. ultimo, loquens de Christo dixit: Oportet impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, in Psalmis, & in Prophetis de me, & alibi, Si credideritis Moysi, forsitan, & mihi: & Matth. c. 15. loquens idem Christus de lege Moysayca, appellat illam, mandatum Dei, dicens: Irritum fecistis mandatum Dei, propter traditiones vestras.* Et ratio istius clara est, nam eiusdem est proponere finem, & media ad finem, sed lex Euangelica fuit finis legis Moysaycæ: ut ait Paul. ad Roman. c. 10. *Finis legis est Christus:* ergo idem Deus, qui fuit auctor legis Euangelicæ, fuit etiam auctor legis Moysaycæ, disponebat enim lex vetus ad Christum, & ad legem nouam, nam omnia sacrificia veteris Testamenti erant figura sacrificij noui Testamenti: quid enim aliud significabant immolationes animalium, quam immolationem Christi in Cruce? Omnes Prophetæ de Christo vaticinati sunt. Omnes promissiones veteris Testamenti in Christo impletæ sunt, ita S. Tho. ut supra art. 2. & Suarez loco citato cum alijs.

7 Tertia difficultas est. Si lex vetus fuit per Deum, vel per Angelos data. Et hæc difficultas oritur ex magna

controuersia, quę erat inter Sanctos Patres, nam in multis auctoritatibus sacre Scripturę reperitur, quod lata fuerit hæc lex à Deo, & in aliquibus alijs ab Angelis. Ad quam difficultatem dico, quod vtrūque verum est, quod à Deo data fuit lex vetus, & ab Angelis, & per Moysen promulgata Iudæis, sed fuit hoc ordine. Deus vtriusque legis auctor fuit, & veteris, & noua, sed veterē non per se ipsum. immediatē promulgauit, sed per Angelos ministros suos, eo dictante, data fuit Moyſi, & per Moysen populo Hebraico. Noua verò lex, quę perfectior erat, fuit data, & promulgata ab ipso Deo homine Apostolis, & per Apostolos toti mundo: ita S. Thom. & Conradus, vt supra art. 3. Suarez, c. 2. & 5. cum alijs.

8 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur: quod licet lex vetus permiserit vsuras, & libellam repudij, fuit hoc permiffum, tanquam minùs malum ad euitanda maiora mala, non tamen fuerunt prædicta præcepta, sed permiffa, vt dictum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundū desumptum ex auctoritate Ezechielis: nam respondetur, quod præcepta veteris legis dicuntur non bona, non quia mala fuerunt, sed quia in perfecta erant, & gratiã non conferebãt. Et soluitur secundū.

Non obstat tertium, nam respondetur, quod lex illa vetus fuit lex seruilis, & non lex filialis, sicut lex noua, & fuit accommodata pro illo tempore, & fuit difficilis tribus de causis. Primò propter multitudinem præceptorum. Secundò, propter seueritatem penarū. Tertio, propter austeritatem aliquorū præceptorum, & ob id iugū importabile appellabatur, quasi difficile, & minùs suaue, sed nihilominus potuerat impleri per Dei gratiam, quæ tunc etiam nulli negabatur, licet non dabatur virtutē ipsius le-

gis,

gis, sed ex fide Christi futuri, vt dictum est & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quesitum articuli, nu. 1.
- Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
- Constituitur & probatur prima conclusio, lex vetus obligat solum Iudæos, nu. 3.
- Gentiles saluabantur in lege nature, si legem Mosaycam non suscipiebant, ostenditur, nu. 4.
- Constituitur secunda conclusio, scilicet, conuenienti tempore lex vetus data fuit, nu. 5.
- Explicatur in quo consistat forma istius legis, n. 6.
- Omnes homines ante legem Mosaycam sub lege nature viuebant, & saluabantur, nu. 7.
- Satisfit argumentis propositis, nu. 8.

ARTICVLVS. III.

1 Vtrum lex vetus obligauerit solum Iudæos, & conuenienti tempore data fuerit.

2 **P**rimò argumentor sic. Lex vetus figura erat, præparatio, & dispositio ad legē Christi, & disponebat ad salutem, quę futura erat per Christum, sed salus illa non erat futura solum Iudæis, sed omnibus gentibus, vt ait Isai. c. 49. Parum est, vt sis mihi seruus, ad suscitandas Tribus Iacob, & facies Israel conuertendas, dedi te in lucē gentibus, vt sis salus mea, vsque ad extremū terrę: ergo lex vetus dari debuit, & obligare omnes gētes, & non solum Iudæos.

Secundò Lex vetus, vt dictum est, disponebat ad salutem, quę erat futura per Christum, sed statim homo post peccatum indiguit huiusmodi salutis remedio: ergo non conuenienti tempore Moyſi data fuit lex.

Q3

His

His non obstantibus, conclusio prima est: *Lex vetus data fuit, & obligat solum Iudeos.*

Probatum conclusio, primò auctoritate sacræ Scripturæ, Exod. c. 19. & c. 20. Deutero. c. 4. & c. 8. D. Paul. ad Ro. c. 1. & David in Psalm. 147. ait, *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestavit eis.* Et ratio, ob quam lex ista data fuit particulari populo Iudaico, & non omnibus, multiplex potest esse. Primò, quia ista lex non data fuit, ut simpliciter necessaria ad salutem, licet fuerit utilis: nam sine illa potuerant homines saluari, prout saluabatur ante prædictam legem, per legem naturæ, & noluit Deus hæc media vtilia omnibus conferre. Secundò, data fuit hæc lex populo Hebraico, nõ propter iustitiam eius, cum populus esset duræ cervicis, sed præcessit causa illius beneficij, & peculiaris favoris ex gratuita voluntate ipsius Dei, ex promissione Sanctis Patribus facta, quòd ex illo populo Christus nasciturus erat, decebat enim ex hoc, ut ille populus quadam speciali sanctificatione polleteret, & peculiari modo eum disponere, & ab alijs nationibus distinguere, dando illi legem, Prophetas, Sacerdotes, sacrificia, & alia specialia ornamenta: ita S. Thom. & Medina in 1. 2. q. 8. art. 4. Sotus de iustitia & iure, lib. 2. art. 3. Suarez de lege veteri, lib. 9. c. 5. Lorca disputatione 34. cum alijs.

4 Sed ut ista conclusio clariùs intelligatur, sciendum est, quòd sicut lex vetus solum Iudæis data, & solemniter promulgata fuit: sic solum illum populum obligare debuit. Vnde factum est, quòd Gentiles non tenebantur illam legem servare, sed tantum legem naturæ. Et ratio clara est, nam lex non obligat, nisi tantum illos, quibus imponitur, & promulgatur, quòd solum Iudæis factum fuit: ergo illos solum obligabat. Sed advertendum est in hoc. Primò, quòd

quòd licet Gentiles non tenerentur ad legem veterem, qui tamen volebant ad eam introire, permittatur, & ex inde ad illam legem susceptam servandam tenebantur, sicut ipsi Iudæi, ut in Exod. c. 12. continetur. Secundò, etiam advertendum, quòd Gentiles, qui non erant sub lege veteri, tenebantur tamen præcepta naturalia illius legis servare, non in quantum erant præcepta scripta in illa lege, sed in quantum erant præcepta naturalia, ad quæ omnes homines tenentur: ita S. Tho. ut supra art. 5. & Dores supra citati.

5) *Secunda conclusio. Convenienter lex vetus data fuit tempore Moysis.*

Probatum conclusio, cuius rationem inuestigat S. Thom. ostendit, quòd post peccatum primi hominis per multum tempus dilatata fuit lex, ut homines lapsi fragilitatem naturæ suæ, & indignitatem sui status agnoscerent: & quia de sua scientia, & ratione præsumebant, sine lege scripta relictæ sunt per multum tempus, ut agnoscerent, & convincerentur, quòd ratio naturalis sola, ipsis non poterat sufficere, quæ per consuetudinē peccatorum plurimum obscurata fuit, ita ut in varios errores lapsi, humiliati denique confiterentur se indigere divina instructione, & lege. Postea verò, ne hoc malum nimium cresceret, & omnes hominum nationes prorsus occuparet, data fuit Iudæis lex in auxilium, tempore Moysis, quòd fuit medium interpositum, inter tempus creationis, & incarnationis Christi: ita Sanct. Thom. ut supra, articul. 6. cum alijs citatis.

6) Sed ad maiorem declarationem istius conclusionis, sciendum est, primò, quòd Doctores in isto articulo explicare solent formam ipsius legis veteris, quæ consistit in illo externo signo, quo voluntas, seu mens Legislatoris mani-

manifestatur sensibili voce, vel signo humano generi proportionato, quo mediante innotuit populo Iudaico interna mens, & voluntas Dei, per legem veterem explicata, vt factum fuit, Exod. c. 20. & sufficienter explicuimus in disput. 1. art. 3. & ibi videndum erit.

7 Secundò sciendum est, quòd ante Moysen non fuit data lex vetus, & ideo totum illud primum tempus, dictum fuit tempus legis naturæ, quia sub illa lege homines tunc viuebant, & saluabantur, & etiam probabile est ante legem Moysis, dedisse Deum hominibus interdum vnum, vel aliud peculiare præceptum, iuxta consilium voluntatis, & sapientiæ suæ, non scriptum, sed interna inspiratione: & similiter, quodammodo propter hoc dici potest, prædictam legem veterem inchoatam fuisse tempore Abrahamæ, cui data fuit circumcisio: ita tenent S. Tho. vt supra, & Suarez, c. 1. & 5. cum alijs citatis.

8 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam responderetur, quòd licet lex vetus, figura & preparatio erat ad legem Euangelicam, quæ vniuersalis est, non oportuit ei tanta similitudine respondere, vt esset tam vniuersalis ista, sicut lex Euangelica, imò conuenit, vt peculiari populo daretur ista lex, ex quo Christus nasciturus erat, vt n. 3. dictum fuit, & soluitur primum.

Non obstat secundum, nam responderetur, quòd statim post peccatum primi hominis non decuit, vt lex daretur, quia homines nondum recognoscebant se ea indigere, de sua ratione confisi, quoad vsque humiliarentur, prout numer. 5. dictum fuit, & soluitur argumentum & articulus.

SVM-

SUMMARIUM.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
- P**roponuntur duo argumenta, nu. 2.
- C**onstituitur conclusio, quòd præcepta veteris legis conuenientes diuiduntur in præcepta moralia, ceremonialia & iudicialia, nu. 3.
- D**eclarantur præcepta moralia veteris legis, nu. 4.
- O**mnia præcepta moralia summam continentur in præceptis Decalogi, & declarantur, nu. 5.
- D**eclarantur præcepta ceremonialia veteris legis, nu. 6.
- P**lura sunt genera præceptorum ceremonialium, ostenditur, nu. 7.
- D**eclarantur præcepta iudicialia veteris legis, nu. 8.
- P**lura sunt genera præceptorum iudicialium, ostenditur, nu. 9.
- Q**uot fuerunt præcepta veteris legis, ostenditur, nu. 10.
- P**ræceptum fidei, spei, & charitatis non continetur intrinsicè, sed de foris superadditum est in lege veteri, declaratur, nu. 11.
- S**atisfit argumentis propositis, nu. 12.

ARTICVLVS. III.

Vtrum conuenienter lex vetus in tria genera præceptorum diuidatur, in moralia, ceremonialia & legalia.

Primò pro parte negatiua sic argumetur. Lex vetus distinguitur à lege naturali, vt supra visum fuit, sed præcepta moralia pertinent ad legem naturæ, vt ait S. Thom. q. 91. art. 4. & 5. ergo non conuenienter constituuntur in ea præcepta moralia.

R

Secundò

Secundò D. Augustin. contra Faustam, lib. 6. c. 2. ait, *Quòd in lege veteri sunt præcepta vitæ agendæ, & præcepta vitæ significandi*, sed præcepta vitæ agendæ sunt præcepta moralia; præcepta autem vitæ significandi sunt ceremonialia: ergo præter hæc duo genera præceptorum, superflue in hac lege instituantur iudicialia præcepta.

- 3 His, & alijs omisiss non obstantibus, conclusio est. *Præcepta veteris legis conuenienter diuiduntur in moralia, ceremonialia, & iudicialia.*

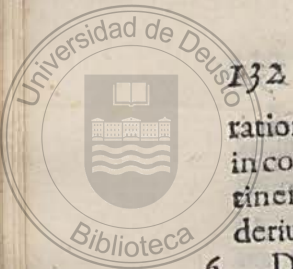
Probatnr conclusio. Primò auctoritate sacræ Scripturæ. Deuter. c. 6. *Hæc sunt præcepta, & ceremonie, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus nobis.* Et D. Paulus ad Rom. c. 5. dicit: *Præceptum sanctum, iustum, & bonum*, sanctum vocauit præcepta ceremonialia, iustum præcepta iudicialia, bonum præcepta moralia, quæ honestatem, & bonitatem continent: ergo tria tantum sunt genera præceptorum in veteri lege. Probatnr etiam hac ratione, quia lex diuina docet homines dirigere, vt benè se habeant erga Deum & proximum: Hoc autem fit duobus modis. Primò per præcepta moralia, quæ generaliter, & in communi loquuntur, & disponunt, vt Deum esse colendum, proximum non esse lædendum. Fit etiam secundò, per præcepta ceremonialia, & iudicialia, quæ in particulari determinant, quibus ritibus, & ceremonijs colendus sit Deus, & quibus modis seruanda sit iustitia inter homines: ergo hæc tria genera præceptorum necessaria fuerunt in veteri lege.

Ex dictis colligitur, quòd omnia præcepta moralia sunt de iure naturali: reliqua verò ceremonialia, & iudicialia, quæ sunt particulares determinationes dictorum præceptorum moralium, tum quoad cultum diuinum, tum quoad iustitiam seruandam inter homines, sunt de iure positiuo.

tiuo diuino, vel humano, vt in disputatione subsequenti, artic. 4. nu. 6. videndum erit, & tenet Sanctus Thom. 1. 2. quæst. 99. artic. 4. quem sequitur Medina, Conradus, Suarez de lege veteri, c. 4. Lorca disputatione 31. Sotus de iustit. & iure, lib. 2. q. 2. art. 2.

- 4 Sed vt iste articulus benè intelligatur in quo agitur de materia, seu de præceptis, quæ continentur in lege veteri, de singulis prædictis dicendum erit. Et primò de præceptis moralibus dico, certissimum esse, legem veterem continere quædam præcepta moralia, quæ data fuerunt à Deo ad sanctificationem populi illius, vt patet auctoritate Exod. c. 20. Et ratio clara est, nam sicut intentio principalis legis humanæ, est facere amicitiam inter homines ipsos, ita intentio diuinæ legis, est constituere principaliter amicitiam inter homines cum ipso Deo, sed impossibile est hominem esse Dei amicum, qui est optimus, nisi ipsi homines quoque perfecti, & boni efficiantur. Iuxta illud Leuitici, c. 19. *Sancti estote, sicut & ego sanctus sum*, bonitas verò ab hominibus assequitur ex actibus virtutum, quæ consistunt in moralibus præceptis: ergo de eis necesse fuit in lege veteri, vt darentur aliqua præcepta, præsertim, quia obscurata erat in hominibus propter consuetudinem peccatorum ratio naturalis, quæ illa dictabat, vt supradictum est & tenet S. Tho. loco citato, artic. 2.

- 5 Aduertendum tamen in hoc est, quòd omnia moralia legis præcepta summatim, & compendiosè in decem præceptis Decalogi continentur: quorum tria priora respiciunt cultum diuinum, reliqua verò respiciunt iustitiam cum proximo seruandam, iuxta illud Matthæi cap. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum.* Sed licet in prædictis continentur omnia præcepta naturalia: continentur tamen sub diuersa ratione,

ratione, nam illa, quæ sunt prima principia continentur in conclusionibus proximis: reliqua verò e conuerso continentur, sicut conclusiones in principijs suis, ex quibus deriuatur: ita S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 3. & 11. cū alijs citatis.

- 6 Dico secundò, quòd in veteri lege continentur quoq; plura præcepta cæremonialia, quæ præscribunt diuersas cæremonias, & ritus pertinentes ad cultū diuinū: & ratio clara est, nā lex diuina principaliter ordinat homines ad ipsum Deū, vt dictū est, quæ ordinatio non fuit solum per actus interiores mentis, vt est credere, sperare, & amare, sed etiā fit per quædā exteriora opera cæremonialia pertinentia ad ipsum cultū diuinum, quibus Deus colitur. Et quamuis colere Deū in cōmuni, actus sit virtutum moralium, vt in tribus primis præceptis Decalogi cōtinetur: determinationes autē in particulari, quòd veneretur tali ritu, tali sacrificio, talibus hostijs, victimis, & oblationibus, pertinet ad præcepta particularia, cæremonialia, & positua.
- 7 Aduertendum tamen in hoc est, quòd diuersa sunt genera dictorum præceptorum cæremonialium, quæ ad cultum diuinum pertinent. Nam quædam versantur circa sacrificia, oblationes, & victimas. Quædam circa instrumenta diuini cultus, vt sunt Tabernaculum, arca fœderis, propitiatoriu, mensa, altare, vasa, vestes, sacerdotales, & similia. Quædam circa sacramenta istius legis veteris, vt fuit circumcisio, agnus Paschalis, consecrationes Sacerdotum, purificationes, & expiationes à peccatis, & reliqua. Quædam erant denique circa obseruationes legales, vt discretio ciborum, abstinencia à sanguine, ieiunia, vota, solemnitates festiuorū, determinatus vsus vestium sacerdotium, vt copiose de his omnibus tractat S. Thom. vt supra, q. 101. & q. 102. & q. 103. Sotus, vt supra q. 5. cum alijs.
- 8 Dico tertio, quòd in veteri lege cōtinebantur etiā plu

- ra præcepta iudicialia: & ratio fuit, quia lex diuina, licet principaliter instituta fuerit ad custodiendā amicitia inter homines, & ipsum Deū, fuit etiā constituta secundariò ad cōseruandū amicitia inter homines ipsos, inter se. ergo necessariū fuit ad iustitia seruandam inter ipsos homines, vt darentur prædicta præcepta iudicialia, quæ si considerentur in genere, & in communi, præcepta naturalia sunt, & epilogantur in septē præceptis Decalogi: si verò considerentur, vt determinationes quædā particulares, sunt præcepta positua, quæ præscribunt certā formam in particulari ad cōseruandam iustitia inter homines, & dicuntur determinationes quædam particulares diuinæ posituæ.
- 9 Aduertendū tamē in hoc est, quòd tot sunt genera prædictorū præceptorū iudicialiū, quot sunt genera hominū, inter quos iustitia cōseruari debet: & quædā sunt præcepta iudicialia, quæ præcipiunt certū ordinē iustitiæ inter Principē, & populū: dantur enim quædā præcepta de institutione Principis, quomodo Princeps creādus sit, quomodo se gerere debeat erga populū, & vicissim populus erga illū: quædā dantur præcepta inter ipsos populos, quomodo se debeāt habere inter se in emptionibus, & venditionibus, & in alijs cōtractibus, & cōmercijs. Alia quædam dantur inter populū, & extraneos, quomodo habere se debeāt homines in pace, & in bello seruādo. Quædā alia præcepta iudicialia deniq; dantur inter domesticos eiusdē familiæ, vt inter parentes & filios, inter virū & vxorē, inter Dñm & seruū, vt ostendit S. Tho. vt supra q. 104. art. 4. & copiose de prædictis iudicialibus tractat ipse S. Doctor. d. q. 104. & q. 105. Sotus, vt supra, q. 6. cum alijs.
- 10 Dico quartò, quòd plura fuerunt legis veteris præcepta, vt patet ex libris. Exod. Leuit. Numer. & Deuteronomio. in quibus traduntur, quamuis omnia tendebant ad

vnū finem, qui erat sanctificatio illius populi, & ad præparationem, dispositionem, & figurationem Christi futuri. Bergeniū lib. 1. scrutiniū scripturarum dicit, tot fuisse præcepta veteris legis, quot sunt dies in anno. Alij autem existimant fuisse in numero sexcenta & tredecim: ita tenent Suarez & Lorca vt supra.

11 Difficultas solum restat, si in veteri lege fuerunt alia præcepta, quæ non ad supradicta tria genera præceptorū reducerentur: & particularis difficultas est de præceptis fidei, spei, & charitatis. Quidam affirmant, prædicta præcepta reduci ad præcepta moralia, & in eis intrinsecè contineri. Sed verius dicendum erit, prædicta præcepta fidei, spei & charitatis supra legē veterem fuisse, & extra illam, neque in ea intrinsecè contineri. Sed aduertendum, quod non negamus, nec negari potest, prædicta præcepta fuisse in illa lege, nam sub præcepto fidei homines saluabantur in veteri lege, & naturali: solum dicimus, præceptum illud præsuppositum esse in lege, & non fuisse proprium, & intrinsecum ipsius: fatemur, quod in præcepto fidei homines saluabantur, sed negamus tamen in illa lege includi: ita tenent Lorca, vt supra, & Medina cum alijs.

12 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam responderetur, quod lex vetus distinguitur à lege naturali, non tamen omnino ab ea aliena est, sed tanquam ei aliquid superaddens per positivas declarationes, vel declarando, quod obscuratum, & obtenebratum erat in iure naturali, prout sæpè declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum argumentum desumptum ex auctoritate Dicit Augustini, nam responderetur, quod sub præcepto vitæ agendæ non solum continentur præcepta moralia, sed etiam & præcepta iudicialia, nam vtraque perti-

pertinent ad directionem vitæ humanæ, & sic vtraque continentur sub vno membro diuisionis, scilicet, sub illo præcepto vitæ agendæ, & sic nihil erit superfluum, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
Constituitur conclusio, quod lex vetus per aduentum Christi cessauit, nu. 3.
Varietas opinionum est in hac re, declaratur, & ostenditur, num. 4.
Lex vetus ante mortem Christi abrogata non fuit, ostenditur, nu. 5.
Lex vetus per mortem Christi cessauit, quoad ceremonialia, & iudicialia præcepta, ostenditur, nu. 6.
Variæ sunt opiniones, si illico post mortem Christi lex vetus extincta fuit, nu. 7.
Ostenditur si lex vetus statim, quod mortua fuit, etiam mortifera erat, nu. 8.
Refertur opinio Hieronymi, nu. 9.
Refertur opinio Augustini, nu. 10.
Satisfit argumentis propositis, nu. 11.

ARTICVLVS. V.

1 An lex vetus cessauerit per aduentum Christi.

2 **P**rimò pro parte negatiua argumentor sic. Lex vetus nunquam cessauit, sed duratura est in æternū, vt patet testimonio sacræ Scripturæ, Exod. c. 30. & Leuitici, c. 16. & Baruc. c. 5. ait. *Hic est liber mandatorum*

Dei

Dei, & lex in aeternum: ergo lex vetus per aduentum Christi non cessauit.

Secundò. Lex vetus abrogata fuit à Ioanne Baptista, vt patet auctoritate Luc. c. 16. in qua habetur *Lex, & Prophetæ, vsque ad Ioannem*: ergo non per aduentum Christi abrogata fuit.

Tertiò. Apostoli post mortem Christi vsi sunt, & seruabant Legem veterem, nam Paulus circumcidit Timotheum, Acto. 16. & plura alia facta sunt, vt patet quàm plurimis auctoritatibus sacræ Scripturæ: ergo neque per aduentum, neque per mortem Christi lex vetus cessauit.

His non obstantibus, conclusio est, *Lex vetus per aduentum Christi cessauit.*

Probaturs conclusio auctoritate diuina, quæ diffinita, & determinata fuit in Concilio Apostolorum, Acto. 15. & D. Paulus constanter prædicat hoc ad Rom. ad Galat. ad Hebræ. pluribus verbis. Ad Roma. c. 6. *Non enim sub lege estis, sed sub gratia.* Ad Hebræos, c. 8. ait. *Novum testamentum veterauit prius.* Ad Galat. 3. c. 24. hoc idem ostendit. Et ratio clara est, nam fuit consentaneum, quòd pro tempore solum, & non in perpetuum data fuisset lex vetus, donec veniret plenitudo temporis, quæ fuit in lege gratiæ: ergo ea adueniente cessare debuit. Tum, quia lex vetus tota fuit dispositio, umbra, figura, & præparatio ad ipsum Christum futurum: ergo eo adueniente cessare debuit: ita tenent communiter Doctores. S. Tho. 1. 2. q. 103. art. 3. Suarez de lege veteri, cap. 11. Lorca disputatio. 34. Sotus de iustit. & iur. lib. 2. q. 5. art. 4. Medina, Conradus, Vazquez dicto art. 3. Valentia tom. 2. de lege veteri, disputatione 7. pun. 7. cum alijs.

Sed vt iste articulus, qui difficillimus est, intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd in hæc

re explicanda est magna controuersia inter Catholicos, hæreticos, & inter Iudæos, imò inter Sanctos Patres, inter Hieronymum & Augustinum non est eadè sententia, inter D. Tho. & Scotum magna est dissensio. Sed reiectis erroribus hæreticorum, & Iudæorum, qui volunt, prædictam legem cessasse in Ioanne Baptista, & Iudæi duraturam esse in æternum, & fundabantur auctoritatibus in argumentis citatis, & reprobati sunt, & contra eos pugnat Conciliū Apostolorum, & auctoritates D. Paul. nu. 3. supra citat. solum restant controuersia inter Catholicos, quæ videndæ sunt.

5. Supponimus Secundò. Certissima, & cõsentanea sententia est omnium Sanctorum Patrum, legem veterem abrogatam nõ fuisse ante mortem & passionem Christi. Et ratio clara est, nõ licet multa, aut ferè omnia præcepta legis veteris fuerint figura ipsius Christi: nihilominus, quia præcipue erant figura mortis & passionis ipsius, & omnia, sua passione & morte consummanda erant, & tunc fuit facta translatio sacerdotij, cum Christus in ara crucis obtulit se in hostiam Deo pro peccatis: ergo vsque ad passionem & mortem ipsius debuit perseverare. Tum etiam, quia Christus dum vixit, diligenter legem veterem obseruauit, & ab alijs eam obseruari voluit, vt quàm plurimis auctoritatibus sacræ Scripturæ patet, & tenent S. Tho. loco citato, art. 5. ad secundum, & Doctores, vt supra.

6. Ex dictis, difficultates sequentes insurgunt. Prima est, an lex vetus per mortem Christi totaliter cessauerit, quoad omnia præcepta, moralia, cætemonialia, & iudicialia. Ad quam difficultatem breuiter dico, certissimum esse, legem veterem cessasse quoad præcepta cætemonialia & iudicialia tantum, vt patet auctoritatibus supradictis, num. er. 3. & ratio Diui Pauli ad Hebræ. capit. 7. clara est, nam cum morte Christi translatum fuit sacerdotium,

& testamentum illius populi, consequens erat, vt non solum ceremoniarum, & ritus religionis, sed etiam Respublica ipsa, quoad iudicialia precepta positiua diuina mutaretur. Precepta autem moralia, quia illa sunt iuris naturalis, non sunt abrogata, nec abrogari potuerunt, ex quo deducitur illud axioma Theologorum: *Lex vetus cessauit, quoad ceremonialia, & iudicialia precepta, non autem quoad moralia*: ita S. Thom. & Sotus vt supra.

7 Secunda difficultas est, an lex vetus post mortem Christi penitus mortua sit. Ad hanc difficultatem breuiter dico, quod in hoc diuersae sunt sententiae Doctorum. Alij dicunt, quod lex vetus per mortem Christi recepit lethale vulnus, ratione cuius statim caput desinere, & paulo post expirauit. Sotus vult, quod expirauerit in Resurrectione Christi, Sotus vsque ad diem Pentecostes. Alij post sufficientem promulgationem Euangelij. Sanctus Thom. vero tenet, quod post mortem Christi penitus mortua, & extincta fuit, tum quoad obligationem, tum quoad utilitatem, & efficaciam: & ratio est, quia tunc in morte ipsius translatum fuit sacerdotium & testamentum, ac solutum fuit pretium redemptionis, tunc velum templi scissum fuit, cum dixit: *Consummatum est*, & expirauit. Fulcitur hoc etiam auctoritatibus, & rationibus supracitatis, nu. 3. & tenent S. Thom. Medina, Conradus, vt supra, Vazquez disputatione 181. Suarez cap. 3. & reliqui Doctores citatis.

8 Tertia difficultas alia est, an lex vetus statim, quod cessauit, & mortua fuit, fuit etiam tunc mortifera, id est, quae ea deinde utebantur, peccabant mortaliter, & ratio istius dubitationis insurgit ex contrarijs auctoritatibus, & exemplis sacrae Scripturae, nam ex vna parte apparet, quod Apostoli eam obseruabant post mortem Christi. Diuus Paulus,

Ius enim circumcidit Timotheum, & se ipsum purificauit. Diuus Petrus obseruauit ceremonialia, vt in Act. Apost. c. 15. 16. & 21. contra D. Paul. ad Galat. 2. c. 11. reprehendit Petrum, qui legalia post mortem Christi obseruabat. Sed ad hanc difficultatem intelligendam, quae fuit olim celeberrima, & grauissima inter Hieronymum & Augustinum, referenda sunt opiniones eorum, nam Doctores scholastici diuisi sunt: alij enim vnum, & alij alium sequuntur.

9 Diuus Hieronymus duplicem constituit temporis differentiam, vnam ante mortem Christi, alteram vero post mortem eius, & vult, quod legalia ante mortem Christi obseruari potuerant, post mortem vero ipsius, non solum fuerunt mortua, sed etiam mortifera, ita vt, qui illis utebantur, vel ministrabant, mortaliter peccabant. Nec obstat contra hoc exemplum Apostolorum: nam respondebat ipse Hieronymus, quod Apostoli, qui legalia seruaerunt, non peccauerunt, quia id faciebant pia quadam simulatione, ne scandalizarentur Iudaei, & eorum conuersationem impedirent. Et si Diuus Paulus reprehendit Petrum, hoc factum fuit ex conuentione, & pactione inter Petrum, & ipsum Paulum.

10 Diuus Augustinus conuenientius distinxit triplicem temporis differentiam, scilicet, legalia ante mortem Christi fuerunt viua, statim post mortem Christi fuerunt mortua, sed non mortifera: mortua dico, quia nullam habebant vim, nec efficaciam, neque aliquis tenebatur illa obseruare, sed non erant mortifera, id est, non peccabant, qui illa obseruabant, vt cum honore Synagoga sepeliretur. Demum post mortem Christi, & post promulgationem Euangelij sufficienter, mortua non solum fuerunt, sed etiam mortifera. Et sic Apostoli licite obseruauerunt

illa post mortem Christi, antequam sufficienter lex Euāgelij promulgata fuerit. Nec obstat, si dicatur, ad quid ergo Paulus reprehendit Petrum: nam respondetur, quod hoc factum fuit, non quia obseruabat Diuus Petrus legalia prædicto tempore, in quo licitum erat; sed quia in obseruandis legalibus maximā diligentiam adhibebat, & ne scandalizaret Iudæos, ex qua diligentia nimia sequebatur Gentilium scandalum: ita Sanctus Thomas, vt supra articulo quarto, quem sequuntur Medina, & alij supra citati.

II Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod, cum dicitur legē veterē duraturam esse in æternum, intelligitur hoc & loquuntur auctoritates sacræ Scripturæ, quoad præcepta moralia, non autem quoad cæremonialia & iudicialia, vt declaratum fuit num. 6. & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum argumentum, nam respondeatur, quod lex vetus abrogata fuit in morte Christi, & dicitur in auctoritate citata, quod lex & Prophetæ, vt que ad Ioannem, non quia tunc finiuit, sed quia illa lex tunc cepit ægrotare, & ad mortem; nam tunc cepit prædicari Euangeliū, quod erat inchoatio legis gratiæ, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, nam respondetur, quod verum est, quod Apostoli obseruabant post mortem Christi legalia, quia tunc non erant prohibita, neque erant mortifera, prout supra, num. 10. cum Augustino dictum fuit, & soluitur argumentum, articulus, & disputatio septima.

DE LEGE NOVA.

DISPUTATIO ultima.

IN QVATVOR Articulos diuisa.

In præcedenti disputatione, legem diuinam in veterem, & nouam partiti sumus, & iam diximus de veteri. Sequitur, vt de noua dicamus, hæc enim, si æternam legem excipiamus, lex legū est, cuius gratia mundus creatus fuit, ad quam ferendam, Deus ipse de celo descendit, queque eiusdem Dei digito scripta est in cordibus nostris.

SVMMARIVM.

- P^Roponitur questum articuli, nu. 1.
- Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
- Ostenditur causa efficiens nouæ legis, nu. 3.
- Causa finalis diuine nouæ legis ostenditur, nu. 4.
- Causa formalis illius ostenditur, nu. 5.
- Diuerfa nomina nouæ legis referuntur, nu. 6.
- Quomodo lex noua dicatur lex scripta in cordibus ostenditur, nu. 7.

Constituitur conclusio, & ostenditur, quid lex noua contineat, nu. 8.

Satisfit argumentis propositis, nu. 9.

ARTICVLVS. I.

1 *Vtrum lex noua sit lex à Deo scripta, an potius cordibus indita.*

2 **P**ro parte negatiua argumentor sic. Lex nature indita est, vt ait D. Paul ad Rom. c. 2. *Signatum est super nos lumen vultus tui Dñe.* Et alibi: *Naturaliter gentes, quæ legis sunt faciunt, qui habent opus scriptum in cordibus suis.* Ergo si lex Euangelica, est lex indita, non differt à lege natura.

Secundò. Lex noua dicitur, & est lex Euangelica, sed Euangelium scriptum est, vt ait Ioann. c. 20. *Hæc autem scripta sunt, vt credatis:* ergo lex noua, est lex scripta, & non cordibus indita.

3 Sed antequàm conclusionem constituamus, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, vt à causa efficienti incipiamus, legem nouam verè & propriè legem esse, & Christum Dominum non solum fuisse redemptorem, sed etiam fuisse verè, & propriè Legislatorem illius, vt patet auctoritatibus diuinis. Isai. c. 22. & 33. *Dominus in deo noster, Dominus Legisfer noster, Dominus Rex noster, ipse saluabit nos,* vbi non loquitur Propheta de Deo tantum, vt Deus est, sed apertè de Deo homine, qui erat Christus, vt ex litera prædicti capitis colligitur, & passim Christus loquens de prædicta lege, ait: *Mandata mea seruate: si præcepta mea seruaueritis: docete eos seruare omnia quæcumque mandauit vobis.* Et Ierem. c. 31. ait: *Ecce dies veniunt, dicit*

dicit Dominus, & seruiam domui Israel, & domui Iuda: *sedus nouum.* Et infra, *Dabo legem meam in visceribus eorum,* quam promissionem fuisse per Christum impletam, docuit Paulus ad Hebr. c. 8. & 10. ergo de fide est Christum fuisse verum Redemptorem, verumque Legislatorem: & ita determinatum est contra hæreticos in Concilio Trident. Sess. 6. Can. 19. Et 21. & ratio colligi potest, quia ipsemet Christus interrogatus à Pilato, respondit. *Tu dicis, quia Rex ego sum.* Ex quo inferitur: ergo fuit quoque Christus Legislator, nam omnis Rex ex vi sui domini, & potestatis est Legislator, sed Christus fuit perfectus Rex: ergo fuit etiam perfectissimus Legislator. Fulcitur ex cõsensu sanctorum Patrum Hieronymi, Cyrilli Alexandrini, Augustini, & aliorum, & tenent S. Thom. Conrad. 1. 2. q. 98 art. 3. Suarez lib. 10. c. 1. & à nobis dictum fuit supra, disp. 1. art. 2. nu. 7.

4 Supponimus Secundò, quòd in præsentì numero visum est de causa efficienti nouæ legis: consequenter dicendum est breuiter de causa finali. Causa finalis, seu finis vltimus istius legis, est, perducere hominem ad Regnum cælorum, prout præferrim, in lege hac promissum est, vt latè declarauit Paulus ad Hebræos, c. 9. Proximus autem finis istius legis est, perfecta sanctificatio fidelium, per verum, & perfectum cultum Dei, & per applicationem meritorum, & sanctificationem Christi, per media instrumenta Sacramentorum ab ipso Deo, ad hunc finem constituta, vt constat ex dictis, & patebit ex dicendis infra, & tenet Suarez de legib. lib. 10. c. 2.

5 Supponimus tertio, quòd explicata causa efficienti, & finali nouæ legis, explicanda est nunc causa formalis illius, quæ consistit in aliquo signo sufficienti, promulgante in noua lege homini ius Dei & Christi voluntatem: sed illicò diffi.

144
difficultas insurgit, quæ debet esse hoc signum, quod creditur voluntas Dei, si debet esse sensibile permanens, et spirituale & transiens. Et ratio difficultatis est, nam ex vna parte apparet, quod istud signum debet esse sensibile permanens in scriptis, nam ista lex hominibus viatoribus dabatur in corpore mortali uiuentibus & sensibus uiuentibus. Tum secundò, quia lex hæc stabilis & permanens esse debuit: ergo debuit per signum sensibile & fixum institui & scribi, quale est scriptura & non in cordibus, nec per verbum vocale transiens. Tum tertio, quia lex hæc tradita fuit à Christo, ut in Ecclesia sua perpetuò duraret: præcepta autem solo verbo tradita, nisi permanenti modo scribatur, cito transibunt, si soli hominum memoriæ commendentur. Quod confirmatur ex usu ipso, nam propter hoc Deus prouidit, ut Euangelica præcepta in nouo testamento scriberentur. Ex altera contraria parte apparet, quod signum istud, spirituale esse debuit, ut ait Ieremias c. 31. *Dabo legem meam in uisceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam*, quod ponderat Paulus ad Hebræos, c. 8. & 10. dum dicit, hanc esse prærogatiuam noui testamenti, in qua excelsit testamentum antiquum: quia hæc lex & testamentum nouum, non est scriptum, vel traditum signo sensibili, sicut lex antiqua. Et confirmatur, quia Christus huius legis auctor illam non scripsit externa, & materiali scriptura, sicut lex antiqua scripta fuit; ergo signum est, legem hanc exarari non debuisse, ut ait. S. Thom. 3. p. q. 41. art. 4. Et multo tempore durauit & obligauit lex hæc magnam orbis partem, antea quam scriberetur, ut ait Chrysostomus homil. 1. super Matthæ. quæ scripta fuit à Matthæo, octauo anno post passionem Christi, & fuit primus inter Euangelistas ad scribendum Euangelia, cæteros libros & Epistolas noui testa-

testamenti post illum annum octauum scripserunt occasionem nacti scribendi vitam Christi Spiritu sancto dictante, ut arma darentur Ecclesiæ contra hæreticos, qui futuri erant, ut ait Theophil. in præfatione ad Matthæum. Nec obstat si dicatur, quod lex hæc, verbo sensibili, & uocali data fuit à Christo, nam respondetur, quod hoc factum fuit, quia non poterat alio modo indicari hominibus, secundum ordinariam potestatem Dei: & uerbum illud fuit tantum quasi instrumentum ad scribendum hanc legem spiritualiter in mentibus, & cordibus hominum.

6. Aduertendum quartò, & anteaquam ad difficultatem propositam per conclusionem respondeamus, sciendum est, quod in Scriptura sacra varijs nominibus nuncupatur hæc lex, ad notandum excellentiam illius. Nam interdum à Paulo vocatur *Lex libertatis*, interdum, *lex noua*, *lex Christi*, *lex fidei*, *lex Spiritus uitæ*, *lex gratiæ*, *lex amoris*, *lex scripta in cordibus hominum*, ad ostendendum præcipuè, quod id, quod primò, & principaliter datur per hanc legem, est gratia Spiritus sancti in cordibus fidelium, nam uoluit Christus potius in ista lege Euangelica, quam in alijs mouere homines ad benè operandum interna gratia, & auxilio Spiritus Sancti: & propter hoc uocatur lex gratiæ, lex amoris, lex in cordibus scripta. Secundariò in ea etiam lege continentur quædam alia præcepta scripta, ut infra patebit.
7. Quintò, ad intelligendum, quomodo gratia Spiritus sancti possit dici lex in cordibus scripta, sciendum est, quod lex dupliciter dici potest: uno modo dicitur lex regula illa practicæ rationis dirigentis intellectum ad bonum prosequendum, & malum fugiendum. Alio modo
- T
- dicitur

dicatur etiam lex, inclinatio, seu propensio appetitus ad aliquid faciendū, vel fugiendū, quo pacto concupiscentia sensualis lex fomitis nuncupatur, & eodē modo inclinatio creaturarū irrationabiliū ad appetendū, vel fugiendū quæ sibi conueniant, lex nuncupatur. prout supra disputatione 4. art. 1. num. 4. dictum fuit. Differt autem secunda acceptio legis à prima, nam prima, intellectum dumtaxat illustrat. Secunda acceptio corroborat, non solum appetitum, seu voluntatem, ad aliquid agendum, vel vitandum: sed etiam, suppediat nobis vires, vt quæ per intellectum bona esse cognoscimus, per voluntatem prosequamur, & sic gratia Spiritus sancti, quæ infunditur principaliter in lege noua in cordibus nostris, habet rationē legis, in quantum inclinatur, mouens voluntatem, dat robur, & vires ad aliquod bonum faciendum, vel malum vitandum.

8. Quibus suppositis conclusio est responsua difficultatis. *Lex noua duo continet principaliter: continet ipsam gratiam Spiritus sancti, quæ datur in cordibus nostris: secundariò continet ipsa lex noua, quædam præcepta scripta signo sensibili.*

Probat hęc conclusio quoad primam partem auctoritatibus sacræ scripturæ, Hierem. c. 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum. & in cordibus eorum scribam eam.* Et D. Pauli ad Hebræos, c. 8. & 10. Ergo lex noua, quæ consistit principaliter in ipsa gratia Spiritus sancti, quæ datur per fidem Christi, spirituahter in cordibus indita est. Probat etiam conclusio, quoad secundam partem, auctoritate Ioannis c. 20. *Hęc autem scripta sunt, vt credatis:* ergo quatenus secundariò lex noua continet quædam præcepta scripta, debuit esse, vt fideles instruerentur verbis, & scriptis, tum circa agenda, tum circa credenda:

ergo.

ergo principali ter dicendum est, prædictam legem nouam fuisse inditam, & scriptam: ita Sanct. Thom. Medina, & Vazquez 1. 2. q. 106. artic. 1. Suarez de legibus lib. 10. cap. 13. Sotus de iustitia & iure, lib. 2. q. 7. art. 1. cum alijs.

9. Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex auctoritate D. Pauli ad Rom. c. 2. Nam responderetur multipliciter. Primò, quòd dupliciter poterit esse aliquid inditum hominibus: vno modo, vt pertinet ad naturam humanam, & sic lex naturalis, lex est indita hominibus: alio modo aliquid est inditū, quasi superadditum, & hoc modo lex noua indita est. Vel responderetur secundò, quòd lex noua non solum indita est, sed scripta, vt sciamus discernere inter honestum, & inhonestum, sed etiam superscripta est cordibus nostris, vt quod faciendum nouimus per intellectum, amemus, & diligamus, & ad id moueamur per voluntatem: & sic soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam responderetur, quòd lex noua, quatenus continet gratiam Spiritus sancti, qui inclinatur, & dat vires ad legem obseruandam, quod est principalis in ea, nuncupatur lex indita: quatenus autē continet quædam præcepta, & consilia, non inconueniens est, quòd exterius lata fuerit, & scripta dicatur, vt tenet Sanctus Thomas, vt supra, & num. 7. dictum fuit: & soluitur argumentum, & articulus.

S Y M M A R I V M.

Proponitur quæsitum articuli. n. 1.
Proponuntur duo argumenta. n. 2.
Constituitur conclusio, scilicet, *lex noua non debuit dari à principio mundi.* n. 3.

T 2

Decla-

Declaratur conclusio proposita, nu. 4.
Quo tempore lex noua obligare cepit ostenditur, nu. 5.
Satisfit argumentis propositis, nu. 6.

ARTICVLVS. II.

Vtrum lex noua debuit dari à principio mundi, & duratura sit vsque ad finem seculi.

PRo parte negatiua contra primam partem argumentor sic. Non est personarum acceptio apud Deum, vt ait Paulus ad Roman. cap. 2. sed omnes peccauerunt in primo parente: ergo egerunt lege, & gratia Dei à principio mundi. Secundò. Magis est necessaria hominibus salus spiritualis, quæ est æterna, quàm salus corporalis, quæ est temporalis, sed Deus ab initio mundi prouidit hominibus ea, quæ sunt necessaria ad salutem corporalem, vt patet Genes. cap. 1. Ergo etiam debuit hominibus, à principio mundi, dare legem nouam, quæ maximè est necessaria ad salutem spiritualem.

3 His non obstantibus, conclusio est. *Lex noua non debuit dari à principio mundi, quæ tamen duratura est vsque ad finem seculi.*

Probatur conclusio primò, quoad primam partem à Sanct. Thom. tribus rationibus. Primò, quia lex noua principaliter continet gratiam Spiritus sancti, quæ abundanter dari non debuit, antea quàm impedimentam peccati ab humano genere tolleretur per consummatam Redemptionem Christi. Secundò, quia lex noua est lex gratiæ, & ideo oportuit, quòd homo relinqueretur pri-

mo

mò in statu legis naturæ, & in statu legis scriptæ, & post tot sæcula in peccati lapsu, vt suam infirmitatem cognosceret, & clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxilium, quod abundanter datur in noua lege. Probatur etiam conclusio, quoad secundam partem, nam ideo lex Euangelica successit legi veteri, quia perfectior illa fuit, & nulla alia poterit esse in hoc mundo præstantior illa, cum propinquior sit fini vltimo, ad quem lex noua immediatè introducit, & sic mutari non potest in aliam, quæ sit melior, & propter hoc duratura est vsque ad finem seculi: ita Sanct. Thom. & Medina 1. 2. quæstione 107. ar. 3. & 4. Sot. de iustitia & iure lib. 1. quæst. 7. ar. 3. & 4. Valentia de lege diuina, disputatione 7. q. 8. p. 1. Suarez de legib. lib. 1. c. 4. cum alijs.

4 Sed vt iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt: & primum erit, quòd quæsitum istius articuli pendet ex illo articulo, in quo disputat S. Thom. 3. p. q. 1. art. 5. Vtrum conueniens fuerit, Deum incarnari in principio mundi, vel aliter sensus istius quæstionis poterit esse, vtrum debuerit lex noua dari ante Christi aduentum, & eius Redemptionem: & in hoc sensu responsum est in supradicta conclusione, non deuisse prædictis rationibus adductis: sed aduertendum, quòd loquimur de lege noua, non solum de eo, quòd secundarium in ea est, scilicet, de præceptis, & consilijs scriptis, sed etiam de eo, quòd principaliter ad illam spectat, videlicet, de gratia Spiritus sancti, quæ datur in carita Sorus, & Doctores, vt supra.

5 Supponimus secundò, pro resolutione difficultatis, quæ oritur ex eo, quòd dictum est, legem hanc dari non debuisse ab initio, hoc est tempore legis naturæ, neque legis scriptæ, sed post mortem Christi. Difficultas est

per T 3 modò,

modò, quo tempore post mortem Christi, lex noua cepit obligare fideles. Ad quam difficultatem licet in disputatione præcedenti responsum fuerit aliquò modo, tamen breuiter dicimus in præfenti, quòd in hoc sunt tres opinioniones. Alij dicunt, legem nouam non cepisse obligare nisi post Pentecostem: ita Sotus, Gabriel, Capreolus, & alij. Alij verò, quòd cepit obligare in puncto Resurrectionis Christi: ita Sotus lib. 2. de iustitia & iure, q. 5. art. 4. Alij tandem probabilius, & communiùs, dixerunt, legem nouam cepisse obligare in ipso puncto mortis Christi, nam tunc lex vetus cessauit, velum templi scilicet sum fuit, tunc fuit testamentum nouum consummatum, pactum & fœdus consummatum post mortem testatoris: ergo in eo puncto obligauit, vt ait Paul. ad Hebr. c. 7. Tráslato sacerdotio, tráslatio legis fieri debuit, ne daretur, quòd homines fuissent aliquo tempore sine lege Dei posititia, qua obligarentur, vt ait Sanct. Thom. q. 103. art. 3. Sed aduertendum, quòd multi post ipsam mortem Christi excusabantur ignorantia inuincibili, vsque ad sufficientem promulgationem illius legis: vel nisi fortasse dicamus, quòd cepit obligare post mortem Christi, quòd moraliter intelligendum erit, post sufficientem promulgationem, & non physicè, vt volunt aliqui recentiores: ita Gregorius de Valentia, vt supra, & Suarez, cap. 4. cum alij.

6 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primam, nam respondetur, quòd humanum genus, post peccatum primi parentis meruit priuari auxilio gratiæ, & ideo, quibuscunque datur hoc, non est ex iustitia, sed ex gratia, & ex gratuito dono, in quo non potest esse acceptio personarum, vt in secundo libro patebit. Et soluitur primum argumentum.

Non obsta: secundum, nam respondetur, quòd ea, quæ per-

pertinent ad salutem corporis, deseruiunt hominibus quantum ad naturam, quæ non tollitur per peccatum: sed ea, quæ pertinent ad spiritualem salutem, & gratiam, amittuntur per peccatum, & sic non valet similitudo: & soluitur argumentum, & articulus.

SVMMA RI VM.

- P**roponitur quesitum articuli, nu. 1.
- Propouuntur duo argumenta, nu. 2.
- Constituitur conclusio, scilicet, lex noua non profus est alia à lege antiqua, nec omnino eadem, ostenditur, nu. 3.
- Referuntur illa duo, in qua lex noua consistit, nu. 4.
- Excellentia legis nouæ respectu veteris: primò ex ipsa gratia desumitur, nu. 5.
- Excellentia nouæ legis respectu veteris colligitur secundò, ex præceptis in ea contentis, & alijs causis, ostenditur, nu. 6.
- Declaratur, quòd lex vetus fuerit lex seruorum, & non filiorum, nu. 7.
- Satisfit argumentis propositis, nu. 8.

ARTICVLVS. III.

1 *Vtrum lex noua sit alia à lege veteri.*

2 **P**ro parte negatiua argumentor sic: In vtraque lege datur fides Dei, nam sine ea impossibile est placere Deo, vt ait Paulus ad Hebræos. c. 11. sed eadem fides est antiquòrum, & modernòrum, vt ait gloss. super Matth. c. 12. ergo eadem est lex noua, & vetus.

Secundò

Secundò, D. Augustinus contra Faustum constituens differentiam inter legem nouam & veterem, dicit, quòd lex vetus promittebat tēporalia prēmia; noua verò spiri-
tualia & eterna, sed in noua lege promittuntur aliqua pro-
missa temporalia, secundum illud Marc. c. 10. & in veteri etiam sperabantur promissa spiritualia & eterna, secundum illud ad Hebræos c. 11. ergo lex noua non differt à veteri.

3 His argumentis non obstantibus, conclusio est. *Lex noua nec prorsus est alia à lege antiqua, neque omnino eadē, sed differt ab illa, ut perfectum ab imperfecto*

Probatur conclusio, nam vtraque lex ad eundem finem dirigit, scilicet ad dirigendos homines ad Deum: ergo respectu finis eadem sunt, & non differunt. Differunt autem, sicut perfectum & imperfectum, nam perfectiori modo dirigit lex noua ad prædictum finem, quam lex vetus, vt ait Paulus ad Hebræos, c. 7. 8. & 9. ad Roman. c. 3. ad Galat. c. 3. & Jerem. c. 31. & tenent S. Thom. & Medina 1. 2. q. 107. art. 1. Sor. de iust. & iur. lib. 2. q. 1. artic. 1. & q. 8. art. 1. Vazquez disputatione 183. Suarez de legib. lib. 10. c. 8. Lorca disput. 36 cum alijs.

4 Sed vt iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt; Primò supponimus, vt veram differentiam inter legem nouam & veterē constituamus, necesse esse, doctrinam, quam tradidimus artic. 1. nu. 5. in præsentī referre, vbi diuisa fuit lex noua in scriptam, quæ continet præcepta & consilia, & in legem inditam cordibus, quæ continet gratiam Spiritus Sancti, quæ gratia præcipuè, & principaliter vocatur lex noua. Quæ duo etiam data fuerunt hominibus tempore legis veteris & propter hoc, vt rectè fiat comparatio inter prædictas duas leges, oportet istas duas partes cum proprietate inter se comparare.

Dico

5 Dico ergo primò, quod illa pars legis nouæ, quæ indita est in cordibus nostris longe superat statum legis veteris, etiam quantum ad gratiam, quæ ad illam impellendam dabatur. Et primò ostenditur excellentia, nam lex noua habuit gratiam à suo proximo Legislatore Christo, qui simul fuit Redemptor, & Legislator, quam prerogatiuam non habuit lex vetus data per Moysen, vt supra, artic. 1. nu. 3. ostensum est. Secundò quia in lege noua auxilium gratiæ abundantius, & copiosius dabatur, quam cōmuniter fiebat ante Redemptionē per Christū factam. Dico cōmuniter, ad ostendendam aliquam prerogatiuam specialem, quæ facta fuit aliquibus sanctis Patribus, qui fuerunt in illo statu. Tertiò, quia in noua lege confertur gratia, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, & non vno tantum modo, sed per septem Sacramenta: in lege autem veteri nulla gratia dabatur ex opere operato, vt dictum fuit, disputat. 7. art. 2. nu. 5. & si aliqua dabatur, erat in vno tantum Sacramento, & solum pro paruulis ad subueniendum ex generali prouidentia Dei vrgenti necessitati illorum. Quartò, etiam secundum aliquos, agnoscitur excellentia nouæ legis, nam lex noua constituit absolute, & simpliciter filios adoptiuos Dei, vt ait Paulus ad Roman. cap. 8. & ad Galat. cap. 4. In veteri autem lege iusti propriè non merebantur nomen filiorum, nam erant in statu seruorum propter onera, & imperfectionem illius legis, & quia ducebantur spiritu timoris, qui est seruorum potius, quam filiorum. Tum denique, quia gratia tunc non introducebat in Regnum cælorum, neque aperiebat ianuam cæli, quod solum factum fuit in noua lege: ita tenent Doctores, vt supra.

6 Supponimus secundò. Ex quo ostensum est discrimen
V inter

inter legem nouam & veterem, nec non excellentia nouæ legis in illa parte, quatenus indita est in cordibus hominum, videnda est modò differentia interpretatas leges ex alia parte, quatenus continet præcepta & documenta scripta, & in his etiam noua lex longè perfectior quoque veteri est. Quod constat multipliciter Primò respectu causæ finalis, quia licet vtraque lex ordinauerit homines ad fœlicitatem æternam, lex noua immediatius, plenius & efficacius id facit, nam tota est spiritualis & dirigit ad vitam spiritualem: lex vetus intendebat circa multa, magna ex parte circa temporalia, & intendebat circa pacem & fœlicitatem reipublicæ. Secundò, cognoscitur excellentia ex parte causæ efficiētis, nam lex vetus per Moysen, noua per Deum hominibus data est. Tertio, respectu causæ materialis, id est ex rebus traditis, & præceptis in ea, nam si consideramus materiam fidei, longè perfectior est fides in hac lege præcepta, nam in ea sunt reuelata profundissima Dei mysteria, tam vt Deus, quam vt homo est: in veteri tantum pauciora & implicite reuelata sunt. Quartò, excedit lex noua ex parte formæ, quia non est scripta in lapidibus, sicut lex vetus, sed in cordibus hominum. Quintò, excedit in suauitate, & in modo inducendi subditos ad sui obseruationem, nam lex vetus erat valde grauis, & inducebat per timorem nimis seruillem; lex noua per amorem filialem homines inducit. Sextò, excedit in vniuersalitate, nam lex vetus pro solo populo Hebraico data fuit, noua verò pro omnibus hominibus & vniuerso orbe. Septimò, excedit respectu immutabilitatis, ac perpetuitatis: nam noua duratura est vsq; ad finem sæculi; vetus cessauit per mortem Christi. Octauò, excedit, nam lex

noua

noua est veritas ipsa figurata, & est finis legis veteris: lex verò vetus fuit figura, umbra, dispositio legis nouæ: ita tenent Doctores loco citato.

7 Supponimus tertio pro resolutione difficultatis, quæ ex dictis oritur, scilicet, si lex vetus fuit lex seruorum & non filiorum, sequitur ex hoc, iudæos non potuisse saluari, nam serui nunquam adeunt hæredatatem, sed soli filij: nam respondetur ad hoc, quòd Iudæi non erant proprie serui, sed potius in statu seruorum pro illo tempore in illa lege, vnde rectè infertur, quòd in illo tempore non poterant consequi vitam æternam, nam regnum cœlorum clausum erat in illa lege, donec adueniret noua lex, veruntamen poterant adoptari tunc in filios cum hac conditione, vt cum Christus aperuisset suamorte regnum cœlorum, adirent tunc hæreditatem æternæ gloriæ. Et sicut filius habet duplicem statum, vnum seruitutis, quando est sub tutoribus & curatoribus, alterum libertatis, quando est sui iuris: ita & Sancti Patres & electi Dei in antiqua lege habuerunt duplicem statum, vnum seruitutis in veteri testamento & alterum libertatis in nouo testamento, in quo aperta fuit ianua cœli, vt ait Paulus ad Galat. c. 2. 3. & ad Galat. 4. c. 1. & c. 22.

8 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, quòd licet eadem fides fuerit in antiqua & noua lege, non fuit tamen idem status, nam in veteri lege fides erat de Christo futuro: in noua autè lege de Christo præsentem, & sic soluitur primū argumentū.

Non obstat secundum, ex auctoritate Augustini, nam respondetur, quòd præcepta in quacunq; lege dantur perfectis & imperfectis, & aliter inclinatur imperfecti ad ea, qui nondū habent virtutis habitū, quam perfecti in veteri

V 2

lege

lege, quia erant homines illi imperfecti, & inclinabantur ad virtutem ex aliqua causa intrinseca principaliter, puta ex comminatione pœnarum, vel ex aliquo præmio honoris, vel aliquo huiusmodi: in noua autem lege, quia homines sunt in statu perfectionis, inclinantur ad virtutem per amorem principaliter, sed quia sunt etiam mali, & carnales, & non inconueniens est, quod secundario inducantur isti ad virtutem timore pœnarum, vel præmio: & sic soluitur argumentum, & artic.

S V M M A R I V M

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
- Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
- Constituitur conclusio. In lege noua tantum tria genera præceptorum instituta sunt fidei, Sacramentorum, & moralium, ostenditur nu. 3.
- Lex noua efficacior, & præstantior est lege veteri, ostenditur nu. 4.
- Causa materialis legis noue ostenditur nu. 5.
- Cur in noua lege non instituta fuerunt præcepta ceremonialia, & iudicialia, sicut in antiqua lege, ostenditur nu. 6.
- Præceptum fidei, quod in noua lege præcipitur, ostenditur nu. 7.
- Præcepta Sacramentorum, que in dicta lege instituuntur, ostenditur nu. 8.
- Præcepta moralia noue legis, ostenduntur nu. 9.
- Lex noua non solum actus exteriores, verum & interiores cordis præcepit, nu. 10.
- In noua lege etiam continentur plura consilia, ostenditur nu. 11.
- Satisfit argumentis propositis, nu. 12.

ARTICVLVS. III.

1 *Utrum conuenienter in lege noua tantum tria genera præceptorum fidei, Sacramentorum, & moralium instituta fuerint.*

2 **P**rimò pro parte negatiua argumentor sic. In veteri lege non solum fuerunt Sacramenta, sed etiam plura Sacramentalia, sed in lege noua licet instituantur à Christo septem Sacramenta, & sacrificium, nullum tamen Sacramentale ab eo institutum fuit, quod pertinet ad sanctificationem templi, vasorum, seu ad aliquam solemnitatem celebrandam: ergo lex noua à Christo non sufficienter instituta fuit.

Secundò, in veteri lege præter præcepta moralia, & Sacramenta, fuerunt quedam alia præcepta iudicialia, sed in lege noua de eis non tractatur: ergo diminuta est.

3 His & alijs omisis non obstantibus, conclusio est. *Conuenienter in lege noua tantum tria genera præceptorum fidei, Sacramentorum, & moralium instituta sunt.*

Probatur hæc conclusio, quia lex noua illa tantum præcepta exteriora instituire debuit, præcipiendo, vel prohibendo, quæ tantum necessaria sunt, vt ad gratiam introducamur, vel quæ pertinent ad rectum gratiæ usum, sed ista sunt præcipue tria supradicta: ergo conuenienter in lege noua illa instituta sunt: ita tenet Sanctus Thom. 1. 2. q. 108. artic. 1. & 2. & eodem lib. 4. artic. 13. quem sequitur Medina in dict. artic. 1. & 2. Sotus de iustitia & iur. lib. 2. questione 9. artic. 1. Valentia tom. 2. de lege noua, disputatione

ratiōe 7. part. 2. Suarez de legibus, lib. 1. o. cap. 2. cum alijs.

4 Sed vt iste articulus intelligatur, qui altissimus est, nam in eo ostenditur, & Dei prudentia, & benignitas in condendo legem Euangelicam, nec non agitur in eo de materia, & de his, quæ continentur in lege noua: propter hoc primò sciendum est & recolenda sunt, quæ in superioribus diximus, quòd lex Euāgelica non solum altior est, quàm humana, quæ non ad finem tantum naturalem, sed ad supernaturalem nos instituit, & introducit: verum etiam & præstantior est lege veteri, nam fides, & gratia, quæ in illa per passionem Christi futuri præfigurabatur, ex ista lege exiit, & ad id principaliter instituitur, ac proinde in ea tantum à Deo illa præcepta stabilita sunt, quæ ad ipsam gratiam introducendam nobis, vel ad vsum illius necessaria sunt. Vnde dicitur lex fidei, & lex gratiæ propter determinationem articulorū fidei, & efficaciam sacramentorum, quæ conferunt, & continent gratiam.

5 Sciendum est secundò, quòd in præcedenti disputatione in art. 1. hu. 3. 4. & 5. visum fuit de causis legis nouæ, scilicet, de efficiēti, formali, & finali. Solum superest, quòd in præsentī dicamus de causa materiali, vt cum alijs supradictis natura, & substantia legis nouæ optimè intelligatur: quæ verò ad materiam istius legis pertinent, & in ea continentur, sunt præcipuè illa tria supradicta, videlicet, præcepta moralia, sacramenta cō sacrificio, & præcepta fidei, quæ à Deo præcipiuntur & cōtraria prohibentur.

6 Sciendum est tertio, quòd in hac lege noua non fuerunt à Christo instituta præcepta sacramentalia, seu ceremonialia, quæ ad Dei cultum & ad sacramentorum venerationem expedirentur, prout instituta fuerunt in veteri lege. Neque etiam agitur in ea de præceptis iudiciali-

cialibus, quæ in ordine ad proximū necessaria sunt, quia prædictæ determinationes particulares & positivæ non sunt secundum se de necessitate interioris gratiæ, in qua lex noua principaliter consistit, ideo ea non fuerunt instituta à Christo, sed ab eo relictæ sunt, vt constituentur auctoritate sua à Vicarijs suis, & humano arbitrio vt a superioribus ecclesiasticis, vel temporalibus constituentur. Nec decuit, quòd prædictæ determinationes particulares & positivæ in lege ista à Deo determinarentur, prout factum fuit in lege veteri, in qua multa in particulari præcepta sunt. & vix ferè nihil liberè ex prædictis determinationibus subditis relictæ fuerint. Nam ista lex noua ideo dicitur lex libertatis, quia tantum determinat, quæ necessaria sunt ad gratiam in nobis introducendam, vt dictum est, reliqua verò liberè ab hominibus determinanda præmittuntur, ita S. Thom. vt supra art. 1. & 2. cum alijs & quodlib. citato.

7 Sciendam est quartò, vt melius pateant supradicta de singulis præceptis in noua lege dicendum erit, sed non possumus nunc de illis perfecte & ex professo dicere, nam oporteret multa ex diuersis materijs inuoluere: solum breuiter, necessaria attingemus. Ex primò circa præcepta fidei, quæ in noua lege præcipiuntur, duo aduertenda sunt, vnum est reuelatio credendum, & alterum est obligatio ad credendum ea, quæ reuelata & proposita nobis sunt, vt patet Matth. cap. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.*, & Ioann. capit. 8. & 24. *Si non credideritis quia ego sum, moriemini*, & vnumquodq; prædictorum semper fuit in omni lege diuina ad salutem necessarium, Nam *sine fide*, vt ait Paul. *impossibile est placere Deo*. Differentia verò, quæ inter legem hanc nouam & antiquiores est, quòd expressior & de-

& de pluribus mysterijs fidei facta est reuelatio nobis in lege noua, quam in lege veteri, vel naturæ. Ex quo factum est, quod in lege noua currit obligatio ad credendum plura mysteria supernaturalia explicitè, præsertim Trinitatis, Incarnationis, Resurrectionis, quæ in veteri Testamento erant obscura implicita, & imperfectè cognita in nouo expressè, & perfectè reuelata sunt: ita Doctores, vt supra.

8 Sciendum est quintò, quod in noua lege Christus, vt auctor gratiæ, per se instituit septem Sacramenta, quæ maximè necessaria fuerunt, vt gratia ipsius, in qua lex noua principaliter consistit, per ea nobis communicaretur, de qua gratia, prius ipse Christus secundum humanitatem plenus fuit à Deo, & deinde ad nos est deriuata, vt ait Ioann. cap. 1. *Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis: & infra, de plenitudine eius omnes nos accepimus*, quæ supernaturaliter per septem Sacramenta prædicta ab eo ad hunc finem instituta, nobis proportionabiliter, cum pondere, & mensura communicauit, & applicuit, vt copiosius in Academijs Vallisoleti, dum Sacramenta in genere, & in specie docuimus, hoc à nobis dictum fuit, & tenent modò in præfenti S. Thom. Sotus, & Doctores supra citati.

9 De moralibus præceptis breuiter dico primò, quod nihil Christus præcepit, vel addidit circa ea in noua lege, quod nõ esset de iure naturali, & sic indiuisibilitas matrimonij, quæ præcipitur in ea, de iure naturali est: dilectio inimicorum, præceptum orationis, præcepta non iurandi, & similia, quæ in noua lege reperiuntur, de iure naturali sunt. Dico secundò, in explicatione præceptorum moralium, in noua lege multa Christum ostendisse, quæ ad perfectam illorum declarationem vtilissima sunt, quæ de iure

iure naturali erant, sed per ignorantiam, vel per malos habitus hominum latebant. Dico tertio, quod Christus præcepta moralia, quæ erant in lege veteri, non solum, in lege noua illa instituit, imò & proprijs legibus, & præceptis suis ea commendauit, vt constat plurimis auctoritatibus sacre Scripturæ, Matth. c. 5. & 7. Ioann. c. 13. & 14. Paul. ad Galat. c. 6. & ad Rom. c. 1. & 3. & ita consentaneum fuit perfectioni legis nouæ, nam sicut lex vetus penitus cessauit, debuit lex noua præcepta moralia, quatenus per se bona sunt, & ad mores necessaria, illa præcipere, & consequenter maiorem obligationem, quam antea in eis imponere: ita Doctores vt supra.

10 Aduertendum est tamen, Christum in noua lege, non solum disposuisse quoad exteriores hominum actus, per supradicta præcepta fidei Sacramentorum & moralium, vt ostensum est: verum etiam, & sufficienter disposuit de interioribus, vt sic abstineant homines, non solum ab exterioribus operibus secundum se malis, sed etiam ab interioribus, & occultis cogitationibus cordis & oculorum: & ratio fuit, quia erat lex ista noua spiritualis, & perfecta, propter hoc disposuit, & ordinauit, non solum in quantum principaliter homines ordinantur ad ipsum Deum, sed etiam in quantum ordinantur ad proximum, vt docet S. Tho. vt supra art. 3.

11 Non solum pluribus præceptis Christus in noua lege disposuit interiora, & exteriora hominum, verum instituit in ea multa consilia, quæ non ad obligationem præcepti pertinent, sed ad perfectionem vitæ spiritualis, vtilia sunt, vt consilia, quæ dantur circa castitatem paupertatem, religionem, & similia, quibus citius, & expedius homines beatitudinem assequerentur, vt tenent S. Thom. & Sot. vt supra, art. 4.

12 Non obstant modò in contrarium adducta argumen-
ta. Non primò, nam responderur, quòd in Sacramentis
nouæ legis datur gratia, quæ non deriuatur nobis nisi à
Christo, mediantibus prædictis Sacramentis, & sic con-
uenienter illa ab eo instituta fuerunt: alia verò, quæ non
pertinent ad necessitatem prædictæ interioris gratiæ, vt
sunt Sacramentalia, & cæremoniæ, relictæ sunt, vt ab
hominibus instituerentur, sicut supra nu. 6. dictum fuit, &
soluitur argumentum.

Non obstat secundum argumentum, nam responde-
tur eodem modo, quia iudicialia præcepta, & determina-
tiones particularium illorum, non fuerunt à Christo in-
stituta in illa lege noua, quia nõ sunt de necessitate inte-
rioris gratiæ, in quo principaliter illa cõsistit: ideo reliquit
ea, vt sua auctoritate ab eis, qui curam aliorum habent,
instituantur, vt supra num. 6. dictum fuit, & soluitur
argumentum, articulus, disputatio, & liber.

primus de legibus.

L A V S D E O.

LIBER SECVNDVS
DE IVRE ET IVSTITIA
DISTRIBUTIVA.

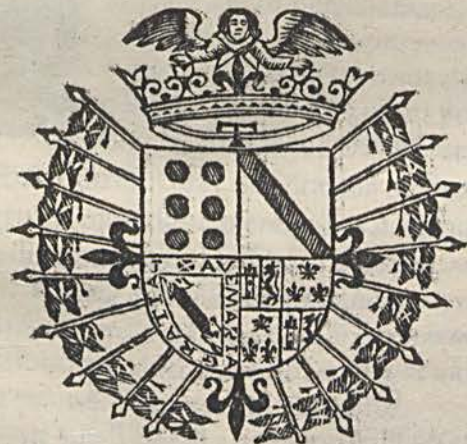
TRACTATVS.

COMPLECTENS DISPVATIONES DE
Iustitia distributiva, & de opinionibus sequendis in quacunq; re ad
Rempubliam fœliciter regendam, & gubernandam
valde utilis, & necessarius.

AUCTORE DON NATALE SCHITTINO PANORMITANO,
*sacra Theologia sacrorumque Canonum Doctore, ac Potentissimo
Philippi Tertij Regis Cappellano.*

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO PRINCIPI D.
D. Petro Fernandez de Castro Lemenfium Comiti, Marchioni Sarrigæ,
ac Italiae supremi Senatus Præsidi æquissimo, dicatus.

*Cum indice in fine disputationum, & articulorum, necnon rerum, &
sententiarum copiosissimo.*

CVM PRIVILEGIO.

Matriti, Ex Typographia Regia, Anno 1617.

LIBER SECUNDVS
DE IURE ET IUSTITIA
DISTRIBUTIVA

TRACTATUS
COMPLECTENS DISPUTATIONES DE
IUSTITIA DISTRIBUTIVA, & DE PÆNIS, & DE
REPUBLICANA IUSTITIA, & DE NECESSARIIS
RECTORIS BONITATE, & IUSTITIA, & DE
IUSTITIA ET EXCELLENSSIMO TRACTATU
D. PETRI BERNARDINI DE IUSTITIA DISTRIBUTIVA
AC DE IUSTITIA IUSTITIA, & DE IUSTITIA
IUSTITIA, & DE IUSTITIA, & DE IUSTITIA

CVM PRIVILEGIO

Martinus, Ex Typographia Regia, Anno 1671

P R A E F A T I O I N
T R A C T A T V M D E
I u s t i t i a D i s t r i b u t i u a .

S V M M A R I V M .

- C**ontinuatio huius libri cum superiori constituitur, num. 1.
Diffinitio, & denominatio iustitię distributiue proponitur, nu. 2.
In quas disputationes diuidatur iste liber, ostenditur, nu. 3.
Doctores, qui de hac materia scripserunt, enumerantur, nu. 4.

IN Proemio precedentis libri proposuimus de duobus illis tractare, quibus Res publica regitur, de pæmio scilicet, & pœna, & iam tractauimus de legibus diuinis, & humanis, quibus pœnæ reprobis præscribuntur. Dicendum restat modo de iustitia distributiua, qua pæmia, & bona communia, congrua proportione merentibus distribuuntur.

2 Iustitia distributiua ex D. Thom. 2. 2. q. 61. art. 1. ad 2. sic diffinitur. *Iustitia distributiua est voluntas tribuendi unicuique ius suum in distributione bonorum communium, & dicitur distributiua à distribuendo, nam per eam bona communia, pæmia, & honores distribuuntur.*

3 Diuiditur autem liber iste in quatuor disputationes. In prima tractabimus de acceptione personarum, quæ sit in beneficijs, & de reliquis essentialibus, & accidentalibus ad

ad materiam istam. In secunda disputatione videndum est de acceptione personarum in officijs secularibus. In tertia de eadem acceptione in reliquis bonis distribuendis. In quarta de peccato, & pondere restitutionis, ad quam tenetur, qui leges illius non seruauerit. Et demum ultimo loco, subteximus quintam disputationem de opinionibus sequendis, in quibuscumque rebus agitandis.

4 De hac materia plures sunt scriptores, Iurisperiti, & Theologi. Iurisperiti in c. cum in cunctis, de elect. in c. licet, 8. q. 1. Theologi in 4. sententiarum distin. 15. S. Tho. in 2. 2. q. 58. 61. & 63. quem sequuntur Sotus, Vazquez, Aragon. Salon, Molina, Læsius de iustitia & iure. Cactanus, Adrianus in 4. Alexan. Alenf. 2. p. q. 13. Magister Ioan. Zapata, Rebellus de obligationibus, & summissæ plures, verbo acceptio personarum, & verbo dignitas.

DE

DE ACCEPTIONE

personarum in beneficijs Ecclesiasticis,

DISPUTATIO

Prima.

IN SEX ARTICVLOS

diuisa.

In hac disputatione agitur de iustitia distributiva, quantum ad bona spiritualia distribuenda, & de acceptione personarum, quæ est vitium, quod ei opponitur, nec non de conditionibus essentialibus ipsius iustitiæ.

SUMMARIUM.

- P**roponitur quesitum articuli. n. 1.
- Proponuntur tria argumenta. n. 2.
- Iustitia semper est ad alterum, ostenditur. n. 3.
- Ex triplici ordine, qui reperitur in republica, triplex iustitia constituitur, dicto n. 3.
- Ex primo ordine, qui reperitur in republica, constituitur iustitia legalis. n. 4.
- Ex secundo ordine constituitur iustitia distributiva. n. 5.
- Ex tertio ordine constituitur iustitia commutativa. n. 6.

Y Colli-

170 De iustitia distributiua, disp. 1.

Colligitur ex dictis, differentia, que versatur inter has tres predictas iustitias, n. 7.

Constituuntur differentie, que sunt inter predictas iustitias particulares, d. n. 7.

Quid sit iustitia vindicatiua declaratur, & ad quam iustitiam reducatur, n. 8.

Satisfit argumentis propositis, n. 9.

ARTICVLVS I.

1. *Utrum conuenienter triplex iustitia constituatur, legalis, distributiua, & commutatiua.*

2. **P**RO parte negatiua argumentor, & probo, quod non conuenienter triplex iustitia constituatur, sic. Vindicatiua iustitia est, que compensat iniuriam secundum æqualitatem delicti, infligitque pœnam, iuxta delicti quantitatem: ergo non triplex, sed quadruplex iustitia est.

Secundò argumentor, auctoritate Arist. 5. Ethicor. & S. Thom. 2. 2. quæst. 61. art. 1. qui duas tantum species iustitiæ enumerant, distributiua, & commutatiua: ergo non benè triplex iustitia constituitur.

Tertiò. Finis iustitiæ est, reddere unicuique, quod suum est, sed in distributiua, nõ redditur alicui, quod suum erat, imò de nouo appropriatur alicui, quod antea erat cõmune: ergo distributiua non est iustitia.

3. Sed ante quàm conclusionem constituamus, necessarium est aliqua supponere. Primò supponimus, quod iustitia semper refertur, & est ad alterum, nam ex sua intrinseca ratione æqualitatem importat, quæ requirit diuersitatem

De iustitia distributiua, disp. 1. 171

sitatem suppositorum; nihil enim proprie, sed tantum metaphoricè, & similitudinariè dicitur sibi æquale, sed ad alterum referenda est: & ex hoc fit, quòd talis debet esse iniustitia, diuersitas, & differentia, qualis est, & reperitur in ordine ad alterum, sed in republica humana, triplex tantummodo reperitur, & propter hoc triplex iustitia constituitur, scilicet, legalis, distributiua, & commutatiua, vt de singulis modò parebit, & tenet Sanctus Thomas 2. 2. q. 58. art. 2. 5. & 7. & q. 61. art. 1. & ibi Caietanus, & alij expositores.

4. Primus ordo, qui in republica reperitur, est ordo partium ad totum, qui fit ab illa iustitia, quæ ordinat bonum partium in ordine ad bonum commune: & manifestum est, quòd omnes, qui sub communitate aliqua continentur, comparantur ad communitatem, sicut comparantur partes ad totum, & hæc appellatur iustitia legalis, quia singulares homines per eam, ad totam rempublicam ordinantur, & ad hunc ordinem constituendum necessaria fuit ipsa iustitia legalis, cuius munus potissimum est, rectitudinem, & æqualitatem, secundum leges in subditos constituere, in ordine ad bonum commune, & hæc iustitia legalis appellatur, alio nomine iustitia generalis, non quia genus sit ad reliquas iustitiæ partes, sed dicitur iustitia generalis, secundum causalitatem, & virtutem, sicut causa vniuersalis est generalis, & ad omnes suos effectus, ita, & ista iustitia est generalis, in quantum, actiones, & operationes in quacumque alia iustitia particulari, imò, & in quacumque alia virtute ipsa ordinat ad bonum commune, veluti sol, qui generalis causa dicitur, qui causat omnes effectus naturales, ita, & ista iustitia, quæ respicit, dirigit, curat, & ordinat omnia ad suum finem, & obiectum, quod est bonum commune, & vniuersale: ita

tenet Arist. 5. Ethic. c. 1. & Sanctus Thomas, vt supra art. 5. & 6.

5. Alia iustitia est, quæ dirigit ordinem totius ad partes, & appellatur hæc iustitia distributiva, & est illa, per quam Princeps seruat rectitudinem in bonis communibus distribuendis, vt in honoribus, pecunijs, officijs, beneficijs, & in alijs reb⁹, quæ inter ciues distribuuntur, & dicitur hæc iustitia particularis, quia quamuis distribuatur bona cõmunia reipublicæ, quia tamen illa applicat priuatis, & singularibus personis, & nomen desumitur ex termino ad quæ res tendit, vt ait Arist. in libris de anima, propter hoc, hæc iustitia, quia tedit ad particularia, in quibus fit distributio, iustitia particularis nuncupatur, ita S. Th. vt supra, q. 61. ar. 1.

6. Tertia iustitia est, quæ dirigit ordinem, & æqualitatẽ, inter partes ipsius reipublicæ, scilicet inter ipsos ciues, efficiens iustum, & æquum, in commertijs, emptionibus, venditionibus, cõpensationibus, restitutionibus, & in alijs cõtractibus, seu commutationibus: & dicitur quoque hæc iustitia particularis, eadem ratione, qua distributiva, quia ad particularia dirigitur, ita S. Thom. vt supra d. q. 61. art. 1, quem sequuntur ibi Caietanus, Aragonus, & alij.

7. Ex dictis colligitur, quod prædictæ tres iustitiæ, legalis, distributiva, & commutativa, ex diuerso fine, & obiecto differunt inter se. Sed quia de legali iustitia in primo libro satis dictum est. Modò tantũ de reliquis differentijs, quæ versantur inter has duas iustitias particulares, scilicet, inter commutatiuam, & distributiua, dicendum est, quæ licet in aliquibus conueniant, nam vnaquæque iustitia tribuit quod suum est, & vtraque particularis nuncupatur, differunt tamen essentialiter inter se.

Primò, nam per iustitiam commutatiuam datur alteri, quod ei debetur, tanquam verè, & propriè suum.

Per

Per distributiua autem, datur id, quod ei debetur, non nisi, tamquam quodammodo suum, quatenus est pars communitatis, cuius est officium, vel beneficium, quod distribuitur, & id, quod est totius est quodammodo partis, & ex hoc prouenit, quòd pars dignior habet maximum ius ad illum petendum, vt infra, disputatione 4. videndum erit, & tenet Sanctus Thomas dict. quæst. 61. ar. 1. Differunt. Secũdò, quia aliter constituitur æqualitas, in iustitia distributiva, & aliter in cõmutatiua; commutatiua enim constituit æqualitatem secundum quantitatem numericam; & proportionem Arithmeticam, quæ est rei ad rem. V. g. fulcipienti centum, reddenda sunt centum. Distributiva verò, facit æqualitatem secundum geometricam proportionem meritorum. V. g. Debetur, vel meretur Petrus beneficium vt centum, non pertinet ad iustitiam distributiua dare illi centum, sed ad commutatiua, ad distributiua verò pertinet, si duo, vel tres eandem dignitatem, vel officium postulant, dare illud secundum merita digniori, vel si erunt plura beneficia distribuenda, & plures, qui illa petunt, præstantiora beneficia præstantioribus conferenda erunt: ita S. Th. d. q. 61. ar. 2. & Arist. 5. Ethic. c. 3. cum alijs.

8. Aduertendũ est demũ, quòd: *Iustitia Vindicatiua est illa, quæ cõpensat iniuriã factam secundum æqualitatẽ rei ad rõ, insiigit que poenam iuxta delicti quantitã.* Et bifariam cõsiderari potest, vno modo, vt pertinet ad iustitiam legalẽ, id est, quãdo iudex ex officio suo, vindictã sumit de re actoribus principaliter, propter bonũ cõmune, & quietẽ reipublicæ, & vt ceteri timeãt: tum etiã, quãdo hoc etiã facit ad vtilitatem priuatæ personæ lesæ, nam expedit reipublice ne delicta remaneant impunita, nec lesus abq; satisfactione iniuriæ relinquatur, & tunc vindicatiua

Y 3

pro-

procedit à iustitia legali secundum modum iustitiæ commutatiuæ, qua utitur minister iustitiæ in tali casu. Poterit secundò iustitia vindicatiua considerari, prout pertinet ad personam priuatim, cui iniuria illata fuit, vultque illam à se repellere publica auctoritate iudicis, & est quando iudex non procedit ex officio in maleficijs, sed ad petitionem, instantiam, & querelam partis, & tunc propriè, iustitia vindicatiua nõ est actus iustitiæ, quia plura ei deficiunt, sed est quædam virtus moralis, quæ sumit sibi nomen vindicatiuæ iustitiæ, & reducitur tunc ad commutatiuam, & sic vindicatiua nõ est alia iustitia particularis, sed reducitur, & includitur in supradictis: ita S. Tho. & Gaetanus 2. 2. q. 108. art. 1. & 2. Sotus de iustitia & iure, lib. 3. q. 5. art. 1. ad tertium.

9 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Nõ primum desumptum ex iustitia vindicatiua; nam illa non constituit sibi iustitiam particularem, sed reducitur ad legalem, vel ad commutatiuam, prout in præcedenti numero dictum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum desumptum ex Arist. nam responderetur, quòd Arist. in 5. Ethic. diuiserat prius iustitiam in generalem, & particularem, deinde loquutus fuit in subdiuisione de iustitijs particularibus: & eodem modo, S. Thom. loco citato, nam tunc non loquebatur de iustitia in tota sua generalitate, prout nos loquimur in præsentibus, & soluitur secundum.

Non obstat tertium: nam responderetur, quòd quia pars & totum, quodammodo sunt idem, ita & id quod est totius, est quodammodo partis, & sic cum bona communia: in singulis distribuuntur, tunc quilibet recipit aliquo modo, quod suum est, & ei applicatur, quod debetur, vt infra clariùs patebit, & soluitur argumentum, & articulus.

SVM-

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum articuli, n. 1.
Proponuntur tria argumenta contra quæsitum, n. 2.
Constituitur conclusio, & probatur, scilicet, personarum acceptio peccatum mortale est, n. 3.
Quando autem poterit esse veniale, ostenditur, n. 4.
Acceptio personarum, vitium est oppositum iustitiæ distributiue, ostenditur, n. 5.
Quæ sit definitio ipsius acceptiois personarum, ostenditur, dicto num. 5.
In quibus casibus committatur acceptio personarum, ostenditur, n. 6.
Mala quæ sequuntur ex isto vitio, enumerantur, n. 7.
In bonis liberis, quæ distribuuntur, non committitur acceptio personarum, ostenditur, n. 8.
Satisfit argumentis propositis, n. 9.

A R T I C V L V S II.

1 *Vtrum personarum acceptio, quæ opponitur iustitiæ distributiue, peccatum sit mortale.*

2 **P**rimò por parte negatiua argumentor, & probor, quòd personarum acceptio non sit peccatum mortale, sic. Apud Deum nulla potest esse iniquitas, neque peccatum, sed Deus videtur personam accipere, qui duorum hominum vnius conditionis, vnũ assumpsit per gratiam, & alterũ reliquit in peccato, vt ait Math.

C. 24.

c. 24. ergo acceptio personarum, cum reperiatur in ipso Deo, peccatum non erit.

Conferre beneficium Ecclesiasticum alicui, propter consanguinitatem, vel seruitia præstita, videtur ad acceptionem personarum pertinere, quia consanguinitas, vel seruitia præstita non sunt causæ faciētes homines dignos Ecclesiastico beneficio, sed hoc non est peccatum, cum Prælati, & alij distributores hoc ex consuetudine faciant: ergo acceptio personarum peccatum non est.

3 His, & alijs argumentis prætermisiss non obstantib⁹, verissim⁹ est nostra conclusio: *Personarum acceptio ex genere suo, mortale peccatum est.*

Probatur primò, quòd sit peccatum, auctoritate diuina, nam in ea lege nihil prohibetur, nisi peccatum, sed personarum acceptio prohibetur multis in locis sacræ Scripturæ, in Deuteron, c. 1. & 16. habetur: *Non accipies cuiuscumque personam*, hoc idem prohibetur in Leuit. c. 19. in Eccles. c. 24. Ergo personarum acceptio peccatū est. Quòd ex genere suo sit mortale, quale est omne peccatum contra iusticiam, patet, quia est intrinsecum malum, sicut furtum, adulterium, homicidium, & similia. Tū, quia est vitium contra rationem naturalem, nam rectitudo iustitiæ distributiue requirit, ne indignus digno, nec dignus digniori præferatur, proat fit ab isto vitio: ergo mortale peccatum est. Et non solum mortale, sed etiam, in distributione bonorum spiritualium, maius, & grauius peccatum est, quàm in distributione bonorum temporalium, & tantò grauius, & pestilentius, in quantum ipsa spiritualia, temporalia antecellunt, vt ex multis infra enumerandis patebit, ita tenet S. Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 1. & 4. & Caietanus ibi, Sotus de iustitia, & iure, lib. 3. quæst. 6. art. 1. Aragonius, Vañez, & alij in 2. 2. q. 63. d. art. 1. & 4. Valentia,

com.

tom. 3. disput. 5. q. 7. de acceptione personarum, Rebellus de obligationibus 1. p. lib. 1. q. 3. sect. 3. Læsius lib. 2. de iustitia c. 32. cum alijs.

4 Aduertendum tamen est, primò, quòd aliquando, & per accidens, hoc peccatum acceptionis personarum poterit esse veniale, ex leuitate materiæ, vel ex imperfectio-
ne actus. V. g. Quando excessus oppositorum est minimus, vel beneficia distribuenda sunt ferè æqualia, vel par-
uæ differentiæ, tunc valet illa regula: *Quòd parum distat, nihil distare videtur*, & illa alia: *Parum pro nihilo reputatur*. Et præsertim cum sint res morales, in quibus metaphysi-
cè non attendatur, prout patet in hoc exemplo de furto, quia furari ex genere suo mortale peccatum est, sed furari rem paruum, & parui momenti, veniale erit, vt tenent Doctores locis suprà citatis.

5 Aduertendum est secundò, quòd istud peccatum ac-
ceptionis personarum, sic definitur. *Acceptio personarum est iniustitia, in qua persona præfertur personæ, propter in-
debitam causam*. Ex quo colligitur, quòd istud vitium op-
positum, & contrarium est iustitiæ distributiue, quia iusti-
tia distributiva exigit, & munus suum est, vt bona cõmu-
nia distribuantur secundum merita personarum; acceptio
autem vult, quòd non attendatur ad merita, sed inordi-
natè conferantur ex fauoribus, vel alijs causis inf. à enu-
merandis, vt optimè ostendit Sotus in præsentī, dum di-
cit, quòd iustitia distributiva, sola merita respicit; acceptio
verò personarum, non ad merita, sed ad personas attendit:
ita S. Thom. & Caietanus loco citato art. 4. Sotus artic. 5.
Aragonius d. q. 63. art. 4. cum alijs.

6 Aduertendum est tertio, quòd acceptio personarum
est, & accipitur in præsentī pro illo humano, & inordina-
to respectu, in quo bona communia distribuuntur, non

Z

secun-

secundum merita personarum, sed secundum alias causas, seu qualitates impertinentes, cum fieri deberet ex meritis, & ex conditionibus, & qualitatibus a iustitia distributiva requisitis. V. g. Si quis conferat in omnibus subsequentibus casibus beneficium, vel officium alicui, propter personam illius, quia est Petrus, vel Ioannes, vel dives, vel amicus, vel affinis, aut ex negotiationibus, & favoribus amicorum, seu Principum, vel quia erit eis in obsequium, aut alijs forsan iniquis, & turpioribus vijs, quae nihil faciunt ad esse dignum officij, vel beneficij, imò causas dicitur supradictae a Doctoribus impertinentes, & non facientes ad rem, neque aliquem ad esse dignum officij, vel beneficij conferendi, tunc dicitur peccatum acceptationis personarum committi; si verò conferantur praedicta bona communia illis, qui sunt doctiores, sanctiores, vel idonei ad Ecclesiam regendam, defendendam, instruendam, & gubernandam, tunc ad causam legitimam, & debitam attenditur, & acceptio personarum non committitur, ut eleganter ostendit glos. super illud ad Ephes. c. 6. dū ait: *Personarum acceptio non reperitur apud Deum, quia Deus iustus iudex causas, & non personas respicit*, ita S. Th. ut supra dict. art. 1.

7. Aduertendū est quartō, q. mala, quae ex isto vitio acceptationis personarū procedūt, plura sunt, & aliqua referā, quae ostēdunt, quā perniciosum, & graue peccatū sit, nā respública, tā ciuili, quā Ecclesiastica maximē lēditur, & quid deterius esse poterit, & cōtrariū rationi, quā si indigni dignioribus preferātur; quid perniciosū, quod ordo reipublicae peruertatur: & dū id, quod dignioribus conferendum erat, alijs, in debitis vijs conferatur: Ita S. Thom. & Doctores citatū, ut supra.

8. Aduertendū est, quod hoc vitium committitur

non

Z

que

quoties bona quae distribuuntur, sunt bona communia ex iustitia debita, nam si fuerint bona libera, quae distribuuntur ex gratuita voluntate distribuētis, vel quae merè liberè conferuntur hominibus, non habet tunc locum in eis acceptio personarum, etiam quod magis vni, quā alteri conferantur. V. g. Dat quis triginta aut eos de suis proprijs bonis amico, consanguineo, vel vicine, ratione tantum consanguinitatis, amicitiae, vel vicinitatis, & nihil dat extraneo, quāuis sciat, quod sit melior, vel quod egeat magis, non est acceptator personarum iste, qui hoc fecerit, nam, q. distribuit est proprium ipsius, nullique debitum, & nulli fit iniuria, nam in re sua, quilibet est moderator, & arbiter, ut in l. in re mandata, C. mandati, & ait D. Matt. c. 20. *An non licet mihi, quod volo facere*, quia tunc bona, quae distribuēbant non erant bona communia, sed libera, quia Deus, quae dat, nulli de iustitia debentur, sed ex sua gratuita voluntate dantur.

9. Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex auctoritate Matth. c. 24. nā respondetur, quod duplex est datio. Vna pertinens ad iustitiam, quando aliquis dat alicui, quod ei debetur, & in ipsa poterit contingere personarum acceptio. Alia verò est datio ad liberalitatē pertinens, in qua gratis aliquid datur alicui, quod ei non debetur, quia quilibet de suo poterit dare absque iniuria, quātum vult, & cui voluerit; Deus autē non ex debito, sed ex gratia peccatores vocat ad poenitentiam, iuxta illud Pauli ad Thimot. c. 3. *Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam, saluos nos fecit*, & sic potuit vnum iustificare, & alterum non. Vel respōdetur secundo ad argumentum, quod iustificauit vnū, quia erat dispositus, alterum reliquit, quia non erat, & sic soluitur argumentum.

Z 2

Non

Non obstat secundum, nam respondetur, quod famuli, seu consanguinei praelatorum, seu distributorum, aliquando sunt minus digni, & tunc si dignioribus preferantur, acceptio personarum committitur: quandoque famuli, & consanguinei sunt æquè digni, tunc licitum erit, quod detur locus gratificationis in illis, nisi scandalum ex frequentia criatur, & soluitur argumentum, & articulus.

S Y M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, n. 1.
- Proponuntur duo argumenta, n. 2.
- Constituitur conclusio, quod tantum tres sunt conditiones, quæ requiruntur de iure diuino, & naturali, & probatur, n. 3.
- Prima conditio est morum probitas, & ostenditur, n. 4.
- Secunda conditio est doctrina, & quanta debet esse, ostenditur, n. 5.
- Tertia conditio est industria, seu prudentia, & ostenditur, numer. 6.
- Aliæ conditiones, seu habilitates positivæ, ostenduntur, n. 7.
- Conditio seruitorum enumeranda est inter supradictas, ostenditur, n. 8.
- Seruita antiquiora semper preferenda erunt, ostenditur, numer. 8.
- In eligendis requiritur, quod positivè cognoscantur boni ab electoribus, n. 9.
- Quæ harum conditionum in bonis distribuendis preferenda erit, & quomodo ex eis colligitur dignitas personæ, numer. 10.
- Satisfit argumentis propositis, n. 11.

A R T I C V L V S III.

1 Vtrum tantum tres conditiones essentielles de iure diuino, & naturali requirantur in iustitia distributiva.

2 PRO parte negatiua argumentor sic. Plures sunt aliæ conditiones, quæ requiruntur in electionibus faciendis, requiritur ætas, requiritur quod eligendi non sint excommunicati, suspensi, vel alii censura ligati, quod sint ex legitimo matrimonio nati, & plures aliæ, ut in Concilio Trident. sess. 22. c. 4. & sess. 24. c. 12. & 18. de reform. tex. in c. ad præsentiam, n. c. cum decorem, in c. ad abolendam, de filijs presbyt. in c. postulasti, de cleric. excom. in c. cum dilectº de consuetudine, cum alijs: ergo non tantum tres sunt conditiones, quæ requiruntur in iustitia distributiva, sed plures.

Secundò in c. cum in cunctis, & in § inferiora, in c. cū nobis olim, de electione, quatuor conditiones in electione Episcoporum, & aliorum requiruntur: ergo non tantum tres instituendæ erunt.

3 His, & alijs argumentis non obstantibus, conclusio est: *Tantum tres conditiones essentielles de iure naturali, & diuino, requiruntur in iustitia distributiva, scilicet. Probitas morum, doctrina, & prudentia, seu industria personæ.*

Probatur conclusio. Primò auctoritate Matth. c. 24. & ratio istius conclusionis est, quia ministri publici Dei, & Ecclesiæ tenentur alios doctrina, & exemplo promouere: requiritur ergo ex hoc, quod prædictis conditionibus exornetur. Et fulcitur auctoritate Concilij Tridēt. sess. 22.

De iustitia distributiva, disp. I.

c. 2. & sess. 24. c. 12. & 18. de reform. text. in c. cum in cunctis, & §. inferiora, c. cum nobis olim, de elect. c. eam re, c. fin. de ætate, & qualitate, c. licet ergo §. q. 1. cum alijs, & tenent hoc S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. Sorus de iustitia & iure, l. b. 3. quæst. 6. art. 2. Aragonius, Salon, & Bañez, dicta quæst. 63. art. 2. Læsius lib. 2. c. 24. de beneficijs, dubit. 23. cum sequentibus.

4 Sed quia prædictæ conditiones sunt veluti sanctiones, & fundamenta præsentis materiæ, singulæ sigillatim explicandæ sunt. Prima conditio est morum probitas, quæ de iure diuino, & naturali requiritur, & in Concil. Trident. à sess. 22. vsque ad sess. 24. locis supra citatis de reform. ea sæpè repetitur, & strictè requiritur, quia ex eius neglectu ferè perniciosæ Ecclesiæ emanauit: & ratio est, quia electus ad beneficium, eligitur ad ministerium Dei, vt Paulus ait, 1. ad Corint. c. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi*, quomodo ergo poterit homo peccator, cū inimicus Dei sit, eius minister constitui? Tum secundò, quia munus eligendorum ad beneficia Ecclesiastica, principale est, vt sint mediatores inter Deū, & homines, vt ait idem Paulus ad Hebr. c. 5. quomodo poterit esse mediator, qui inimicus Dei reperiatur: Tum denique, quia eligendi, ministri sunt publici Dei, Ecclesiæ, & reipublicæ, & tenentur exemplis & moribus alios promouere, vt supradictum est, vnde sicut œconomus, qui conducit operarios inimicos in vineam Domini sui, esset illi infidelis, & iniurius: ita erunt electores, si ad beneficia peccatores, & improbos eligant, qui à sacris Canonibus indigni reputantur, text. in c. licet §. q. 1. in c. cum in cunctis de elect. in c. miramur, 19. distin. Concilium Tridentinū in session. supra citatis, & tenet Sanctus Thomas vt supra, & quodlibet. §. art. 6.

Secun-

De iustitia distributiva, disp. I. 183

5 Secunda conditio de iure naturali, & diuino, est doctrina, seu scientia, quæ necessaria est in eis, qui ad Ecclesiam Dei regendam, defendendam, & pacificè gubernandam, eliguntur: & ratio naturalis ostendit, quòd vnusquisque scire tenetur ea quæ necessaria sunt, ad rectè exercèdum munus, ad quod assumptus fuerit, aliàs periculo se exponeret errandi, & peccandi, si debitum munus suæ administrationis non agnosceret; non tamen æqualiter in omnibus beneficijs Ecclesiasticis, & officijs secularibus æqualis doctrina requiritur; nam maior, & maxima debet esse in Episcopatibus, & in beneficijs curatis, vt infra in sequenti articulo videndum erit; in Episcopatibus enim Concil. Trident. sess. 22. c. 2. inter plura alia requirit, vt qui futurus est eligendus Episcopus, sit Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel in iure Canonico, aut saltem publico testimonio alicuius Academiæ ad alios docendos idoneus ostendatur, & hanc conditionem strictè iura requirunt, text. in c. cum sit ars, de ætate, & qualitate, in c. graue nimis, de præbendis, in c. constat, in c. licet, §. q. 1. in c. 1. in c. cum in cunctis, in c. cum nobis olim, de elect. in Concilio Tridentino dicta sess. 22. c. 1. & 2. & sess. 24. c. 1. & 2. & c. 1. & 4. de reformatione, & tenent communiter Doctores, & Sanctus Thomas 2. 2. quæstion. 72. & quæstione 185. articulo tertio, Bañez, & alij supra citati.

60 Tertia conditio, quæ de iure naturali, & diuino requiritur, est prudentia, seu industria in rebus gerendis, iuxta illud Christi. *Fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Et conditio ista maximè & potissimum requiritur in Episcopatibus, & beneficijs curatis: in cæteris autem beneficijs requiritur, sed proportionabiliter, in quātū necessaria

crit

184 De iustitia distributiva, disp. 1.

erit ad officia exercenda, vt in Concil. Trident. d. sess. 22. c. 2. & in c. nisi, de renuntiatione, in c. Petrus 39 distinct. in c. in iuribus, & tenent Sanctus Thomas, & Doctores locis supra citatis.

7 Sed aduertendum est, quod præter conditiones supradictas, quæ de iure naturali & diuino requiruntur in collatione beneficiorum, vel officiorum, sunt & aliæ plures, quæ de iure positiuo requiruntur, quas potius habilitates, seu capacitates iuridicas nuncupandas esse censemus. Requiritur primò ætas, in quocunque beneficio, dignitate & functione Ecclesiastica, vt in Concil. Trident. sess. 24. c. 12. & in Episcopatu requiritur ætas triginta annorum, vt in d. c. cum incunctis de electione. Requiritur secundò, quod Episcopus sit ex legitimo matrimonio natus vt in d. c. cum incunctis in Concil. Trident. sess. 23. c. 15. hoc idem requiritur præsertim in beneficijs curatis, vt in c. 1. de filijs presbyterorum, in 6 Requiritur tertio, quod eligendus non sit excommunicatus, vel alia censura ligatus, vt c. postulast, de clerico excom. in c. 1. de sponsalib. Requiritur quartò ordo, vel clericatus, vt in c. cum adeo, de script. in c. ex literis, de translationibus, & aliæ conditiones posituæ, seu habilitates requiruntur, vt optimè assignat Læsius lib. 2. c. 34. de beneficijs, dub. 17 & in sequentibus.

8 Enumeratis conditionibus supradictis, etiam enumeranda erit inter eas, dum locus sit gratificationi, conditio seruitiorum, & præsertim, si seruitia fuerint facta alicui magno Principi, quæ nõ solum propter stipendium annuale, & quotidianam portionem præstantur, sed propter retributionem futuram præmiorum, quæ ex quodam quasi tacito pacto, conuentioneque inter famulum, & dominum, longæua consuetudine præscripta omni iure debetur, quan-

De iustitia distributiva, disp. 1. 185

quantum ad temporalia præmia loquor, in quibus pactio prohibita non est, nec conuentio à iure positiuo, prout facta est in bonis spiritualibus. Et ratio naturalis suadet hoc, & iura fortiter proclamant, eleganter tex. in c. cum secundum Apostolum, de præbendis, & in c. quicumque 12. q. 2. text. in l. secundum naturam, ff. de reg. iur. Sed aduertendum semper erit, quod inter seruitia, ea quæ fuerint maiora, præstantiora, & antiquiora præferenda erunt, ne dicatur, quod in bonis publicis distribuendis, sine demeritis antiquiores postponantur contra iustitiam, eleganter text. in reg. *Qui prior est tempore, potior est iure*, de regul. iuris. lib. 6. in l. quoties in vtriusque, ff. eodem titulo, text. in l. vt gradatim, ff. de muneribus, & honoribus, cum alijs.

9 Ex quibus colligitur, quod distributores, seu electores in conditionibus supradictis maximè attendere debent, & non satis est, ipsos secundum illam regulam generalem procedere, quod, *Quilibet præsumitur bonus, dum malus non appareat*, vt in c. dudum, de præsumptio. Sed etiam necessarium est inquirere, in quantum commode, & moraliter hoc fieri poterit, vt eligendus ab eis cognoscatur positiuè bonus: & ratio clara est, quia cum ipsi teneantur, peccatores non eligere, sed doctiores, digniores, & vtiliores, tenentur ex hoc quoque inquirere, si bonus, & dignior sit, qui eligendus est: ita S. Thom. & Caietanus, d. q. 63. ar. 2. Læsius vt supra dubio 12. num. 56. cum alijs.

10 Visis conditionibus supradictis de iure naturali, & diuino: restat modò difficultas, quæ earum in bonis distribuendis præferenda sit, & absolute loquendo, virtus, sanctitas, & bonitas, quæ est probitas morum præferenda est. Postmodum: sciencia consideratur, licet comparatiuè aliquando è contra,

industria, seu prudentia præfertur. Ex quo deducitur, quòd vera regula quæ constituitur est: *Aliquem esse magis, vel minus dignum ad officium, seu ad beneficiũ Ecclesiasticum, nõ erit sumendum ex sola morum probitate, neque ex sola doctrina, seu prudentia: sed tantò quis erit alio dignior, in quantum illum exceßerit, vel in omnibus his tribus conditionibus, vel in aliqua earum cæteris paribus, vel in ea præferri, quæ ad utilitatem Ecclesiæ magis facit.* Nam in collationibus beneficiorum, & officiorum, & præcipue in Episcopatibus, attenditur potissimũ ad utilitatẽ Ecclesiæ, & ad bonum commune, & vt eligatur illi, qui possint prædictam Ecclesiam optimè instruere, defendere, & gubernare. Et propter hoc contingit aliquando, quòd illi, qui sunt minus boni, & minus docti (nò dico mali) possunt magis conferre ad bonũ cõmune, propter potentiam, vel industriã secularẽ, vel propter aliquid huiusmodi, & tũc meliorib⁹ præferuntur, vt habetur in c. fin. de rescriptis, lib. 6. & tener S. Thom. quod lib. 8. art. 6. & 2. 2. q. 63. ar. 2. & q. 185. ar. 3. Felin. de rescript. c. cum adeo, n. 7. Couar. 2. p. in regul. peccatum, §. 7. cum alijs supra citatis.

11 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex pluribus iuribus, nam responderetur, quòd verum est, quòd plures aliæ sunt conditiones de iure positiuo, quæ potiùs, habilitates nuncupandæ sunt, sed de iure diuino, & naturali tres tantum sunt, prout n. 3. & n. 7. dictum fuit, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum desumptũ ex c. cum in cunctis, de electione, nã respõdetur, quòd in d. c. nõ solũ enumerantur conditiones, quæ sunt de iure naturali, & diuino, de quib⁹ nos principaliter loquimur; sed & alię de iure positiuo, pro vt declaratũ est, & soluitur argumentũ, & articulus.

SVM-

S V M M A R I V M.

Proponitur questum articuli, vtrum Episcopus, Canonista magis, quàm Theologus esse debeat, n. 1.

Proponuntur tria argumenta contra questum, numer 2.

Refertur duplex opinio in hoc, opposita Theologorum, & Canonistarum, n. 3.

In quo consistat resolutio istius difficultatis, n. 4.

Constituuntur prima conclusio, quæ pluribus rationibus, & autoritatibus probatur, n. 5.

Quæ dicta sunt de Episcopis, dicuntur etiam proportionabiliter de beneficijs curatis, n. 6.

Constituuntur secunda conclusio, & probatur, n. 7.

Satisfit argumentis propositis in principio, n. 8.

A R T I C V L V S III.

1 *Vtrum Episcopus, Canonista magis, quàm Theologus esse debeat.*

2 **P**rimò contra quæsitum argumentor, & probo, quòd impertinens est ista quæstio, nam in electione Summi Pontificis non consideratur, si eligendus est Theologus, Canonista, vel Iurisperitus; sed tantum ille dignior existimatur, qui prudentior est, & aptior ad pacem seruandam in Ecclesia: ergo neque in electione Episcoporum hoc requirendum erit.

Aa 2

Se

Secundò argumentor sic. Episcopalis dignitas potissimè consistit in iurisdictione, & potestate circa subditos, vt patet auctoritate Matthæi c. 17. *Tibi dabo clauis Regni caelorum*, quæ denotât iurisdictionem spiritualem, sed exercitium huius potestatis magis spectat ad ius Canonicum, quàm ad Theologiam: ergo Canonista Theologis præferendus erit.

Tertiò. Theologia solum requiritur in Episcopo, vt prædicet, & doceat legem Dei, sed hoc non est necessarium, quia frequentissimi sunt prædicatores, & Doctores vbique, ita, vt non egeat Ecclesia doctrina Pastoris: ergo Theologus necessarius non est.

3 Sed pro explicatione istius difficultatis, & antea quàm conclusiones constituamus, notandum est primò, quòd circa hoc duplex est sententia: Iurisperiti docent simpliciter, & absolute, data paritate, digniores reputandos esse Canonistas, quàm Theologos: in casu autem particulari, V.g. quando pullulant hæreses, vel inopia est prædicatorum, vel si locus Episcopi sit vicinus hæreticis, tunc præferendus erit Theologus, ita docent Panormitanus, & Hostiensis post alios, in c. 1. de consang. & affin. num. 9. Decius in c. Clerici, de iudicijs, n. 34. Aduertendum, quòd dixi, data paritate, nam si aliquis fuerit Doctor Theologiæ & sacrorum Canonum, præcedere debet simplicè Doctore: ita Decius loco citato. Opposita sententia est Theologorum, vt infra patebit.

4 Notandum est secundò, quòd resolutio istius quæstionis consistit in cognitione proprii muneris, & principalis officij ipsius Episcopi, in quo consistat; nã si consistat primò, & per se in iudicando de causis Ecclesiasticis, bene loquuntur Canonistæ: si autè consistat in docendo, & prædicando fidelibus, & ad instruendû illos in rebus fidei, Theologi præferentur.

His

5 His præmissis, sit prima conclusio. *Ceteris paribus, regulariter, Episcopus magis esse debet Theologus, quàm Canonista.*

Probatur conclusio, quia principale munus Episcoporum est docere, prædicare, & pascere doctrina, iuxta illud Ioannis cap. ultimo, vbi Christus, non dixit Petro, iudica inter oues meas, sed *Pasce oues meas*. Confirmatur, quia secundum fidem, Episcopi successores sunt Apostolorum, quorû munus erat docere, & prædicare, vt patet etiam sequentibus auctoritatibus sacrae Scripturæ. Ioann. c. 15. *Ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructum afferatis.* Pauli 1. ad Corinth. *Non misit me Dominus baptizare, sed Euangelizare.* Et Marc. c. ultim. *Ite, docete omnes gentes, & prædicare Euangelium hoc omni creature.* Hoc idem videtur expressum in Concilio Tridentino sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. de reformatione, & in c. si quis 36. distinction. & in c. omnem, 38. distin. Fulcitur etiam sequentibus rationibus, nam in consecratione Episcoporum, non interrogatur Episcopus ordinandus, an sciat vtrunque ius, sed *an sciat vtrunque testamentum*: & in fine consecrationis dicitur Episcopo consecrato: *Vade, & prædica Euangelium*, sed scire vtrunque testamentum, intelligere scripturas, prædicare Euangelium, pascere oues, verbo, & doctrina, docere fideles, impugnare hæreses, munera sunt Theologi, & non Canonistæ, & sic Theologus erit præferendus: ita Ricardus quodlibet. 4 Syluester, verbo Episcopus, Caietanus 2. 2. quæstione 185. articulo tertio. Sotus de iustitia, & iure lib. 3. quæstione 6. articulo secundo, concl. 10. Aragonius, Bañez 2. 2. quæstione 63. art. 2. cum alijs.

Aa 3

Aduer-

6 Aduertendum est, quòd hæc, quæ dicta sunt in Episcopatu, dicenda quoque sunt proportionabiliter in alijs beneficijs curatis, quibus potissimū etiam incumbit pacere subditos doctrina, & prædicatione, & plus iuuat ad confessiones audiendas, & ad cōscientias sedandas in grauissimis difficultatibus occurrentibus circa materias morales, & restitutiones faciendas, Theologia, quā Iuris peritia, & præsertim cum in beneficijs curatis requirantur supradicta, & non causas iudicare Ecclesiasticas.

7 Sit tamen secunda conclusio. *In electione Episcoporum aliquando licitum erit, ut præferatur Canonista, scilicet, quando multa imminēt negotia in Ecclesia, & plures sunt ministri Euangelij, & præsertim si fuerit eminens doctrina, & zelo animarum, tunc licitum erit, ut Canonista præferatur:* ita communiter Theologi locis citatis.

8 Quibus sic constitutis, non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd in electione Romani Pontificis, non ita attenditur scientia, quàm virtus, & discretio: & ratio est, quia habet ministros in omni facultate peritissimos: & etiam, quia non decet, vt tantæ auctoritatis vir per se ipsum doceat populos, sed attenditur tunc præcipuè virtus, & prudentia ad alios gubernandos, quæ non satis est in Episcopo: & soluitur primum argumentum.

Ad secundum argumentum respondetur, negando, quòd Episcopalis potestas potissimū consistat in potestate, & iurisdictione spirituali circa subditos, quod est secundarium in eis, nam Episcopi, pastores, & patres dicuntur, non iudices. Et illud Matthæi intelligitur primò, & per se de clau scientiæ: deinde, & secundariò de iurisdictione, vt declaratum fuit, & soluitur secundum argumentum.

Ad

Ad tertium argumentum respondetur, quòd licet multi sint prædicatores, non propter hoc tollitur, aut minuitur obligatio prælati ad ea, quæ ex officio potissimū tenentur, & sic Theologi præferendi sunt, vt declaratum fuit, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

Proponitur quæsitum articuli, n. 1.

Proponuntur sex argumenta, n. 2.

Constituuntur opinio glos. & aliorum, n. 3.

Non loquimur de indigno, qui nunquam eligendus est: & quàm graue peccatum sit illum eligere, ostenditur, n. 4.

Neque loquimur de eque digno, in quo est locus gratificationi, num. 5.

De electione possumus loqui, vel quoad forum iudiciale, vel quoad forum conscientie, n. 6.

Iura aliqua loquuntur de electione ante factum, aliqua post factum, ostenditur, n. 7.

Iura, que dicunt, dignum esse eligendum, sunt iura permissiua, ostenditur, d. n. 7.

In beneficijs tria reperiuntur, ministerium, stipendium, & honor, declaratur, n. 8.

Ad quid teneantur electores in supradictis, que in beneficijs reperiuntur, ostenditur, n. 9.

Loquimur in presenti de electoribus illis, qui habent eligere de iure communi, n. 10.

Constituuntur prima conclusio: eligere dignum in Episcopatu, & in beneficijs curatis, prætermissis digniori, mortale peccatum est, n. 11.

Probatur conclusio, primò exemplis sacre Scripturæ, d. n. 11.

Probatur secundò auctoritate iurium, & Conciliorum, n. 12.

Pre-

- Probatur tertio conclusio rationibus, n. 13.
- Probatur quarto, auctoritate grauissimorum Doctorum, num. 14.
- Prætermittere digniorē in Episcopatu, & in curatis ex quinque capitibus, mortale peccatum est, n. 15.
- Eligere digniorem in supradictis casibus, præceptum est naturale, diuinum, & humanum, n. 16.
- Monentur electores ad eligendos digniores, n. 17.
- Secunda conclusio. Non licet in alijs beneficijs conferre beneficium digno, prætermisso digniori, n. 18.
- Non valet consuetudo Episcoporum ad dignos presentandos, num. 19.
- Satis sit argumentis propositis, n. 20.

ARTICVLVS V.

1 Vtrum liceat conferre beneficium digno, dimisso digniori.

2 **P**rimò pro parte affirmatiua argumentor multipliciter, & probo, quòd liceat conferre beneficiū digno, dimisso digniori, sic. D. Paul. 1. ad Timoth. c. 3. & ad Tit. c. 1. enumerans conditiones Episcopi eligēdi, non loquitur cōparatiuè, sed tātūm positiuè, & dicit, quòd sic Episcopus prudens, sobrius, pudicus, doctus, &c. ergo sufficit eligere positiuè dignū, & non comparatiuè digniorē.

Secūdo argumentor sic. Si electores tenerentur eligere digniores, sequeretur, quòd tenerentur semper inquirere cū maxima diligētia, omniū dignissimū: cōsequēs est falsum; ergo & antecedēs; & sic satis erit eligere dignum.

Tertio, Dominus alicuius rei poterit illā cōferre cui uoluerit, saltim digno: sed Rom. Pont. est dominus beneficiorū, & in illis plenā potestātē habet, vt in c. 2. de præb. lib. 6. & in

& in Clement. 1. ne lite pendente, & patet, nam si ipse Romanus Pontifex conferret Episcopatum Petro digno, dimisso Ioanne digniore, verè Episcopus erit Petrus, & tutus in conscientia: ergo saltim illi licitum erit conferre beneficium digno, dimisso digniori.

Quarto. Non magis tenetur elector, & præsentator in collatione beneficiorū, quā tenetur ille, qui renuntiat, vel resignat beneficium in fauorem alicuius: sed qui renuntiat, vel resignat, non tenetur eligere digniorem, vt ex consuetudine approbata patet: ergo neq; electores, neque præsentatores tenentur eligere digniores.

Quinto. Ius Canonicum antiquum, & nouum disponit, quòd sufficit eligere dignum, vt in c. Canonicus, in c. cum dilectus, in c. cum nobis olim, in c. cum inter, de electione, in c. monasterium, in c. decernimus, 16. quæst. 7. in Concil. Trid. Sess. 7. c. 3. de reform. ergo sufficit secūdū iura eligere dignum, dimisso digniori.

Sexto, & vltimò argumentor sic. Confirmator electionis non peccat mortaliter, imò tenetur confirmare electionem, quæ facta est de digno, vt in c. postulasti, de iure patronatus: ergo, nec præsentator, nec elector peccabunt eligendo dignum, dimisso digniori.

3 Sed antequā conclusiones constituamus in isto articulo, aliqua prius supponenda sunt. & primò supponimus, quòd glossa in c. constitutus, de appellat. in c. licet. 8. q. 1. in c. 3. de iure patronat. in c. 2. de officio Custodis, asserit, non esse peccatum mortale, neque acceptionem personarum, eligere dignum, dimisso digniori, quam sequuntur Nauarrus de restit. lib. 2. p. 2. Butrius in dict. c. constitutus, vbi Abb. Panormitanus, & reliqui, quos refert Couarru. in reg. peccatum, §. 7. nu. 3. & fundantur in rationibus adductis in supradictis argumentis.

4. Secundo supponimus, quod in presenti non loquimur de indigno, qui nunquam eligendus est, sed tantum loquimur de digno, & digniori. Indignus dicitur ille, qui ad officium praestandum est ineptus, vel ratione prauitatis vitae, vel ignorantiae, vel quia non concurrunt in eo reliquae conditiones, & habilitates à iure requisiti, vt in praecedentibus dictum fuit. Indignus non solum nunquam eligendus est, imò eum eligere est graue detrimentum, & iniuria, quae fit Ecclesiae, seu Reipublicae, & dignioribus praetermissis: & grauissimum peccatum committitur, & detrimentum dignioribus ab electoribus, illum eligendo, contra iustitiam legalem, commutatiuam, & distributiua. Contra legalem iustitiam, propter damnum, quod committitur contra Ecclesiam, vel Reipublicam, quod ipsi vitare tenebantur. Contra iustitiam distributiua, cum dentur bona communia Reipublicae, sine meritis. Contra commutatiua iustitiam, cum non prouideant electores, sicut de officio tenebantur, qui maxime percrepantur in c. graue nimis, de praebendis, talisque electio reuocari, & irritari debet, argumento text. in c. nulli, de Clerico non residente, & in Concil. Trident. Sess. 7. c. 3. & Sess. 24. c. 18. de reformatione, vbi etiam renouantur poenae, in dict. c. graue nimis contra electores, indignos eligentes: ita Sotus de iustitia & iur. lib. 3. q. 6. artic. 2.

5. Supponimus secundo, quod neque loquimur in presenti de aequè digno, in quo non poterit esse violatio iustitiae distributivae, neque acceptio personarum, nam in aequè dignis datur electoribus ius gratificationis: & ratio est, nam cum par sit ius aequè dignorum, nulla poterit esse ratio, cur magis vnus, quam alter eligatur: sed loquimur tantum, sicut D. Thom. loquutus est, comparatiuè de digno,

digno, & digniori; in quibus non datur locus gratificationis, sed semper dignior erit praefendus, & tenent Valentia, tom. 3. disput. 5. q. 6. p. 3. Couarr. 2. p. in reg. peccatum, §. 7. & 8. concl. 2. Syluester verbo restitutio, c. 3. §. 12. cum alijs.

6. Supponimus tertio, pro concordantia plurimorum iurium, & pro solutione plurimorum argumentorū, quod de electione possumus loqui multipliciter. Primo, vel quoad forum iudiciale, vel quoad forum conscientiae. Rursus, quoad forum conscientiae, vel respectu electi ad beneficium, vel respectu electoris, seu eligentis. Quo supposito, dico breuiter, quod si loquamur de electione, quae facta fuerit digni, praetermissio digniori, communis sententia est, quod electio facta in persona digni, de iure communi, & antiquo regulariter valida est, & non solum in foro iudicali, & contentioso, & in foro conscientiae, dignus electus tutus est, & in vtroque foro, argumento text. in c. nisi cum pridem, de renuntiatione, in c. cum nobis olim, in c. cum dilectus, de elect. vbi approbatur electio facta de minùs digno, imò & superior confirmator electionis tenetur electionem de digno factam approbare & confirmare, vt in c. postulasti, de iure patronatus, in Cōc. Trid. sess. 24. c. 18. Et ratio istius est, quia si talis electio non esset valida & firma in foro iudicali, & electus in foro conscientiae tutus, consequenter dubitaretur de multis ministris dignis electis, si sacramenta ab eis administrata, essent valida, caeteraque ministeria, quae in Ecclesia ab eis exercentur, firma reputanda. Tum secundo, quia esset maxima perturbatio & omnia verterentur in lites, & vnusquisque iudicaret se digniorem & litigaret contra minùs dignum.

Aduertendum est, quod dixi de iure antiquo, ad ostendendum.

dendum, quòd secundum ius nouum aliter dispositum est in Motu proprio Pij V. sub anno 1566. nam si modò electores eligat ad beneficium curatum minus dignum, poterit dignior appellare de electione ad superiorem, & superior poterit illam reuocare iuxta determinationem Pij V. Dixi etiam regulariter, ad ostendendum quoque, quòd de iure antiquo, etiam in aliquo casu, electio digni, digniore prætermisso, poterat per superiorem reuocari, & dabatur actio, & ius digniori in aliquibus casibus ad illud petendum: ita S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. Aragonius d. q. 63. artic. 2. Couarruias loco supra citato, cum alijs. De electione dignæ personæ, digniori prætermissa, quantum ad conscientiam electoris, infra num. 11. dicendum erit.

7 Rursus de electione loqui possumus etiam dupliciter, vel ante factum, vel post factum, id est, vel antea quam facta fuerit collatio, seu præsentatio beneficij in fauorem ipsius digni, vel post ipsam collationem, seu præsentationem factam: & ita reducuntur iura oppugnantia in hac re ad inuicem ad concordantiam: nam illa iura, quæ disponunt in fauorem ipsius digni, intelliguntur, & loquuntur post factum, id est, post quam ipsa electio facta fuerit. Alia verò iura, quæ disponunt, quòd electio non est facienda de digno, digniori prætermisso, intelliguntur & loquuntur ante factum, & sic iura oppugnantia reducuntur ad concordiam, ut tenet glossa in cap. 2. de officio Custodis. Nisi forte dicamus, quòd ius Canonicum non disponit, nec præcipit principaliter, dignum esse eligendum, sed tantum præcipit digniorem, ut in c. licet, 8. quæst. 1. cum alijs iuribus infra citandis, sed tantum permittit, quòd si dignus eligatur, prætermisso digniori, valida sit regulariter electio.

ctio in foro exteriori ad euitanda maiora mala, & ne totus mundus litibus inuoluatur, ut in præcedenti numero dictum fuit: ita ut iura, quæ loquuntur in fauorem ipsius digni, sint, & dicantur iura permissiua, & non præceptiua: ita Decius in capit. constitutus 2. de appellatio. num. 13. Ludouicus Molina de primogenijs Hispan. lib. 2. cap. 5. nu. 55. cum alijs.

8 Supponimus quartò, quòd in beneficijs & officijs tria reperiuntur. Primum est munus, officium, seu ministerium: nam sunt officia, seu beneficia instituta in utilitatem publicam, propter seruitium Ecclesie, & pro necessitate fidelium, iuxta illud commune dictum, *Beneficium est propter officium*, & hec primum est laboriosum, & onerosum, ut residere in Ecclesia, persoluere diuina officia, ministrare Sacramenta, pascere oues, & similia. Secundò reperiuntur in officijs, & beneficijs, redditus, & stipendia: iuxta illud Christi. *Dignus est operarius mercede sua*, quia egent ministri pro sustentatione vitæ bonis temporalibus, ut qui altari seruiunt, de altari viuere debeant. Tertio reperitur in officijs, & beneficijs, quòd sint honorifica, & propter hoc plura eorum, dignitates nuncupantur, & præmia laboris, & meritorum: & hæc tria supradicta, ita coniuncta sunt simul, ut vnum ab alio separari non possit.

9 Ex quo deducitur, quòd in quantum beneficia sunt ministeria, officia, & munera, instituta pro utilitate publica fidelium: tenentur electores, & distributores de officio ex iustitia commutatiua eligere ministros utiliores, text. in c. licet ergo, 8. quæstione 1. cum alijs. Similiter, cum sint redditus, & stipendia debita, tenentur etiam ex eadem iustitia commutatiua, præstantiora beneficia utilioribus ministris, & plus laborantibus,

aut laboraturis in vinea Christi conferre. Et demum cum sint beneficia, præmia & honores, tenentur electores iuxta regulas propositas iustitiæ distributiæ secundum merita distribuere. Et est veluti contractus in hoc ad iustitiã commutatiuam pertinens, inter Ecclesiam, & republicã ex vna parte, & ministros officiorum & beneficiorum ex altera: Ecclesia & Respublica præstant stipendia, & honores pro ministerijs exhibendis, & ministri obligantur ad exhibenda conuenientia beneficiorum & officiorum suorum pro stipendijs & proprijs receptis, ita Aragonius & alij vt supra.

10. Supponimus quinto, quod in præsentis articulo, tantum tractamus de electoribus illis, qui habent præsentare & eligere de iure communi, vt est Romanus Pontifex in toto orbe, Archiepiscopi & Episcopi in suis Diocesis, Abbates, & Priores in proprijs Ecclesijs, in quibus sunt ordinarij. De alijs autem, qui habent præsentare ex priuilegio, vt sunt Patroni, in sequenti articulo tractandum erit. Nec etiam tractamus, in præsentis de electoribus, qui indignum vel dignum, dimisso digniori, eligunt, si teneantur ad restitutionem, nam de hoc specialem disputationem infra instituemus: sed tantum in præsentis disputamus, si in foro conscientie, & absque peccato mortali & acceptione personarum, poterunt electores eligere dignum, dimisso digniori. Et vt certa ab incertis distinguantur.

11. Sit prima conclusio. *Electores eligendo, vel presentando dignum, dimisso digniori, ad Episcopatum, vel ad beneficia curata, mortaliter peccant, & acceptionem personarum committunt.*

Probatur conclusio multipliciter. Primò auctoritatibus diuinis, & clarissima sunt testimonia in electionibus à Deo factis in veteri, & in nouo Testamento. In veteri Testamento, Moyses fuit electus à Deo dux & pastor, & lauda-

laudatur præ omnibus alijs, Numer. cap. 12. vbi habetur, quod *Erat vir mitissimus super omnes homines*, & in Leuitic. c. 8. constituitur Aaron, & in c. 1. & 6. & in c. 17. Numer. asseritur, Dominum præstantissimum elegisse, nam fecit, omnibus Principibus adductis, virgam Aaron solum florere. Et similiter Saul eligitur a Deo in Regem, & de illo habetur Regum 1. c. 9. *Quod erat electus & bonus, & non erat vir de filijs Israel melior illo*, & in cap. 18. Regum eligitur David, & dixit Deus de eo: *Inueni virum iuxta cor meum*. Et in nouo Testamento Christus elegit meliorem in Pontificem Petrum, & dixit ei ter, ante quam eum eligeret: *Diligis me plus his*: Vt ostenderet se eligere digniorem, ergo exemplo Dei in veteri Testamento, & Christi in nouo, meliores eligendi sunt, nam omnis actio Christi, nostrum documentum & exemplum fuit, *Vt quemadmodum ipse fecit, nos faciamus*, Ioan. c. 13. ergo electores, ad exemplum Dei, digniores eligere tenentur.

12. Accedit ad hoc probandum, auctoritas Conciliorum, & sanctorum Patrum. In Concilio Basiliensi, Sess. 12. in decreto de electoribus, præcipitur, quod electores iurent se eligendum, quem nouerint digniorem. In Concilio Tridentino, Sess. 6. c. 1. & Sess. 24. c. 1. & c. 18. de reformatione præcipitur singulis electoribus sub mortali peccato, vt digniores eligant in Episcopatibus & in beneficijs curatis: Hoc idem præcipitur in motu proprio Pij V. supra citato, & expressè continetur in pluribus iuribus, tex. in c. Moyses, in c. licet ergo, in c. illud. 8. q. 1. in quibus habetur. *Is eligendus est qui præstantior est omni populo, qui doctior, sanctor & omni virtute eminentior*. Hoc idem vult tex. in c. Metropolitano, & in c. fin. 63. dist. vbi habetur. *Is eligendus est, qui est optimus omnium*, tex. in c. penultimo, de præbend. in c. in sacerdotibus, in c. in ordinatio. 61. dist.

c. licet ergo, Abb. in c. constitutus 2. de appellat. n. 7. Dec. in eod. c. nu. 6. Archidiaconus in d. c. licet, Philipp. Fracus, Felinus & alij, quos refert Couarru. loco supra citato.

15 Ex dictis ergo deducitur, primò, quòd eligere dignum in Episcopatibus, & in beneficijs curatis, prætermisso digniori, peccatum mortale est. Ex quinque capitibus. Primò, quia ita determinatum est in Concilio Tridentino, dict. Sess. 6. c. 1. & Sess. 24. c. 1. & 18. Secundò, quia fit contra utramque iustitiam, commutatiuam, & distributiua, quod est mortale peccatum. Tertio, quia fit iniuria contra Ecclesiam, & contra digniorem, quod etiam est mortale peccatum. Quarto, propter vitium acceptionis personarum, quod committitur, idque ex se mortale peccatum est. Quintò, quia eligitur opinio minùs communis, minùs probabilis, & minùs rata: relicta opinione communi, probabiliori, & tutiori, quod etiam est peccatum mortale. Hæc omnia peccata committuntur, ab electoribus, quoties in supradictis casibus eligunt dignum, dimisso digniori.

16 Deducitur secundò, quòd non benè opinantur illi, qui dicunt, eligere digniorem esse consilium. Imò dico, quòd est præceptum positium, diuinum, & naturale: & ratio est, quia ea, quæ sunt de consilio, non imponitur eorum obseruantia sub pondere, & obligatione aliqua, sed liberè relinquuntur hominis arbitrio: & eligere digniorem in supradictis casibus, sub pondere peccati mortalis compelluntur electores à Concilio Trident. locis citatis: ergo præceptum est positium, naturale, & diuinum, vt supra ostensum est, nu. 11. & 13.

17 Monentur ob id electores à Sanctis Patribus, vt in Episcopatibus, & beneficijs curatis maximè vigilent digniores promouere, nam dum inspicitur, quòd humano

respe-

respectu conferuntur supradicta, auertunt bonos, & studiosos à studio, & a virtute, generaturque scandalum, & perturbatio inter homines, cum meritorum ratio non habetur, vbi habenda est, daturque occasio, vt plus in humana negotiatione confidant homines, quam in proprijs meritis, & dignitate: præbeturque materia, & licentia hæreticis, qui aded proterui sunt, vt Ecclesiasticos ministros irrideant tanquam non idoneos ad munera, & ad curam animarum exercendam, constitutos. Quare timorè inspiciant Consiliarij, & Consultores, quibus hoc munus à Principibus, & Prælatibus iniunctum est, & præsertim, cum eorum conscientia oneratur, vt in consultationibus eorum, meritis priùs personarum fideliter inspectis, summo Principi, quos nouerint digniores, proponant, idque ea fidelitate gerere tenentur, vt ipsi Principes, inspecta suorum ministrorum solitudine, & fidelitate, maiorem eis, in his, & in alijs fidem adhibeant, ita vt non alios, præter eos, qui à suis Consiliarijs proponuntur, eligendos intelligant. Nam cum iuramento sub periculo salutis æternæ à Deo distributore, eis talis cura iniuncta est. Nonne contra iuramentum, iustitiam, & fidelitatem debitam faciunt illi, qui in hoc, neque Deo seruiunt, neque superioribus eorum obtemperant, neque Reipublicæ, & Ecclesiæ, de sibi necessarijs ministris, vtilioribus prouident, si minùs digni, dignioribus præferantur, quia potentiores, diligentiores, vel quia fauoribus accumulati sunt, & hi, qui, a tate, prudentia, literis, & magis accommodati, vt Deo, Ecclesiæ, & Reipublicæ, magis dignum præberent famulatum, in consultationibus eorum, vt non fideliter, vel tacita veritate, seu suggesta falsitate describuntur, seu torques, vel multoties indebitè postponuntur.

Cc 2

Sic

18.

Sit ergo secunda conclusio. *Communior, tutior, & probabilior sententia est, quod non solum in Episcopatibus, & beneficijs curatis, sed etiam in alijs beneficijs, non licet dignum digniori praeferre.*

Probatur conclusio, quia ubi militat eadem ratio, eadem iuris dispositio militare debet, ut in l. illud, cum glo. ff. ad l. Aquilam, in l. 1. §. hoc interdictum, ff. de fonte, sed omnia alia beneficia & bona communia sunt præmia & honores: ergo secundum easdem leges iustitiæ distributiæ conferenda erunt. Tum secundò, quia iura supra citata nu. 12. generaliter loquuntur in omnibus beneficijs Ecclesiasticis. Tenent hoc ferè communiter Doctores, inter quos Nicolaus de Lira, super illud Ioan. c. 20. *Si non diligis me?* Alenf. 2. p. q. 136. Maioris in 4. distinctione 24. q. 8. & 9. Bañez de iustitia & iure d. q. 63. ar. 2. dub. 5. cum alijs.

19.

Nec obstat, si illicò contra hoc dicatur, quod usus & consuetudo Prælatorum in contrarium est, qui frequenter eligunt dignum, digniori prætermissò, & ratio eorum est, quia prædicta beneficia sunt tantum constituta ad ornatum Ecclesiæ, & parum scientiæ & industriæ in eis requiritur. Nam respondetur multipliciter. Primò, quod ex hoc negari non potest, quin omnia beneficia sint bona communia, quæ secundum leges iustitiæ distributiæ pro meritis distribuenda sunt, & quod maiora merita reperitur in dignioribus, quàm in dignis. Secundò respondetur, & negamus, quod in Prælati timoratis talis usus & consuetudo reperitur, nam non iudicandum, & operandum est secundum exempla aliorum, sed secundum iura, ut in l. nemo, C. de sentet. & inrer. in c. dixit Dominus 14. q. 2. in c. cum causam. de electione, nec talis usus & consuetudo in hoc valere debet, cum sit còtra bonos mores, & repugnet

net rationi, ut in c. 2. de probatio. cum glo. in c. cum venerabilis, de consuetud. in c. fin. 11. dist. Imò mala consuetudo est radicitus extirpanda, ut in c. consuetudo, 8. dist. in cap. fin. de consuetud. in l. 2. C. quæ sit longa consuetudo, cum alijs.

20.

Quibus sic constitutis, non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex auctoritate D. Pauli: nam respondetur, quod licet D. Paulus in prædictis locis non loquatur expressè comparatiuè, ex modo tamen loquendi illi us satis colligitur, eligendum in Episcopum debere esse, inter alios digniorem, maximè cum dicat, Episcopum debere esse irreprehensibilem, sine crimine, bonumque habere testimonium, etiam ab his qui foris sunt, qui nisi esset præstantissimus, hæc omnia ei conuenire non possent, & sic soluitur primū argumentū.

Non obstat secundum, nam respondetur, quod electores non tenentur quærere metaphysicè præstatiores ministros, qui in orbe reperiri possint, sed digniores ex his, quos habent in promptu, vel in quantum commodè, & moraliter arbitrio boni viri id fieri poterit, ut tenet Aragonius ut supra, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, quod Romanus Pontifex non est dominus beneficiorum, sed distributor, & dispensator, ut ait D. Paul. ad Cor. c. 4. nam nec in d. c. 2. de præbendis, nec in Clem. hoc continetur, nec ullus fuit vnquam Põtifex, qui se dominum beneficiorum vocauerit, & sic fateor, quod si Romanus Pontifex eligat Petrum dignū in Episcopum, dimisso Ioanne digniore, quod valida erit electio in foro iudiciali, & quod tutus erit Petrus in foro conscientiæ, non tamè excusatur à peccato elector, qui in presentia dignioris eligit dignum, prout supra num. 6. dictum fuit, & soluitur tertium argumentum.

Non obstat quartum, quod non militat similitudo de electore, & de illo, qui renuntiat, vel resignat beneficium proprium in fauorem alicuius: nam electores cum sint persone publicæ, tenentur ex officio, & ex fidelitate debita Christo, & Ecclesiæ distribuere bona communia, secundum merita iustitiæ distributiue: renunciando, vel resignando, cum non sit persona publica, sed priuata, ad id non tenentur, & soluitur quartum argumentum.

Non obstat quintum argumentum desumptum ex pluribus iuribus, nam respondetur, quod prædicta iura loquuntur, & intelliguntur, quantum ad hoc, quod electio digni impugnari non poterit in foro iudiciali, sed quantum ad conscientiam electoris tenetur digniorem eligere: vel loquuntur post factum, & non ante factum: vel sunt iura permissiua, vt supra num. 7. dictum fuit, & soluitur quintum argumentum.

Non obstat sextum argumentum, nam responderetur negando paritatem rationis, seu similitudinem de electore, & confirmatore electionis: nam confirmator electionis, verè ipse non eligit, vel distribuit, sed solum est, quasi superintendens, supponens distributionem beneficij iam factam, præsertim in casibus permissis, quam tenebatur confirmare, etiam quod factum fuerit digniori prætermisso, aliter ab eo appellatur: sed hoc intelligitur, quando vnus tantum fuit ei præsentatus ad beneficium, nam si plures sint, tenetur tunc ex eis digniorem eligere, nam tunc non solum est confirmator, sed vicem habet eligentis, & sic soluitur argumentum & articulus.

SVM.

SVMMARIVM.

- P**roponitur quæsitum articuli, nu. 1.
Proponuntur tria argumenta ad probandum, patronum non teneri ad præsentandum digniorem, nu. 2.
Constituitur opinio Lambertini, nu. 3.
Patronus alius est Ecclesiasticus, & alius laicus, declaratur, nu. 4.
Ossenditur, quibus modis ius patronatus acquiratur, nu. 5.
Respondetur ad difficultatem, quæ proponitur, nu. 6.
In aliquibus beneficijs datur cõkursus, & in aliquibus quasi concursus, & declaratur, nu. 7.
Constituitur prima conclusio, & probatur, num. 8.
Constituitur secunda conclusio, & probatur, nu. 9.
Satisfit argumentis propositis, nu. 10.

ARTICVLVS. VI.

1 *Vtrum patroni teneantur præsentare digniorem.*

2 **P**ro parte negatiua argumentor, & probo, patronos non teneri præsentare digniorem, sic. In c. monasterium 16. q. 7. dicitur, quod qui monasterium, vel oratorium construxerit ex proprijs bonis, poterit ei eligere presbyterum, quem voluerit, dummodo malus non sit: ergo patroni non tenentur præsentare digniorem.

Secundò argumentor sic: laicus ideo habet ius præsentandi, quia construxit, fundauit, vel dotauit Ecclesiam de proprijs bonis, vt in Cõcil. Trid. Sess. 25. c. 9. de reformatione, Abb. in rub. de iure patronat. gl. in c. pax mentis. 16. c. 7.

ergo.

ergo patronus poterit ista sua propria bona applicare, cui voluerit, dummodo dignus sit, quia in re sua, quilibet est moderator, & arbiter, & sic non tenetur presentare digniorem, sed poterit presentare dignum. Tertio, in Concilio Trident. Sess. 24. c. 18. de reformatione constituitur discrimen inter patronos laicos, & patronos Ecclesiasticos, & dicit, *Quod Ecclesiastici patroni debent examinare, & per se eligere meliorem: laici autem, quod presentent nominatum ipsi Episcopo, qui idoneum approbet: ergo patroni laici saltem, ut priuilegiati, nec tenentur presentatum examinare, nec digniorem eligere, sed sufficit eligere dignum.*

3 Sed anteaquam conclusiones constituamus, aliqua supponenda sunt. Primo supponimus, quod propter haec argumenta Lambertinus de iure patronatus, lib. 2. par. 1. quaest. 10. art. 3. & nonnulli alij Doctores affirmant, patronos non teneri ad presentandum digniorem, sed satis est presentare dignum: & videtur haec sententia non omnino improbabilis, loquendo de simplicibus beneficijs, & de patronis laicis, qui habent ius patronatus, solum, quia constructerunt, fundarunt, vel dotarunt Ecclesiam de suis bonis proprijs: sed de patronis laicis illis, qui hoc priuilegio gaudent, ex sola Romani Pontificis concessione, durum mihi videtur.

4 Supponimus secundo, quod patronus alius est Ecclesiasticus, & alius laicus. Patronus Ecclesiasticus est ille, cui conceditur esse patronum, ex eo quod ex bonis Ecclesiasticis fundauit, construxit, vel dotauit Ecclesiam: & similiter ille, qui ratione dignitatis suae Ecclesiae habet, ut sit patronus: & eodem modo, si habet hoc ius presentandi, ut Decanus, vel Abbas alicuius Ecclesiae, vel ex alio Summi Pontificis priuilegio: si autem fundauit, construxit, vel dotauit

dotauit Ecclesiam de proprijs bonis, etiam quod sit Clericus, & Ecclesiastica persona, ut patronus laicus reputatur. Patronus laicus dicitur ille, qui ex bonis proprijs Ecclesiam fundauit, construxit, vel dotauit: ita tenet glo. in Clemet. 2. de iure patronatus, Abbas Panormitanus in c. eam, ex eodem tit. cum alijs.

5 Supponimus tertio, quod ius patronatus multipliciter acquiritur, tam per laicos, quam per Clericos: fundatione, dotatione, & constructione. Fundatione, quia fundum dedit patronus pro aedificatione Ecclesiae, ut in c. nobis, de iure patronatus: Dotatione, quia dotauit eam, ut in c. quicumque, eodem tit. Constructione, quia aedificauit illam, ut in d. c. monasterium 16. q. 7. glo. in c. pia mentis 16. quaestione 7. Acquiritur etiam multiplicatis presentationibus, per tempus, quod memoriam hominum excedat, ut in Concilio Trident. Sess. 25. c. 9. de reformatione, & in locis supra citatis. Vel etiam ex concessione Romani Pontificis, nam Ecclesia, quae ab initio erat libera, nulli patrono subiecta, ut melius defenderetur ab aliorum iniurijs, Romanus Pontifex adoptauit illi patronum, & hoc modo multi Principes saeculares consequuti sunt ius patronatus in Ecclesijs Cathedralibus, in dignitatibus, & alijs beneficijs, non quia ipsi, vel eorum maiores fundauerunt, vel dotarunt Ecclesias, sed fundatas, & dotatas receperunt, vel ex bonis Ecclesiasticis, vel ex decimis, vel ex fructibus bonorum Ecclesiarum, vel ex eleemosynis fidelium, vel opulentum hominum patrimonijs, qui se suaque omnia Ecclesiae, vel monasterio consecrarunt.

6 Supponimus quarto, pro resolutione difficultatis, quae est, an patronus, qui de proprijs bonis fundauit, dotauit, vel construxit Ecclesiam cum hac conditione, quod

quòd beneficium semper conferatur alicui ex sua familia, qui fuerit dignus, & non alijs extraneis ab ea, etiam, quòd digniores reperiantur, dummodò dignus in sua familia reperiatur. Sotus dicit, quòd si institutio ista habeat annexam curam animarum, vel gubernationem, tunc iniquissima est conditio, & reiicienda erit, quatenus obstat, ne dignior eligatur: secus esset, si institutum beneficium, nò haberet curam animarum, vel gubernationem annexam, nam tunc satis esset inter dignos designatos à fundatore, & vocatos, digniorè eligere, ut vsus, & ratio frequenter ostendunt: ita Sot. lib. 3. de iustit. & iur. q. 6. art. 2. còclu. 9.

7. Supponimus quintò, quòd inter alias differentias, quæ reperiuntur inter patronum Ecclesiasticum, & laicum, una est, quòd in beneficijs distribuendis per patronum Ecclesiasticum, datur oppositio, concursus & examen de iure positivo, & probationes, & testium receptiones, prout qualitas beneficiorum requirit. Patronus autem laicus non tenetur presentatos examinare, prædicta examinatione positiva, sed alio concursu, & examine de iure naturali, quod dicitur ad còcursum, vel quasi còcursum: nam tenentur distributores aliquam diligentiam adhibere, ut merita personarum cognoscantur ab eis, quibus officia, vel beneficia conferenda sunt, & ad hoc deseruiunt informationes in vacationibus occurrentibus prædictis, quæ deinde remittuntur ad suprema Còsilia, in quibus decollationibus, & præsentationibus officiorum, & beneficiorum agitur, & aliæ inquisitiones, quæ à Senatoribus ex officio, & de secreto fieri solent, ad indagandum, si in concurrentibus, ad prædictas vacationes, adsint partes, & conditiones requisitæ, seruitia propria, vel suorum prædecessorum, & alia, antea quam còsultatio facta fuerit cum Principe.

bôup

ED

His

8. His suppositis, fit prima conclusio. *Patronus eligens dignum dimisso digniori, ad Episcopatum, vel ad beneficia curata, mortaliter peccat, & acceptionem personarum committit.* Probatur còclusio ex Concil. Trid. Sess. 6. c. 1. & Sess. 24. c. 1. & c. 18. de reforma. vbi generaliter dicitur: *Omnes qui habet quodcumque ius, ad præsentationem Episcoporum, tenentur sub mortali peccato procurare diligenter, ut dignior promoueatur.* Hoc idè asseritur de eisdè beneficijs, in Motu proprio Pij V. supracitato. Et ratio est, quia si Romanus Pontifex, aut Prælatus huiusmodi beneficia dignioribus tenentur conferre: ergo ad idem quoque patroni tenentur, cum ipsi quantum ad præsentationem, succedant in locum Romani Pontificis, & Prælatorum, ut tenent communiter Doctores, qui infra in sequenti conclusione citandi erunt, & quæ in præcedenti articulo dicta sunt, repetira censeantur in præsentem.

9. Secunda conclusio. *Probabilior, & tutior sententia est, quòd patroni laici, etiam teneantur presentare digniores in reliquis beneficijs.*

Probatur conclusio, nam Romanus Pontifex nò concedit patronis laicis plus quàm ipse habet, & potest per se ipsum, sed Romanus Pontifex non potest in toto conscientia in præsentia dignioris, ex lege iustitiæ distributiua eligere dignum, dimisso digniori: ergo neque poterunt ipsi patroni. Tum quia patronus est minister ipsius Pontificis, & suo modo est dispensator beneficiorum, ut ait Abb. in c. nobis, de iure patronat. Et sic yterque tenetur sequi voluntatem veri domini, scilicet Christi. Et sicut œconomus, seu dispensator alicuius Principis, qui optimos seruos eodem stipendio in seruitium domini sui poterit adducere, & nò adducit, reus erit, vel fracte fidei, Dd 2 aut

aut neglectæ prudentiæ: ita erit dicendus patronus, si dignum, dignioribus prætermisissis, elegerit, vel præsentauerit, vt tenent Bañez de iustitia & iure, quæst. 63. artic. 2. dub. 4. Aragonius dict. quæstio. 63. artic. 2. conclusione 3. Couarru. 2. part. in reg. peccatum, §. 7. num. 5. Federic. conf. 95. cum alijs.

10 Quibus sic constitutis, non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex dict. c. monasterium, nam responderetur multipliciter. Primò, quia ibi fuit electus dignus, nam alius dignior in monasterio non fuit repertus, & sic electus, in dict. c. inter alios dignior erat, vt tenet gloss. in c. licet ergo §. quæst. 1. Vel responderetur secundò, quòd in dict. c. continetur, quòd præsentatio facta de digno, non erit reuocanda in foro exteriori: ita vt dignus electus tutus sit in dicto foro, & in foro conscientiæ. Non autem propter hoc patronus præsentans excusatur à peccato mortali, nam prædicta lex erat permissiua, vt supra in præcedenti articulo dictum fuit, & notat Bañez, & Couarru. locis supra citatis, & sic soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum ex dict. l. in re mandata: nam responderetur, quòd licet Ecclesia fuerit fundata, constructa, vel dotata ex proprijs bonis ipsius patroni: postquam autem fundata, & dotata fuit, transierunt prædicta bona in bona communia, & non sunt amplius ipsius patroni, ac subinde secundum regulas iustitiæ distributiæ, Ecclesiæ præsentandæ, & conferendæ erunt, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium desumptum ex Concilio Trident. dict. Sess. 24. c. 18. nam Responderetur, quòd Concilium in dict. Sess. citata, non explicat qualiter se genere debeat Patronus laicus in institutione ministri, sicut hoc facit aperte

apertè de patrono Ecclesiastico: & hoc factum fuit ab ipso Concilio varijs rationibus. Primò. Vt hoc daret opinionibus probabilibus, quod sæpe faciunt Concilia, præsertim, in his, quorum definitio non est necessaria ad bonum vniuersale Ecclesiæ. Secundò. Ne ex illa declaratione grauarètur patroni laici, quorum priuilegia Ecclesia, amplificat, propter eorum pia obsequia, & ne daretur etiam locus litibus, quæ insurgerent in præsentationibus beneficiorum, & propter hoc Concilium dixit tantum his verbis de patronis laicis, quòd *presentent nominatum ipsi Episcopo, qui idoneum approbet.* Nec propter hoc, nec ex verbis istis Concilij colligi potest, quòd non teneatur in foro conscientiæ patroni laici seruare leges iustitiæ distributiue in præsentationibus eorum, sicut à nobis dictum fuit in præcedenti articulo. Et soluitur argumentum, articulus, & disputatio prima.

(. . .)

DE

DE ACCEPTIONE
PERSONARVM IN
officijs sæcularibus.

DISPUTATIO
secunda.

IN TRES ARTICVLOS
diuisa.

*In hac tertia disputatione, agitur de officijs
sæcularibus distribuendis.*

SUMMARIUM.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
- Proponuntur tria argumenta contra questum; nu. 2.
- Refertur opinio Adriani, & aliorum, nu. 3.
- Distributores officiorum sunt in triplici differentia, nu. 4.
- Constituitur conclusio, & probatur, nu. 5.
- Rex habet dominium officiorum, sicut Respublica habebat, & in quo differant, nu. 6.
- Satisfit argumentis propositis in principio, nu. 7.

ARTI-

ARTICVLVS. I.

*1. Vtrum Rex, seu Princeps absolutus habeat
dominium officiorum sæcu-
larium.*

Primò, pro parte negatiua argumentor sic. Illam iurisdictionem habet Rex in Republica temporali, quam habet Romanus Pontifex in Ecclesia in spiritualibus: sed Romanus Pontifex non est dominus beneficiorum Ecclesiasticorum, sed merus administrator, vt patet auctoritate D. Pauli ad Corint. cap. 4. ergo nec Rex est dominus officiorum temporalium, sed administrator.

Secundò. Nullibi legitur, Rempublicam transtulisse dominium istorum officiorum in Regem: ergo Rex, nec est dominus, nec dominium illorum habet.

Tertiò. Si Rex haberet dominium istorum officiorum in suo Regno, haberent illud quoque magnates in suis terris, nam cum Rex concedit illis dominium illorum oppidorum, transfert in eis ius, quod ipse habet, & vtramq; iurisdictionem, ciuilem, & criminalem, vt patet ex titulis donationum illis concessis, sed isti Magnates non habent dominium horum officiorum, vt ex consensu communi omnium patet: ergo neque Rex illud habet.

3 Sed anteaquam conclusionem constituamus, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd Adrianus in 4. fol. 58. & alij apertè fatentur, Reges, neque Magnates esse dominos horum officiorum, sed tantum administratores; nitantur rationibus adductis in supradictis argumentis.

4 Secundò supponimus, quòd illi, ad quos spectat officia
Rei-

Reipublicæ distribuere, sunt in triplici differentia: quidam enim sunt, qui plenam habent potestatem super ipsam Republicam, quales sunt Reges, Imperator, & alij Principes, qui superiorem non recognoscunt. Alij sunt, qui ab ipsis Regibus, & Principibus in supremo loco constituti sunt, qui vice, & nomine eorum, inferiores ministros & aliqua officia eligunt, quales sunt, Proreges, Senatores supremi Consiliorum. Alij denique sunt Magnates, & ceteri domini oppidorum suorum, qui Regibus & Principibus supradictis subditi sunt: inter quos electores hoc est discrimen, quod Rex, seu Princeps, qui superiorem non recognoscunt, non sunt veluti dispensatores, ac tanquam Reipublicæ vicarij, sicut Venetorum Dux, qui semper est à Republica pendens: sed sunt domini, sicut & ipsa eadem Respublica fuit, æqualem potestatem habentes, sicut ipsa habebat Respublica antea quam omne suum imperium, & dominium in ipsos Principes, seu Reges transfuisset. Proreges verò, Senatores, & alij, qui ex mandato Regis, seu Principum, officia constituere possunt, non sunt domini, sed dispensatores, quibus in omnibus necesse est voluntatem dominorum, in distributione dictorum officiorum ad vnguem seruare. Alij autem Magnates, & domini particularium oppidorum, non sunt absoluti domini officiorum, sed habent dominium illorum, non merum & plenum in istis officijs, sicut ipse Rex, seu Principes supradicti, sed quodammodo quoque dispensatores nuncupantur, ita Aragonius. q. 63. art. 2. Sotus de iust. & iur. lib. 3. art. 4.

5 His constitutis, sit conclusio: *Reges, seu Principes, qui superiorem non recognoscunt, dominium habent officiorum secularium.*

Probatur conclusio, quia Respublica trãtulit omnem suam potestatem & imperium in Principem, quapropter transla-

translatum est consequenter dominium istorum officiorum, quibus dominabatur ipsa Respublica. Patet etiam, auctoritate plurimorum Doctorum, inter quos Sanctus Thomas opus 2. ad Ducissam Brabantiam, dubio 5. Sotus de iustitia, & iure, lib. 6. art. 4. Caietan. in summa verbo officia secularium, Baldus in l. Barbarius, ff. de officio prætorum quem sequuntur plures Iurisperiti, & latè tractab de hoc Guillelmus Benedictus, & colligitur ex l. 1. ff. de constitut. Princip. Bañez 2. 2. quæstion. 63. artic. 2. cum alijs.

6 Aduertendum, quod aliter Rex habet dominium horum officiorum, & aliter habebat Respublica: nam Respublica habebat à principio dominium independentem à se ipsa, & absolute, Rex autem habet illud à Republica, ac subinde, cum dependentia, & sub certis legibus implicitis, & virtualibus videlicet, ut dispeset, & distribuat illa officia secundum utilitatem Reipublicæ, & non pro sua voluntate, ita Bañez, d. q. 63. art. 2. dub. 6. cum alijs suprà citatis.

7 Non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod maxima differentia versatur inter Regem, & Romanum Pontificem: nam Romanus Pontifex, non est dominus beneficiorum, quia dominium residet immediate in Christo, à quo deriuata fuit potestas conferendi in ipsum Romanum Pontificem dispensatorem beneficiorum. In bonis autem temporalibus cuiuscunque generis, dominium eorum, primo, & per se modo est translatum à Republica in Regem, prout declaratum est, & sic non currit comparatio in argumento, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, negando antecedens, facile enim constat, dominium officiorum translatum esse in Regem, ut in l. 1. ff. de constitutionibus,

Ec bus,

bus, prout declaratum est, & soluitur secundum.
Nec obstat tertium: nam respondetur, quod Magnates non habent dominium merum, absolutum, & independens officiorum suorum oppidorum à Republica, sed solum translatum fuit, ut sic à Republica in Regem, & quando Rex concedit oppidum magnatibus, non transfert omne dominium absolutum in eos, sed moderatum, & sic soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæstio, n. 1.
- Proponuntur tria argumenta, n. 2.
- Officia secularia proportionem habent cum beneficijs Ecclesiasticis ostenditur, n. 3.
- Officia secularia conferri non possunt indignis, n. 4.
- Officia in Republica sunt in triplici differentia, n. 5.
- Conditiones, quæ requiruntur, ut quis idoneus censeatur ad ista officia ostenduntur, n. 6.
- Constituitur conclusio, & optimis rationibus probatur, n. 7.
- De quibus officijs loquimur in conclusione, ostenditur, n. 8.
- Satisfit argumentis propositis, n. 9.

ARTICVLVS II.

1. *Utrum in distributiones officiorum possit contingere peccatum acceptionis personarum.*

2. *Pro parte negativa primò argumentor sic. Respublica habet horum officiorum, & in stipendis pro ipsis assignatis,*

natiss, dominium: sed omnem suam potestatem in Regem transtulit: ergo quid, cum sint bona libera, Rex absque peccato acceptionis personarum, illa conferre poterit.

Secundò: Ista officia, communia bona sunt, & non debita ciuibus, neque instituta sunt in commodum illorum, sed in commodum Reipublicæ: ergo non sunt distribuenda attentis meritis personarum.

Tertiò: Dicitur Paulus 1. ad Corinth. c. 6. ait: *Contemptibiliores, qui sunt in Ecclesia, ipsi deputati sunt ad iudicandum:* ergo electores non tenentur ad magistratum eligere digniores, & multò minùs ad alia officia.

3. Sed antea quàm conclusio constituatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quod officia secularia proportionem habent cum beneficijs Ecclesiasticis, quantum ad hoc, quod sicut in beneficijs reperiuntur illa tria, scilicet munus, stipendium, & honor: ita eodem modo ista reperiuntur in officijs secularibus. Reperitur primò munus, seu ministerium, propter quod fuit institutum officium in utilitatem Reipublicæ. Secundò reperitur redditus, seu stipendium officij, institutum pro sustentatione ministri. Tertiò reperitur honor, nam sunt honorifica præmia honestorum virorum, & sapientum: & ista tria sunt, ita coniuncta simul in officijs, quod separari non potest vni ab alio. Ex quo deducitur, quod in quantum ista officia sunt principaliter instituta pro bono publico, tenentur electores de iustitia eligere ministrum vtiliorem, nam qui libet tenetur Reipublicam diligere, & adiuuare. Secundò, in quantum sunt stipendia debita sustentationis, conferenda sunt ex iustitia commutatiua utilioribus ministris, & plus laborantibus in Republica. Et tandem, in quantum sunt præmia, & honores, licet secundariò ad hoc instituta, tenentur distributores, iuxta regulas

distributiuz iustitiæ pro meritis distribuere; prout à nobis copiose dictum fuit in præcedenti disputatione de beneficijs Ecclesiasticis.

4. Secundò supponimus, quòd quamuis ista officia sint purè secularia: non tamen absque peccato mortali, & acceptione personarum conferri possunt indignis, malis, & publicis peccatoribus, quantumuis polleat scientia, & industria: & peculiaris ratio est, quia loquimur de Republica Christiana, in qua sine scandalo, & damno aliorum indigni, & supradicti eligi non possunt, & præsertim, cum dominium istorum officiorum, translatus sit in Principes, & Reges à Republica, in ædificationem ipsius Reipublicæ, & non ad destructionem, vt optimè ostendunt Sotus de iustitia, & iure, l. b. 3. quæst. 6. artic. 4. Bañez. quæst. 63. artic. 2.

5. Supponimus tertio, quòd ex secularibus officijs, quedam ad gubernationem, & famulatum Principis instituta sunt tantum; & de istis non loquimur in præsentia. Alia instituta sunt ad Reipublice gubernationem, & de his est sermo in hac disputatione. Quæ in triplici differentia esse possunt: quedam enim sunt magni momenti, & in primo gradu, quæ gubernationem, & iurisdictionem iustitiæ in ipsa Republica habent, à quibus totum Reipublicæ, Regni, & prouinciæ negotium pendet, vt sunt officia Prærogum, Præsidentialium, Senatorum, Iudicum, Fiscalium, & similia, qui notabiliter possunt esse in Republica magnæ utilitatis, & damni. In secundo gradu sunt alia officia, veluti instrumenta proxima istorum, vt tabelliones, scribes, regitores, & correctores, & similia. In tertio verò gradu sunt omnia alia officia in republica non pauca, quæ se habent ad supradicta, veluti instrumenta remota, vt custodes carcerum, satellite, officiales, ministri iustitiæ, & similia,

lia, & ad ista reducuntur omnia alia officia, quæ parui momenti in Republica reputantur.

6. Condiciones autem, quæ requiruntur in hominibus ad ista officia obtinenda, vt idonei reputentur, sunt, probitas morum, scilicet, quòd non existant eligendi in publicis peccatis; doctrina, & industria, vt in disputatione præcedenti dictum fuit de beneficijs Ecclesiasticis: & hæc condiciones præcipuè, & maximoperè requiruntur in officijs primi generis, quæ administrationem iustitiæ, & iurisdictionem habet in Republica, nam ab eis pendet recta gubernatio Reipublicæ. In alijs secundi generis, licet requiratur prædictæ condiciones, non autem ita perfecte. In reliquis officijs tertij generis, sufficit ex conditionibus supra dictis probitas, & fidelitas, quia isti sunt, vel meri executores, vel parum disponunt in officijs, & operantur cum dependentia superiorum officiorum. Et licet in prædictis officijs secularibus conferendis, non detur examen concursus de iure positio ad inquirendum de conditionibus, & qualitatibus concurrentium; datur tamen alter concursus, vel quasi concursus de iure naturali ad indagandum ex officio, & de secreto, si concurrant in eligendis condiciones, partes, merita, & reliqua requisita, vt eligantur: & ad id distributores, præsertim in prædictis officijs magni momenti, maximoperè tenentur attendere, vt ordinatè, & absque peccato acceptionis personarum conferantur, prout supradictum fuit.

7. His constitutis, saluo semper in omnibus meliori iudicio, conclusio est. *Princeps, & electores sub peccato mortali tenentur eligere ad officia publica primi generis, digniores, & utiliores ministros, in quantum commodè hoc fieri poterit, secundum iustitiam distributiua.*

Probatur conclusio supradicta rationibus sequentibus. Primò, quia ista officia proportionem habent cum beneficijs Ecclesiasticis, licet sint temporalia, nam nò solum sunt stipendia laborum, verum, & præmia meritorum: ergo necessarium erit, quòd electores distribuant ea secundum iustitiam distributivam, & commutativam inter utiliores ministros, & digniores: & sicut in beneficijs erat mortale sic non conferre, ita erit in officijs. Tum etiam, quia omnia incommoda, & inconuenientia, quæ in Republica Ecclesiastica enumerantur cum minus digni eliguntur: hæc omnia sequuntur etiam suo modo in Republica ciuili: ergo electores tenentur digniores eligere sub peccato mortali. Tum etiam, quia, vel Princeps debet distribuere ista officia, sine aliquo ordine, pro sua voluntate, vel cum ordine aliquo: priuum non est dicendum, cum id in maximum damnum Reipublicæ redundet, quod ipse Princeps, ex iustitia tenetur euitare: ergo tenetur distribuere secundo modo, id est, cum ordine, sed nullus poterit esse ordo conuenientior, nec pro Republica in communi, nec pro ciuibus in particulari, quam, vt seruetur ordo iustitiæ distributiue: ergo hunc ordinem Princeps seruare debet. Tum etiam, quia si ista officia publica eligerentur modò à republica, suffragio multorum eligerentur, & quilibet illorum sub peccato mortali teneretur suffragari digniori, sed Princeps in electione istorum officiorum, Reipublicæ, & singulorum ciuium officio fungitur: ergo pari ratione eligere debet sub mortali peccato digniorem. Tum denique, quia Respublica confert tributa Principi, & virtualiter, & interpretatiuè, sub hac conditione, & pacto, vt sibi ministros digniores tribuat, & sub hoc vinculo, & pacto implicito fuit in eum translatus dominium, & imperium

à Re-

à Republica, vt supradictum fuit: ergo id tenetur Princeps efficere, ita Sotus de iust. & iur. lib. 3. ar. 4. cõcl. 4. Didacus Perez, lib. 7. ordin. regul. tit. 2. l. 22. Aragonius, & Bañez, d. q. 63. ar. 2. Couar. in reg. peccat. §. 7. n. 6. Padilla in l. cum quibus, ff. de legib. Molina de Hispanorum primogenijs, lib. 2. c. 5. n. 57. cum alijs.

8. Aduertendum tamen est, quòd loquimur in conclusione supradicta, de officijs illis primi generis, quæ habent administrationem iustitiæ, & etiam intelligi potest de officijs secundi generis, nã tunc certè læditur Respublica, dũ priuatur utilitate illa, quã ex digniori, & utiliori ministro consequutura erat: si autem officium fuerit exigui momenti, vel excessus dignioris à digno fuerit exiguus, tunc ex leuitate materiz, & ex paruo Reipublicæ nocumẽto, veniale tantum peccatum erit, vt de beneficijs Ecclesiasticis in disputatione præcedenti dictum fuit.

9. Nec obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex eo, quòd ista officia sunt bona libera ipsius Principis: nam responderetur, quòd non sunt veluti opes, diuitiæ, redditus, & fructus ipsius Reipublicæ, siue in ærario, siue in vectigalibus, sed sunt ministeria instituta in utilitatem communem, & propter hoc distribuenda sunt, sicut utilitas communis requirit, quæ postulat, vt utilioribus, & dignioribus conferatur, vt declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Nò obstat secundum argumentum: nã respondetur, quòd licet ista officia principaliter, primò, & per se sint instituta ad utilitatem Reipublicæ, sunt tamen consequenter, & secundario stipendia laborum, & præmia honoris, & propter hoc ex iustitia commutatiua, & distributiua, utilioribus, & dignioribus conferenda sunt secundum leges iustitiæ distributiue, vt in præcedenti disput. de benefic. dictum fuit, & soluitur secundum argumentum.

Non.

Non obstat tertium argumentum, ex auctoritate Diui Pauli desumptum; nam dupliciter exponi potest prædicta auctoritas, & intelligi. Primò sic, eligendos potius esse in iudicijs iustos Christianos, quàm infideles, reprehendendo illos, qui volebant introducere ad iudicandum forsitan infideles: vel vocat in contemptibiles Diuus Paulus, minus spirituales; & magis actiuos, sed ex eis digniores eligendi sunt, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum, n. 1.
- Proponuntur tria argumenta ad probandum partem negatiuam quæsitum, n. 2.
- Referuntur quatuor opiniones, n. 3.
- Actiões humanæ quatuor sunt, & venditio officiorum, ad quam illarum reducatur, n. 4.
- Mala, quæ sequuntur ex venditione officiorum, n. 5.
- Quomodo honestari, & licita fieri possit venditio officiorum, num. 6.
- Constituitur conclusio, & probatur, n. 7.
- Inferuntur ex dictis tria notabilia, n. 8.
- Satisfit argumentis propositis in principio, n. 9.

A R T I C V L V S III.

¹ *Vtrum officia publica licetè vendi possint.*

² **P**rimò pro parte negatiua argumentor, & probo, quòd ista officia licetè vendi non possint, sic. Hæc officia sunt bona

bona communia distribuenda ciuibus pro meritis; ergo vendi non possunt.

Secundò. Actiões humanæ morales iudicandæ sunt, quoad praxim, si licitæ, vel illicitæ sint, secundum ea, quæ communiter fiunt in indiuiduo, & in particulari: sed venditio istorum officiorum communiter fit cum maximo damno, & detrimento Reipublicæ, vt infra patebit: ergo venditio eorum licita esse non potest.

Tertiò. Aut stipendia, quæ soluuntur pro istis ministris, sunt iusta, vel non: si sunt iusta; ex iustitia commutatiua debentur ministris quibus conferuntur: ergo iniquum erit vendere alicui, quod suo labori deberetur.

³ Sed ante quàm conclusiones constituamus, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd in hoc plures sunt opiniones Doctorum: Prima est Sancti Thomæ opusculo illo 21, supra citato vbi interrogatus à Ducissa Brabantie respondit, licere quidem Regibus, & Principibus vendere ista officia cum quibusdam conditionibus, non autem expedire, vt sint venalia: & adducit auctoritatem Diui Pauli 1. ad Corinth. *Multa mihi licent, sed non omnia expediunt.*

Secunda opinio est Caietani in summa, verbo, officiorum venalitas, & Soti de iustitia & iure, lib. 3. quæst. 6. art. 4 qui dicunt, quòd speculatiuè, id est, ex natura rei, licet vendere ista officia, quia sunt bona temporalia, pretio æstimabilia; practicè autem non licere, quia affert talis venditio multa damna, & mala in Republica.

Tertia opinio est Adriani in 4. loco supra citato, qui simpliciter, & omnino negat, posse hæc officia vendi, quia contractus venditionis debet fieri à domino, huiusmodi autem officiorum nullus est dominus.

Quarta opinio communis est modò inter discipulos

Ff Sancti

Sancti Thomæ, quod tam practicè, quàm speculati- uè, licet vendere ista officia cum aliquibus conditioni- bus subsequenteribus; & sic intelligendus est, & loquitur Sanctus Thomas in dicta opinione citata.

4. Supponimus secundò, & reuocanda est in memo- riam distinctio illa, scilicet, quod actiones humanæ quadrupliciter esse possunt; quædam intrinsecè bonæ, quædam intrinsecè malæ, aliæ indifferentes, & aliæ de- mum, quæ habent apparentiam mali; possunt tamen ex causa, & circumstantiis honestari, & licite fieri, vt occisio hominis, pluralitas beneficiorum, & venditio modò officiorum. Et quod venditio officiorum habeat apparentiam mali, patet ex incommodis, quæ ex ea se- quuntur.

5. Primum incommodum, & malum est, quod conferantur ista officia indignis, dum in prædictis vendi- tionibus, non virtutes, sed pecuniæ frequenter attendun- tur. Secundum, quod tabelliones, procuratores, similesque officiales extorquent excelsiuè stipendia à plebe. Tertium, quod Magistratus, & dignitates inde valescunt, cum non in præmium virtutis, sed pro pecunijs tribuantur. Quar- tum, quod leges, & rationes violantur, non enim illa ad- ministrantur ab electoribus, prout reipublicæ bonum postulat, sed vt præmium solutum resumere valeant. Ca- jetanus, & Sotus locis citatis adducunt in hoc, exem- plum de antiqua Roma, quæ dominabatur vniuerso orbi, quando officia publica distribuere secundum merita; postmodum autem, quando officia ista ve- nalia facta sunt, subiecta est, & interijt. Vnde Salu- stius ait, O urbem venalem, & cito perituram, si emptorem inueneris, ita Bañez, Aragonius, & Sotus locis citatis.

Et

Et licet venditio officiorum apparentiam mali habeat, & tot inconuenientia ex ea oriantur: honestari tamen potest, & licita fieri conditionibus subsequenteribus. Prima, & potissima conditio debet esse, quod non ven- dantur illa officia quæ iurisdictionem habent, & admini- strationem iustitiæ. Secunda, quod non vendantur ex ces- siuis preijs, ne emptores pro recuperando pretio, populū depreddari cogantur. Tertia, quod non vendantur indig- nis, sed merentibus. Quarta, quod taxentur stipendia mo- derata, ne exigant deinde plusquàm licitum sit. Cum his conditionibus officia licite vendi possunt, vt ex doctrina Sancti Thomæ, & aliorum Doctorum locis supra citatis colligitur.

7. His constitutis, conclusio est. *Rex, vel Princeps ex iusta & rationabili causa licite potest vendere officia publica ser- uatis conditionibus supradictis.*

Probatum conclusio, quia huiusmodi officia ex natura sua vendibilia sunt, cum sint temporalia bona, & pretio æstimabilia, vtilia, honorifica, nec habeant aliquid spiritua- le annexum: ergo necessitate urgente Reipublicæ, lici- tè vendi possunt. Patet etiam, quia si aliqua Respublica. V.g. Venetorum, esset oppressa ab hostibus, & constituta in ali- qua maxima necessitate famis, belli potest pacisci cum ali- quo Principe, vel viro potèntissimo, defede me tuis exerciti- bus, & sumptibus, vel libera me tua pecunia à fame, & eris Rex meus. Ita etiam, & Rex poterit eadem de causa vendere suum Regnum, vel partem illius: ergo mul- tò facilius officia publica propter bonum, & necessita- tem communem, & publicam, ita Sanctus Thomas opusculo supra citato. Sotus de iustitia, & iure, lib. 3. q. 6. art. 4. Aragonius, Bañez, d. quæstion. 63. art. 2. Nauartus c. 25. num. 7.

Ff 2 Ex

Ex quo tria inferuntur. Primo inferitur, quod de iure communi & Regio prohibentur, & vendi non possunt officia, quae habent annexam administrationem iustitiae. V. g. Proreges, Praesides, Senatores, Iudices, Fiscales, Tabelliones, & similia, text. in illo aureo authentico, *Vt iudices sine suffragio fiant*, text. in l. haec lex, ff. ad legem Iuliam, de ambitu, tex. in c. sancimus 1. quaestio. 7. & de iure Regio, lib. 1. ordin. reg. tit. 5. l. 2. & lib. 2. tit. 13. & lib. 6. tit. 14. l. 16. & lib. 7. tit. 1. l. 1. Inferitur secundo, quod licet Regibus licitum sit vendere dicta officia, non tamen licet Magnatibus, nisi ex causa priuilegiata, vel ex immemoriali consuetudine, & praescriptione hoc faciant. Inferitur tertio, quod Episcopi habentes iurisdictionem saecularem, sine recognitione superioris in temporalibus, possunt quoque vendere officia saecularia cum conditionibus supradictis: secus autem erit, si habent potestatem Regibus subordinatam, nam tunc dicendum est de illis, sicut dictum fuit de Magnatibus, ita Doctores citati.

Non obstant argumenta adducta. Non primum. Nam respondetur, quod licet ista officia sint instituta propter utilitatem Reipublicae, vendi possunt, cum necessitas illius urget cum conditionibus supradictis, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum argumentum: Nam respondetur, verum esse, quod actiones humanae, quae ex natura sua sunt malae, vel bonae, iudicantur licitae, vel illicitae secundum ea, quae communiter fiunt in individuo: sed in praesenti venditio officiorum, erit solum mala ex culpa operantis, qui non debitas circumstantias seruat, quae tamen licita fieri potest, ex rationabili causa, ut declaratum est num. 6. & soluitur secundum argumentum.

Non

Non obstat tertium, nam respondetur, quod ista officia sunt honorifica, & in eis est eminentia, occasio, & commodum lucrandi, & excessus stipendiorum, ultra debitam: & propter hoc licite vendi possunt cum conditionibus supradictis, ut declaratum est, & soluitur argumentum, articulus, & disputatio.

Ff 3

DE

DE ACCEPTIONE

PERSONARVM IN

reliquis bonis distribuendis.

DISPUTATIO

Tertia.

IN TRES ARTICVLOS

diuisa.

In hac disputatione agitur de distributione, que fit in honoribus, & reuerentijs, in tributis, & iudicijs.

SUMMARIVM.

- P**roponitur quæsitum, n. 1.
- Proponuntur tria argumenta, n. 2.
- Constituitur conclusio, & probatur, n. 3.
- Declarantur honores, de quibus loquimur, n. 4.
- Quibus honores debeantur, ostenditur, n. 5.
- Quo titulo honores debeantur, ostenditur, n. 6.
- Distributio istorum honorum à Republica ciuibus commissa est, ostenditur, n. 7.
- Qua ratione honores dicantur bona cõmunia, declaratur, numer. 8.
- Satisfit argumentis propositis in principio, n. 9.

AR-

ARTICVLVS I.

Virum in exhibitione honoris, & reuerentiæ, peccatum acceptionis personarum locum habeat.

Primò pro parte negatiua argumentor sic. Vitium acceptionis personarum, locum non habet in rebus gratuitis, & liberis, vt in disp. 1. dictum fuit: sed vt banitates, quæ in salutationibus, & reuerentijs sunt, in eis dum quis salutat dignum, vel indignum, nulli iniuriã facit: ergo in his, acceptio personarum locum non habet.

Secundò sic argumentor. Honor (vt ait Arist. 4. Ethic. c. 3.) *soli debetur virtuti*, sed multi sunt aliquando corrupti moribus, quibus honor lege debetur, vt sunt mali Prælati, Principes, parentes, domini, senes, &c. ergo acceptio personarum in honore, & reuerentijs, peccatum non est.

Tertiò. Honores & reuerentiæ exhibendæ, non videtur esse bona communia, nam eorum distributio non pertinet ad Rempublicam, sed ad quamlibet priuatam personam: ergo non spectant ad iustitiam distributiua, neque in præfenti tractandum esset de eiss.

His non obstantibus, conclusio est: *In exhibitione honoris & reuerentiæ locum habet peccatum acceptionis personarum, quod aliquando mortale, quandoque veniale est.*

Probatur conclusio auctoritate, & ratione: auctoritas est Diui Pauli ad Roman. c. 3. *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui honorem, honorem.* & ratio est, quia in alijs bonis inferioris ordinis, quæ debentur, contingit in eis, acceptio personarum, quando

d. stii.

distribuuntur ex indebita causa, & non proportionabiliter conferuntur: ergo multò magis peccatum hoc committitur in distributione honoris. Quando autem sit peccatum mortale, seu veniale, certa regula constitui non potest, quia pendet ex circumstantiis considerandis, loci, temporis, personæ, si fuit honor prætermittus in actibus publicis, vel priuatis; ita S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 3. Sotus de iustitia, & iure, lib. 3. q. 6. ar. 6. Bañez, Aragonius, dict. quæst. 63. cum alijs.

4 Sed, vt clarius conclusio intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd articulus intelligitur in præsentia de reuerentia, & honore consistente in rebus, vel in verbis, seu in aliquo signo exteriori, vt in genuflexione, subnissione, reuerentia, aperitione capitis, assignatione melioris loci, in titulis tribuendis, verbo, vel in epistolis, & similibus.

5 Supponimus secundò, quòd *Honor est premium virtutis, signum, & testimonium de virtute illius, qui honoratur*, vt ait Arist. 4. Ethic. c. 3. & inde sola virtus est debita causa honoris. Sciendum tamen est, quòd aliquis potest honorari, non solum propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius, sicut Principes, Magistratus, Prælati honorantur, etiam, quòd sint mali, in quantum gerunt personam Dei, & Communitatis; si autem fuerint boni, duplici honore honorantur, virtutis, & dignitatis, & eadem ratione parentes, & domini sunt honorandi propter participationem Dei, qui est pater omnium, & dominus. Senes quoque sunt honorandi propter signum virtutis, quæ est senectus: diuites, & potentes honorandi sunt, propter hoc, quòd maiorem locum in Communitatibus obrinet, cuius sunt veluti nerui & ossa, non autem solo intuitu diuitiarum, quia diuitiarum solum per se non sunt debite causæ hono-

honoris, ita sanctus Thomas, & Doctores supra citati. 6 Supponimus tertio, quòd honor tripliciter esse potest. Primò debitus ex iustitia, vt honor & reuerentia, quæ debetur virtuti, Principibus, Magistratibus, Prælatibus, parentibus, dominis, & senioribus, vt patet auctoritatibus sacrae Scripturae. Petri c. 2. Exod. c. 20. 1. ad Timotheum c. 6. Leuit. c. 19. Secundò, honor poterit esse debitus ex suppositione, vt si inuitaueris aliquem, teneris illum honorare, secundum morem; vnde Christus reprehendit Pharisæum, eo quòd cum inuitasset illum, nec unxit unguento, nec lauit aqua pedes, qui erat modus consuetus inter Palestinos. Tertio, honor poterit esse meræ voluntatis, & gratuitus, vt salutare, & honorare transeuntem indignum, in quo nihil virtutis, aut dignitatis reperitur.

7 Supponimus quartò, quòd distributio honoris, & reuerentiæ, per se pertinebat ad Rempublicam, quæ distribuit omnia bona communia, vt secundum diuersitatem meritorum ciues honorarentur: verum tamen prudenter hoc Respublica commisit ipsis ciuibus, qui gerunt vicem illius, & de facto sunt ministri, & distributores istorum bonorum communium, qui tenentur sequi in distributione eorum, consuetudinem, & usum comunem, & leges, & proportionem iustitiæ distributiue, in eis seruare, tam in rebus, quam in verbis, epistolis, locis, salutationibus, & similibus, alioquin peccatum acceptionis personarum committitur; ita Sotus, & Bañez, vt supra.

8 Supponimus quinto, & vltimò, quòd honores, & reuerentiæ, quæ in Republica singulis pro dignitate exhiberi possunt, ac debent, dupliciter considerari possunt. Vno modo, vt actu exhibentur, & appropriantur huic aut illi personæ, & sic non sunt bona communia, sed propria, & particularia illorum, quibus bene, aut male applicantur. Alio modo con-

siderari possunt huiusmodi honores, ut sunt in potentia ante applicationem, & appropriationem alicui personae, & hoc modo honores, & reuerentiae bona communia dicuntur, nam nullius sunt propria, & possunt isti, vel illi applicari, ac proinde, nisi pro cuiuscunque dignitate, & iuxta leges, & ordinationes iustitiae distributivae applicentur, à vitio, & peccato acceptationis personarum, distributor non excusatur, ita Doctores supra citati.

9 Non obstant modo in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod licet honor, & reuerentia aliquando gratuita sint, & praecipue in illis, in quibus nihil virtutis, aut dignitatis, & excellentiae existit, acceptio personarum tamen committitur, dum illi in honoribus, & reuerentijs praeposuntur ceteris, qui propria, vel aliena virtute honorandi sunt: & ratio est, nam tunc illi honores, qui dignis debentur, indignis adscribuntur, & eodem modo, si eodem titulo Antistitem salutaueris, quo simplices Sacerdotes, Magnatem, ac plebeium, nobilem, ac ignobilem, non fit hoc absque iniuria virtutis, & dignitatis illorum, & propter hoc acceptio personarum tunc committitur, & soluitur primum.

10 Non obstat secundum desumptum ex Arist. 4. Ethic. nam respondetur, quod verum est, quod honor soli debeat virtuti, at tamen aliqui honorantur, ut declaratum est, etiam quod non sint probi, & fit hoc propter virtutem alterius, quae representatur in eis, & soluitur secundum.

11 Non obstat tertium, nam respondetur, quod licet distribuere honores, non pertineat ad Rempublicam, pertinet tamen ad ciues, qui gerunt vicem Reipublicae, quantum ad distributionem honoris: nec vere infertur ex hoc, quod non sint bona communia, & tractandum de eis erit in presenti, ut declaratum est, & soluitur argumentum, & articulum.

Proponitur quaesitum, n. 1.
Proponuntur tria argumenta, n. 2.
Constituitur conclusio, & probatur, n. 3.
Quid sit tributum, & quotupliciter dicatur, n. 4.
Tributum debitum esse Principibus omni iure, ostenditur, n. 5.
Tres conditiones requiruntur, ut tributa licita dicantur, numero 6.
Personas Ecclesiasticas exemptas esse à solutione tributorum ostenditur, n. 7.
Immunitas Ecclesiastica reuocari non potest, ostenditur, numero 8.
Poena, quae imponitur, ne tributa exigantur à personis Ecclesiasticis, ostenditur, n. 9.
Generalis regula immunitatis Ecclesiasticae fallit in aliquibus casibus, ostenditur, n. 10.
Satisfit argumentis propositis, n. 11.

ARTICULVS II.

1 *Vtrum in tributis distribuendis contingere possit peccatum acceptationis personarum.*

2 **P**rimò, pro parte negatiua argumentor sic. Acceptio personarum in bonis communibus distribuendis, committitur, sed tributorum exactio, bonorum communium collectio est, & accumulatio, & non distributio: ergo in tributis exigendis contingere non potest peccatum acceptationis personarum.

Secundò argumentor sic. A iure permittitur, quòd cæci, pueri, senes, tributa soluere non compellantur, vt in c. licet nullū, de censibus, in l. etatem, ff. eod. tit. & etiam clerici, vt in c. quamquam, de censibus, lib. 6. ergo cum nō teneantur omnes generaliter ad solutionem tributorum, peccatum acceptionis personarum in eis non committitur.

Tertiò argumentor sic. Reges licitè, & absque peccato nobiles à solutione tributorum eximere possunt, sed in his, quæ liberè possunt fieri, peccatum non datur, nec personarum acceptio: ergo in tributis distribuendis acceptio personarum esse non potest.

3. His non obstantibus, conclusio est. *In tributis exigendis peccatum acceptionis personarum esse potest.*

Probatur conclusio, nam quoties æqualitas, & proportio non seruat in bonis communibus, peccatum acceptionis personarum committitur, sed frequenter in tributis exigendis proportio non seruat, nam non distribuuntur iuxta proportionem honorum, & facultatum cuiuscunque, imò sæpè, ex inordinata causa grauantur minus grauandi, & sic acceptio personarum in eis committitur. Probatur quoq; auctoritate omnium Doctorum id asserentium, inter quos Sor. de iust. & iur. lib. 3. q. 6. ar. 7. Greg. de Valentia, tom. 3. disp. 5. quæst. 6. de restitutione, part. 5. §. 3. Medina de rest. q. 13. Aragonius, Bañez 2. 2. q. 62. art. 3. cum alijs.

4. Sed, vt hoc clariùs intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd hoc nomen *Tributum*, generaliter sumptum, nihil aliud significat, quàm id, quod *Principi à priuatis personis soluitur, ad onera communia sustinenda*, quæ duplicia esse possunt, realia, & personalia. Personalia dicuntur, quæ personis imponuntur.

Realia,

Realia, quæ rebus constituuntur; & licet Iurisprudentes innumera tributorū nomina multiplicent, vt refert Syluester verbo gabella, illis omnibus cum suis interpretationibus omisis, quatuor tantum in præsentia constituimus, videlicet censum, tributum, vectigal, & pedagium. Censum non vt vulgariter accipitur, nunc vsurpatur, sed more antiquorum, & significat illam contributionem, quam subditi viritim pro capite, Principi exhibebant, & est illa, de qua Matthæi, cap. 22. Iudæi Christum interrogabant querentes, an esset licitum, *Censum dari Cæsari, an non?* Alia enim tributa, quæ Principibus, pro defensione, & gubernatione Reipublicæ dabantur, dare non recusabant, sed recusabant tantum censum soluere, eo quòd signū subiectionis significabat, à qua se liberos esse tanquam filios Abrahæ profitebantur, iuxta illud Ioann. c. 8. *Nos filij Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus unquam*, quod genus tributorum Principes Christiani, nunquam, aut rarè, & in grauissimis necessitatibus subditis imponunt, quia sunt onera personalia. Secundò, tributum nihil aliud significat, quàm contributionem illam, quæ subditis soluenda imponitur iuxta facultatem cuiusque honorum, & prædiorum, ad Principem, dignitatem, & ad omnia impendia sustentanda, quod Hispano vocabulo *Pecho*, appellatur. Tertiò vectigal significat id, quod exigitur ex mercimonijs, quæ exportantur, vel inferuntur in ciuitatem, vel in prouinciam, quod soluitur in portibus Regnorum, & confinium; quæ vocabulo Hispano (si per mare transeuntur) dicuntur, *Diezmos de la mar*: si verò per terram trahuntur: *Portazgos*: quod soluitur à transeuntibus per aliquam viam, pro custodia viarum, pedagium: & aliquando guidagium nuncupatur.

Gg 3

quod

quod acquiritur ex rebus venditis, aut permutatis, vocabulo Hispano dicitur *Alcauala*, quæ antea erat decima pars, ac modò trigesima tantùm exigitur, & quæ tandem exigitur ex rebus commestibilibus, assisum nuncupatur: ita Aragonius, & Sotus, vt supra.

5. Supponimus secūdò, tributa deberi Regibus, & Principibus, omni iure, diuino, naturali, & positiuo. & loquimur de tributis iustè impositis. Patet hoc euidenter, nam nemo tenetur proprijs stipèdijs laborare, vt ait Paulus 1. ad Corinth. c. 9. & Lucas c. 10. *Dignus est operarius mercede sua*, nam multi sunt labores, quos Principes pro populo tolerant, tenentur enim ex officio seruare Rempublicam in pace, componendo lites ciuium, puniendo malefactores, defendendo Rempublicam ab iniurijs, vendicando iniurias bello susceptas, ad quæ necessariae sunt opes ingentes. Tum etiam, quia ad splendorem Regum, tam in cibo, quàm in multitudine ministrorum, & præsertim cū Respublica transtulerit suam potestatem in eis, necessaria sunt tributa ad suprascripta exercenda. Tum quia si mercenario ex iustitia commutatiua debentur stipèdia, multò magis Regibus ipsis debentur ingentia tributa, pro labore, & officio suæ dignitatis. Tum denique, quia decimæ personis Ecclesiasticis debentur, vt stipendia officiorum illorum in spiritualibus; sed non sunt minùs necessarij Reges in Republica temporali: ergo eodem modo illis debentur tributa, pro eorum dignitate, & munere.

Patet hoc idem auctoritatibus sacræ Scripturæ: imò & ipse Christus hoc iudicauit Matthæi cap. 17. dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ Dei sunt, Deo.* Et ad Roman. c. 13. præcepit Apostolis reddere omnibus debita, *Cui tributum, tributum, cui uel gal, uel gal.*

gal. Et vniuersi Reges, tam populi Dei Israelitici, quàm inter gentes acceperunt tributa semper à suis subditis, nam licitè debebantur. Ex quo deducitur, verissimam sententiam esse, subditos teneri, etiam, quòd à publicanis non exigantur debita tributa, Principibus soluere in foro conscientiæ; quod si non fecerint, peccant mortaliter, & ad restitutionem tenentur. Nec valet, si dicatur, quòd leges pœnales non obligant ad restitutionem, nisi post sententiam condemnationis iudicis; nam hoc intelligitur de obligatione solutionis pœnæ annexæ, & non de obligatione principali debita tributorum, & præsertim cū obligatio, & lex solutionis tributorum, non sit merè pœnalis, sed res est debita iure diuino, & naturali: ita Couartuuias 2. part. §. 5. num. 5. & reliqui Iurisperiti, inter quos Panormitanus in c. in nouamus, de censibus, & ex Theologis Sanctus Thomas in opusculo 20. de regimine Principum, lib. 1. c. 12. in eodem opusculo, lib. 3. c. 5. & 11. Aragonius dicta quæstion. 62. artic. 3. conclusionem 1. Sotus de iustitia, & iure, lib. 4. quæst. 6. artic. 4. Medina de restit. q. 13. cum alijs.

6. Supponimus tertio, quòd ad tributa licitè impendenda, tria ad minus requiruntur: auctoritas, causa, & forma. Auctoritas illà requiritur, quæ existit in principibus Reipublicæ, qui in suis administrationibus superiorem non cognoscunt, vt est Romanus Pontifex, Concilium generale, Imperator, Rex, & Principes, superiorem non recognoscentes. Verùm etiam multæ ciuitates, populi, aut domini temporales subditi, qui iura Principis in hac re præscripserunt, ipsi quoque possunt, non solum antiqua tributa ipsius Principis exigere, sed etiam, & noua imponere in locis eorum, vt in c. super quibusdam, §. præterea, de verb. significatione,

in occultis de censibus. Secundò requiritur iusta causa ad tributa imponenda, quæ est, vel necessitas, vel utilitas publica, non tamen imponenda sunt ob priuatam utilitatem ipsius Principis, nam non populi propter Regem, sed Rex propter populos fuit institutus; verùm poterit esse tanta Regis inopia, vt licitè possint noua tributa institui, quæ non pro priuata Principis utilitate, sed pro totius Reipublicæ commodo reputanda erunt, & in illis ita imponendis, semper respiciendum erit, ne maiora tributa imponantur, quàm necessitas, & tempus requirat, vt in c. quia plerique, de immunitate Ecclesiarum. Tertiò requiritur forma, vt secundum proportionem bonorum, & facultatum subditorum, imponantur, & exigantur: iniquum enim erit, si cogatur pauper amplius, aut æqualiter soluere, sicut, & diues. Vna ex prædictis tribus conditionibus deficiente, tributa iniusta reputantur; ita Medina de restitutione, quæstion. 13. Aragonius, vt supra, Syluester verbo gabella 3. n. 8. cum alijs supra citatis.

- 7 Supponimus quartò, quòd tributa non sunt imponenda personis exemptis ab oneribus prædictis, vt sunt Ecclesiastici, quos auctoritatibus, & exemplis sacræ Scripturæ, exemptos esse iure diuino ostenditur. In c. 47. Genesis dicitur de Ioseph, quòd fecit tributariam totam terram Ægypti, vna scilicet excepta terra Sacerdotum. Et Exod. c. 7. Arthaxar Rex voluit, Sacerdotes, & Leuitas, & alios templi ministros à vectigalibus exemptos esse. Vel etiam dicere possumus, vt volunt alij, quòd prædicta exemptio religiosorum in personis, & bonis colligitur fuisse à Deo concessa, non immediatè, sed mediatè, nam dictauit, eam à Romano Pontifice, & à Principibus concedendam, & hoc ex
varijs

varijs causis. Primò ob dignitatem status illorum, qui diuinis rebus, & Deo consecrati sunt. Tum etiam, quia Ecclesiastici sunt Patres, & Pastores sæcularium, & iudices eorum in causis summis, quæ salutem æternam concernunt, & propter hoc, inagis honorandi erant, & hac de causa à Regibus, & ab Imperatoribus concessa fuit eis immunitas, vt in c. generaliter 18. q. 1. in c. in qualibet 23. q. 8. & ex iure Regio, text. in l. nouæ Recopil. lib. 9. tit. 28. l. 6. & 7. & de iure Canonico textus quoque, in c. qualibet, c. secundum Canones, c. Sanctorum, 23. q. 8. c. at si clerici. c. qualiter, & quando, c. clerici, de iudicijs, vt à nobis copiosius dictum fuit, dum titulum, & text. in c. decernimus, de iudicijs interpretabamur.

- 8 Ex quo tria inferuntur: primò inferitur, quòd prædicta immunitas clericorum à Principibus concessa; à successoribus eorum reuocari non potest. Primò, quia fuit absolutè, & perpetuò concessa ex mente concedentis, & omnis donatio facta communitati in perpetuum, est irreuocabilis. Tum, quia fuit diuinitus inspirata, & ad remunerationem beneficiorum spiritualium, quæ regna percipiunt ab Ecclesia. Tum, quia ad honorem ipsius Dei facta fuit, & sacrilegium esset immane, illam repetere. Tum denique, quia Romanus Pontifex, & Cõcilia generalia, quæ sunt Superiora, cõcesserunt, & illa confirmarunt, vnde non est amplius in potestate Principum, illam reuocare, vt tenent ordinarij Doctores in c. Constantinus, 96. distin. in c. ego Ludouicus, 36. distin. Inferitur secundò, quòd pœna excommunicationis, lata est, ne laici tributa à clericis exigant absque licetia Rom. Pontif. vt in c. quamquam, de censib. lib. 6. & in c. non minus, & in c. aduersus, de immunitate Ecclesiarum, in c. nouerit, de sententia excommunicat, cum alijs.

Inferitur tertio, quod ex prædicta generali regula, exemptionis, aliqui casus excipiuntur. Primus est, si clericus negotiationes exercent, & fuerit ter monitus, ut desistat, tunc in odium ipsius Romanus Pontifex instituit, ut non gaudeat immunitate bonorum, ut in dicto c. quamquam, de censibus, in c. ex literis, de vita, & honestate clericorum. Secundus casus erit, quando aliqua bona peruenerint ad Ecclesiam, quæ aliquod onus annexum, & grauamen perpetuum, & inuariabile continebant, antea quam ad potestatem Ecclesiæ peruenirent. Tertius casus, quando contributio facienda est æquè in utilitatem clericorum, & laicorum. V. g. si fit propter reparationem agrorum, vel fluminum vicinos agros clericorum, & laicorum inundantium: & ad hoc reducitur, ut volunt aliqui, contributio, quæ fit à personis Ecclesiasticis, pro reparatione pontium, fontium, viarum publicarum, & aliorum similium: in reliquis alijs contributio fieri non potest, nisi ex concessione Romani Pontificis, ut in c. aduersus, de immunitate Ecclesiarum, & ibi ordinarij Doctores videndi sunt.

Non obstant modo in contrarium adducta argumenta. Non primum; nam respondetur, quod licet tributorum exactio, collectio sit, & accumulatio bonorum communium; tamen in eis frequenter committitur acceptio personarum, cum debita proportio in distributionibus, & exactioibus non seruetur, nam frequenter minus grauandi grauantur, ut declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum; nam respondetur, quod æquitas, & misericordia pupillos, seniores, & cæcos patrocinatur, ne miseris afflictio addatur, & propter hoc iniuribus citatis excipiuntur à solutione tributorum: à clericis autem exiguntur.

exigi non possunt, quia sunt exempti, ut declaratum est, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, & vltimum: nam respondetur, quod licet Rex possit liberè eximere Nobiles à solutione tributorum, prout exempti sunt, propter eorum clara gestatum, quia ad Rempublicam tuendam designati sunt, & poterit alios de nouo nobiles constituere, & eximere: hoc tamen intelligitur, dummodo pars illa tributi, quæ vnus releuatur, non accrescat reliquis qui solunt; sed excipiat à summa, quæ Principi debetur, & soluitur argumentum, & articulus.

SUMMARIUM.

- P**roponitur questum, n. 1.
- Proponuntur tria argumenta, n. 2.
- Constituitur conclusio, & probatur, n. 3.
- Actus iudicij dicuntur bona communia, & quando propria, declaratur, n. 4.
- Iudicium, quantum ad formam, & secundum iustitiam distributiuam, declaratur, n. 5.
- Ea, quæ à iudice efficiuntur, in multiplici differentia sunt, declaratur, n. 6.
- In quibus actibus iudicij potest contingere acceptio personarum, declaratur, n. 7.
- Quando iudex excusatur ab acceptione personarum, declaratur, num. 8.
- Satisfit argumentis propositis, n. 9.

ARTICVLVS III.

1 *Vtrum in iudicijs locum habeat peccatum acceptionis personarum.*

2 **P**rimò pro parte negatiua argumentor tripliciter, ad ostendendum, quòd in iudicijs locum non habet peccatum acceptionis personarum, sic. In his, quæ mero iudicis arbitrio remissa sunt, acceptio personarum locum non habet, vt sententiam in die festo ferre, terminum probatorium prorogare, vel abbreviare, & similia: ergo in istis, cum non sint debita, sed gratuita, peccatum acceptionis personarum locum non habet.

Secundò. Acceptio personarum est, quæ opponitur iustitiæ distributiue, vt in d. disp. 1. art. 2. dictum fuit, sed quæ in iudicio tractantur, ad iustitiam commutatiuam spectat, vt æqualitas inter particulares personas seruetur, vel vindicta malorum, quæ etiam ad eandem iustitiam reducit, vt in d. disp. 1. art. 1. dictum fuit: ergo in eis locum non habet acceptio personarum.

Tertiò. Iudicium immediatè est actus iustitiæ legalis, & mediatè iustitiæ commutatiue impellens iudicem, vt equè iudicet: ergo non habet locum in præsentia acceptionis personarum, quòd est vitium contra iustitiam distributiua in bonis communibus distribuendis.

3 His non obstantibus, verissima est nostra conclusio. *In iudicijs locum habet peccatum acceptionis personarum.*

Probat, auctoritate, & ratione. Auctoritas est Exod. c. 23. *Pauperi quoque, non misereberis in iudicio: & Proverb. c. 18. Accipere personam in iudicio, non est bonum: &*

ratio

ratio est, quia in iudicijs bona cõmunia distribuuntur, secundum formam iustitiæ distributiue, vt infra declarabitur: ergo in eis acceptio personarum locum habere potest. Patet etiam auctoritate text. in reg. in iudicijs, de reg. iur. lib. 6. tex. in l. 2. ff. de reg. iur. tenet S. Th. 2. 2. q. 63. ar. 4. Sot. de iust. & iur. lib. 3. q. 6. ar. 5. Bañez, & Arag. d. q. 63. art. 4.

4 Sed vt hoc clariùs intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd actus, qui fiunt in iudicijs à iudice, dupliciter (moraliter loquendo) considerari possunt. Vno modo, vt sunt indifferentes, & in potentia, ante quã applicentur, & approprientur alicui personæ in iudicio: & hoc modo videntur esse quædam bona cõmunia, quæ possunt applicari per iudicem huic, vel illi, cum nullius tunc sint propria. Alio modo possunt considerari ipsi actus iudicij, dum appropriantur alicui, & tunc non dicuntur amplius bona cõmunia, sed propria illorum, quibus bene, vel malè applicatur, vel appropriatur, vt in art. 1. præsentis disputationis, n. 8. dictum fuit, & infra disp. 4. ar. 1. n. 7. dicendum erit. Et tenet Greg. de Valètia, tom. 3. disp. 5. q. 7. p. 4.

5 Supponimus secundò, quòd S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 1. determinauit, omne iudiciũ esse actũ, seu actionẽ iustitiæ, nulla facta declaratione, an esset actus iustitiæ commutatiue, vel distributiue: at verò, q. 63. ar. 4. in solut. ad primũ docet, quòd quamuis iudicium, quantum ad materiam, & rem iudicatam aliquando ad commutatiuam, aliquando ad distributiua iustitiã pertineat, sed tamen quantum ad formã iudicij, semper pertinet ad iustitiam distributiua, ex eo quòd propriũ sit iustitiæ distributiue proportionẽ inter plures seruare: & forma iudicij in hoc cõsistit, vt debita proportio inter partes litigantes seruetur, ita vt vnusquisq; accipiat in eo secundum proportionẽ ad ius, quod habet. Ex quo fit, cum iudex teneatur, ex officio prædictã formã seruare.

Hh 3.

quòd

quòd dum eam non seruat, ex eo quòd tribuat vni litiganti in iudicio, non secundum proportionem dignitatis cause, vel dum attendit ad id, quòd non debet, scilicet, ad conditionem non facientem ad causam diiudicandam, tunc dicitur nò ad causam debitam, sed ad personas respicere, scilicet, ad amicitiam, preces, odium, fauorem, & tunc iudicium corrumpitur, & peccatù acceptationis personarum committitur, quòd est in ipso iudice grauius, ex eo quòd ipse peculiaris sit custos iustitiæ, & Arist. 5. Ethic. appellat eum *iustitiam animatã*. Nulla potest esse immanior peruersio, quàm quòd ab ipso iustitia corrumpatur, est enim perinde, ac si ipsa iustitia suis manibus dilaniaretur, aut certè si ratio ipsa contra se ipsam ageret; ita Sanctus Thomas locis supra citatis, Aragon & Caietan. d. q. 63. art. 4. Sotus de iustitia, & iure, lib. 3. q. 6. art. 7.

6. Supponimus tertio, quòd ea, quæ à iudice efficiuntur in iudicio, sunt in duplici differentia; quædam enim sunt à lege determinata, vt quòd iudex petitiones partis in iudicio recipiat, testes, informationes, & reliqua alia iudicialia, in quibus, non est dubium, quòd si ipse iudex nò seruat ordinem, iudicij formam, & æqualitatē inter partes, quòd tunc peccatum acceptationis committat. Plura enim sunt in iudicio, quæ à iure determinata non sunt, sed arbitrio, & prudentiæ ipsius iudicis relicta sunt: & ratio est quia cum lex non valeat complecti, & determinare omnes casus, reliquit multa, vt determinentur prudentia, & arbitrio ipsius iudicis. Et hæc, quæ arbitrio illius sunt commissa, sunt in duplici differentia. Alia enim seruantur iudici in fauorem, & leuamen ipsius tantum, vt quòd in die festo possit audire litigantes, ferre, vel non ferre sententias, & similia. Quædam alia sunt concessa in fauorem causæ, & litigantium, vt terminum probatorium restringere, aut

aut prorogare, admittere talem fideiussorem, vel non admittere, & similia: ita Doctores vt supra.

7. Ex quo oritur modò difficultas. An in his, quæ remittuntur à lege arbitrio ipsius iudicis, etiã possit contingere vitiù acceptationis personarum. Ad quam difficultatē dico primò, quòd in casibus illis, in quibus arbitrium conceditur in fauorem tantum, & leuamen ipsius iudicis, nulla acceptio personarum contingere potest: & ratio est, nam quilibet in se propria est arbiter, & moderator, & præsertim cum prædicta non sint debita alicui: & propter hoc poterit iudex in festo audire vnum ex litigantibus, alterum verò non, absque peccato acceptationis personarum. Dico secundò, quòd in rebus illis, quæ arbitrio ipsius iudicis relicta sunt, sed in fauorem partium, & causæ, contingere potest peccatù acceptationis personarum, quoties iudex non seruat formam iudicij. V. g. si concedit terminum probatorium in fauore vnius ex litigantibus, & non alterius, sine legitima causa, qua deficiente est respicere personas, & peccatum acceptationis committitur.

8. Aduertendum, quòd dixi, absque legitima causa; nam si ex legitima causa factum fuerit, nullum peccatù acceptationis committitur. V. g. Iudex tenetur innocentē, in quātum potest, defendere: si certissimè scit vnum ex litigantibus esse innocentē, & iniuste vexatum, tenetur, & potest eum defendere, & aliquid ei concedere, quòd alteri denegatur, nam ex iusta causa id facit: nec peccatum, nec acceptationem personarum committit, neque tenetur ad restitutionem aliquam faciendam alteri; quia iustitiam nò violauit, dummodo hoc sine scandalo efficiatur, quia tenetur etiam, vt persona publica in iudicio secundum conscientiam publicam iudicare, & æqualitatem seruare; ita Sotus de iust. & iur. d. q. 6. art. 5.

Non obstat primum argumentum, nam respondetur, quòd in his, quæ uti merè gratuita commissa sunt arbitrio ipsius iudicis, in favorem, & leuamen tantum illius, nõ cõtingit acceptio personarum; in reliquis autem, quæ conceduntur in favorem litigantium, & causæ benè committitur, ut declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quòd licet ea quæ tractantur in iudicio, aliquando sint materiæ iustitiæ commutatiuæ, aliquando iustitiæ distributiuæ; quantum autem ad formam iudicij, semper sunt secundum formam distributiuæ, qua non seruata, peccatum acceptionis personarum committitur, ut declaratum est, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, nam respondetur, quòd licet iudiciũ immediatè sit actus iustitiæ legalis, & mediatè iustitiæ commutatiuæ: quantum ad formam est secundum iustitiam distributiua, in eo enim distribuuntur etiam bona communia, & propter hoc, peccatum acceptionis contingere potest, ut declaratum est, & soluitur argumentum, articulus, & disputatio tertia.

DE

DE RESTITVTIONE

IN IUSTITIA

distributiva.

DISPUTATIO

Quarta.

IN TRES ARTICVLOS

diuisa.

In hac disputatione agitur de restitutione, quæ facienda est in lesione iustitiæ distributiue.

SUMMARIUM.

- P**roponitur quæsitum, nu. 1.
Proponuntur sex argumenta, nu. 2.
Inferuntur tres opiniones in hac materia, nu. 3.
Ostenditur necessitas, & obligatio restitutionis, nu. 4.
Lex diuina, seu positua requirit, quòd beneficia, seu officia dentur dignioribus, nu. 5.
Obligatio restitutionis oritur ex lesione iustitiæ distributiue, vel commutatiue, nu. 6.
Beneficia, & officia quando dicantur bona communia, & quando propria, nu. 7.
Bona, quæ distribuuntur, in triplici possunt esse differentia, ostenditur, nu. 8.

Ii

Distri-

- Distributor bonorum communium ad duo tenetur, nu. 9.*
Conclusio prima constituitur, & probatur, nu. 10.
Conclusio secunda constituitur, & probatur, nu. 11.
Consiliarij distributorum tenentur, sicut distributores, nu. 12.
Satisfit argumentis propositis, nu. 13.

ARTICVLVS. I.

¹ *Vtrum distributor eligens dignum, omisso digniori, teneatur ad restitutionem.*

² **P**ro parte negatiua argumentor, & probo, quòd distributor eligens dignum, dimisso digniori, non teneatur ad restitutionem. Primò sic. Vbi nulla facta est iniuria, neque iniustitia, nulla restitutio debita est, sed digniori prætermisso, nulla facta fuit iniuria, neque iniustitia, quia dignior nullum habet ius ad beneficium, siue ad officium: non habet ius in re, quia non habet possessionem rei, neque habet ius ad rem, id est ad possessionem rei recuperandam: ergo ei nihil erit restituendum.

Secundò argumentor auctoritate grauissimorum Doctorum asserentium, quòd solum ex læsione, & violatione iustitiæ commutatiuæ oritur obligatio ad restituendum: nam sicut œconomus, qui conducit operarios in vineam domini sui dignos, dignioribus dimissis, non lædit iustitiam commutatiuam, nam conducit ministros idoneos iuxta quantitatem, & proportionem stipendij: sic & distributor, qui se habet, vt œconomus Ecclesiæ, vel Reipublicæ, si dignum eligat, digniori dimisso, satisfacit Ecclesiæ, vel Reipublicæ: ergo non tenetur ad restituendum.

Tertiò.

Tertiò. Prælatus, qui confert beneficium consanguineo, propter consanguinitatem, est acceptator personarum, læditque iustitiam distributiua, & nemo eum obligat ad restituendum: ergo falsum est, quòd violator iustitiæ distributiuæ teneatur ad restituendum.

Quartò sic argumentor. Si ex læsione iustitiæ distributiuæ oriretur obligatio ad restituendum, sequeretur, quòd quoties beneficium conferatur digno, dimisso digniori, illud beneficium esset debitum ex iustitia digniori prætermisso, atque per consequens, dignus, cui beneficium fuit collatum, teneretur illud restituere, & resignare digniori, quia occupauit ius illius, quòd esset falsum, & contra communem consensum Doctorum: ergo etiam falsum erit, quòd distributor eligens dignum, dimisso digniori teneatur ad restitutionem.

Quintò sic argumentor. Si distributor teneretur ad restitutionem, etiam sequeretur, quòd conferens beneficium Petro bona fide, existimans illum fuisse digniorem, sed deinde cognouit se fuisse deceptum, nam Ioannes exclusus erat dignior, teneretur tunc expoliare Petrum illo beneficio, & conferre Ioanni, nam qui aufert ab alio id, quòd sibi ex iustitia erat debitum, quamuis faciat bona fide, statim quòd contrarium nouerit, tenetur ad restituendum. Consequens est falsum: ergo etiam falsum erit, quòd distributor teneatur ad restitutionem.

Sextò, & vltimò. Qui confert beneficium digno, multis dignioribus prætermisissis, vel teneretur omnibus dignioribus restituere, aut vni, aut nulli: non omnibus, quia hoc videtur impossibile, nec vni, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio: ergo nulli facienda est restitutio.

³ Sed ante quàm conclusionem constituamus, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, quòd in hoc tres

Li 2

sunt

sunt opiniones. Prima opinio est Adriani, quem sequitur Sotus de iustitia & iure, lib. 3. quæstione 6. artic. 2. & lib. 4. quæst. 7. art. 3. ad 6. & alij, qui volunt, quòd distributor eligens dignum ad beneficium, vel officium, digniori prætermisso, non tenetur ad vllam restitutionem faciendam: fundanturque rationibus adductis in argumentis, & præsertim illa, quòd ex læsione, & violatione iustitiæ distributiæ, nunquam oritur obligatio ad restituendum, sed solum prædicta obligatio habet locum, quando violatur iustitia commutativa sola, vel distributiua simul cum commutativa iustitia. V. g. dicunt isti Doctores, quando eligitur ad officium, vel beneficium indignus, qui insufficiens est, & non proportionatus stipendio officij, vel beneficij, ad quod assumitur, tunc verè violatur iustitia distributiua, & commutativa simul: sed tunc restitutio in beneficijs facienda est soli Ecclesiæ, & in officijs Reipublicæ læsis, & non dignioribus prætermisissis: sed si eligatur dignus, etiam quòd prætermittatur dignior, tunc nihil erit restituendum, quia idoneus, & proportionatus stipendio electus fuit, & iustitia commutativa tunc non violatur, neque læditur, licet violetur solum iustitia distributiua, quia fuit electus dignus, digniori prætermisso. Sed licet hæc opinio aliquo modo, & in Scholis defendi possit: in praxi autem est valde scrupulosa, nam ex ea frequenter in grauissimum detrimentum Reipublicæ Ecclesiasticæ, & civilis in officijs, & beneficijs, digniores, & utiliores prætermitterentur.

Secunda opinio est aliorum asserentium, quòd distributor eligens dignum, digniori prætermisso, tenetur solum ad restitutionem in Episcopatu, & in officijs curatis, in Cathedralibus, Collegiaturis, Canonicatibus Magistratibus, & Doctoralibus Ecclesiarum, & in reliquis beneficijs.

cijs, quæ examine, & oppositione conferuntur, & in officijs, in quibus aliqua lege præcipitur, vt dignioribus conferatur, vt in Concil. Trid. Sess. 6. c. 1. & Sess. 24. c. 1. & c. 18. de reforma. & in Motu proprio Pij V. & in constitutionibus Vniuersitatum, & Ecclesiarum, in quibus expressè præcipitur, vt supradicta officia, vel beneficia dignioribus conferatur ita Nauarr. post alios, lib. 2. c. 2. de restitutione, illatione 16. Molin. de iust. & iur. tract. 2. disp. 714. cū alijs.

Tertia opinio, quæ verior, tutior, & consentanea bono publico, temporali, & spiritali est: quòd distributor generaliter eligens dignum, digniori prætermisso, in omnibus beneficijs tenetur ad restitutionem. Et licet clariùs hoc appareat expressum in Episcopatibus, beneficijs curatis, & in alijs, quæ oppositione conferuntur, relatis in præcedenti secunda opinione, verū etiam erit, & generaliter in reliquis beneficijs, nam & iura, & Concilia multa generaliter loquuntur. Tum, quia omnia sunt bona communia, præmia, & honores meritorum, in fauorem digniorū instituta, & dignior ius habet ad illa, iniuriaque fit ei contra iustitiam, si prætermittatur: ita S. Tho. & Caietanus, & non pauci alij infra citandi.

4. Supponimus secundò, lege diuina, naturali, & humana restitutionem ablati necessariò faciendam esse, vt remittatur peccatum, iuxta regulam Augustini: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, de regulis iuris, lib. 6. quæ illico facienda est, *Nam tantò sunt grauiora peccata, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam*, vt in c. fin. de consuetudin. in c. cū Ecclesiæ, de Simon. & tenet S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. & 8.

Supponimus tertio, leges Ecclesiasticas apertissimè disponere, vt beneficia, & officia, quæ pro cōmuni utilitate instituta sunt, dētur dignioribus, & ijs, qui magis prodesse possunt.

possunt: similiter, & leges Reipublicæ in suis Magistratibus, id requirunt: & de beneficijs Ecclesiasticis, etiam ipse Deus est in exemplum in veteri Testamento, & Christus in nouo, qui non elegit Petrum, nisi, vt cæteris digniorem, & in Concilio Basileensi traditur forma iuramenti eligendorum, videlicet. *Ego N. iuro, & promitto omnipotenti Deo, eum eligere, quem credam in spiritualibus, & temporalibus esse meliorem.* Hoc idem continetur in diuersis iuribus, & in Concilio Tridentino locis citatis, in disputatione præcedenti artic. 5. & tenet Salon de iust. & iur. d. q. 63. art. 2. conclusionem 3. cum alijs,

6. Supponimus quartò, quòd licet constituere æqualitatem inter rem, & rem, sit actus solius iustitiæ commutatiuæ, vt sanctus Thom. tenet. 2. 2. q. 62. art. 1. tamen obligatio oriri potest, nõ solum ex læsione, & violatione iustitiæ commutatiuæ, sed etiam ex violatione iustitiæ distributiue, videlicet, cum indignus digno, vel dignus digniori præferatur, vt ex eodem D. Thoma in eodem articulo in responsione ad tertium argumentum colligitur, nam obligatio restitutionis ex violata æqualitate iustitiæ semper oritur, & vbicunque reperitur violatio prædictæ æqualitatis, siue sit in contractibus, & commercijs, & in reliquis materijs commutatiuæ iustitiæ: siue sit in distributionibus honoris, officiorum, & beneficiorum, quæ sunt materiæ distributiue, per restitutionem ad æqualitatem, semper reducendæ sunt per iustitiam commutatiuam, cuius munus hoc proprium est: ex iustitia distributiua, tenetur enim distributor seruare æqualitatem meritorum in distributionibus, at si non seruauerit ex commutatiua, tenetur damnum per restitutionem ad æqualitatem reparare: sicut in iustitia legali, iudex tenetur leges seruare, & iustas ferre sententias: at si iniquas ferat
- senten.

sententias, restituere tenetur, non ex iustitia legali, sed ex commutatiua iustitia, quod ex tali violatione resultat. Sic igitur in præsentibus, restitutio, actus est commutatiuæ iustitiæ, quamuis ex transgressione iustitiæ distributiue emanauerit, ita sanctus Thom. 2. 2. d. q. 62. art. 2. ad 3.

Ex hac doctrina colligitur primò, quòd nõquã sit læsio iustitiæ distributiue, quin consequenter non lædatur iustitia commutatiua: & sic distributor eligens dignum prætermissò digniori, tenetur ad restitutionem: ita Arag. in eom. D. Th. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 3. Bañez & Salon, q. 63. art. 2. Estque pactum implicitum eligendi digniorem inter Rempub. & distributorem, vt constat ex dict. num. 6. 7. & sequentibus. Colligitur secundò, ex quo obligatio restitutionis semper oritur ex debito violato, parum refert, quòd vno, vel duobus titulis, res violata debeatur, ad hoc, vt restitutio faciendæ sit: ita Aragonius, dict. q. 62. art. 2. Salon d. q. 63. art. 2. controuersia 3.

7. Supponimus quintò, & sæpè dictum est, beneficia Ecclesiastica esse bona communia, debita personis Ecclesiasticis dignioribus, ita vt tale beneficium vacans debeatur alicui illorum. Sed aliter debetur ante vacationem, & aliter post vacationem: ante vacationem debetur beneficium digniori, vt bonum commune, & vt res communis distribuenda, sed post vacationem beneficij, & cum inchoatus sit actus ipsius distributionis, accedit, & incipit id, quod erat bonum commune, & res communis ad esse proprium illius dignioris petentis, & quantò plus processit actus distributionis, tantò magis accessit beneficium ad esse proprium ipsius dignioris petentis, ita vt in fine distributionis, id quod erat, & dicebatur commune bonum, vocetur proprium ipsius dignioris. Ex quo fit, quòd distributor priuans digniorem tali beneficio, spo-
- liat.

liat cum tali bono, & tenetur ad restitutionem ad æquale, vel de alijs bonis Ecclesiasticis, vel de proprijs: ita Caietanus & Aragonius, 2. 2. q. 62. art. 1. & 2. cum alijs.

8 Supponimus sextò, quòd bona, quæ distribuuntur, sunt in triplici differentia. Quædam enim sunt propria ipsius distribuentis, ut ea, quæ donationibus, vel testamentis conferuntur, & in istis nulla obligatio restitutionis reperitur: quoniam non sunt debita ex iustitia, sed gratuita, & in re sua quilibet est moderator, & arbiter. Alia sunt bona, quæ principaliter solum instituta sunt in fauorem, & utilitatē civium. V. g. ea, quæ distribuuntur ex arario publico, ex Monte pietatis, & pijs foundationibus, ad subueniendum miserabilibus personis, Ecclesijs, monasterijs, & alijs pijs locis, in quibus bonis, si violata fuerit iustitia distributiva, tum distribuentes, tum impediētes tenentur ad restituendum personis, & locis læsis, totum illud, quod minus datum fuit, quam dare tenebantur. Alia denique sunt bona communia, quæ principaliter, primò, & per se instituta sunt in utilitatem publicam, ut essent stipendia eorum, qui in Ecclesia, vel in Republica aliquod munus exerceant, minus principaliter, & secundariò fuerunt etiam ista instituta, ut essent præmia virtutis, & literarum, qualia sunt beneficia, & officia publica: & de istis ultimis bonis communibus loquimur in præsentī materia.

9 Supponimus septimò, quòd qui huiusmodi bona communia distribuunt, ad duo tenentur. Vnum est utilitas Ecclesiæ, seu reipublicæ, scilicet, ut illum eligant, qui dignior, & utilior sit ad exercendum illud munus, ad quod eligitur, & ad hoc tenentur electores ex iustitia commutativa, quam inter Ecclesiam ex vna parte, & ministrum ex alia constituere debent, faciendò æqualitatem inter ministrum, & stipendium, ad quod eligitur. Tenentur

etiam

etiam attendere, & respicere ad merita eorum, inter quos fit distributio, nam cum beneficia non solum, ut dictum est, sint stipendia, sed etiam præmia meritorum, quæ secundum iustitiam distributivam dignioribus conferenda sunt, ad quæ præmia petèda ipsi digniores, ius & actionem habent, gravissima iniuria fit illis cum omittuntur: ita Caietanus, & Aragonius cum alijs, locis citatis.

10 His omnibus præhabitis, sit prima conclusio: *Distributor eligens dignum omisso digniori, non solum multipliciter peccat mortaliter, verum etiam tenetur ad restitutionem ad æquale, prætermisso digniori faciendam.*

Probatur conclusio: & quoad primam partem, quòd peccet mortaliter, iam probata est in disp. 1. art. 2. & art. 5. Quòd autem teneatur ad æqualem restitutionem, etiam patet. Primò ex eo, quia distributor tenetur ex iustitia distributiva facere, quòd bona communia approprientur, & fiant propria digniorum: ergo, si distributor non satisfacit huic obligationi, tenetur ad æqualem restitutionem. Tum etiam, quia, qui tenetur ex bonis Communitatis mihi dare centum, & non dat, cum dare possit, planè infert mihi damnum, ut centum, & per hoc iustitia commutativa violatur, & supposita distributionis lege, ex qua centum mihi debentur, at qui hæc mihi non dedit, ad restitutionem æqualem, mihi tenetur. Tum quia paria sunt auferre ab aliquo, quòd suum est, & non dare quòd ei debetur: sed qui digniori nõ dedit, quòd ei debetur, negat re debitam ei solvere: ergo tenetur eodem modo, ac si ab eodem abstulisset, restituere. Tum deniq; quia ubi nõ sunt taxata merita, omnia per se pertinet ad rectam distributionem faciendam: ergo distributor nõ eligens digniorem, lædit iustitiam distributivam, dum præfert habentem minora merita, lædit quoq; commutativam, cum non seruet pactum, sub quo habuit

KK

domi-

dominium, velius à Christo, vel à Republica ad benè, & fideliter eligendum: ergo tenetur ad æqualem restitutionem.

Fulcitur etiam hoc ex Concilio Tridentino, Sess. 6. c. 1. de reforma. & Sess. 24. c. 1. & c. 18. de reforma. & ex Motu proprio Pij V. supra citato, ex quibus habentur hæc verba, *Non aliter, nisi digniori detur beneficium.* Unde euidenter colligitur, quòd si alteri conferatur, contra legem, & contra iustitiam delinquetur: & sic electores damnum collatum, per restitutionem reparare tenentur. Tùm quia ex prædictis locis citatis sententia nostra corroboratur, dum datur digniori ius, & actio, in foro iudiciali contra ipsum dignum ad petendum, & ad appellandum coram superiori: & quòd superior possit reuocare collationem factam ipsi digno, est ferè hoc ostendere, beneficium debitum fuisse, & proprium de iustitia ipsius dignioris, & ex consequenti, si distributor digniorem omiserit, tenebitur ei ad restitutionem. Patet etiam auctoritate grauissimorum Doctorum, inter eos Sanctus Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad tertium, Caietanus, d. q. 62. artic. 1. & 2. Ricardus, & Paludanus in 4. dist. 15. Siluester, verbo, *Restitutio*, c. 3. §. 12. Aragonius, Bañez, Salon, dict. q. 62. art. 2. Medina in instructione confessorum, §. 13. Ludouicus Lopez 1. part. instructorij, cap. 125. cum alijs.

11 Sit secunda conclusio, *Distributor eligens dignum, digniori prætermissio, tenetur quoque ad restituendum Ecclesie, seu Reipublice legis.*

Probat hęc conclusio, quia Ecclesia, vel Respublica, omisso digniori, & vtiliori in officio, vel beneficio, nõ habet omne bonum sibi debitum à distributore, imò minus, quàm debuerat habere: ergo distributor tenetur illis restituere ob damnum receptum, ex omissione dignioris,

imob

XX

Tùm

Tùm etiam, quia distributor tenetur benè eligere, & iuste distribuere, & tenetur providere illis meliorem, & vtiliorem ministrum, sed distributor non eligens digniorem, & vtiliorem, priuat Ecclesiam, seu Rempublicam illo vtiliori ministro, & consequenter eam spoliat illis vtilitatibus, quas ex illo meliori reportaret, quod euidenter est lædere eam contra iustitiam, & cum iniuria: ergo tenetur ad restitutionem damnorum receptorum, & vtilitatum omisarum: ita Salon de iust. & iur. d. q. 62. art. 3. controuer. 3. cum alijs.

12 Aduertendũ deniq; est, quòd eodẽ modo consiliarij ipsius distributoris, nõ solũ peccat mortaliter multipliciter ex iniusta distributione, vt omnes Doctores fatentur, sed etiam tenentur ad restitutionem ad æquale digniori prætermissio, & Ecclesie, vel Reipublice quoque, vt dictum est: & ratio est, nam ipsi sunt causa principalis damni, quia distributor eorum consilio regitur, & mouetur, & tenentur ipsi quoque ex officio ad inchoandam, & perficiendam distributionem illam beneficij, vel officij, pro digniori, vt in sequenti articulo videndum erit: ita Caietanus dict. q. 62. art. 2. Salon dict. q. 62. art. 3. controuer. 3. cum alijs.

13 Quibus sic constitutis, non obstant in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam responderetur, quòd licet dignior prætermissus, non habeat ius in re, nam non habuit possessionem officij, vel beneficij: habuit tamen ius ad rem ad beneficium petendum ante collationem factam ipsi digno, & licet non possit agere contra ipsum dignum in foro iudiciali regulariter: habet tamen, ius contra electorem, qui eum contra iustitiam omisit in foro conscientie, qui tenetur ei restituere damnum, vt declaratum est, & soluitur primum argumentum.

KK 2

Non

Non obstat secundum argumentum, nam respondetur, quod non solum, qui lædit iustitiam commutatiuam, tenetur ad restitutionem, sed etiam, qui lædit iustitiam distributiua, siue ipsa distributiua sola, lædatur, siue simul cum commutatiua, vt supra num. 6. declaratum fuit, & dum dignus eligitur, digniori prætermissio, secundum nostram sententiam, vtraque iustitia violatur, distributiua, & commutatiua. Nec obstat similitudo œconomi, quæ in argumento refertur: nam respondetur, quod ipse œconomus non est publicus minister, sicut est distributor, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, nam respondetur, quod prælatus dum confert beneficium consanguineo, eodem modo se debet habere, sicut quando confert alijs extraneis, si consanguineus erit dignior alijs, vel æquè dignus, ad nihil tunc tenetur: si autem fuerit minus dignus alijs, contra distributiua facti & tenetur ad restituendū digniori, vt declaratum est, & soluitur tertium argumentum.

Non obstat quartū de Prælato, quia adhibuit diligentiam, & bona fide contulit beneficium digno, existimans illum fuisse digniorem, qui ad nihil tenetur, nec ipse dignus electus tenetur beneficium digniori renuntiare, quia ipse dignus non erat elector, neque digniorem impediuit, sed tantum curauit sibi prodesse, & dignior in illo casu nullum ius habet, in nullo foro, neque contra electorem, neque contra dignum, vt dictum est, & soluitur quartum argumentum.

Non obstat quintum argumentum: nam respondetur, quod Episcopus, qui bona fide, tempore electionis iudicauit, Petrum digniorem fuisse, etiam, quod deinde post electionem factam constiterit ei fuisse deceptum, quia Ioannes relictus, erat dignior, non tenetur expoliare Pe-

trum,

trum, & induere Ioannem digniorem, sed satisfuit, quod pro illo tempore electionis, Petrum nouerit digniorem, vt ad nihil teneatur, & soluitur quintum argumentum.

Non obstat sextum, & vltimum, nā respondetur, quod licet metaphysicè intelligi possit, beneficium collatum fuisse digno, multis dignioribus prætermissis: moraliter tamen hoc rarò, vel nunquam contingit, & propter hoc restitutio vni digniori omisso facienda est, & dato casu, quod contingat plures fuisse digniores prætermissos, tunc omnibus facienda est restitutio, quia omnibus facta fuit iniuria. Restitutio autem facienda est in alio officio, vel beneficio æquali, vel de proprijs bonis ipsius distributoris, vt dictum est, & tenet cum alijs pluribus Aragonius in præfenti, & soluitur argumentum & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quæsitum, nu. 1.
 Proponuntur tria argumenta ad probandum, quod impediens non teneatur ad restitutionem, nu. 2.
 Supponuntur omnia relata in præcedenti articulo, nu. 3.
 Impediens sunt in duplici differentia, & declaratur, nu. 4.
 Impediens iuste ad nihil tenentur, nu. 5.
 Qui impedit dolo & fraude, non dicitur iuste impedire, ostenditur, nu. 6.
 Constituitur prima conclusio, & probatur efficacissimis rationibus, nu. 7.
 Impediens cum dolo, & fraude, auget peccatum eorum, & fulcitur obligatio restitutionis, nu. 8.
 Constituitur secunda conclusio, & probatur, & declaratur, num. 9.
 Satisfit argumentis in principio positis, nu. 10.

ARTICVLVS. II.

1 *Utrum impediētes, ne officium, vel beneficium aliquis consequatur, teneantur ad restitutionem.*

2 **P**rimò pro parte negatiua argumentor & probo, quòd impediētes non teneantur ad restitutionem, sic. Vt propriè dicatur restitutio, necesse est, vt aliquis sit deiectus à possessione, vel dominio rei suæ, sed qui impeditur à possessione, quam nondum habet officij, vel beneficij, non est deiectus à possessione, vel dominio rei suæ: ergo qui impedit, non tenetur ad restitutionem.

Secundò. Qui petit beneficium, vel officium simul cum alijs oppositoribus & còcurrentibus, quos ipse cognouit esse digniores, impedit iniuste ipsos digniores, & tamen si sibi conferatur beneficium, non tenetur ad illud restituendum ex communi consensu Doctorum: ergo falsum est, quòd impediens teneatur ad restitutionem.

Tertiò. Qui solis precibus inducit electores, vt conferant beneficium minus digno, non tenetur ad restitutionem digniori, vt patet à simili, nam quando aliquis precibus induxit aliquem, ne daret eleemosynam pauperi, vel ne relinqueret hæreditatem, seu legatum alteri, non tenetur ad aliquam restitutionem faciendam ei, quæ impediuit: ergo neque in nostro casu, impediētes tenebuntur ad restituendum.

3 Sed ante quam conclusiones constituamus, aliqua supponenda sunt. Primò supponimus, & repetuntur in præfenti omnia illa, quæ in præcedenti articulo relata sunt.

Suppo-

4 Supponimus secundò, quòd impediētes sunt in duplici differentia. Alij sunt, quibus ex officio incumbit distributio beneficiorum, & officiorum, vt sunt consiliarij distributorum. Alij autem sunt, vt extranei, & priuatæ personæ, ad quos distribuere non spectat. Distributores illi, quibus ex officio id incumbit, tenentur ex officio, & de iustitia facere, vt bona ista communia, & munera publica applicentur, approprientur, & fiant propria actu, & in effectu illorum, quibus seruata æqualitate meritum, conferenda sunt. Cæteri verò, qui vt extranei, & vt priuatæ personæ se habent, & non incumbit eis munus distribuendi, tenentur tantum, non adhibere impedimentum, ne illa bona communia, propria non efficiantur, & dignioribus non applicentur. Habet enim vnusquisque, hoc ius à natura, ne quis impediatur ipsi bonum, quod obtinere potest, & ius habet ad illud petendum: ita Caietanus 2.2.q.62.art.2. Salon de iust. & iur. q.63. art.2. controuersia 3. Siluester verbo *Restitutio*, c.3. §.12.

5 Supponimus tertio, quòd aliquis potest impedire aliquem iuste, ne consequatur officium, vel beneficium, ad quod consequendum nullum ius ex iustitia commutatiua, vel distributiua habet, & tunc impediens ad nullam restitutionem tenetur, quia nullam iustitiam violauit. V.g. si quis impediuit, ne indigno detur beneficium, digno, vel digniori prætermisso: & ratio est, quia impediens in isto casu, intèdit honorem Dei, & Ecclesiæ utilitatem, imò curat, vt iustitia distributua seruetur, vt in l. nemo, ff. de rei vend. & tenent Sanct. Thom. dict. q.62. art.2. ad quartum, Paludan. in 4. distin. 15. quæst. 2. art. 2. Siluester loco supra citato. Couarru. 2.p. in reg. peccatum, §.7. n.8. conclu. 1. cum alijs.

6 Aduertendum tamen est, quòd dixi de indigno, qui ad

ad beneficium petendum nullum ius habet, ne ex hoc licentia tribuatur ad obstandum dignis, vel dignioribus, nam hoc fieri non potest, & manifestè fit eis iniuria, & iniustitia, si impediunt ad consequendam rem, ad quam ius, & actionem habebant, & in hoc impediunt à periculo salutis æternæ, & obligatione restitutionis, defendi non possunt, & præsertim, si id dolo, & fraude factum fuerit.

7 His constitutis fit prima conclusio. *Consiliarij distributoris impediunt digniores, ne officia, vel beneficia consequantur, etiam si id faciant, solum precibus, & persuasionibus, nulla interueniente fraude, neque dolo, non solum peccant multipliciter mortaliter, verum etiam tenentur æqualem beneficij valorem, dignioribus prætermisissis satisfacere, vel de proprijs bonis, vel in alijs beneficijs.*

Probatur conclusio euidentissimis rationibus. Prima est, nam impediunt isti tenentur ad restitutionem, ex duabus causis, ex violatione iustitiæ distributiæ, quæ nõ fuit seruata cum ad id tenebantur, & ex violatione boni propositi Principis, distributoris, seu collatoris, respectu illius personæ, cui dandum erat beneficium. Tum, quia impediunt, ne beneficia dentur dignioribus, spoliant eos iure, & actione eorum, ipsis ex iustitia debita, quam licitè obtinere potuerant. Tum, quia consilijs isti priuant tam distributorem, iure legitimè dandi, quam digniores, qui recipere debent, iure recipiendi. Tum, quia ipse distributor conferens beneficium digno, dimisso digniori, tenetur ad restitutionem, vt in præcedenti articulo dictum fuit: ergo à fortiori eodem modo, isti impediunt tenentur ex illa regula, *Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur*, vt in cap. fin. de iniurijs. Tum denique, quia faciunt contra iustitiam commutatiuam, & distributiua: nam ista bona cõmunia & præmia, sunt dignioribus, & vt

lioribus

lioribus conferenda, & propter hoc tenentur ad restitutionem æqualem, dignioribus faciendam, & Ecclesiæ, vel Reipublicæ, vt in præcedenti articulo dictum fuit, ita S. Thom. loco supra citato, quem sequuntur Caietanus, Aragonius, Bañez, Salon, Ricardus locis supracitatis, & Vazquez in opusc. ver. beneficij. c. 2. §. 3. dub. 19. & 20.

Aduertendum quoque, quod notabiliter dixi cum D. Thoma in conclusione: etiam, quod id faciant solum precibus, & persuasionibus, nullo dolo, neque fraude interueniente: ad ostendendum, quod tunc fortius militat ista obligatio restituendi, secundum alios Doctores, si factum fuerit impedimentum dolo, & fraude, vt in l. 2. §. idem Labeo, ff. de aqua pluua arcenda, imò, & peccatum mortale augetur, & obligatio restitutionis sulcitur, & roboratur, nam faciunt tunc isti consiliarij contra obligationem iustitiæ, ad quam tenentur ex stipendio suscepto, contra iuramentum præstitum, contra fidelitatem distributoris, spoliando merentes proprio bono, lædunt illos, & Rempublicam cum graui scandalo, contra charitatem, & iustitiam, contra honorem, & commodum, quod ex illo bono consequi potuerant: ita communiter Doctores fatentur.

9 Secunda conclusio. *Impediunt illi, extranei, qui, vt priuata personæ se habent, & non incumbit eis munus distribuendi, tenentur aliquando restituere, secundum magis, vel minus, arbitrio boni viri, & aliquando in totum, & ad æquale damnum.*

Probatur conclusio, & declaratur. Primò probatur rationibus supradictis in articulo præcedenti, num. 10. Secundò, quia tenentur isti impediunt, ne sint impedimento alijs, vt bona cõmunia nõ efficiantur propria digniorum, nam vt dictum est, habet vnusquisq; hoc ius à natura,

LI

à natura,

à natura, ne quis impediat ipsi bonum, quod obtinere potest. Et si isti fuerunt impedimento, in principio distributionis beneficij, quando beneficium, quod erat commune bonum incipiebat esse proprium alicuius: vel in medio tempore distributionis, & quanto magis actus distributionis processit, magis tenentur restituere, secundum arbitrium boni viri, quia tunc magis accedebat beneficium ad esse proprium ipsius dignioris petentis. Si autem isti fuerunt impedimento in fine, & ultimo actu distributionis, quando decretum erat, illud dari digniori prætermisso, tunc impediens tenetur ad restitutionem ad æquale, quia tunc beneficium non erat amplius commune bonum, neque accedebat ad esse proprium, sed erat merè proprium bonum ipsius petentis dignioris, etiam, quod non fuerit adhuc collatum, firmata gratia, neque executioni mandata, quia in tali casu valet regula illa, *Quod parum distat, nihil distare videtur*, & illa alia, *parum pro nihilo reputatur*: ita Sanctus Thomas, Caietanus, Bañez, Aragonius, dict. q. 62. artic. 2. Ludouicus Lopez, Vazquez in opusculo, ver. beneficijs, c. 2. §. 3. dub. 19. & 20. cum alijs.

10 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quod licet dignior non habeat ius in re, habet tamen ius ad rem, propinquum, vt declaratum est, & impediens iniuste, ne quis consequatur, quod ei iure debetur, maximum damnum infert in bonis, & honore, & propter hoc tenetur ad restitutionem, vt declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum: nam respondetur, quod dignus petens beneficium, dum petit cum alijs concurrentibus, nullam iniuriam facit dignioribus, quia ipse non est elector, & potest licite proponere sua merita, & propter

ter hoc restituere non debet, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, nam respondetur negando paritatem, & similitudinem adductam in argumento: nam aliter esset impedire in rebus proprijs, nullis debitis, quæ gratuite distribuuntur, in quibus committitur peccatum contra charitatem, non autem contra vllam iustitiam, & sic non currit obligatio restitutionis in eis. At in rebus illis, quæ ex iustitia debentur, vt sunt bona communia, officia, & beneficia, peccatum committitur contra iustitiam, & consequenter intrat obligatio restitutionis, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum, nu. 1.
- Proponuntur tria argumenta, nu. 2.
- Constituitur conclusio, & probatur, nu. 3.
- Qui proximos lædunt, aliqui sunt principales, aliqui complices, & declaratur, nu. 4.
- Quid intelligatur per iniustam acceptionem, declaratur, nu. 5.
- Novem modis quis poterit esse causa iniuste acceptionis, declaratur, nu. 6.
- Executor iniuste adlionis non includitur in supradictis novem modis, declaratur, nu. 7.
- Cooperantes in sex primis modis concurrunt directè, & positive, declaratur, nu. 8.
- Cooperantes in tribus subsequentibus modis, concurrunt in directè, & negatiue, nu. 9.
- Proponitur prima difficultas de illis, qui tenentur maleficium vitare, nu. 10.

Proponitur secunda difficultas si singuli cooperantes teneantur in solidum maleficij damnum restituere, nu. 11.

Proponitur tertia difficultas de consiliarijs prastantibus inique suffragium, si omnes teneantur ad restituendum, nu. 12.

Proponitur quarta difficultas, an dimissa vni obligatione restituendi, censeatur dimissa alijs cooperantibus, numer. 13.

Satisfit argumentis propositis in principio, nu. 14.

ARTICVLVS. III.

1 Vtrum illi, qui non acceperunt, teneantur ad restitutionem.

2 **P**rimò pro parte negatiua argumentor, & probor, quòd qui non accepit, non tenetur ad restituendum, sic. Restitutio est quædam pœna accipientis, sed nullus debet puniri, nisi qui peccauit: ergo nullus debet restituere, nisi qui accepit.

Secundò. Lex restitutionis exigit, vt plus non refundatur, quàm fuerit sublatum, sed si ad restitutionem tenentur illi, qui acceperunt, & illi, qui qualitercunque cooperarunt consilio, fauore, consensu, & alijs modis infra dicendis, augetur ex hoc res illius, cui fuit aliquid sublatum: ergo melius erit dicendum, quòd qui non accepit, non teneatur ad restituendum.

Tertiò. Nullus tenetur crimen suum detegere, sed qui restitutionem facit, crimen suum detegit, vt patet in furto, & in alijs criminibus contra proximum: ergo non tenetur restituere, qui nihil accepit.

3 His non obstantibus, conclusio est. Tenetur non solum is, qui accepit, vel damnum alteri intulit, ad restitutionem, sed

sed etiam, is qui consilio, & opere, auxilio, & similibus, causa fuit iniuriose acceptionis.

Probatur conclusio. Primò auctoritate Diui Pauli ad Rom c. 1. vbi ait: Digni sunt morte, non solum, qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt ad faciendum, & ex illa regula generali, Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, vt in c. fin. de iniurijs, in c. suscepimus, in c. de cætero, de homicidio, in l. nihil interest, ff. de sicarijs. Tum etiam, quia communiter, & pæssim obseruatur, quòd eadem pœna puniri debent agentes, & consentientes, vt in c. si cut dignum, §. qui verò, cum glossa, de homicidio, c. nuper, cum glossa, de sententia excommunicationis, text. in l. 1. §. persuadere, ff. de seruo corrup. Tum, quia alia regula iuris est, quæ dicitur, quòd qui dedit auxilium, vel opem, delinquendi, & causa fuit propinqua maleficij, quòd puniatur eadem pœna, patet ex proximis iuribus allegatis, & ex tex. in c. cæcicis, cum glossa, de pœnis in 6. in l. vnica, C. de rap. virg. & de iure Regio, text. in l. 10. tit. 8. Par. 6. & tenent communiter Doctores, Sanct. Thom. 2. 2. q. 62. artic. 7. Medina de restit. quæstione 7. & 8. Sor. de iust. & iur. lib. 4. q. 7. art. 3. Aragon. Bañez, Caietan. d. q. 62. art. 7. Abb. Panormitanus, & Dec. c. 1. de officio deleg. cū alijs.

4 Sed vt clariùs hic articulus intelligatur, qui difficillimus, & valde necessarius est inter materias restitutionis, propter multitudinem rerum, quæ in eo continentur. Supponimus primò, quòd qui proximos lædunt, sunt in duplici differentia. Alij sunt principales, vt prima causa dani, sicuti fur, homicida, & similes, & de istis non loquimur in præsentia. Alij autem sunt secundarij, vt cooperantes, & complices, vt qui iuuant ad maleficium, consulunt, comitantur, occultat, &c. & propter hoc S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 6. ait, quòd obligatio restitutionis ex duplici radice

oritur, ratione scilicet rei alienæ, quam quis accepit, & ratione iniuriôsæ actionis. Quicumque ergo causa fuerit dictæ iniuriôsæ actionis, ad restitutionem etiam tenebitur,

5 *In* Supponimus secundò, quòd nostra quæstio, non est in præsentia, an isti socij, & complices criminum teneantur restituere alienum, quod commodatum, vel depositum acceperunt, vel quavis alia de causa ad eos peruenerit, cum certissimum sit semper alienum restituendum esse. Sed quæstio nostra est, an cooperantes in aliqua iniuriôsâ actione, si solum ratione dictæ iniuriôsæ actionis, vel acceptionis, etiam quòd nihil remaneat apud eos rei acceptæ, teneantur ad restituendum. Et respondent ad hoc vnanimitè Doctores, quòd quicumque est causa efficax iniustæ acceptionis, tenetur ad restituendum, & hoc nomen iniustæ acceptionis sumitur hic, & extenditur ad omnem iniuriôsâ acceptionem, siue verè accipiendò, siue damnificando, vt qui furatur, comburit, detrahit, conuiciatur, lædit, in bonis communibus consequendis, & in similibus.

6 Et ne vageris ad inquirendum, quot modis hoc contingere possit, vt quis ratione iniuriôsæ acceptionis teneatur ad restituendam, S. Thom. nouem modos constituit, qui his carminibus continentur.

Iustus, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus, Participans, Mutus, Non obstant, Non manifestans.

In quibus nouè modis recèsentur, & ad hos reducuntur omnes illi, qui cooperantur in aliqua iniuriôsâ acceptione, & si computetur inter prædictos modos principalis persona, quæ ipsam iniuriôsâ actionem committit subnectuntur decem genera personarum, quæ tenentur ad

ad restitutionem ratione iniuriôsæ acceptionis, quarum septem priorès directè & positiuè concurrunt, tres verò posteriorès indirectè, & priuatiuè se habent ad causandam ipsam iniustam acceptionem.

7 *In*choando igitur ab Executore principali, qui his carminibus non continetur. Dico, quòd Executor ipse iniuriôsæ acceptionis, hoc est ille, qui eam exercet per se ipsum, vt qui furatur, qui occidit, qui detrahit, &c. siue hoc faciat ex motu proprio, siue ex præcepto alterius, siue pro proprio, siue pro alieno lucro, quomòdòcunq; fuerit, tenetur semper ad restituendum, quia est vera causa proxima efficax iniuriôsæ actionis. Viso de Executore maleficij, videndum est modò de singulis cooperantibus eo ordine, prout illis carminibus continentur.

8 *Occurrit primò Iussio*, hoc est præcipiens, vel animans ad aliquod malum perpetrandum in quo nulla est dubitatio, quòd teneatur ad restituendum: nam est causa præcipua, quæ potissimum mouet ad inferendum malum, vt si quis dicat seruo, amico, famulo: volo, vt occidas, vel gratum mihi erit, si inimicus meus occidatur, & sequitur occisio, vt principalis reputatur Iubens, & propter hoc tenetur ad restitutionem. Secundus modus, est *Consilium*, hoc est dans consilium alicui efficax ad efficiendam rem iniuriôsâ, vt furtum & homicidium, causa est hæc directè mouens, suo consilio ad illud malum, & propter hoc ad restitutionem tenetur. Tertius modus est *Consensus*, hoc est ille, qui consensu suo causat, vel concausat actionem iniuriôsâ. V. g. si consilio ministrorum Princeps non conferat beneficium digniori, vel si eorum consilio, intentatur aliquod bellum iniustum, verè causa sunt damni, nam animus Principis consilio eorum mouetur, confirmatur, inflammatur ad illud faciendum, vt infra clariùs,

clarius hoc ostendetur. Quartus modus est *Palpo*, id est adulator, seu laudator criminis, qui cum laudat maleficium, aut scelus perpetrandum, commendat illud, & est hoc instar consilij, nam proponit Adulator laudem, gloriam, decus, ignominie abstersionem, quam ex maleficio consequentur, & propter hoc ad restitutionem tenetur. Quintus modus est *Recurfus*, id est, receptator iniusti malefactoris, & clarum est, cum ipse cooperetur in maleficio, teneri ad restitutionem. Sextus casus est *Participans* criminis, siue ut Socius, siue ut Mediator, siue ut Explorator, quomocumque fuerit, ad restitutionem tenetur.

- 9 Visum est in supradictis sex modis, de illis, qui ad maleficium perpetrandum concurrunt Directe, & Positiue: videndum modò est de alijs tribus modis, in quibus aliquis potest esse causa Indirecte, & Negatiue, ut qui impedire tenetur, & nõ impedit, quod quadrupliciter contingere potest. Primò tacendo, quando debebat præcipere, vel consulere, ne illud malum fieret. Secundò si suffragium fert consentiens, cum dissentire tenebatur. Tertio si cum possit, & debet obstare, non obstauit. Quarto, cum debet manifestare, & non manifestat, ut *Mutus*, *Non obstans*, & *Non manifestans*. Septimus modus in supradictis carminibus est *Mutus*: mutus dicitur, qui potest & tenetur loqui, clamare, consulere, reprehendere, præcipere, & tamen tacet, iste dicitur causa indirecte, & priuatiue damni, & sicut Naucleri dormientes sunt causa submersionis nauis: ita & minister mutus, est causa sceleris perpetrati. Dixi, tenentur, ad ostendendum, quòd de illis, qui ex officio ad id non tenentur, neque sunt deputati, aliter infra dicendum erit. Octauus modus est, *Non obstans*, hoc est non præbens auxilium ad impediendum male-

maleficium, tenetur clarè ad restitutionem, nam tenebatur ex officio, ut persona publica, & ex stipendio suscepto prohibere mala euitanda, ut sunt Principes, magistratus, iudices, & similes custodes iustitiæ. Nonus modus est *Nõ manifestans*, qui cum ex officio teneatur manifestare ad euitandum maleficium perpetrandum, tenetur ad restitutionem. Aduertendum tamen: quòd omnes supradicti modi intelliguntur, quando hæc duo concurrunt: etiam delictum perpetratum fuerit causa totius damni, & non alicuius partis maleficij, nam tunc tenetur tantum restituere pro sua parte, ut si transeuntes diuersis diebus per vineam subtraxerunt racemos, & tamen à multis vinea spoliata fuit, omnes tenentur restituere pro sua parte delicti, ut in l. vulgus, ff. de furtis.

- 10 Ex dictis aliquæ oriuntur difficultates. Et prima est, an teneantur maleficium vitare, ut furtum, homicidium, & reliqua mala, etiam illi, ad quos id ex officio non spectat. Ad quam difficultatem respondetur, quòd licet aliqui dicant, quòd non præstantes auxilium in necessitatibus urgentibus, etiam quòd ad id ex officio non teneantur, tenentur quoque ad restituendum, & fundantur ex text. in c. sicut dignum, §. illi etiam, de homicidio, in c. quando, de sentent. excommun. in c. qui cum fure, de furtis, in quibus dicitur, quòd, quicumque potest manifesto facinori obuiare, & non obuiat, fauere censetur delinquentibus. Contraria tamen sententia verior reputatur, quòd solum tenentur maleficia vitare illi, qui ex officio ad id deputati sunt sub pœna peccati mortalis, & restitutionis, & de illis intelliguntur, & loquuntur iura pro contraria opinione adducta. Reliqui verò solum tenentur in

urgentibus necessitatibus adiuuare proximos ex charitate, & propter hoc, si omitterent id facere, mortaliter peccant; non autem tenentur ad restitutionem damni subsequuti, nam non peccant contra iustitiam, quia ad id ex iustitia non tenebantur. Et eodem modo erit dicendum de eo, qui non dedit eleemosynam pauperi extreme indigenti, quia mortaliter peccauit, nam ex charitate ad id tenebatur, sed si moritur, vel aliqua sequantur mala, ad nullam restitutionem tenetur: ita Sact. Thom. loco supra citato, Aragonius, d. q. 62. art. 7. Silvester, vt supra cum alijs.

11. Secunda difficultas est, an quando aliqui concurrunt, vel cooperantur ad aliquam iniustam acceptio- nem, si singuli teneantur in solidum restituere, quid quid iniuste acceperunt. Ad cuius explicationem dico, certum esse, si plures simul concurrunt ad vnam, & eandem iniquam acceptio- nem, ita vt quilibet indiffe- renter sit causa totius damni subsequuti, quilibet eorum tenetur in solidum ad compensationem, & resti- tutionem damni. V. g. si plures ex æquo concurrunt ad homicidium, furtum, & similia: & ratio est, quia quilibet eorum est causa, seu concausa totius damni, quamuis non solus, & qui cum alio effectum facit, verè ipse facit, vt in l. ita vulneratus, ff. ad leg. Aquileam.

12. Tertia difficultas est, an singuli consiliarij præstan- tes in Senatu suffragium cum iniuria alterius, tenean- tur in solidum ad restituendum damnum subsequu- tum. Ad quam difficultatem, quæ præcipua est in iu- stitia distributiva, dico, quod consiliarij præstantes in Senatu suffragium pro aliquo, cum iniuria alterius, te- nentur singuli, & in solidum restituere damnum sub- sequu-

sequutum: & ratio est, quia omnes in vim vnus indiu- sibiliter totum damnum intulerunt. V. g. si propona- tur ad aliquod officium, vel beneficium, aliquibus ra- tionibus impertinentibus, & ad rem non facientibus, dignus, derelicto digniori, omnes tenentur in isto casu ad restitutionem, patet ex iuribus citatis, numer. 3. & ex text. in c. nuper, de sententia excommunicationis, in c. sicut dignum, de homicidio volunt. vbi Alexand. 3. ait. *Contra ministrum consentientem in maleficio, qui suis iniquis suggestionibus præbuit auxilium Regi, vt occide- ret sanctum Episcopum Cantuariensem: ita seuera pœna est puniendus, sicut & ille qui occidit.* Nec obstat, si dica- tur, quod frequenter contingit, quod maior pars consi- liariorum præstat iniquum suffragium, & quod alij dein- de videntes damnum irreparabile, concurrant ad id pro bono pacis, & ne socios offendant, tunc non exvi illorum, qui ultimo loco suffragium dederunt, dam- num confertur, nam iam illatum erat à maiori parte priorum: ergo saltem illi non tenentur ad restitutionem. Nam ad hoc etiam respondetur, quod licet non om- nes simul dederunt suffragium iniquum, sed successi- uè vnus post alium: quia tamen omnes verè concurrunt, & influunt ad illud malum, nam executio sententiæ, seu scriptum ad Principem æqualiter fuit firmatum, & rubricatum: & cum Princeps executor æqualiter mo- ueatur ad definiendum ex vi omnium votorum, qui subscripserunt, vel rubricarunt tale scriptum, ac perin- de ille ordo præstandi suffragia per accidens reputa- tur: propter hoc omnes æqualiter ad restitutionem te- nentur, vt ait Romanus Pontifex in c. r. de ijs, quæ fiunt a maiori parte Capituli, vbi inquit, quod existens in

Capitulo. Nisi contradicat malè actis, habetur pro consentiente. Et firmo tandem in hoc, quòd consiliarij, qui ultimo loco suffragium iniquum dederunt, & seruauerunt illud, ad quòd tenebantur, scilicet non mutescere, obstare, manifestare, & contradicere verbis, & in scriptis, prout sciunt, quòd faciendum erat, & ad id tenebantur: ad nihil tenentur, quia ab eis factum est totum id, quòd à viris bonæ conscientia faciendum erat.

13 Quarta difficultas est, an cum vero domino plures teneantur restituere in solidum, si remiserit vni illorum debitum, remanent reliqui obligati ad restituendum. Ad quam difficultatem dico primò. Læsus, cui facienda erat restitutio, poterit dimittere vni debitum, & actionem, quam habebat contra illum, remanentibus reliquis obligatis ad soluendum: & ratio est, quia omnia iura concedunt liberam facultatem creditoribus exigendi ab eo, à quo voluerint, alijs dimissis. Verùm tenetur creditor læsus alijs remanentibus à solutione debiti detrahere illam partem, quam alteri remisit: nam non potest remittere alicui creditorum, cum præiudicio aliorum. Dico secundò, quòd si verus dominus, cui plures tenentur restituere in solidum, remittat debitum debitori principali, qui primo loco tenebatur, manent omnes liberi à solutione, & ratio est, quia hæc remissio est instar solutionis, & soluente eo, qui primo loco tenebatur, cæteri manent etiam liberi, & est communis opinio Doctorum: ita Medina lib. 4. q. 7. art. 3. in fine de restitutione, q. 8. dub. 3.

34 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum, nam respondetur, quòd licet quis nihil acceperit, tenetur tamè ad restituendum tanquam operans, vel cooperans in iniusta acceptione, & dāno illato,

Capitulum 3. M. vs

vt declaratum est, & soluitur primum argumentum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quòd verum est, quòd lex restitutionis non exigit, vt plus refundatur læso in restitutione, quàm ab eo fuerit sublatum, & propter hoc si reperit ab vno, quòd ei sublatum fuerat, non potest ab alijs amplius exigere, vt in præcedenti nu. 14. declaratum est, & soluitur secundum argumentum.

Non obstat tertium, nam respondetur, quòd licet homo non teneatur crimen suum manifestare hominibus, tenetur tamen detegere Deo in confessione, & ita per sacerdotem, cui confitetur, poterit restituere alienum

& soluitur argumentum, articulus, & disputatio 4.

M V I R A M M V S

Mm 3

DE

DE OPINIONIBVS SEQUENDIS IN quacunque.

DISPUTATIO

ultima.

IN TRES ARTICVLOS

diuisa.

In hac disputatione agitur de opinionibus sequendis in quacunque re, nam plures sunt actiones humane, quae legibus non determinantur, nec ipse leges possunt ita clarè & perspicue institui, nec diligentia humana valet ad hoc, quin frequenter occasio non præbeatur tergiversationis, & opinionum, ex quibus fraudes, lites, & remorsus conscientiae, oriri solent.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
- Proponuntur tria argumenta, nu. 2.
- Quatuor breuiter annotantur, nu. 3.
- Diuisiones diuersae opinionum constituuntur, nu. 4.

Septem

Septem possunt esse cause facientes unam opinionem probabiliorem altera, ostenditur, nu. 5.

Opiniones possunt esse circa diuersas res magni momenti, & parui momenti, ostenditur, nu. 6.

Constituitur conclusio in rebus grauibus, & ubi agitur contra iustitiam, sequenda non est opinio probabilis, & probatur, nu. 7.

Fulcitur conclusio, nu. 8.

Satisfit argumentis propositis, nu. 9.

ARTICVLVS. I.

1. Vtrum liceat sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori.

2. Pro parte affirmatiua argumentor sic. Opinio, quæ magis suavis, & humanior est, præferri debet, vt in l. benignius, ff. de legibus, in l. semper in dubijs, ff. de regulis iuris, in c. fin. de transact. sed quæ iustificat magis actiones humanas, est opinio probabilis, quæ benignior, & uanior est: ergo non solum illa sequenda est, sed etiam præferenda erit opinioni probabiliori.

Secur. dō. Nemo tenetur seruare id, quod de consilio melius & perfectius est, vt patet de voto castitatis, paupertatis, & similibus, quæ perfectiora sunt, sed nemo obligatur, nec tenetur ad ea, nam possum esse diues, vel coniugatus: ergo nec tenetur aliquis ad opinionem probabiliorem sequendam, sed poterit sequi probabilem opinionem.

Terriō. Aristotel. 1. Ethicorum, c. 3. & 4. & 1. Topic. c. 1. asserit, probabilem opinionem esse illam, quæ optimis

mis rationibus confirmatur, & omnibus vera apparet: ergo absque reprehensione, & nota aliqua possumus nos confirmari prædictis viris peritis, & opinionem probabilem sequi, relicta probabiliori.

3 Sed antequam in re tam graui, & difficili conclusionem constituamus, aliqua supponenda sunt, & in primis quatuor breuiter scienda erunt. Primò. *Opinio est assensus, pro vna parte, cum formidine alterius*, vt communiter sentiunt Philosophi. Secundò generatur opinio, & constituitur argumētis euidentibus, & auctoritatibus sapientum, & rationibus, quæ non concludunt omninò, sed persuadent. Tertiò, contrarietas opinionum antiquissima est, & quodammodo à natura causatur oppugnantia, & non solum ex varijs hominum voluntatibus, nam quilibet amat suam ac propriam possidere opinionem. Tum quia veritas maximè post primum peccatum abscondita est. Tum quia intellectus humanus non semper potest assequi veritatem, sed plura resoluit probabiliori ratione, quæ multoties vnā partem suadet, & multoties aliam. Et præsertim cum non omnia determinata sint in iure ita perspicuè, vt ex eis frequenter opiniones oppositæ non orientur. Quartò demum sciendum est, quòd hæc materia est ad eò immensa, & difficilis, vt ne confusionem & obscuritatem nostra doctrina pareret, generales tantum regulas, & principia communia, nec non aliquas difficultates necessarias, quæ ex doctrina generali emergunt, attingemus, reliquas studiosis indagandas relinquimus.

4 Supponimus secundò, quòd diuisiones opinionum, multipliciter esse possunt. Prima diuisio. *Opinio alia est probabilior, alia probabilis, & alia improbabilis. Probabilior dicitur illa, quæ meliora habet fundamenta,*

atque

atque patrocinia grauisimorum auctorum, vel quæ melioribus rationibus innititur. Probabilis dicitur illa, quæ licet nò habeat fundamenta meliora, tamè fundamenta illius sunt sufficienti probabilitate instituta. Improbabilis opinio dicitur, quæ quamuis ab aliquibus sustentatur, quia non innititur sufficienti auctoritate, nec rationibus, quales plerumque esse solent, quæ ab aliquibus minus doctis agitantur, quia improbabiles, & temerariæ esse solent, communi consensu reijciuntur.

Secunda diuisio. Opiniones aliæ sunt tutiores, aliæ minus tutæ, aliæ æquè probabiles, vel tutiores. Opiniones tutiores dicuntur, non quia sint probabiles, sed quia qui illas sequuntur, non possunt errare. V.g. si fuerint duæ opiniones contrariæ, & vna dicit, quòd restitutio faciendā est, digniori in beneficio prætermissa, & altera negat, tunc opinio asserens restitutionem esse faciendam, tutior nūcupatur, contraria, quæ negat eam faciendam esse, minus tuta dicitur, quia in ea poterit esse annexum peccatum, nisi restituatur. Æquè probabiles, vel tutiores dicuntur illæ opiniones, quæ pro vtraque parte continent æquales rationes, & auctoritates, ita tenent Vazquez 1.2.p.2. disp. 62.c.1. Lorca 1.p. disp. 39 cum alijs.

5 Supponimus tertio, quòd septem possunt esse causæ, facientes vnā opinionem probabiliorē alia, quarum quinque se habent ex parte Doctorum opinatiū, reliquæ duæ ex parte fundamentorum ipsius opinionis. Prima causa est, si Doctores vnus opinionis sunt grauiorēs, & si sunt, & fuerint in alijs opinionibus veriores, & in talibus verius scripserunt, & minus errauerunt, nam similia præsumuntur ex similibus, vt in c. mandata, de præsumptionibus. Secunda causa, si Doctores vnus opinionis, plus insudarunt studio talium materiarum, quā Doctores

Nn

alic.

alterius opinionis, nam ceteris paribus, plus adherendum est illis qui plus vacarunt studio talium materiarum, & vnicuique in sua facultate magis credendum est, quam illis, qui scribunt in aliena facultate. Tertia causa, si Doctores vnius opinionis sunt, & presumuntur minus affectati, quam alij. Quarta causa, si Doctores vnius opinionis sunt, & fuerunt melioris vite, nam sanctitas, & puritas vite, meretur a Deo illuminationem, quia *initium sapientie est timor Domini*. Quinta causa est, si sunt plures Doctores vnius opinionis, quam alterius, nam magis adherendum est pluribus, & pro eis presumitur veritas, vt tenet gl. in c. in famis 3. q. 7. in c. canonicis 19. dist. in c. fin. 63. dist. in c. puto 2. q. 7. Aduertendum tamen est in hoc, quod non est considerata absolute multitudo sequentium vnam opinionem, nam si alia minor fuerit, attamen grauior, illa sequenda est. Et etiam attendendum est, cum Doctores vnius opinionis sunt antiquiores, nam temporis diurnitas videtur auctoritatem attulisse, & ideo ceteris paribus, opiniones eorum preferuntur, nisi opiniones recentiorum nouas rationes & causas contineant, quia aliquando intellectus iuniorum est perspicacior, vt in l. Gallus, ff. de legibus. Sexta causa est, cum rationes vnius opinionis sunt meliores, & magis urgentes, quam rationes alterius opinionis, nam eis, quae meliori rationi innititur, standum erit, vt in c. capellanus, de ferijs. Septima causa est, cum auctoritates vnius opinionis magis clare loquantur, quam auctoritates alterius opinionis: Ex supradictis causis, cognoscitur, quae sit, vel non sit probabilior opinio, inter quas duae vltimae sunt potiores, & in eis magis attendendum erit, quibus deficientibus, ad supradictas quinque condiciones recurrendum est, ita tenet Conradus de contractibus q. vltima, & Cordoua lib. 2. q. 3. cum alijs.

Sup.

Supponimus quarto, quod de opinionibus possumus loqui multiplicitate: Vno modo, prout sunt speculatiue tantum, & speculatiue agitur de eis, vt frequenter fit in scholis ad exercendum ingenium, dum sustentatur, & defenditur in aliqua re opinio probabilis, relicta contraria probabiliori. Alio modo loqui possumus de opinionibus practice, & in praxi, quando in particulari inquiritur hic, & nunc de aliqua re, in qua contrariae sunt opiniones, & vna dicit, quod id efficiendo, peccatum est, altera vero, quod non est peccatum: in vna, quod facienda est restitutio: in alia, quod non est facienda. Tertio de opinionibus loqui possumus quando exercentur in rebus parui momenti, vt frequenter esse solet in aliquibus virtutibus moralibus, scilicet in prudentia, fortitudine, & temperantia. Alio modo denique possumus de eis loqui, quando agitur in rebus grauioribus, vt sunt quae ad fidem, bonos mores, & contra iniustitiam, & in damnum, & detrimentum proximi exercentur.

Ex quo colligitur, quod si agatur de opinionibus tantum speculatiue, prout in scholis, ad exercendum ingenium, vel in rebus parui momenti, & non contra damnum tertij, tunc permittitur sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori: si vero agatur de eis practice, & in praxi in re graui, contra iniustitiam proximi, nullo pacto licitum erit, vt sequenti conclusione patebit.

7 Sit ergo conclusio. *In rebus grauioribus, & ubi agitur contra iniustitiam tertij, nullo pacto licitum erit sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori, sed ipsa probabilior sequenda est.*

Probatum conclusio multipliciter. Primum, quia, qui ex duabus opinionibus sequitur opinionem minus probabilem, relicta probabiliori, exponit se periculo errandi, & nocendi proximo: ergo illam sequi licitum non est. Tunc secundo, quia in c. iuuenis, de spolijs, reg. est iur. q. in dubijs tutior pars eligenda est, sed quando opiniones sunt diuersae, probabilior erit tutior,

N n 2

& pro-

& probabilis minus tuta: tunc ergo probabilior sequenda est. Tum, tertio, quia ideo dicitur probabilis opinio, quia rationabilior est, & quia validioribus nititur fractionibus, ac fundamentis, quibus naturaliter conuenitur intellectus: ergo probabilior opinio sequenda est. Tum quarto, quia homo tenetur, in quantum potest, accedere ad veram opinionem, & ea sequi, sed sequendo opinionem probabiliorē, magis ad veram sententiā accedit, quæ nullum habet annexū dubiū, sicut habet opinio probabilis: ergo talis opinio probabilis sequenda non est. Tum quinto, quia non prudenter faceret, qui in re magni momenti, vbi timetur graueda nnum, & detrimentum contra proximum, sequeretur incertā viam, cum posset habere certam, vt patet exemplo medici, iudicis, & ministri baptismi, & in alijs rebus, nam si contingat errare in talibus, & similibus, sicut fieri potest, non poterit excusari, quasi ex ignorantia inuincibili errauerit, qui opinionem probabilem sequutus fuit, relicta probabiliori. Tum denique, quia, si daretur hominibus, quod possent sequi opiniones probabiles, relicta probabilioribus, daretur eis, qui sunt proni ad malum, & ad laxiora, maxima licentia, & moram corrupto, nam quilibet in omni negotio reperiret opiniones probabiles, quibus se tueretur ad faciendum, quod voluerit, & iudex ad ferendum in iudicio sententiam pro amico contra inimicum, & medicus ad experendum cum salute aliena, vbi infra patebit. Et certe fateor me nunquam scrupulosum fuisse, sed tamen vbi agitur de rebus grauius, & de nocuimento proximi, semper ingenium illorum, hemiram dānaui, qui in his laxioribus opinionibus conscientia habenas late solent explicare.

8: Fulcitur etiam iupradicta conclusio auctoritate plurimorum iurium; text. in c. iuuenis. de sponsi. in c. ad audientiam

etiam, in c. significasti, 2. de homicidio, in c. capellanus de ferijs, vbi habetur, eam opinionem esse sequendam, quæ maiori & subtiliori ratione innititur. Tenent eam ferè cōmuniter Doctores, Sotus de iust. & iur. lib. 3. q. 6. art. 5. ad quartum, & in 4. distin. 18. quæst. 2. art. 5. ad quintum. Cōtrarius de contractibus, quæst. vltima. Syluester, verbo *Opinio*, §. 2. glos. in c. fin. de pœnit. dist. in. 1. text. cum glos. in c. vnico, de post. prælat. in 6. Corduba lib. 2. q. 3. & lib. 3. q. 5. S. Thom. quoclibet. 8. art. 14. Adrianus quodlibet. 2. par. 3. Nauarrus in c. si quis autem, de pœnit. n. 53. B. it. in l. 1. ff. de officio quæst. & in l. 1. ff. de Senat. Tibertius Decianus consil. 3. n. 1. Abb. in c. 1. de constit. & ferè reliqui Doctores in l. 1. ff. si certum petatur.

9 Non obstat modò in contrarium adducta argumenta. Nō primū d. sumptū ex pluribus iuribus nā respondetur quòd argumentum loquitur, & procedit in foro iudiciali, & exteriori, & quoad personam iudicis, qui debet potius inclinare ad æquitatem, quàm ad rigorem iuris: nos autem loquimur in præsentia, in foro interiori conscientia, & quoad ipsum pœnitentem, nam opinio ipsius, quæ est humanior, non erit præferenda probabiliori, & tutiori opinioni, nā est laxior, & minus tuta, & cum periculo peccati, vt declaratum est, & soluitur primum.

Non obstat secundum, nam respondetur, quòd verum est, quòd in rebus illis, quæ sunt de consilio, non tenemur seruare id, quòd melius est, & melius est esse religiosum, quàm cōiugatū, & pauperatē sequi, quàm diuitias; sed secus est in his, quæ sunt de præcepto naturali, prout est in nostro casu, nā ratio naturali obligat nos ad tenendū, & sequendū probabiliorē cognitā opinionem, & præsertim in praxi, & quoties agitur de rebus magni momenti, vel de dāno tertij cōtra iustitiā, prout supra n. 6. dictū fuit, & soluitur secundum.

N n 3 Non

Non obstat tertium desumptum ex Arist. auctoritate; nam negamus minorem, quia sine reprehensione, & nota, opinionem probabilem sequi non possumus, existente opinione probabiliori, praesertim, ubi agitur de damno tertij, de rebus fidei, & contra bonos mores, ut declaratum est, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur quaesitum articuli, n. 1.
- Proponuntur tria argumenta, n. 2.
- Constituitur conclusio, scilicet: in opinionibus aequè probabilibus, ubi minus malum timetur, & quae tutior erit, sequenda est, ostenditur, n. 3.
- Tres regulae constituuntur ad cognoscendum, quae sit pars tutior, n. 4.
- In opinionibus, aequè tutis, vel aequè probabilibus, seu aequè probabilioribus datur locus gratificationi, n. 5.
- Si duae opiniones contrariae sunt, & una est tutior, & alia probabilior, utramque sequi possumus, n. 6.
- Satisfit argumentis propositis, n. 7.

A R T I C V L V S II.

1 Vtrum in opinionibus aequè probabilibus semper ubi minus malum timetur, & quae tutior est, sit sequenda.

Pro parte negatiua argumentor sic. In c. dominus, de secundis nuptijs, in c. inquisitioni, de sent. excóm. Romanus Pontifex determinat, quod quoties coniux dubitat de vita prioris coniugis, postquam secundum co-

traxit

traxit matrimonium, licet non possit petere debitum, tenetur tamen reddere, sed tunc eligitur pars minus tuta, quia reddendo poterit esse periculum adulterij, & non reddendo, nullum periculum versatur: ergo licet in opinionibus aequè probabilibus, partem minus tutam eligere.

Secundo. *In dubijs melior est conditio possidentis*, ut in regula in dubijs, in c. si virgo, 34 q. 1. ut si aliquo, aliquam rem possidente suboriatur dubium, an iuste possideret talem rem, facta inquisitione, non tenetur nec compellitur deponere, ut in supradictis iuribus, sed tunc tutius erat restituere: ergo in dubijs tutior pars sequenda non est.

Tertio. In dubijs, si tutior pars sequenda esset, hoc non solum servaretur in foro interiori, sed etiam in foro iudiciali, & exteriori; sed in foro exteriori non servatur, ut patet in c. is, qui, de sentent. excóm. lib. 6. & in reg. odia, de regul. iur. lib. 6, sed determinatur in d. c. neminem censerit irregularé, nisi in iure sit expressa irregularitas, quod est minus tutum: ergo tutiorem opinionem sequi non tenemur.

His, & alijs non obstantibus conclusio est. *Quoties in aliqua re duae sunt opiniones discordes, & aequae, ea in qua minus malum timetur, & tutior erit, sequenda est.*

Probatur conclusio multipliciter. Primo, ratione illa universali, quod in dubijs tutior pars est eligenda, ut in c. iuuenis, de spúsalib. Secundo, quia, qui se exponit periculo peccandi, peccat, & qui amat periculum peribit in illo, Eccl. c. 3. sed qui eligit partem minus tutam in dubijs opinionibus, exponit se periculo peccandi: ergo peccat. Tertio. In c. inquisitioni, de sententia excommun. habetur, quod si mulier dubitat de consanguinitate viri, non potest petere debitum, ut in d. c. dominus, de secundis nuptijs. similiter si dubitat de vita prioris viri, non potest petere debitum, nec exponat se periculo adulterij: ergo similiter in opinionibus,

dubijs

dubijs dicendum erit, ne exponantur fideles periculo peccandi.

Fulcitur hoc auctoritate plurimorum iurium; tenet tex. in c. iuuenis, de spons. in c. 2. de penit. distinct. 2. in c. ad audientiam, de homicidio, in c. sicut, 14. d. distinct. in c. grauis 11. q. 3. in c. illud, de cleric. excom. ministr. cum alijs. Tenent hoc communiter Doctores, S. Tom. quodlib. 8. quæst. 14. Adrian. quodlib. 2. Couar. in clem. si furiosus, in princ. num. 3. Corduba lib. 2. quæst. 3. Caiet. in summa verbo opinio, Henric. lib. 4. quæst. 3. Lorca de actibus humanis, disputatione 38. memb. 2. cum sequentibus, Vazquez disputatione 65. c. 1. & sequentibus, Abbas Panormit. in d. c. iuuenis, cum alijs.

4 Sed iste articulus generaliter intelligendus est, non solum de dubio iuris, vt si dubitatur, an talis actus sit aliqua lege prohibitus; sed etiam intelligitur de dubio facti vt si dubitatur an fundus, an vxor sit istius viri, seu de aliqua alia circumstantia, vel conditione, de qua dubitari solet circa factum. Difficultas autem est, & valde ardua vt explicetur in omni euentu, quæ sit pars tutior. Et in hoc ex communi doctrina Doctorum, tres regulæ constituuntur, quibus pars tutior decerni possit.

Prima erit, si ex vna parte opinionum imminet periculum, vel maius malum, seu peccatum & ex alia non: tunc eligendum est, quod certum erit, vel vbi minus peccatum imminet vt in d. c. ad audientiam, in c. significasti, de homicidio. V. g. dubitat quis, si teneatur ieiunare, si teneatur talem rem restituere, si talis contractus sit usurarius; qui ieiunat, qui restituit, qui abstinere se à tali contractu, partem tutiorem eligit; qui contrariam opinionem sequitur, minus tutam opinionem amplectitur.

Secunda regula erit, quòd quando in vtraque opinione timetur de peccato, & in vna erit tantum veniale, vel minus graue, in alia erit mortale, & grauius: eligenda est (si neutra vitari potest) illa opinio, in qua minus peccatum est, & minus malum timetur, vt in c. nerui, in c. duo mala, 13. distinct. V. g. si mentior ad saluandam vitam hominis, pecco venialiter, si non mentior, pecco mortaliter peccato homicidij; eligendū erit, quod est minus malum in tali casu.

Tertia regula. Si æquale periculum timetur in vtraque opinione, & neutram euitare possumus, tunc liberum erit cuique sequi, quam maluerit. V. g. si teneatur quis defendere innocentem, vel occidere inuasorem, vtraque opinio est cū periculo mortis, poterit eligere, quā maluerit, vel defendere innocentem occidendo inuasorem, vel nō defendere illum: ita Medina, & alij suprā citati.

5 Aduertendum etiam est, quòd quoties de aliqua re sunt æquales opiniones, & æquæ probabiles, vel æquæ probabiliore, seu tutiore, & cognosci non potest, quæ earum sit probabilior, vel tutior, seu fauorabilior, tunc datur est locus gratificationi, & poterit quis sequi, quā maluerit; & ratio est, quia cū vtraque opinio sit æquæ probabilis, vel probabilior, & tutior, non est aliqua ratio, quare potius vnā, quā aliam sequamur: ita Corduba, Conradus, Syluester, & alij locis citatis.

6 Difficultas est modò, & grauisissima, videlicet, si due opiniones oppositæ fuerint in eadē re, & vna est probabilior, & alia tutior. V. g. si probabilior opinio tenet, mutuātē posse recipere vltra fortē principalē, aliquid ratione interesse lucri cessantis, vel dāni emergētis: & cōtraria opinio tenet oppositum, quæ opinio sequenda erit in isto casu, vel probabilior, vel tutior. Ad hanc difficultatem dico breuiter

quod licet Caietanus in opusculo, & in summa, & alij plures defendant fortiter, quod tenemur opinionem tutiore sequi, quod verissimum est, possumus tamen (quod ipse Caietanus negat) probabilioem opinionem sectari, quod pater subsequenter rationibus. Primò quia, si vna opinio est probabilior alia, tenemur eam sequi, vt pater ex dictis in precedenti articulo: ergo idem faciendum erit in presenti. Secundò, quia in dubijs, quod certius est sequi debemus, vt in c. iuuenis, de sponalibus, sed certius aestimamus id, quod probabilis est: ergo illud tenendum erit. Tertio, quia excessus illius opinionis tutioris compensatur cum excessu alterius opinionis probabilioris. Tum denique, quia si probabilioem opinionem in isto casu sequi non possumus, esset hoc contra vsum sapientum, & Sanctorum Patrum Hieronymi, Augustini, D. Thom. Bonaventuræ, & aliorum Scholasticorum, qui in rebus fidei, & morum, probabiliores opiniones sectati sunt, etiam, quod contrariæ essent tutiores: ergo id facere licet, vt tenent Corduba, vt supra, & Conradus de contractibus, q. fin Syluester verbo *Opinio*. Paludanus in 4. dist. 21. q. 2. art. 3. Salas in 1. 2. tom. 1. tractatu 8. disp. vnica, section. 5. cum alijs citatis.

7. Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primò desumptum ex c. dominus, de secundis nuptijs: & ex c. inquisitioni, de sententia excóm. nam respòdetur, quod verum est, quod quoties dubitatur de impedimèto matrimonij, teneatur, qui dubitat, reddere debitum coniugale, sed non potest petere, & tunc pars tutior eligitur. Ratio quare in dubio licitum sit reddere, est, quia in dubio ius possidentis bona fide præfertur, & quia qui petit bona fide, & possidet, ne iure possessionis fraudetur, reddendum est, & omne tunc periculù cessat, seruetur possidentis ius, quod

quod colligitur ex c. inquisitioni, vt tenet Lorca in 1. 2. de actibus humanis, d. sp. 38. m. b. 4. & soluitur primum.

Non obstat secundum desumptum ex regula in dubijs, & ex c. si virgo 34. q. 1. nam respondetur, quod licet diuersimodè dicant circa hoc Doctores; dico tamen breuiter, quod in dictis iuribus, idè non restituitur, quia facta fuit diligentia, & non constauit rem esse alienam, cessabit dubitatio, & ex possessione, quam habet, contentur possessor legitime possidere, & sic restituere, & non tenetur, & soluitur secundum.

Nò obstat tertium desumptum ex c. eos qui, de sent. excóm. lib. 6. c. alijs, nam respòdetur, quod nò valet comparatio in isto casu de foro iudiciali, & conscientie; nam forum iudiciale, & iura, cum intendat ostendere, quod leges non sint graues, nec odiosæ, præcipiunt, quoties agitur de re odiosa pœnali, seu fauorabili, quod præferatur semper benignior pars, & quod odia restringatur, & propter hoc Romanus Pontifex declarat, quod tantum in casibus à iure expressis irregularitas non incurratur, quia est odium, & pœna, secus autem est in foro conscientie, vt declaratum est, & soluitur argumentum, & articulus.

S V M M A R I V M.

- P**roponitur questum articuli, nu. 1.
- Proponuntur duo argumenta, nu. 2.
- Constituitur conclusio, quod iudex tenetur secundum opinionem comuniorè, & probabiliorè iudicare, & probatur, n. 3.
- Quando iudex non teneatur secundum comuniorè opinionem iudicare, ostenditur, n. 4.
- Videndi sunt aliqui casus particulares, si licet operari secundum opiniones probabiles, vel non, n. 5.
- Primus casus est de persona indocta, n. 6.
- Secundus casus est de personis doctis, n. 7.

Tertius casus est de confessore, si poterit contra suam opinionem, penitentem absolueret, per seueram in contraria opinione, n. 8.

Quartus casus est de subdito, si contra suam opinionem tenetur superiori obedire, n. 9.

Quintus casus est de aduocato, n. 10.

Sextus casus est de administratore Sacramentorum, nu. 11.

Septimus casus est de medico, n. 12.

Satisfit argumentis propositis, n. 13.

ARTICVLVS III.

1. *Utrum iudex teneatur iudicare secundum opinionem communiorem, & probabiliorem.*

2. **P**rimo pro parte negatiua argumentor sic. In c. capellanus, de ferijs, in c. ex literis, de spons. in c. 3. de censib. & in pluribus alijs, definitur, quod non est sequenda communis opinio: ergo iudex non tenetur secundum illam iudicare.

Secundo. In causa matrimoniali, & in reliquis fauorabilibus, opinio vnus Doctoris, vel minoris partis, preferatur contra eam, quae comunior est, argum. text. in c. fin. de cognat. spirit. Et tenent Hostiens. in c. si vir, de cognat. spirit. & Abb. in c. fin. de re iud. ergo iudex non tenetur secundum opinionem communiorem iudicare.

3. His, & alijs non obstantibus conclusio est. *Iudex tenetur secundum opinionem communiorem, & probabiliorem iudicare*

Probatur conclusio, nam aliter peccabit mortaliter, & contra conscientiam suam sententiam feret, & poterit puniri in syndacatu & ratio istius multiplex est. Primo, quia iudex tenetur iudicare secundum maiora, & potiora me-

rita cauze, sed qui habet pro se probabiliorem, vel comunior opinionem, habet maiora merita in causa: ergo pro illo pronuncianda erit sententia. Secundo quia iudex a communi opinione recedere non debet, nam praesumptio semper est, pro maiori parte, quae melius inuestigat veritatem vt patet ex text. in c. nouimus, de verb. sign. text. in c. de iudicijs 3. q. 3. in c. canonicis, 19. dist. tex. in l. 1. ff. de offic. quaestoris, glos. in c. fin. de poenis, & tenent comuniter Doctores, in c. 1. de const. Abb. Decius, Felin. & alij Iurisperiti, Corduba lib. 2. q. 3. Conradus de contractibus, q. fin. Vazquez disput. 64. c. 2. Syluester verb. *Opinio*, §. 2. & alij plures in supradictis articulis citati.

4. Sed, vt iste articulus intelligatur, aliqua supponenda sunt. Primo supponimus, prout dictum est, quod iudex tenetur secundum opinionem comunior iudicare, nisi praedicta opinio comunior fuerit euidenter falsa, vel conuincatur probabilibus rationibus, nam in tali casu non comunior, sed probabilior sequenda est, argum. text. in c. capellanus, de ferijs, text. in l. 1. C. de vet. iur. enuc. versic. sed neque: vbi habetur, quod non ex multitudine auctorum erit iudicandum, quia poterit esse vnus, & forsan deterioris sententiae, qui multos, & maiores in aliqua parte superet, vt etiam in art. 1. n. 5. dictum fuit, & in hoc bonus iudex attentius respicere debet, ne sententiam ferat contra se, & ne cadat in poenam, quae in c. cum aeterni tribunal, de sent. & re iudic. lib. 6. continetur.

5. Secundo supponimus, nam supradictum est generaliter, de opinionibus sequendis in rebus agendis; sed quia morales regulae frequenter exceptionem patiuntur; ex quo visum est de iudice, videndum est modum in particulari de alijs quibusdam peculiaribus casibus, si licitum erit in illis, omisis opinionibus comunioribus,

probabilioribus, & tutioribus, sequi opiniones probabiles, & minus tutas, & secundum eas operari valeamus; idque speciale difficultatem habere solet de persona indocti, de docto, de confessario, de subdito, de aduocato, de administratore Sacramentorum, de medico, & propter hoc de singulis aliquid breuiter dicemus.

6 Primus casus est de personis indoctis; difficultas est, si indocti tenentur opinionem probabiliolem, vel tutiorem sequi, & secundum eam operari, vel satis sit quamcunque opinionem, etiam si fuerit minus tuta, & minus probabilis, sequi.

Ad hanc difficultatem breuiter dico, quod indocti, siue sciant, siue nesciant, quod in re illa, quam sequuntur, sint variae opiniones inter Doctores, & non ex mala intentione, sed ex ignorantia sequuntur opinionem, quae est minus probabilis, vel minus tuta in re graui, sed tamen cum bona fide, & bona conscientia, quia putant licere agere, & secundum eam operari, imò si sufficienter scirent illud, quod operantur, illicitum esse, desinerent secundum talem opinionem operari. Isti certe inculpabiliter agunt, & recte operantur, & excusantur, si probabiliolem, vel tutiorem partem non sequantur, per ignorantiam inuincibilem, ita Nauarrus in summa, c. 27. Medina de restit. q. 22. glo. in Extrauag. inter nonnullos, de verb. sign. Cord. lib. 2. q. 3. Conrad. de contract. q. fin. cum alijs.

7 Secundus casus est, de personis doctis, qui opiniones discernere, & examinare valent, an excusentur in dubijs, & in rebus grauibus, si opiniones tutiores, vel probabiliores non sequantur. Ad hanc difficultatem dico primò, quod nullo pacto excusantur, nam utentes opinionibus minus tutis, & minus probabilibus temere agunt, & contra probabiliolem, & tutiorem conscientiam

recla-

reclamantem operantur, nec excusantur, si non aduertunt id, quod aduertere tenebantur; imò mortaliter peccant, quia: *Qui amat periculum, peribit in illo*, ita Adrianus in 4. & Corduba cum alijs supra citatis.

8 Tertius casus est de confessario, si poterit confessarius poenitentem absolueri contra propriam opinionem, sequendo opinionem probabilem, vel minus tutam ipsius poenitentis, V.g. si poenitens confitetur de aliquo contractu, quem putat esse illicitum & confessarius tenet quod sit usurarius talis contractus: vel si poenitens accedit ad Sacramentum cum sola attritione, & confessarius putat non esse sufficientem dispositionem, sed necessariam esse contritionem, vel saltem putatiuam, si in tali casu teneatur poenitentem perseverantem in sua opinione absolueri contra opinionem propriam. Et supposita illa distinctione, quod confessarius, alius est ordinarius, & proprius sacerdos, ut parochus, & alius est delegatus, ut sunt reliqui sacerdotes, qui de licentia Ordinarij confessiones audiunt. Dico primò, quod si opinio poenitentis est in re graui, & confessor erit ordinarius, vel proprius sacerdos, ut parochus, poterit poenitentem permanentem in sua opinione absolueri; & ratio est, quia ipse poenitens ex iustitia petit Sacramentum ab eo, & talis sacerdos tenetur eum absolueri in supra dictis casibus. Vel dicere possumus ex illa regula, quod *ex duobus malis minus erit eligendum*, & sic parochus in praesenti si absoluit, facit contra propriam opinionem; si non absoluit, facit contra iustitiam, eligat in isto casu ipse parochus, quod est minus malum, & absoluat poenitentem. Dico secundò, quod si confessarius est delegatus, non tenetur contra propriam opinionem, poenitentem persistentem in sua opinione absolueri, cum ad id non teneatur de iustitia, sicut tenebatur proprius parochus; ita

ita tenent Ioannes de Medina de confessionib. quaestione 15. §. sequitur, Corduba, Conradus vt supra.

9 Quartus casus est de subdito, si subditus tenetur contra propriam opinionem obedire superiori; Non loquor si id, quod imponitur, sit contra legem diuinam, quia in tali casu clarum est, quod non teneatur obedire: sed loquor in alijs casibus, in quibus dico breuiter, quod tenetur obedire & deponere opinionem propriam, vel eligat ex duobus malis minus malum, quod est obedire & facere contra opinionem propriam, prout in supradicto casu dictum fuit. Tum quia subditi non possunt in omnibus mandatis superiorum, certitudinem habere de mandatis, si legitima fuerint, cum pendeant plerumque ex rationibus, quas superior non tenetur, nec potest subditis manifestare, & ideo subditus superiori obedire tenetur contra propriam opinionem, ita Corduba lib. 3. q. 9. Vazquez vt supra disput. 62. c. 6.

10 Quintus casus est de aduocato, si poterit defendere causam sequendo opinionem minus tutam, & minus probabilem. Ad hanc difficultatem dico breuiter, quod si causa fuerit aneeps, vel minus probabilis, poterit eam licite patrocinari, dummodo non decipiat clientem suum, certius illi proponendo sententiam, sed tenetur ei aperire veritatem: & ratio istius est, quia officium aduocati non est rem litigiosam definire, sicut facit iudex per sententiam, sed suum officium est proponere sincerè fundamenta iuris, vel facti, vt ipse iudex deinde valeat eam definire, ita Aragonius & Bañez in 2. 2. quaestione 71. articulo. 3. & 4.

11 Sextus casus est de administratore sacramentorum, si in eis liceat sequi opiniones probabiles, & minus tutas præter

prætermisissis probabilioribus, & tutioribus. V.g. si licitum erit baptizare in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab utroque, vel si liceat aliquid detrahere à forma Sacramentorum & supposita illa generali regula, quod quoties varietas, & contrariæ opiniones reperiuntur circa Sacramenta, seruandus est mos, & consuetudo Ecclesiæ vniuersalis, & secundum eam operandum erit. Dico ad difficultatem, quod in administratione Sacramentorum, nullatenus opinionem probabilem, seu minus tutam sequi debemus, sed semper probabiliorem, & tutiorem: quod patet subsequentiibus rationibus. Primò, quia, qui sequitur opinionem probabilem, vel minus tutam in Sacramentis, exponit, se periculo efficiendi irritum Sacramentum, aut effectum gratiæ ipsius, quod graue sacrilegium est, contra reuerentiam debitam Sacramentis. Secundò, quia si attendamus ad obligationem, quam debemus, & tenemur in Sacramentorum administratione, & ad damnum, & necessitatem fidelium indigentium Sacramentis, non satis est opinionem probabilem, & minus tutam sequi, dum probabiliorem, & tutiorem sequi possumus, in qua nullus annexus timor, periculum neque peccatum contra religionem, nec damnum contra proximum reperitur, neque salus animarum, neque gratia, vel augmentum illius periclitatur. Tum tertio, quia non prudenter facit, qui in re tanti momenti sequitur incertam viam, nam si contingat errare, sicut fieri potest, non poterit excusari, quasi ex ignorantia inuincibili errauerit: ita tenent Suarez, 3. p. to. 3. dist. 16. Sess. 2 & distinct. 43. Sess. 1. & dist. 60. Sess. 1. Ledesma de Sacramentis in genere, dub. 1. conclusionem 4. Durand. in 4. dist. 17. q. 13. nu. 6. Dominicus Sotus in 4. distinctione 9. quaest. 1. art. 3. cum alijs.

Septimus casus est de Medico, an liceat Medico incurrationibus sequi opinionem probabiliorem, & tutiorem. Ad hanc difficultatem dico breuiter, quod quando dubium est, an medicamentum proficiat, vel grauius noceat, tenetur Medicus secundum probabiliorem, & tutiorem opinionem, infirmum mederi: & ratio est, prout dictum fuit de Sacramentis. nu. precedenti, quia non prudenter, imò temerè facit, qui in re tanti momenti, ubi timeretur graue damnum, incertam viam sequitur, cum possit habere certam, nam si contingat errare, sicut faciliter fieri potest, excusati non valet, quod ex ignorantia inuincibili id fecerit: si autem liceat, cum infirmus ferè destitutus sit, uti quocumque medicamento, etiam quod fuerit contra communiorem, & tutiorem opinionem, ex c. tua nos, & ex c. petio, de homicidio volunt. Siluester, verbo Medicus, §. 4. Nauarrus in c. si quis, de penitentia, distinct. 7. nu. 58. & Corduba, lib. 3. quæst. 5. tenent, quod non poterit, licet alij contrarium sustentent in tali casu: ita Lorca, ut supra, disputatione 39. memb. 2. Vazquez, disput. 64 c. 4. cum alijs.

23 Non obstant modò in contrarium adducta argumenta. Non primum desumptum ex c. Capellanus, de ferijs, nam respandetur, quod verum est, quod quoties communis opinio euidenter fuerit falsa, & contraria opinio fuerit probabilior, quæ melioribus, & subtilioribus rationibus nititur: tunc probabiliorem opinionem, & non communiorem sequi debemus, prout declaratum fuit supra numer. 4. & sic intelliguntur iura citata, & soluitur primum argumentum.

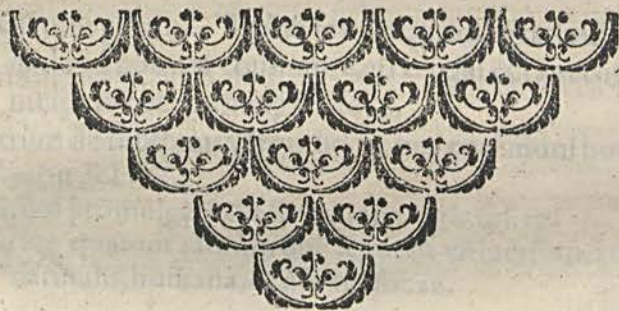
Non obstat secundum desumptum ex c. fin. de cognat. spirituali, & ex pluribus alijs iuribus, nam respondetur, quod in causa matrimoniali, & in reliquis causis fauorabilibus

rabilibus pro eis pronuntianda erit sententia, sed hoc intelligitur, quando plures diuersæque sunt opiniones, & varij Doctores inter se, vel inæquales, seu paræ differentia, non autem quando contraria opinio erit communior, quia tunc ei standum erit, ut in c. ex tenore, de foro compet. in c. fin. de donat. inter virum & uxorem, & tenent Decius, ut supra, & Abb. in c. fin. de re iudi-

cata, & soluitur argumentum, articulus, disputatio, & liber secundus.

(: : :)

F I N I S.

INDEX DISPUTATIONVM, ET ARTICVLO-
rum, qui hoc opere con-
tinentur.

In libro primo continentur sequentes
disputationes.

*Disputatio prima. De legibus in communi, in
quatuor articulos diuisa, fol. 5.*

- 1 Articulus primus. Vtrum lex sit quaedam rationis ordi-
natio ad bonum commune, ab eo, qui curam commu-
nitatis habet promulgata, fol. 6.
- 2 Vtrum de substantia legis sit, vt pro communi bono fe-
ratur, fol. 11.
- 3 Vtrum promulgatio sit de ratione legis, fol. 17.
- 4 Vtrum quatuor tantum sint leges in vniuersum, aeterna,
naturalis, humana, & diuina, fol. 22.

*Disputatio secunda. De effectibus legum, in
duos articulos diuisa, fol. 26.*

- 1 Vtrum effectus legum sit facere homines bonos, fol. 27.
- 2 Vtrum proximus effectus legis sit praecipere, prohibere,
permittere, & punire, fol. 30.

*Disputatio tertia. De lege aeterna, in tres ar-
ticulos diuisa, fol. 35.*

I N D E X.

- 1 Vtrum sit aliqua lex æterna, & quid ea sit, fol. 36.
- 2 Vtrum omnes leges à lege æterna deriuentur, fol. 41.
- 3 Vtrum omnia tam necessaria, quàm contingentia, vel naturalia, legi æternæ subdantur, fol. 44.

Disputatio quarta. De lege naturali, in quatuor articulos diuisa, fol. 50.

- 1 Vtrum in nobis sit aliqua lex naturalis, fol. 51.
- 2 Vtrum lex naturalis sit vna, & si contineat plura præcepta, fol. 56.
- 3 Vtrum lex naturalis mutari, & aboleri possit à cordibus hominum, fol. 62.
- 4 Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali, fol. 70.

Disputatio quinta. De lege humana secundum se, in tres articulos diuisa, fol. 77.

- 1 Vtrum præter legem naturalem, necessaria fuerit nobis lex humana, fol. 78.
- 2 Vtrum omnis lex humana à lege naturali deriuetur, folio 83.
- 3 Vtrum legis humanæ qualitates rectè ab Isidoro describantur, fol. 88.

Disputatio sexta. De lege humana secundum suam potestatem, in quinque articulos diuisa, fol. 93.

- 1 Vtrum lex humana possit omnia vitia prohibere, & omnium virtutum actus præcipere, fol. 94.

Vtrum

I N D E X.

- 2 Vtrum lex humana possit obligare subditos in foro conscientie, fol. 97.
- 3 Vtrum omnes homines subijciantur legi, fol. 102.
- 4 Vtrum lex humana debeat aliquo modo mutari, folio 107.
- 5 Vtrum consuetudo possit obtinere vim legis, fol. 111.

Disputatio septima. De lege veteri, in quinque articulos diuisa, fol. 116.

- 1 Vtrum præter legem æternam, naturalem, & humanam fuerit alia diuina hominibus necessaria, fol. 117.
- 2 Vtrum lex vetus fuerit bona, & à Deo data, fol. 120.
- 3 Vtrum lex vetus obligauerit solum Iudæos, fol. 125.
- 4 Vtrum conuenienter lex vetus in tria genera præceptorum moralium, cæremonialium, & iudicialium diuisa fuerit, fol. 129.
- 5 Vtrum lex vetus cessauerit per aduentum Christi, folio 135.

Disputatio octaua. De lege noua, in quatuor articulos diuisa, fol. 141.

- 1 Vtrum lex noua sit scripta, an potius cordibus indita, folio 142.
- 2 Vtrum lex noua debuerit dari à principio mundi, & duratura sit vsque ad finem sæculi, fol. 148.
- 3 Vtrum lex noua sit alia à lege veteri, fol. 151.
- 4 Vtrum conuenienter in lege noua tantum tria genera præceptorum fidei, Sacramentorum, & moralium instituta fuerint, fol. 157.

IN

I N D E X.

I N L I B R O S E C V N D O

continentur disputationes
sequentes, fol. 156.

Disputatio prima. De acceptione personarum in beneficijs Ecclesiasticis, in sex articulos diuisa. fol. 169.

1. Vtrum conuenienter triplex iustitia constituatur, legalis, distributiua, & commutatiua, fol. 170.
2. Vtrum personarum acceptio, quæ opponitur iustitiæ distributiue peccatum sit mortale, fol. 175.
3. Vtrum tantum tres sint conditiones essentielles, de iure didino, & naturali, quæ requiruntur in iustitia distributiua, fol. 181.
4. Vtrum Episcopus Canonista magis quam Theologus esse debeat, fol. 187.
5. Vtrum liceat conferre beneficium digno, dimisso digniori, fol. 192.
6. Vtrum Patroni teneantur presentare digniorem, fol. 207.

Disputatio secunda. De acceptione personarum in officijs secularibus, in tres articulos diuisa, fol. 214.

1. Vtrum Rex, seu Princeps absolutus habeat dominium officiorum secularium, fol. 215.
2. Vtrum in distributione officiorum possit contingere peccatum acceptionis personarum, fol. 218.

Vtrum

I N D E X.

3. Vtrum officia publica licite vendi possint, fol. 224.

Disputatio tertia. De acceptione personarum in reliquis bonis communibus distribuendis, in tres Articulos diuisa. folio 230.

1. Vtrum in exhibitione honoris, & reuerentiæ peccatum acceptionis personarum locum habeat, fol. 231.
2. Vtrum in tributis distribuendis contingere possit peccatum acceptionis personarum, fol. 235.
3. Vtrum in iudicijs locum habeat peccatum acceptionis personarum, fol. 244.

Disputatio quarta. De restitutione in iustitia distributiua, in tres articulos diuisa, folio 249.

1. Vtrum distributor eligens dignum, omisso digniori, teneatur ad restitutionem, fol. 250.
2. Vtrum impedientes, ne aliquis officium, vel beneficium consequatur, teneantur ad restitutionem, fol. 262.
3. Vtrum illi qui nihil acceperunt, teneantur etiam ad restitutionem, fol. 268.

29

Dis-

I N D E X.

Disputatio quinta. De opinionibus in quacūque re sequendis, in tres articulos diuisa. fol. 278.

- 1. Vtrum liceat sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori, f. 279.
- 2. Vtrum in opinionibus æque probabilibus, semper ubi minus malum timetur, vel quæ tutior opinio est, sequenda sit, f. 286.
- 3. Vtrum iudex teneatur iudicare secundum opinionem communem, & probabiliorem, 292.

I N.

I N D E X

I N D E X R E R V M, & sententiarum.

Q V A E I N H O C O P E R E continentur.

A

Acceptio personarum.

Personarū acceptio peccatū mortale est. n. 3. f. 176.

Aliquando poterit esse personarum acceptio veniale, n. 4. fol. 177.

Acceptio personarum vitium est, quod opponitur iustitię distributiue, n. 5. f. 177.

Definitio acceptiois personarum assignatur. n. 6. fol. 177.

In quibus casib' committatur acceptio personarū, ostenditur, d. n. 6. f. 177.

Mala plura sunt, quæ sequuntur ex acceptioe personarum, n. 7. f. 178.

In bonis liberis non committitur acceptio personarum, n. 8. f. 178.

Acceptio personarum committitur in distributione officiorum: vide Officia.

Acceptio personarum locum habere in honoribus: vide Honores.

B

Beneficium.

Vide Electio, in quo plura circa hoc dicuntur.

C

Consuetudo.

Consuetudo habet vim legis, n. 3. f. 111.

Consuetudo quid sit, & quod effectus habeat, n. 4. fol. 112.

Ad consuetudinem introducendam, requiritur

Q 9 2 consen-

INDEX.

consensus Principis, & plura alia, n. 5. f. 112.
In quo conueniant, & in quo differant præscriptio, & consuetudo, nu. 6. fol. 104.
Conditiones iustitiæ distributiue.
Tres sunt conditiones quæ requiruntur de iure naturali, & ciuino, nu. 3. f. 181.
Prima conditio est morum probitas, & declaratur, n. 4. f. 182.
Secunda conditio est doctrina, & declaratur, num. 5. fol. 183.
Tertia est industria, seu prudentia, & declaratur, nu. 6. f. 183.
Aliquæ conditiones de iure positiuo declarantur, n. 7. fol. 184.
Conditio seruitiorum, enumeratur inter prædictas, n. 8. f. 184.
Seruitia maiora, & antiquiora præferenda sunt, n. 8. f. 184.
Eligendi necessario boni cognoscendi sunt, ab electoribus, nu. 9. fol. 185.
Quæ harum conditionum præfertur, & quomodo ex eis cognoscatur dignitas, n. 10. f. 185.
Concurfus.
Concurfus positiuus datur in aliquibus beneficijs, n. 7. f. 210.
Concurfus naturalis, vel quasi concurfus datur in aliquibus alijs beneficijs, n. 8. f. 211.
Dispensatio.
Dispensatio in Lege humana, an fieri possit: vide Lex humana.
Dispensatio in iure naturali: vide Lex naturalis.
Dispensatio in iure gentium si fieri poterit: vide Lex humana.
Effectus vitimus Legis est facere homines bonos, n. 3. f. 27.
Effe-

INDEX.

Effectus legis, cum fine ferè coincidunt, numer. 4. fol. 28.
Omnes leges habent facere homines bonos in suo gradu, n. 5. f. 28.
Effectus proximus legis est præcipere, prohibere, permittere, & punire, n. 4. 5. & 6. f. 30. 31. & 32.
Prædicti quatuor effectus non conueniunt omnilegi, ostenditur, num. 7. fol. 33.
Alij effectus legis qui reduntur ad supradictos quatuor, enumerantur, n. 8. f. 33.
Episcopus.
Episcopus eligendus ad Episcopatum, an debeat esse Theologus, vel Canonista, duplex est opinio, n. 3. f. 188.
In quo consistat resolutio istius difficultatis, num. 4. fol. 188.
Episcopus regulariter magis debet esse Theologus quam Canonista, n. 5. f. 189.
Quæ dicta sunt de Episcopatu, proportionabiliter dicuntur de beneficijs curatis, num. 6. folio 190.
Aliquando licitum erit, ut præferatur Canonista in Episcopatibus, n. 7. f. 190.
Electio.
Glossa, & alij qui dicunt non esse mortale eligere ad beneficium dignum dimisso digniori, n. 3. f. 193.
Indignus nunquam est eligendus, n. 4. f. 194.
In æquæ dignis datur electoribus locus gratificationis, n. 5. f. 194.
De electione possumus loqui, vel quoad forum iudiciale, vel quoad forum conscientie, numero 6. fol. 195.
Iura aliqua, loquuntur de electione ante factum, & aliqua post factum, n. 7. f. 196.
Quæ dicuntur dignum, omnino digniori, esse eligendum, sunt iura permissiua.
Q. 3. u.

INDEX.

- 1, non preceptiua, d. nu. 7. f. 196.
- In beneficijs tria reperiuntur, ministerium, stipendium, & honor, n. 8. & 9. fol. 197.
- Electores in duplici sunt differentia in electione, nu. 10. f. 198.
- Eligere dignū prætermisso digniori in Episcopatibus & beneficijs curatis mortale peccatum est, n. 11. 12. 13. 14. f. 198. 199. & sequentibus.
- Prætermittere digniorē in Episcopatibus, & curatis, ex quinque capitib⁹, mortale peccatum est, n. 15. fol. 202.
- Eligere digniorem non cōsiliū, sed præceptum naturale, diuinum, & humanum est in supradictis casibus, n. 16. f. 202.
- Exhortatur electores ad digniores eligēdos, n. 17. f. 202.
- In beneficijs non curatis, non licet eligere dignū dimisso digniori, nu. 18. fol. 204.
- Nō valet cōsuetudo eligēdi dignos digniori bus prætermisissis, nu. 19. fol. 204.
- Honor.**
- I**N exhibitione honoris locum habet acceptio personarum, n. 3. & 4. fol. 231. & 232.
- Honor principaliter debetur virtuti, n. 5. f. 232.
- Honor diuersis titulis debetur, n. 6. f. 233.
- Distributio honoris à Republica ciuibus commissa est, n. 7. f. 233.
- Quomodo honores dicantur bona communia, n. 8. f. 233.
- I**
- I**Vs plura significat, num. 1. f. 1.
- Ius gentium: vide Lex naturalis.
- Iustitia.**
- I**ustitia multas habet significationes, n. 3. f. 2.
- Iustitia semper est ad alterum, n. 3. f. 170.
- Ex triplici ordine, qui reperitur

INDEX.

- ritur in Republica, triplex iustitia constituitur, n. 3. f. 170.
- Ex primo ordine constituitur iustitia legalis, nu. 4. fol. 171.
- Ex secundo ordine constituitur iustitia distributiva, n. 5. f. 172.
- Ex tertio ordine constituitur iustitia commutatiua, d. n. 5. f. 172.
- Quomodo differant prædictæ tres iustitiæ inter se, n. 7. f. 172.
- Iustitia vindicatiua quæ sit, & ad quam reducatur, n. 8. f. 173.
- Iudicium.**
- I**N iudicijs locum habet peccatum acceptionis personarum, n. 3. f. 244.
- Actus iudicij quomodo dicantur bona communia, n. 4. & 5. f. 245.
- Ea quæ à iudice in iudicio efficiuntur, in multiplici differentia sunt, num. 6. fol. 246.
- In quibus actibus iudicij poterit esse acceptio personarum, n. 7. f. 247.
- Quando iudex excusatur ab acceptione personarum, n. 8. f. 247.
- Impedientes.**
- I**mpedientes possunt esse in quadruplici differentia, n. 4. f. 263.
- Impedientes iuste ad nihil tenentur, n. 5. & 6. f. 263.
- Consilarij impedientes digniores, ad restitutionem tenentur, n. 7. & 8. f. 264. & 265.
- Impedientes illi, qui vt priuatæ personæ se habent, tenentur quoque ad restitutionem, n. 6. f. 265.
- Qui nihil acceperunt, tenentur etiam ad restitutionem, n. 3. f. 268.
- Qui proximos lædunt, alij sunt principales, & alij sunt complices, n. 4. fol. 269.
- Novem modis quis poterit esse causa iniustæ acceptionis, & quid sit iniusta acceptio, n. 5. & 6. f. 270.
- Declarantur nouem modi in quibus cōplices tenentur

I N D E X.

- tur ad institutionem; nu. 6. 7. 8. 9. & 10. f. 271. & sequentibus.
- Proponuntur aliquæ difficultates in hoc, n. 11. 12. & 13. f. 272. cum sequentibus.
- Iudex.*
- I**udex tenetur iudicare secundum opinionem probabiliorem, & communio-riorem, n. 3. f. 292.
- Quando iudex non tenetur opinionem communio-rem sequi, n. 4. f. 298.
- Lex.*
- L**ex multa significat. nu. 2. f. 2.
- De legibus scripserunt Theologi, Philosophi, & Iurisperiti, & in quo differant, n. 4. & 5. f. 3. & 4.
- Quid sit lex, & unde dicatur, ostenditur, nu. 3. & 5. f. 6. & 7.
- Lex est potius opus intellectus quam voluntatis, n. 6. f. 8.
- Leges in triplici subiecto considerari possunt, n. 7. folio 9.
- Lex pro communi bono feratur, & quomodo hoc intelligitur, n. 3. f. 11.
- Lex non respicit, neque dirigitur ad casus particulares, n. 5. f. 13.
- Causa efficiens, & ad quos spectat condere leges, declaratur, n. 6. 7. f. 14.
- Causa materialis circa quæ leges versantur, ostenditur, n. 8. f. 15.
- Quomodo differant hæc tria: lex, præceptum, & privilegium, numer. 9. folio 16.
- Promulgatio est de essentia legis, n. 3. f. 18.
- Ad promulgationem legis humanæ duo requiruntur, n. 4. f. 19.
- Lex diuina tripliciter à Deo promulgari potest, nu. 5. fol. 20.
- Lex humana quatuor requirit circa promulgationem, n. 6. f. 20.
- Quatuor tantum in vniuersum sunt leges, n. 3. f. 23.
- Tres diuisiones legum traduntur, numero 4 & 5. fol. 24.

Lex

I N D E X.

- Lex æterna.*
- D**atur aliqua lex æterna, ostenditur, & probatur, n. 3. f. 37.
- Lex æterna tripliciter considerari potest, n. 4. f. 37.
- Quomodo homines cognoscunt legem prædictam æternam, n. 5. f. 38.
- In quo conueniant, & differant lex æterna, & prouidentia diuina, n. 6. f. 38.
- Variæ definitiones legis æternæ constituuntur, nu. 7. fol. 39.
- Aliqua quæ colliguntur ex definitionibus legis æternæ, ostenduntur, n. 8. f. 39.
- Omnis lex, à lege æterna deriuatur, n. 3. f. 41.
- Lex æterna consideratur prout est in Deo, & prout est in subditis, & colliguntur ex hoc diuersa, nu. 4. fol. 42.
- Lex diuina, & naturalis, immediate deriuantur à lege æterna, n. 4. f. 42.
- Lex humana non immediate deriuatur à lege æterna, n. f. 42.
- Omnia creata subiiciuntur legi æternæ, n. 3. f. 45.
- Tria genera reum quæ reperiuntur in orbe, si omnia subiiciantur legi æternæ, n. 4. f. 46.
- Duplex est modus quo creaturæ subiiciuntur legi æternæ, n. 5. f. 45.
- Lex æterna dupliciter accipitur, n. 6. f. 46.
- Deus, & attributa diuina non subiiciuntur legi æternæ, n. 7. f. 46.
- Omnes creaturæ, & actiones earum subiiciuntur legi æternæ, n. 8. f. 47.
- Homines dupliciter subiiciuntur legi æternæ, n. 9. fol. 47.
- Lex naturalis.*
- D**atur in hominibus aliqua lex naturalis, & declaratur, n. 3. f. 51.
- Definitiones iuris naturalis assignantur, n. 4. f. 52.
- Lex naturalis, est vera lex, ostenditur, n. 5. f. 52.
- Diuersimodè ius naturale explicatur à Philosophis, à Theologis, & Iurisperitis, n. 6. f. 53.
- Differètia, quæ versatur inter

Rr ter

I N D E X.

- ter legē naturālē, & æter-
nam ostenditur, n. 7. f. 54.
Essētia iuris naturalis in quo
consistat ostenditur, n. 8.
fol. 54.
Lex naturalis vna est apud
omnes homines, n. 3. f. 57.
Præcepta legis naturalis in
triplici sunt genere, n. 4.
fol. 57.
Lex naturalis in quo est vna
apud omnes, & in quo
est varia, n. 5. f. 58.
Ex triplici inclinatione hu-
mana triplex genus præ-
ceptorū legis naturæ cō-
stituitur, n. 6. f. 59.
Lex naturalis continet vnū
præceptum primum, ex
quo plura deducuntur, n.
8. f. 60.
Tribus modis excogitari
poterit mutatio in lege
naturali, n. 3. f. 62.
Lex naturalis mutari potest
per additionē, n. 4. f. 63.
Lex naturalis per subtractio-
nem mutari non potest,
n. 5. f. 63.
Lex naturalis, quoad prima
principia, & quoad aliqua
alia aboleri nō potest, n. 6.
& 7. f. 64. & 65.
Si in lege naturæ possit fieri
dispensatio ostēditur, n.
8. & 9. fol. 65. & 66.
Si in lege naturæ possit fie-
ri interpretatio, num. 10.
fol. 69.
Multa præcepta iuris gen-
tium enumerantur, n. 3.
fol. 70.
Ius gentium si constituatur
sub iure naturali, vel sub
iure humano, n. 4. f. 71.
In quibus conueniant ius
gentium, & ius natura-
le, n. 5. f. 71.
In quo differant ius gentiū,
& naturale, n. 6. folio 72.
In quo conuenit, & differt
ius gentium, cum iure na-
turali, n. 7. f. 73.
Ius gentium sub iure positi-
uo continetur, n. 8. f. 74.
Si ius gentium derogari po-
test ostenditur, num. 9. fo-
lio 74.
Lex humana.
Præter legem naturalem
fuit nobis necessaria, lex
humana, n. 3. f. 78.
Cur dicatur lex humana, &
cur lex positua, n. 4. f. 79.
Diffi-

I N D E X.

- Diffinitio legis humane ostē-
ditur, n. 5. f. 80.
Principes habere potesta-
tem condendi leges hu-
manas ostēditur, n. 6. f. 80.
Conuenientiū est quod ho-
mines gubernentur le-
gibus, & non arbitrato
Principum, n. 7. f. 81.
Omnia lex humana si recta
est à lege naturali deriua-
tur, n. 3. f. 84.
Duobus modis deriuatur
lex humana à lege natu-
rali, n. 4. f. 84.
Lex humana quædam con-
stituit, quæ etiam consti-
tuta sunt à lege diuina,
& humana, n. 5. f. 85.
Præcepta naturalia, & hu-
mana valde differunt in-
ter se, n. 6. f. 86.
Conditiones legis humanæ
quæ ab Isidoro assignantur
optime sunt ostenditur,
n. 3. f. 88.
Conditiones supradictæ nō
requiruntur in legibus
diuinis, n. 4. f. 89.
Declarantur conditiones
supradictæ legis huma-
næ, n. 5. & 6. f. 90. & 91.
Lex humana non potest
omnia vitia prohibere,
n. 3. f. 64.
Quæ vitia prohibentur, quæ
permittuntur in lege hu-
mana, n. 4. f. 95.
Lex humana non præcipit
omnium virtutum actus
n. 5. f. 95.
Qui actus virtutum præci-
piuntur, n. 6. f. 96.
Lex humana iusta obligat
in foro conscientie, n. 4.
fol. 99.
Poterit esse lex humana in-
iusta multipliciter, n. 5. fo-
lio 100.
Lex humana obligat aliquā-
do sub veniali peccato ali-
quando sub mortali, n. 6.
fol. 100.
Lex humana, nō solū obligat
sub peccato, sed aliquādo
cū periculo vite, n. 7. f. 101.
Omnes subiiciuntur legibus
sui superioris, n. 3. 4. & 5.
f. 102. & 103.
Princeps non subiicitur le-
gibus humanis in coactiua
sed in directiua, n. 7. & 8.
f. 105. & 106.
Licitū est quandoque leges
Rr 2 huma-

I N D E X.

- humanae mutare, n. 3. f. 103
Princeps successor legē sui
predecessoris mutare po-
test, n. 4. f. 108.
Princeps absque iusta causa
leges mutare nō potest,
n. 5. f. 108.
Ad dispensationē legis tria
necessaria sunt, n. 6. & 7.
fol. 109.
Quando dispensatio valida,
vel inualida erit, ostendi-
tur, n. 7. f. 109.
Lex vetus.
PRæter legem æternam,
naturalem, & humanam,
necessaria fuit lex diuina
n. 3. f. 117.
Pluribus rationibus fuit ne-
cessaria lex diuina posi-
tiua, n. 4. f. 118.
Lex diuina positiua est que
dam participatio legis
æternæ, d. n. 4. f. 119.
Definitio legis diuinę posi-
tiuę, ostenditur, d. nu. 4.
fol. 119.
Lex vetus fuit bona, nu. 3.
fol. 120.
Lex vetus, licet fuerit bona,
non tamen fuit perfecta
n. 4. & 5. f. 121.
Lex vetus à Deo data fuit,
& quomodo, ostenditur,
n. 6. & 7. f. 123.
Lex vetus obligabat solum
Iudæos, n. 3. f. 126.
Gentiles saluabantur in le-
ge naturæ, si legem vete-
rem non suscipiebant, n.
4. & 7. f. 126. & 128.
Conuenienti tēpore lex ve-
tus instituta fuit, num. 5.
fol. 127.
Forma istius legis in quo cō-
sistat, ostenditur, n. 6. f. 127.
Præcepta veteris legis diui-
duntur in præcepta mo-
ralia, cæremonialia, & iu-
dicialia, n. 3. f. 130.
Præcepta moralia veteris le-
gis declarantur, n. 4. & 5.
fol. 131.
Declarantur præcepta cære-
monialia, n. 6. & 7. f. 132.
Declarantur præcepta iudi-
cialia, n. 8. & 9. f. 132. & 133.
Numerus præceptorum ve-
teris legis, ostenditur, n.
10. f. 133.
Præcepta Fidei, Spei, & Cha-
ritatis sunt superaddita
in veteri lege, ostenditur,
n. 11. f. 134.

Lex

INDEX.

- tur locus gratificationis,
n. 5. f. 289.
- Si duæ sint opiniones cõtra
riæ, vna tutior, & alia pro-
babilior, quid sit faciendũ,
n. 6. f. 289.
- Iudices ad iudicandũ quam
opinionẽ sequi teneatur:
vide Iudex.
- Persona docta, quã opinio-
nẽ sequi debet, n. 6. f. 294.
- Persona indocta, quã opinio-
nẽ sequi teneatur, n. 7. f. 294.
- Cõfessor cũ pœnitente, quã
opinionẽ sequi teneatur,
n. 8. f. 295.
- Subditº si tenetur, sequi opi-
nionẽ superioris, n. 9. f. 296.
- Aduocatº quã opinionẽ se-
qui teneatur, n. 10. f. 296.
- Minister Sacramentorũ quã
opinionẽ sequi teneatur,
n. 11. f. 296.
- Medicus quã opinionẽ se-
qui teneatur, n. 12. f. 298.
- P**
- Patroni.*
- L** Ambertinº tenet, quoddã
Patroni nõ tenentur præ-
sentare digniores, n. 3. f. 208.
- Patronus alius est Ecclesia-
sticus, & alius secularis, n.
4. f. 208.
- Multis modis ius patronatº
acquiritur, n. 5. f. 209. b.
- In aliquibus beneficijs da-
tur cõcurfus, & in aliquibº
quasi cõcurfus, n. 7. f. 210.
- Patroni tenentur eligere dig-
niores ad Episcopatũ, & ad
officia curata, n. 8. f. 211.
- Patroni tenentur eligere dig-
niores in alijs beneficijs
non curatis, n. 9. f. 211.
- R**estitutio.
- R**efertur tres opiniones
in hac materia restituti-
onis, n. 2. f. 258.
- Necessitas restitutionis ostẽ-
ditur, n. 4. f. 253.
- Lex diuina, & positua exi-
gunt, vt beneficia dentur
dignioribus, n. 5. f. 253.
- Obligatio restitutionis ori-
tur ex læsione iustitiæ com-
mutatiuæ, seu distributiuæ,
n. 6. f. 254.
- Beneficia, & officia quãdo
dicuntur bona cõmunia, &
quãdo propria, n. 7. f. 255.
- Bona quæ distribuuntur, pos-
sunt esse in triplici differẽ-
tia, n. 8. f. 256.
- Distributor bonorũ cõmu-
niũ ad duo tenet, n. 9. f. 256.
- Distri-

gana

Mediant

.X. IND EXA.

Distributores omittentes digniores peccant mortaliter, & tenentur ad aequalem restitutionem digniori, n. 10. f. 257.

Distributores omittentes digniorem tenentur quocumque restituere Ecclesiae, n. 11. f. 258.

Tributum.

In tributis exigendis peccatum acceptionis contingere potest, n. 7. f. 236.

Quid, & quod duplex sit tributum, n. 4. f. 236.

Tributum debetur Principi.

in p. bus omni iure, n. 5. fol. 238.

Tres condiciones requiruntur, ut tribute licite petatur, n. 6. f. 239.

Personae Ecclesasticae exemptae sunt a solutione tributorum, n. 7. f. 240.

Immunitas haec Ecclesiastica reuocari non potest, n. 8. f. 241.

Penae contra eos, qui a personis Ecclesiasticis tributa exigunt, numero 9. folio 241.

In quibus haec immunitas fallit, n. 10. f. 242.

FINIS.

Handwritten notes and signatures in cursive script, including names like 'Rodriguez' and 'Rodriguez'.

